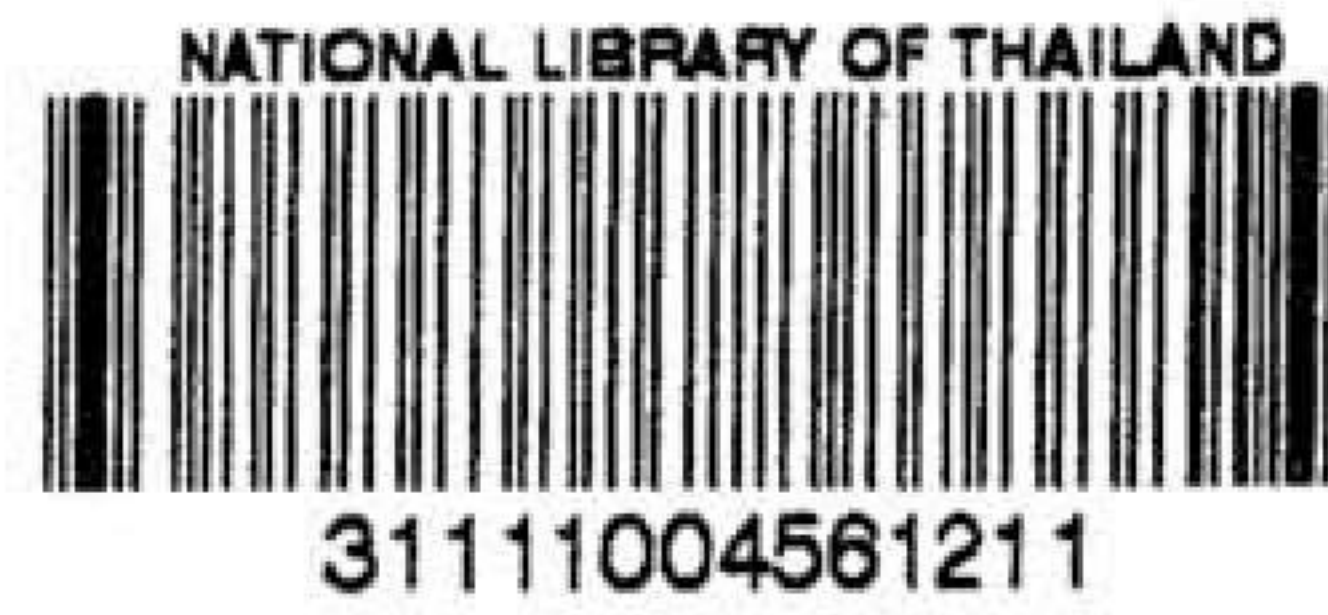

พระราชพงษาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์
กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช
พิมพ์ขึ้นเป็นส่วนพระกุศלתานมัย ในงานพระศพ
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ (ชั้น ๓) กรมหลวงวรเสฐสูดดา
พระอรรคชายาเธอ พระองค์เจ้าอุบลรัตนนารีนาค
กรมขุนอรรควรรราชกัญญา
สมเด็จพระเจ้าฟ้าง่างเธอ เจ้าฟ้าจันทราศรัทวาร
กรมขุนพิจิครเจษฎจันทร์
สมเด็จพระเจ้าฟ้าง่างเธอ เจ้าฟ้าเยาวมาตย์นฤมิต
กรมขุนสรวรรคโศภยตักษณวงศ์

313
959.303
พ 375 พ ๒

สารบาณเรื่อง
แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๕ (ปราสาททอง)
จุดศักราช ๙๙๒-๑๐๐๖

เจ้าพระยากระตาไหมรับครองราชสมบัติ	หน้า ๑
ทำพระราชพิธีปราบดาภิเษก	” ๑
ปูนบำเหน็จข้าราชการ	” ๒
คงเด็จพระสัมเด็จพระอาทิตย์วงศ์ไว้ในวัง	” ๒
ตั้งพระศรีสุธรรมราชา	” ๓
ถวายที่บานพระพันปีหัตถวงสร้างวัดไชยวัฒนาราม	” ๓
ถ่ายแบบพระนครหลวง (นครธม) เข้ามาสร้าง	” ๓
สถาปนาวัดพระศรีสรรเพชญ์	” ๓
สร้างปราสาทศรียศโสธร	” ๔
เปลี่ยนชื่อปราสาทศรียศโสธรเป็นจักรวรรดิไพชยนต์	” ๔
พระเจ้าตุ๊กเชอพระนารายณ์ราชกุมารประสูติ	” ๔
สร้างปราสาทไอศวรรย์ที่พาศน์ที่เกาะบางนางอิน (บางปอิน)	” ๔
สร้างวัดชุมพลนิกายารามที่เกาะบางปอิน	” ๕
ได้กัณฑ์พระเจ้าตุ๊กเชอพระองค์อินทร์ที่เกาะบ้านเดน (พระที่นั่งณเกาะบางปอิน)	” ๕
สถาปนาพระเจ้าตุ๊กเชอพระองค์อินทร์เป็นเจ้าฟ้าไชย	” ๕

(๒)

สร้างพระปรางวัดมหาธาตุพัง	หน้า ๕
ประสูติพระเจ้าตากเชอพระไครภูวนาทิตยวงษ์ พระองค์ทอง พระอินทราชา	” ๕
กริ้วพระอาทิตย์วงษ์ ให้ตยค์ไปอยู่นอกวัง	” ๕
สร้างพระราชนิเวศารเกษมที่เขापพระพุทบาท	” ๖
ชุดระทำค่าตารายทางชนไปพระพุทบาท	” ๖
เสด็จพระพุทบาท	” ๘
คนคนเอาตำราวิชากรทงน้ำ	” ๙
ย้ายสถานพระอิศวร พระนารายณ์ มาตั้งที่ชุกุน	” ๙
ขยายกำแพง (ด้านหน้า) พระราชวัง	” ๙
สร้างปราสาทพระวิหารส้มเต็จ*	” ๙
แก้กตบรูปตาเรือกิง	” ๙
ฟ้าผ่าไกด์พระองค์พระนารายณ์ราชกุมารไม่เป็นอันตราย	” ๙
พระอาทิตย์วงษ์เป็นขบถ	” ๑๐
ตั้งพระราชพิธีตบคักราช	” ๑๐
เสด็จไปรยทานรอบพระนคร	” ๑๓
ทำสัตตคตคตมหาทาน	” ๑๓
บอกเรื่องตบคักราชไปยังกรุงอังวะ	” ๑๔
พระเจ้าอังวะแต่งราชทูตเข้ามาเยี่ยมพระศัพพะเจ้าทรงธรรม	
แต่มีราชดำล้นบอกมาว่าจะใช้คักราชตามเดิม	” ๑๔
ราชทูตพม่าไม่กินเตียงจึงให้ขบไปเต็ย	” ๑๕

* ความซ้ำกับหน้า ๑๗

(๓)

ประทับที่मुखพระที่นั่งโถงวรมหาปราสาทกับพระนารายณ์ พำนักไม่ต้องพระองค์	หน้า ๑๕
กำปั่นอติมหัดเอาม้าเทศเข้ามา	” ๑๖
พระโหราทายว่าไฟจะไหม้พระราชวัง	” ๑๖
เสด็จหลบไฟไปอยู่วัดไชยวัฒนาราม	” ๑๖
พำนักไฟไหม้ปราสาทมังกดาภิเศก	” ๑๗
สร้างปราสาทที่ไฟไหม้เปลี่ยนชื่อเป็นพระวิหารดมเด็จพระ ประจวร แปลงสถานที่ประทับพระที่นั่งเบญจรัตน	” ๑๗
มอบราชสมบัติแก่เจ้าฟ้าไชย	” ๑๗
พระเจ้าปราสาททองสวรรคต	” ๑๗

แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๒

(เจ้าฟ้าไชย) ๙ เดือน

พระศรีสุธรรมราชากับพระนารายณ์เป็นขบถปลงพระชนม์ เจ้าฟ้าไชย	หน้า ๑๘
--	---------

แผ่นดินพระสรรเพชญ์ที่ ๗ (พระศรีสุธรรมราชา)

๒ เดือน ๒๐ วัน

ตั้งพระนารายณ์เป็นพระมหาอุปราช	หน้า ๑๘
พระศรีสุธรรมราชาแพะโตมพระน้องนางของพระนารายณ์	” ๑๘
พระน้องนางตอบหนีไปเฝ้าพระนารายณ์	” ๑๘
เกิดศึกในระหว่างพระนารายณ์กับพระศรีสุธรรมราชา	” ๑๘
พระนารายณ์จับพระศรีสุธรรมราชาปลงพระชนม์	” ๒๓

(๕)

แผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓ (พระนารายณ์มหาราช)
จุดศักราช ๑๐๑๙-๑๐๔๔ (๑๐๕๐)

ทำพระราชพิธีปราบดาภิเษก	หน้า ๒๓
ถวายพระเพลิงพระบรมศพพระเจ้าปราสาททอง	” ๒๕
เสด็จประทับอยู่พระราชวังบวร ฯ	” ๒๖
พระไตรภูวนาติกยวงษ์อยู่วังหลัง	” ๒๖
อ้าแดงแก่นยุพระไตรภูวนาติกยวงษ์ให้กินหนังสือสมเด็จพระนารายณ์	” ๒๖
เกิดกินหนังสือพระไตรภูวนาติกยวงษ์	” ๒๖
จับพระไตรภูวนาติกยวงษ์แด่พระองค์ทองดำเรื่อโทษที่พระนครหลวง	” ๓๓
ชำระพรรคพวกพระไตรภูวนาติกยวงษ์	” ๓๓
หัตถ์เทวรูปสำหรับการพระราชพิธี	” ๓๗
ทำพระราชพิธีเบญจพิธีที่ตำบลมะขามหย่อง	” ๓๘
หัตถ์พระเทวกรรม	” ๓๘
ทำพระราชพิธีมหาปราชัยครุฑแด่พระอินทร์พรหมที่ทเดหญ้า	” ๓๘
ทำพระราชพิธีคชกรรม	” ๓๘
เสด็จประพาสถึงเมืองนครสวรรค์	” ๓๘
ไต่ช้างเผือกพัง ชื่อพระอินทรไอยรา	” ๓๘
สร้างพระพุทธรูปพระบรมไตรโลกนาถ	” ๔๓
สร้างพระพุทธรูปพระบรมศรีภพนาถ	” ๔๓

(๕)

สร้างพระพุทธรูปทองแดงเงิน	หน้า ๔๑
สร้างเทวรูปพระบรมกรรมไว้อารามพระศรีรัตนารทที่ชุกุน	” ๔๑
สร้างพระเทวกรรม	” ๔๑
กรุงกัมพูชาเป็นจตุสดมภ์ด้วยนักจันทรวิภาทกับน้องชื่อนักประทุม	” ๔๑
แขกแม่นางกะเบาที่เป็นขุนนางเขมรหลายคนเข้ามาสู่ความภักดี	” ๔๒
เจ้าเขมร ตั้งขราชเขมร กับขุนนางเขมร อพยพเข้ามา สู่ความภักดี	” ๔๒
มรือดาถวายเป็นของ	” ๔๓
พระยาตุกธดาถวายเป็นของ	” ๔๓
นางพระยาอาแจถวายเป็นของ	” ๔๔
พระยาแสนหวดวงเจ้าเมืองเชียงใหม่สู่ความภักดี ขอกองทัพ ไปช่วยป้องกันทัพฮ่อ	” ๔๔
ให้พระยาดัหราชเดโช พระยาท่ายน้ำ ยกไปช่วย เมืองเชียงใหม่	” ๔๕
เสด็จเมืองพิศณุโลก	” ๔๖
แสนสุรินทรไมตรีที่เชียงใหม่ให้มานำทัพกรุงหดับหนี	” ๔๖
แต่งกองทัพ ๕ ทัพหนุนขึ้นไปตีเมืองนครจำปาสงแต่เมืองเถิน	” ๔๖
กองทัพไทยตีเมืองนครจำปาสง เมืองเถิน	” ๔๗
กองทัพไทยตีเมืองคัง เมืองดอง	” ๔๗
เสด็จจากพิศณุโลกมาประทับเมืองสุโขทัย	” ๔๘
แต่งกองทัพไปตีตะว่าเมืองรามคั	” ๔๘
ตีเมืองรามคั	” ๔๘

(๖)

เสด็จกลับพระนคร	หน้า ๔๘
กองทัพไทยไปตีเมืองอินทรี	” ๔๘
เมืองอินทรีตีความภักดี	” ๔๘
มอญเมืองเมาระคมะเป็นขอต่อพระเจ้าอังวะ	” ๕๑
มอญเมืองเมาระคมะเข้ามาตีความภักดี	” ๕๒
พม่าจะยกกองทัพเข้ามาตามครัวมอญ	” ๕๓
กองทัพไทยที่ตีเมืองนครด่าปางยกขึ้นไปตีเมืองนครด่าพูนไชย เมืองเชียงใหม่	” ๕๓
พระยาเชียงใหม่ พระยาตำพูน คิดอุบายหน่วงกองทัพไทย คอยพม่ามาช่วย	” ๕๔
กองทัพพม่ายกเข้ามาถึงปลายด่านเมืองกาญจนบุรี	” ๕๖
เจ้าพระยาโกษา (ขุนเหล็ก) ยกไปรบพม่า	” ๕๖
ให้หากองทัพที่ไปตีเชียงใหม่ให้กลับมาช่วยรบพม่าแขวงเมือง กาญจนบุรี	” ๕๗
กองทัพไทยตีพม่าแตกที่เมืองไทรโยค	” ๕๘
ให้หากองทัพกลับพระนคร	” ๕๘
ตั้งฝรั่งเศสเป็นหลวงวิไชยณรงค์	” ๕๙
เลื่อนหลวงวิไชยณรงค์เป็นพระ แล้วเป็นพระยา	” ๕๙
พระยาวิไชยณรงค์กราบทูลต่อพระที่นั่งรัตนบุรีฝรั่งเศส	” ๕๙
แต่งนายปานเป็นราชทูตไปเมืองฝรั่งเศส	” ๖๐
นายปานราชทูตกลับถึงกรุง	” ๖๘

(๗)

โปรดให้เจ้าพระยาโกษา (ขุนเหล็ก) ยกกองทัพ ไปตีเมืองอังวะ	หน้า ๖๘
โปรดให้กองทัพไทยขึ้นไปเกณฑ์คนเชียงใหม่ ดำขุนไชย นครดำปาง ไปสมทบทัพไทยตีเมืองอังวะ	„ ๖๘
กองทัพไทยไปชุมนุมทัพที่เมืองจัตตอง	„ ๗๐
กองทัพไทยได้เมืองเตียง เมืองย่างกุ้ง เมืองหงสาวดี	„ ๗๐
กองทัพไทยไปถึงเมืองอังวะ	„ ๗๐
พระเจ้าอังวะให้มังจาเดราชบุตรออกตั้งรับกองทัพไทย	„ ๗๑
พม่าคิดกดจับพระยาดีหราชเดโช	„ ๗๑
พระสุรินทรภักดีแก้พระยาดีหราชเดโชมาได้	„ ๗๒
ได้ทรงทราบข่าวพม่าจับพระยาดีหราชเดโช ให้พระพิมตธรรมจับยาม	„ ๗๒
กองทัพไทยขัดเคือง	„ ๗๔
เจ้าพระยาโกษาคิดอุบายถอยทัพ	„ ๗๕
พม่าหลงกตเจ้าพระยาโกษา	„ ๗๘
เจ้าพระยาโกษาถอยทัพ	„ ๘๐
กองทัพเชียงใหม่หนีกลับไปเมือง	„ ๘๐
เจ้าพระยาโกษาให้พระยากำแพงเพชรแดพระยารามเดโช คุมพลไปตามทัพเชียงใหม่	„ ๘๑
เชียงใหม่เตรียมต่อสู้	„ ๘๑
กองทัพไทยที่ไปตามเขาคีเมืองเชียงใหม่ไม่ได้	„ ๘๒
กองทัพไทยเด็กกตบังมาอยู่เมืองกำแพงเพชร	„ ๘๓

ให้หากองทัพกตบพระนคร	หน้า ๘๔
ได้ช้างเผือกเมืองนครสวรรค์ เจ้าพระยาบรมกษัตริย์	” ๘๕
เจ้าพระยาโกษา (ขุนเหล็ก) ถึงอตุฎกรรม	” ๘๖
โปรดให้นายปานราชทูตเป็นเจ้าพระยาโกษาธิบดี	” ๘๗
โปรดให้เจ้าพระยาโกษา (ปาน) เป็นแม่ทัพไปตีเชียงใหม่	” ๘๗
เจ้าพระยาโกษา (ปาน) ตองอาญาสิทธิ์	” ๘๘
เจ้าพระยาโกษา (ปาน) ยกกองทัพไปตีเชียงใหม่	” ๘๙
กองทัพไทยได้เมืองนครดําปาง	” ๘๙
กองทัพไทยได้เมืองดําพูนไชย	” ๘๙
กองทัพไทยไปตีเมืองเชียงใหม่	” ๘๙
กองทัพไทยตั้งล้อมเมืองเชียงใหม่	” ๙๐
เสด็จยกกองทัพหลวงขึ้นไปตั้งอยู่เมืองดําพูน	” ๙๐
เดือนกองทัพหลวงเสด็จไปตั้งณเมืองเชียงใหม่	” ๙๑
เข้าตีได้เมืองเชียงใหม่	” ๙๑
เสด็จยกทัพหลวงกตบพระนคร	” ๙๒
พระราชทานนางริดาเจ้าเมืองเชียงใหม่แก่พระเพทราชา	” ๙๒
เสด็จพิศณุโลก	” ๙๒
นางริดาเจ้าเมืองเชียงใหม่ประสูติครุฑนายเดื่อที่ดําบด	
โพธิ์ประทับช้าง	” ๙๒
พระเพทราชาถวายนายเดื่อเป็นมหาดเล็ก	” ๑๐๐
ตั้งพระฉายกับนายเดื่อ	” ๑๐๐
ความทงองอาจของนายเดื่อ	” ๑๐๐

(๘)

ทรงตั้งนายเคื่อเป็นหลวงสรศักดิ์	หน้า ๓๐๑
สร้างเมืองดพบุรีเป็นที่ประทับฤดูตั้ง	” ๓๐๒
พระราชโอรส พระราชธิดา ของสมเด็จพระนารายณ์	” ๓๐๓
พระราชภคินีของสมเด็จพระนารายณ์	” ๓๐๓
พระยาวิไชยเณทร์เลื่อนเป็นเจ้าพระยาที่สมุหนายก	” ๓๐๓
ให้พระยารามเดโชไปครองเมืองนครศรีธรรมราช	” ๓๐๓
พระยายมราชไปครองเมืองนครราชสีมา	” ๓๐๓
เจ้าพระยาวิไชยเณทร์ก่อศึกต่าง ๆ ที่เมืองดพบุรี	” ๓๐๓
เจ้าพระยาวิไชยเณทร์คิดจะเอาราชสมบัติ	” ๓๐๓
เจ้าพระยาวิไชยเณทร์ให้ตั้งภิกษุสามเณรเป็นอันมาก	” ๓๐๓
หลวงสรศักดิ์ชักเจ้าพระยาวิไชยเณทร์	” ๓๐๔
เจ้าแม่วัดคุตติศูตขอโทษหลวงสรศักดิ์	” ๓๐๕
เจ้าพระยาวิไชยเณทร์ชิงปืนพระพิรุณ	” ๓๐๗
สร้างข้อมเมืองพิศณุโลก เมืองธนบุรี	” ๓๐๘
เสด็จพระพุทบาททุกปี	” ๓๐๘
พระเพทราชาฆ่าพระที่นั่งมโนมคร	” ๓๐๘
ข้างเฝือกเจ้าพระยาบรมกเชนทนต์พันดัม	” ๓๑๑
สมเด็จพระนารายณ์ประชวรหนัก	” ๓๑๑
หลวงสรศักดิ์คิดเอาราชสมบัติ	” ๓๑๑
หลวงสรศักดิ์ชวนพระเพทราชาคิดเอาราชสมบัติ	” ๓๑๒
หลวงสรศักดิ์ชวนนางให้เขาค่วย	” ๓๑๓
หลวงสรศักดิ์ยกพระเพทราชาให้เป็นผู้รับราชสมบัติ	” ๓๑๕

ฆ่าเจ้าพระยาวิไชเยนทร์	หน้า ๑๑๕
สมเด็จพระนารายณ์ทราบข่าวพระเพทราชากับหุดวงสรค์กัณฑ์ กิดจะเอาราชสมบัติ	” ๑๑๖
สมเด็จพระนารายณ์ให้บวชชาวที่ชาววังในพระที่นั่ง	” ๑๑๗
สมเด็จพระนารายณ์ทรงอุทิศที่พระมหาปราสาท เป็นวัดตั้งคามสีมา	” ๑๑๘
หุดวงสรค์กัณฑ์ให้ฆ่าพระบิ๊	” ๑๑๙
สมเด็จพระนารายณ์สวรรคต	” ๑๒๐

แผ่นดินสมเด็จพระมหาบุรุษ (พระเพทราชา)
จุลศักราช ๑๐๔๔-๑๐๕๙

ปลงพระชนม์เจ้าฟ้าอภัยทศ	หน้า ๑๒๐
พระเพทราชาเสวยราชย์	” ๑๒๑
ทำพระราชพิธีปราบดาภิเษกครั้งที่ ๑ ที่เมืองดงบุรี	” ๑๒๑
ตั้งหุดวงสรค์กัณฑ์เป็นกรมพระราชวังบวร ฯ	” ๑๒๑
เชิญพระบรมศพกลับกรุง	” ๑๒๒
ทำพระราชพิธีปราบดาภิเษกครั้งที่ ๒ ที่ในกรุง	” ๑๒๓
ล้มโทษพระนคร	” ๑๒๓
ตั้งพระนคร	” ๑๒๔
พระญาติวงศ์บ้านพลูหลวงเข้ามาเฝ้า	” ๑๒๔
ตั้งพระมเหสีทั้ง ๓	” ๑๒๖
ตั้งตูกเชอ หาดานเชอ	” ๑๒๖

(๑๑)

ตั้งนายจบกษประสิทธิ์ทิเป็นกรมพระราชวังหลัง	หน้า ๑๒๖
ตั้งนายกรินทร์คษประสิทธิ์ทิเป็นเจ้าพระพิไชยสุรินทร	” ๑๒๖
ตั้งเจ้าราชินิกุล	” ๑๒๖
ให้เจ้าพระยาสุรสงครามมัยศเท่ากรมพระราชวังหลัง	” ๑๒๖
เอาวังจันทร์เป็นพระราชวังบวร ฯ	” ๑๒๗
เรื่องกรมหลวงโยธาทิพ กรมหลวงโยธาเทพ	” ๑๒๗
ทำพระเมรุพระบรมศพ	” ๑๒๗
ถวายพระเพลิงพระบรมศพ	” ๑๒๗
ทำอุบายกำจัดกรมพระราชวังหลัง แต่เจ้าพระยาสุรสงคราม	” ๑๒๘
ย้ายธรรมเนียมรปตอมตัวเป็นเจ้าฟ้าอภัยทศยกเข้ามาตีกรุง	” ๑๓๐
จับย้ายธรรมเนียมได้	” ๑๓๓
พระยายมราชตั้งขังแขเมืองนครราชสีมา	” ๑๓๔
พระยารามเดโชตั้งแขเมืองนครศรีธรรมราช	” ๑๓๔
ให้พระยาดำรงเดโชยกกองทัพไปตีเมืองนครราชสีมา	” ๑๓๕
ทัพกรุงตีเมืองนครราชสีมาไม่ได้ ขอกองทัพเพิ่มเติม	” ๑๓๖
ตั้งพระราชอาญาแม่ทัพนายกอง	” ๑๓๖
เตรียมกองทัพยกไปตีนครราชสีมาอีก	” ๑๓๗
ศึกดินระเบิด	” ๑๓๗
ทำวทรงกันดาลอุหนึไปอยู่เมืองนครราชสีมา	” ๑๓๘
ทัพกรุงได้เมืองนครราชสีมา	” ๑๓๘
พระยายมราชตั้งขังหนีไปอยู่เมืองนครศรีธรรมราช	” ๑๓๘

(๓๒)

กรมหลวงโยธาเทพประสูติเจ้าฟ้าพระขวัญ	หน้า ๑๓๘
ถวายบ้านหลวงสร้างวัดบรมพุทธาราม	” ๑๓๘
ได้ชาวเมืองนครศรีธรรมราชเตรียมกองทัพจะเข้ามาตีกรุง	” ๑๔๐
ให้พระยาสุรสงครามเป็นแม่ทัพบก พระยาราชบังสัน	
เป็นแม่ทัพเรือไปตีเมืองนครศรีธรรมราช	” ๑๔๑
กองทัพกรมพระยายมราชตั้งทัพตายแดน	
เมืองนครศรีธรรมราช	” ๑๔๑
พระยายมราชตั้งทัพตายในที่รบ	” ๑๔๒
ทัพกรุงถึงเมืองนครศรีธรรมราช	” ๑๔๒
เมืองนครศรีธรรมราชขัดได้บียง	” ๑๔๔
พระยารามเดโชขอเรือพระยาราชบังสัน	” ๑๔๕
พระยารามเดโชหนีจากเมืองนครศรีธรรมราช	” ๑๔๗
ทัพกรุงได้เมืองนครศรีธรรมราช	” ๑๔๘
ประหารชีวิตพระยาราชบังสัน	” ๑๔๘
ให้หากองทัพกลับกรุง	” ๑๔๘
สร้างพระที่นั่งบรรยงก์รัตนาสน์	” ๑๔๘
ทำพระที่นั่งทรงปืนเป็นที่เสด็จออกข้างท้ายวัง	” ๑๕๐
กรมหลวงโยธาเทพประสูติเจ้าฟ้าศรีรัศมิ์น้อย	” ๑๕๐
แต่งราชทูตไปเมืองฝรั่งเศส	” ๑๕๐
ได้ช้างเผือกพังเมืองสุวรรณโคตม ชื่อพระอินทไอยราพต	” ๑๕๐
ปฏิสังขรณ์วัดพระยาแมน	” ๑๕๓

(๑๓)

ได้ช้างเผือกพังจากกรุงกัมพูชา ชื่อพระบรมรัตนากาศ	หน้า ๑๕๒
อ้ายบุญกว้างดาวตงตวแปนผู้วิเศษ	” ๑๕๔
อ้ายบุญกว้างได้เมืองนครราชสีมา	” ๑๕๔
อ้ายบุญกว้างยกมาตั้งเมืองตพบุรี	” ๑๕๕
ให้พระยาสุรเสนายกทัพไปรบอ้ายบุญกว้าง	” ๑๕๖
จับอ้ายบุญกว้างได้ที่เมืองตพบุรี	” ๑๕๖
เสด็จพระพุทธรบาท	” ๑๕๗
พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตทูลถวายพระแก้วฟ้าราชธิดา	” ๑๖๐
พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตขอกองทัพไปช่วยต่อสู้ทัพ หดวงพระบาง	” ๑๖๐
ให้พระยานครราชสีมายกกองทัพไปห้ามค้ำหวดวงพระบาง	” ๑๖๑
กองทัพหวดวงพระบางเด็กไป	” ๑๖๒
พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตส่งพระแก้วฟ้ามาถวาย	” ๑๖๓
กรมพระราชวังบวร ฯ ซึ่งพระแก้วฟ้า	” ๑๖๓
ไต่กันต์เจ้าฟ้าพระขวัญ	” ๑๖๓
พระเจ้าแผ่นดินประชวรหนัก	” ๑๖๕
กรมพระราชวังบวร ฯ ปดงพระชนม์เจ้าฟ้าพระขวัญ	” ๑๖๕
กรมหวดวงโยธาทัพกราบทูลข่าวเจ้าฟ้าพระขวัญสิ้นพระชนม์	” ๑๖๖
พระเจ้าแผ่นดินมอบราชสมบัติแก่เจ้าพระพิไชยสุรินทรราชินิกุล	” ๑๖๗
พระเจ้าแผ่นดินสวรรคต	” ๑๖๗

(๓๔)

แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๘ (พระเจ้าเสือ)

จุลศักราช ๑๐๕๙-๑๐๖๘

เจ้าพระพิไชยสุนทรถวายราชสมบัติแก่กรมพระราชวังบวร ฯ	หน้า	๓๖๘
ทำพระราชพิธีราชาภิเษก	”	๓๗๓
ตั้ง (เจ้าฟ้าเพชรเปน) กรมพระราชวังบวร ฯ	”	๓๗๒
ตั้ง (เจ้าฟ้าพรเปน) พระบันฑูรน้อย	”	๓๗๒
ถวายพระเพลิงพระบรมศพ	”	๓๗๒
สร้างวัดโพธิ์ประทับช้างแขวงเมืองพิศิตร	”	๓๗๓
เสด็จไปฉลองวัดโพธิ์ประทับช้าง	”	๓๗๔
พม่าไฟไหม้มณฑลพระมงคตบพิตร ฯ พระเค็ชรหัก	”	๓๗๔
แปลงมณฑลพระมงคตบพิตรเปนมหาวิหาร	”	๓๗๔
ตั้งพระมเหสีกต่างแผ่นดินก่อนเปนกรมพระเทพามาตย์		
ออกไปอยู่ค้ำหนักวัดคุุสิต	”	๓๗๕
กรมหลวงโยธาทิพ กรมหลวงโยธาเทพ ออกไปอยู่		
ค้ำหนักวัดพุทไธสวรรย์	”	๓๗๕
ประวัติเจ้าฟ้าตรีสุน้อยแต่ได้กั้นค้ำหนักทรงผนวชพระ	”	๓๗๕
พระนามดุกเธอใน ๒ รัชกาล	”	๓๗๖
คตองไคช่างงาสั้น ชื่อพระบรมไตรจักร	”	๓๗๗
สร้างมณฑป & ยอดที่พระพุทธรบาท	”	๓๗๗
เสด็จพระพุทธรบาท	”	๓๗๗
สมเด็จพระสังฆราชไปช่วยเปนแม่การ	”	๓๗๗
ลักษณะประพาศของพระเจ้าแผ่นดิน	”	๓๗๘

(๓๕)

มณฑปพระพุทธบาทค้ำการทองแดงประดับกระจก	หน้า ๓๗๘
เสด็จไปชกมวยที่เมืองวิเศษไชยชาญ	” ๓๗๘
เสด็จไปตอมช้างที่เมืองนครสวรรค์	” ๓๘๐
ให้พระบันฑูรทั้ง ๒ ทำถนนข้ามบึงหูกวาง	” ๓๘๓
ช้างพระที่นั่งถัดท่าหัดมที่ถนนบึงหูกวาง	” ๓๘๒
ทรงพระพิโรธพระบันฑูรทั้ง ๒	” ๓๘๒
ตั้งพระราชอาญาพระบันฑูรทั้ง ๒	” ๓๘๓
พระบันฑูรทั้ง ๒ ให้เชิญเสด็จกรมพระเทพามาตย์	” ๓๘๓
กรมพระเทพามาตย์เสด็จขึ้นไปทอดขอโทษให้พระบันฑูร	” ๓๘๔
พระบันฑูรพ้นโทษ	” ๓๘๕
เรื่องพระองค์เจ้าที่เป็นธิดาเจ้าพระบำเรอภุช	” ๓๘๖
เจ้าฟ้าพระราชธิดาสิ้นพระชนม์	” ๓๘๗
ความกักขะของพระเจ้าแผ่นดิน	” ๓๘๗
เสด็จประพาศเมืองเพชรบุรีแต่ชายทะเล	” ๓๘๘
เสด็จประพาศปากน้ำเมืองสาครบุรี	” ๓๘๘
หิวเรือพระที่นั่งโดนหักที่โคกขาม	” ๓๘๘
เรื่องพันท้ายนรสิงห์	” ๓๘๘
ให้พระราชสงครามขุดคลองโคกขาม	” ๓๙๐
ตำนานการขุดคลองครั้งกรุง	” ๓๙๑
เสด็จพระพุทธบาท	” ๓๙๒
เสด็จนมัสการพระฉายที่เขาสถวิ	” ๓๙๔
เสด็จนมัสการพระเจดีย์เขานมโโยง	” ๓๙๔

(๑๖)

ประชวรตงกตางทางคองเสด็จกลับ	หน้า ๑๙๔
การชุดคตองโคกขามคางอยูครังหนึ่	” ๑๙๔
มอบราชสมบัตীগักรมพระราชวังบวร ๑	” ๑๙๔
พระเจ้าแผ่นดินสวรรคต	” ๑๙๕

แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๙ (พระเจ้าท้ายสระ)

จุลศักราช ๑๐๖๙-๑๐๙๕

จัดการพระบรมศพ	หน้า ๑๙๕
ทำพระราชพิธีราชาภิเศก	” ๑๙๖
ตั้งพระบรมชุน้อยเปนนกรมพระราชวังบวร ๑	” ๑๙๖
พระอชยาไศรยของพระเจ้าแผ่นดิน	” ๑๙๖
ประหารชีวิตพระองคเจ้าดำ	” ๑๙๗
ถวายพระเพลิงพระบรมศพ	” ๑๙๗
มิดทองประดับกระจกแผ่นใหญ่ฝามณฑปพระพุทธบาทที่คางอยู	” ๑๙๘
เสด็จพระพุทธบาท	” ๑๙๘
กรมพระเทพามาตย์สวรรคต	” ๑๙๘
นักแก้วฟ้าจอกไปพาวณวมาคักรุงกัมพูชา	” ๑๙๙
เจ้ากรุงกัมพูชาหนึ่เขามาพังกพระบารมี	” ๑๙๙
ให้เจ้าพระยาจักรี (โรงช้อง) คุมกองทัพบก	
พระยาโกษา (จัน) ยกกองทัพเรือไปตีกรุงกัมพูชา	” ๒๐๐
ทัพเรือเสียดแกชาคัก	” ๒๐๑

ที่พบกั้เข้าไปได้ถึงเมืองหลวง	หน้า ๒๐๒
เจ้าพระยาจักรีเกิดยกด้อมนักพระแก้วฟ้ายอมสวามิภักดิ์	» ๒๐๒
พระนามเจ้าฟ้าตุ๊กเชอทมด้วยพระยรรคมเหษี	» ๒๐๓
ปฏิสังขรณ์วัดมเหยงค์	» ๒๐๓
กรมพระราชวังปฏิสังขรณ์วัดกุฎีดาว	» ๒๐๔
ฉลองวัดมเหยงค์	» ๒๐๔
คอกำปั่นไทรมูขบรทุกข้างเมืองมฤคไปขายเมืองเทศ	» ๒๐๔
กรมพระราชวังบวร ฯ ฉลองวัดกุฎีดาว	» ๒๐๔
กรมหลวงโยธาทีพัสัณพระชนม์	» ๒๐๕
ชุดคดองโคกขามที่ยังค้าง	» ๒๐๕
ให้พระชนบุรีชุดคดองเกร็ด	» ๒๐๖
เสด็จโพนข้างแขวงเมืองนครนายก	» ๒๐๖
ข้างที่นั่งกรมพระราชวังบวร ฯ ทางท้ายข้างพระที่นั่ง	» ๒๐๗
เสด็จพระพุทบาท	» ๒๐๗
กรมพระราชวังบวร ฯ ปฏิญาณที่พระพุทบาท	» ๒๐๘
น้ำเซาะวัดพระนอนป่าโมกข์	» ๒๐๘
พระยาราชสงครามอาสาชดอพระนอน	» ๒๐๘
ชดอพระนอนป่าโมกข์	» ๒๑๐
สร้างวัดป่าโมกข์ใหม่	» ๒๑๐
พระเจ้าแผ่นดินประชวรหนัก	» ๒๑๐
มอบราชสมบัติแก่เจ้าฟ้าอภัย	» ๒๑๑
กรมพระราชวังบวร ฯ ไม่เต็มพระไทยให้ราชสมบัติเจ้าฟ้าอภัย	» ๒๑๑

(๓๘)

เจ้าฟ้าอภัยกับกรมพระราชวังบวร ฯ เตรียมรบกัน	หน้า	๒๓๑
พระเจ้าแผ่นดินสวรรคต	»	๒๓๑

แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๓ (พระบรมโกศ)
จุดศักราช ๑๐๙๕-๑๑๒๐

เจ้าฟ้าอภัยกับกรมพระราชวังบวร ฯ รบกันกลางพระนคร	หน้า	๒๓๒
พระชนมบุรืออ้าเจ้าฟ้าอภัย ชุนชำนาญอาสา		
กรมพระราชวังบวร ฯ	»	๒๓๒
ชุนชำนาญฟันพระชนมบุรือตายในที่รบ	»	๒๓๓
เจ้าฟ้าอภัย เจ้าฟ้าปรเมศวร์หนี	»	๒๓๓
ชุนชำนาญตามจับเจ้าฟ้าอภัยเจ้าฟ้าปรเมศวร์ได้	»	๒๓๔
ดำเร่จโทะเจ้าฟ้าอภัย เจ้าฟ้าปรเมศวร์	»	๒๓๕
พระองค์แก้วหนีเจ้าฟ้าอภัยมาเข้ากับกรมพระราชวังบวร ฯ	»	๒๓๕
กรมพระราชวังบวร ฯ อูบายดำเร่จโทะพระองค์แก้ว	»	๒๓๕
ยกโทะนายด้วงมหาดเล็กเจ้าฟ้าอภัย	»	๒๓๖
ให้แขกจามแทงพระยาพิไชยราชาแต่พระยายมราช (พุน) ที่หน้าบวช	»	๒๓๖
ยกโทะหมื่นราชดีทริกรรม์ประทานปลาวจันเพชร	»	๒๓๖
ทำพระราชพิธีปราบดาภิเศกในพระราชวังบวร ฯ	»	๒๓๗
ตั้งชุนชำนาญเป็นเจ้าพระยาชำนาญบริรักษ์ที่โกษาธิบดี	»	๒๓๗
ตั้งหุดวงจำแต่หยากรเป็นเจ้าพระยาอภัยมนตรีที่ตมูหนายก	»	๒๓๘

ตั้งพระยาราชสงครามที่สมุหนายกเป็นเจ้าพระยา ราชนายกที่สมุหกระเทศาโหม	หน้า ๒๑๘
ตั้งพระมเหสีใหญ่เป็นกรมหลวงอภัยนุชิต	„ ๒๑๘
ตั้งพระมเหสีน้อยเป็นกรมหลวงพิพิธมนตรี	„ ๒๑๘
ตั้งเจ้าฟ้าแตพระองค์เจ้าตุ๊กเชอ	„ ๒๑๘
พระนามเจ้าฟ้าตุ๊กเชอ	„ ๒๑๘
ทรงชดเค้นจะไม่ทำพระบรมศพ	„ ๒๑๘
ชดเจ้าพระยาราชนายกไม่ได้จึงทำ ฉดองวัดป่าโมก	„ ๒๒๐
เสด็จไปตอมช่างที่เมืองตพบุรี	„ ๒๒๐
เวทาส่ด็จไม่อยู่ พวกจีนบ้านนายกายเข้าปล้นพระราชวัง เจ้าฟ้าพระศรีดน้อยเข้ามาช่วยป้องกันพระราชวัง	„ ๒๒๑
ทรงแสดงเจ้าฟ้าพระศรีดน้อย	„ ๒๒๒
เจ้าฟ้าพระศรีดน้อยขึ้นไปเฝ้าทูลชี้แจงจนสิ้นทรงสั่งไสดย เป็ดยนเครื่องบนพระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาท	„ ๒๒๒
เจ้าฟ้ากรมขุนเสนาพิทักษ์พ่นเจ้าฟ้ากรมขุนด์เรนทรพิทักษ์ ที่ทรงผนวช	„ ๒๒๒
เจ้าฟ้ากรมขุนเสนาพิทักษ์เห็นพระราชอาญาไปทรงผนวช	„ ๒๒๓
ดำเร็จโทษพระองค์เจ้าชน พระองค์เจ้าเกิด ที่รวมคิด กับเจ้าฟ้ากรมขุนเสนาพิทักษ์	„ ๒๒๓
ไสดยเฝ้าออกฟังแต่กรงกัมพูชา ชื้อพระวิเชียรหาคัดิน	„ ๒๒๓
ไสดยทของเครื่องบนพระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาท	„ ๒๒๔

(๒๐)

เปลี่ยนเครื่องบนพระที่นั่งบรรยงกรรตนาคนั้น พระที่นั่ง สุริยามรินทร์	หน้า ๒๒๔
กรมหลวงโยธาเทพสิ้นพระชนม์	» ๒๒๔
กรมหลวงอภัยนุชิตประสูติประสูติทนต์ขอโทษเจ้าฟ้ากรมขุน เด่นาพิทักษ์	» ๒๒๕
กรมหลวงอภัยนุชิตสิ้นพระชนม์	» ๒๒๕
ฉลองวัดหารตรา	» ๒๒๕
เสด็จพระบาททุกปี	» ๒๒๕
เสด็จเมืองพิศณุโลก	» ๒๒๖
เสด็จนมัสการพระแท่นศิลาอาสน์แด่พระฝาง	» ๒๒๖
ตั้งเจ้าฟ้ากรมขุนเด่นาพิทักษ์เป็นกรมพระราชวังบวร ฯ	» ๒๒๖
ตั้งเจ้าฟ้าอินทสุธาดาเป็นกรมขุนนิลธารเด่น	
มเหยงกรมพระราชวังบวร ฯ	» ๒๒๖
ปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนเพชญ์	» ๒๒๖
ค้อพระเคี้ยวพระมงคตบพิตร แด่แปลงมณฑปเป็นมหาวิหาร	» ๒๒๖
ปฏิสังขรณ์วัดพระราม	» ๒๒๗
เปลี่ยนเครื่องบนพระวิหารส้มเต๋จ	» ๒๒๗
เจ้าพระยาอภัยมณฑกรที่หมุ่หนายกถึงอดัญกรรม เดือน	
พระยาราชนิกที่หมุ่หนายก	» ๒๒๗
แต่งข้าหลวงออกเที่ยวเกลี้ยกล่อมเดชที่กระจัดพดัดพราย	» ๒๒๗
ได้ช้างพดายงาเด่นเมืองนครศรีธรรมราช ชื่อพระบรมนาเคนทร	» ๒๒๗

(๒๑)

ไคซางพตายนางัดเมืองไฮยา ชื่อพระบรมวิไชยคเสนทร์	หน้า	๒๒๘
ไคซางพตายนางัดเมืองนครศรีธรรมราช ชื่อพระบรมจักรพาพ	„	๒๒๘
ตั้งเมืองไฮยาดัดเมืองหงษาวดี ตั้งเมืองค้อพระเจ้าองวะ	„	๒๒๘
ตั้งเมืองคองกวยคนหนึ่งซึ่งเป็นบุตรเขยเป็นตั้งเมืองทอ	„	๒๒๘
พม่าเจ้าเมืองกรมการเมืองเมาระคมะอพยพครวหน้มอญเข้ามา ฟังพระบารมี	„	๒๒๘
เพลิงไหม้พระราชวังบวร ฯ จึงเสด็จเข้ามาอยู่วังหุดวง	„	๒๒๘
สร้างวังหน้าใหม่พระราชทานกรมพระราชวังบวร ฯ	„	๒๓๐
พระเจ้าองวะแต่งทูตเข้ามาขอบพระคุณที่ทรงรับเลี้ยงพม่า เมืองเมาระคมะ	„	๒๓๐
ราชทูตพม่าไม่ไหว้เสนาบดีก่อนเฝ้า ทรงเห็นชอบ	„	๒๓๐
ให้กลับใช้ธรรมเนียมเก่าให้มหาดเล็กตบรับตั้งชค้อตำรวจวง ไปตั้งราชการ	„	๒๓๐
ให้ราชทูตไทยไปคอบเมืองพม่า	„	๒๓๑
พระยาหงษาวดีล้อมเมืององวะ	„	๒๓๑
ราชทูตพม่าตวงรามัญว่าไทยจะไปช่วย	„	๒๓๑
ทัพหงษาวดีขัดเสียบยงเด็กกลับ	„	๒๓๑
ปฏิตั้งขรณ์วัดกุเซาทอง	„	๒๓๒
เสด็จเมืองดพบุรี	„	๒๓๒
จับนักโด้มเขมรตั้งช่อง	„	๒๓๒
เมืองนครศรีธรรมราชบอกข่าวข้างตีปตาด	„	๒๓๒
เรื่องทำโรงรับข้างรายทางเป็นโรงยอศ ไม่ค้องพระไทย	„	๒๓๒

(๒๒)

ประทานชื่อข้างดีปลาคว่า พระบรมคชดักษณ	หน้า	๒๓๓
พระยาหงษาวัดใต้เมืองอังวะ	»	๒๓๓
มังตองพม่าตั้งตัวเป็นใหญ่	»	๒๓๓
มังตองพม่าตีใต้เมืองอังวะ	»	๒๓๓
มังตองตั้งเมืองรัตนดิงคชนท์บ้านมุกไซโบ	»	๒๓๔
พระยาหงษาวัดแต่งกองทัพไปตีเมืองอังวะ	»	๒๓๔
กองทัพหงษาวัดแวมังตอง	»	๒๓๕
พระยาพระรามกับรามัญพรรคพวกหนีพระยาหงษาวัด เข้ามาพึ่งพระบรม	»	๒๓๕
พบบ่อทองบางสำพาน	»	๒๓๖
ทรงบำเพ็ญมหาทาน	»	๒๓๖
เสด็จพระพุทธรบาท	»	๒๓๖
ตั้งมิ่งทอหนีพระยาหงษาวัดมาพึ่งพระบรม	»	๒๓๗
ทรงแสดตั้งมิ่งทอให้จำคุกไว้	»	๒๓๗
กรมหมื่นอินทรภักดีต้นพระชนม์	»	๒๓๗
นักพระธำมรงค์ อิงพาญฉนเข้ามาตีกรุงกัมพูชา	»	๒๓๗
นักพระรามาริบัติกับนักพระศรีไชยเชษฐาหนีเข้ามาพึ่งพระบรม	»	๒๓๗
เตรียมทัพจะยกไปตีกรุงกัมพูชา	»	๒๓๘
พระยาพระรามรามัญคิดอุบายอาธำแต่หัวนี้	»	๒๓๘
จับพระยาพระรามประหารชีวิต	»	๒๓๘
พระยาราชธำมรงค์ยกกองทัพไปกรุงกัมพูชา	»	๒๓๘
นักพระธำมรงค์ยอมอ่อนน้อม จึงเลิกกองทัพกลับ	»	๒๓๘

(๒๓)

นักพระศถา องค์อภัยพิราโดย โปรดให้นักพระรามาริบัติ

ไปครองกรุงกัมพูชา

” ๒๓๘

ให้เอาตัวอภัยพิราไปปล่อยเดี่ยวเมืองกวางตุ้ง

” ๒๓๘

พระเจ้ากรุงตั้งกาตุดขอพระสงฆ์

” ๒๓๘

ให้พระอุปาลี พระอรียมุนี ไปตั้งกา

” ๒๓๘

เจ้าพระยาชำนาญบริรักษ์ถึงอภัยกรรม ทำศพ

อย่างเจ้าต่างกรม

” ๒๔๐

เสด็จไปล้อมช้างเมืองตพบุรี

” ๒๔๐

เสด็จนมัสการพระนอนจักรศรี แดพระนอนขุนอินทรประมุข

” ๒๔๐

ฉลองวัดนางคำ

” ๒๔๓

ให้พระนั่งกรรมฐานห้ามฝน

” ๒๔๓

กรมพระราชวังบวร ฯ จับเจ้ากรมปลัดกรมเจ้า ๓ กรม

ไปตงพระอาญา

” ๒๔๓

กรมหมื่นสุนทรเทพก่ดาวโทษกรมพระราชวังบวร ฯ ว่าเปนชู้

กับเจ้าฟ้าหม่อมกับเจ้าฟ้าตั้งวาด

” ๒๔๒

จับกรมพระราชวังบวร ฯ ข้าราชการปลัดยศ

” ๒๔๒

ตงพระราชอาญากรมพระราชวังบวร ฯ

” ๒๔๓

ถอดกรมพระราชวังบวร ฯ เจ้าฟ้าหม่อม เจ้าฟ้าตั้งวาด

ตงเปนไพร่

” ๒๔๓

กรมพระราชวังบวร ฯ เจ้าฟ้าตั้งวาด สิ้นพระชนม์

ในระหว่างโทษ

” ๒๔๔

เจ้าพระยาราชนายก เจ้าพระยาราชภักดี ถึงอภัยกรรม

” ๒๔๔

(๒๔)

๕	ตั้งพระยาราษฎร์ภูวดี (บ้านประตูจีน) เป็นเจ้าพระยา	
	อภัยราชาที่ตมุหนายก	หน้า ๒๔๔
๕	ตั้งพระยาธรรมไตรโลก (บ้านคดองแกดบ) เป็นเจ้าพระยา	
	มหาเดนาที่ตมุพระกระดาโหม	” ๒๔๔
๕	ตั้งพระยาบำเรอภักดิ์เป็นพระยารัตนาธิเบศร์ว่ากรมวัง	” ๒๔๔
	เสด็จไปฉลองพระนอนจักรศรี	” ๒๔๔
๕	ได้ช่างาดั้นเมืองนครไชยศรี ชื่อพระบรมไตรจักร	” ๒๔๔
	กรมหมื่นเทพพิพิธกับเดนาบดีทูลขอให้เจ้าฟ้ากรมขุนพรพินิต	
	เป็นกรมพระราชวังบวร ฯ	” ๒๔๕
	เจ้าฟ้ากรมขุนพรพินิตขอให้เจ้าฟ้ากรมขุนอนุรักษ์มนตรี	
	เป็นกรมพระราชวังบวร ฯ	” ๒๔๕
	รับสั่งให้เจ้าฟ้ากรมขุนอนุรักษ์มนตรีไปทรงผนวชเสีย	” ๒๔๕
	อุปราชาก็เค็กเจ้าฟ้ากรมขุนพรพินิต	” ๒๔๕
	กรมพระราชวังบวร ฯ อยู่ในพระราชวังหลวง	” ๒๔๖
	เรื่องปลัดย้างต้นพระบรมจักรพาฬถวายพระพุทธรบาท	” ๒๔๖
	พระมหาธาตุวัดบวรโพธิ์พัง	” ๒๔๖
	พระเจ้าแผ่นดินประชวรหนัก	” ๒๔๗
	มอบราชสมบัติแก่กรมพระราชวังบวร ฯ	” ๒๔๗
	เจ้าฟ้ากรมขุนอนุรักษ์มนตรีตอบตามนวงเข้ามาอยู่ในพระราชวัง	” ๒๔๗
	พระเจ้าแผ่นดินสวรรคต	” ๒๔๗

(๒๕)

แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๔ (กรมขุนพรพินิต)
จุลศักราช ๑๑๒๐ ๑๐ วัน

เจ้า ๓ กรมขุนวายุ	หน้า ๒๔๘
กรมพระราชวังบวร ฯ ให้พระราชอาคันโฑไปว่ากล่าวเจ้า ๓ กรม	» ๒๔๘
เจ้า ๓ กรมมาเฝ้าทำสัตย์ถวาย	» ๒๔๘
จัดการพระบรมศพ	» ๒๔๘
จับเจ้า ๓ กรม	» ๒๔๘
ตำเรือโทษเจ้า ๓ กรม	» ๒๕๐
ทำพระราชพิธีปราบดาภิเษก	» ๒๕๐
เจ้าฟ้ากรมขุนอนุรักษมนตรีปราบดาภิเษก	» ๒๕๐
พระเจ้าแผ่นดินถวายราชสมบัติเจ้าฟ้ากรมขุนอนุรักษมนตรี	» ๒๕๑
พระเจ้าแผ่นดินไปทรงผนวชอยู่วัดประดู่	» ๒๕๑

แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาที่ ๓ (พระที่นั่งสุริยามรินทร์)
จุลศักราช ๑๑๒๐-๑๑๒๗

ทำพระราชพิธีราชาภิเษก	หน้า ๒๕๓
กรมหมื่นเทพพิพิธออกทรงผนวชอยู่วัดกระโจมน	» ๒๕๓
ตั้งกรมหลวงพิพิธมนตรีสมเด็จพระพันปีหลวง เป็นกรมพระเทพามาตย์	» ๒๕๓
ตั้งพระองค์อาทิตย์เป็นกรมหมื่นพิทักษ์ภูเบศร์	» ๒๕๒

ตั้งนายบันพืพระต้นหมเอกเปนพระยาราชนนตรีบริรักษ์	
จางวางมหาดเล็ก	หน้า ๒๕๒
ตั้งนายฉิมน้องนายบันเปนจมนศรีตรีรักษ์	” ๒๕๒
ตั้งมเด็จพระพันปีหัตถวงศวรรคต	” ๒๕๒
ความหยาบช้าของพระยาราชนนตรี (บัน)	” ๒๕๒
เจ้าพระยาอภัยราชาคิดจะเชิญพระเจ้าแผ่นดินที่ทรงผนวช	
กตัญมาครองราชสมบัติ	” ๒๕๒
เจ้าพระยาอภัยราชากับผู้ร่วมคิดไปปลุกษา	
กับกรมหมื่นเทพพิพิธ	” ๒๕๓
กรมหมื่นเทพพิพิธกับผู้ร่วมคิดพากันไปทูลพระเจ้าแผ่นดิน	
ที่ทรงผนวช	” ๒๕๓
พระเจ้าแผ่นดินที่ทรงผนวชทูลความให้ตั้งมเด็จพระ	
พระเชษฐาธิราชทราบ	” ๒๕๓
จับเจ้าพระยาอภัยราชา พระยายมราช พระยาเพชรบุรี	
แสนนายจัญผู้ร่วมคิด	” ๒๕๓
กรมหมื่นเทพพิพิธหนีไปตั้งค่ายอยู่วัดพระเจ้าพนงเชิง	” ๒๕๔
อุบายจับกรมหมื่นเทพพิพิธได้	” ๒๕๔
ตั้งพระวิสุทธาจารย์ พระวรวงษาณมุนี ไปเปลี่ยนพระอุบาฬี	
พระอรียมุนี ที่ตั้งกาทว็บ	” ๒๕๔
ให้เอากรมหมื่นเทพพิพิธฝากไปปลด้อยตั้งกาทว็บ	” ๒๕๕
ถวายพระเพลิงพระบรมศพ	” ๒๕๕
มังตองตั้งตัวเปนพระเจ้าอดองพราณี	” ๒๕๕

(๒๗)

พระเจ้าอโศกปราณัติเมืองหงสาวดี	หน้า ๒๕๖
พระยาหงสาวดียอมอ่อนน้อมต่อพระเจ้าอโศก	” ๒๕๗
พระเจ้าอโศกงดการรบ	” ๒๕๗
ขุนนางมอญไม่ยอมอ่อนน้อม คบกันออกปล้นค่ายพม่า	” ๒๕๗
พระเจ้าอโศกกลับตีเมืองหงสาวดี	” ๒๕๗
พระเจ้าอโศกได้เมืองหงสาวดี	” ๒๕๘
พม่าเมืองรัตนสิงควันเดียว ๑๖ แห่ง	” ๒๕๘
พระเจ้าอโศกยกมาตีกรุงศรีอยุธยา	” ๒๕๘
ได้ชาวทัพพม่าตีได้เมืองทวาย	” ๒๖๐
ให้พระยายมราช พระยารัตนาธิเบศร์ยกไปตั้งรับพม่าที่เมืองกุย	” ๒๖๐
ขุนรอนปลัด (ชู) กับไพร่ ๔๐๐ รับอาสาตีคองเปกของ	
อาจสามารถไปรบพม่า	” ๒๖๐
เกณฑ์เกณฑ์รักษาพระนครแต่ย้ายครัวเข้าป่า	” ๒๖๐
พม่าตีได้เมืองมฤต เมืองคณาควรี	” ๒๖๑
ทัพพระยายมราชแตกพม่า	” ๑๖๑
ขุนรอนปลัด (ชู) รบพม่า	” ๒๖๑
พระยารัตนาธิเบศร์ยกทัพพม่า	” ๒๖๑
ทัพพม่าเข้ามาถึงเมืองสุพรรณบุรี	” ๒๖๒
ขุนนางตราษฎรเชิญพระเจ้าอู่ทุมพรให้ตามอง	” ๒๖๒
พระเจ้าอู่ทุมพรตามองออกมาบัญชาการรักษาพระนคร	” ๒๖๒
กวาดครัวเข้าพระนคร	” ๒๖๒

ก่อกำแพงเมืองรึมนำข้างวงอกชน ๑	หน้า ๒๖๒
ให้เจ้าพระยามหาเสนาเป็นแม่ทัพไปตั้งรับพม่าที่ด่านาเอกราช	” ๒๖๒
จับพระยาราชมนตรีกับจันศรีร์รักษ์ตั้งพระราชอาญา	” ๒๖๒
กองทัพไทยที่ด่านาเอกราชแตกพม่า	” ๒๖๓
พระเจ้าอดองเข้ามาตั้งบางกุ่มบ้านกระเดื่อง	” ๒๖๓
พวกจันบ้านนายถ่ายเข้ามาอาด้ารบพม่า	” ๒๖๓
ให้จันทิพเสนายกกองทัพหนุนทัพจัน	” ๒๖๔
กองจันแตกจันทิพเสนาแตกพม่า	” ๒๖๔
พม่าเข้ามาตั้งถึงพเนียด	” ๒๖๔
ถอยเรือหุดวงแต่เรือดุกค้าหุดพม่าไปรวมไว้ท้ายคุ	” ๒๖๔
พม่าตามไปเผาเรือแต่ฆ่าคนที่หุดหนีไปอยู่ท้ายคุ	” ๒๖๔
พม่าเอาปืนใหญ่ตั้งที่วัดราชพฤกษ์ วัดกระษัตรา ยังเข้าไปในเมือง	” ๒๖๔
พม่าเอาปืนใหญ่ตั้งวัดหน้าพระเมรุยังเข้าไปในวัง	” ๒๖๕
พระเจ้าอดองถูกปืนแตกเด็กทัพพม่ากลับไปทางเหนือ	” ๒๖๕
พระเจ้าอดองตั้งพระชนมที่คาบตเมาะกะโดก	” ๒๖๕
ให้พระยายมราช พระยาศีหราชเดโชตามทัพพม่าไม่ทัน	” ๒๖๕
มั่งระราชบุตรถวายเพลิงพระศพพระเจ้าอดอง	” ๒๖๕
แมงตะแมงช่องแม่ทัพหุดังพม่าคิดขบถยึดเมืองอังวะ ตั้งแขงเมือง	” ๒๖๖
มั่งตอกราชบุตรใหญ่ได้ข่าวว่ารามัญเปนขบถให้ฆ่ารามัญ ในเมืองรัตนสิงคเต็ยเปนอันมาก	” ๒๖๖

มั่งตอกให้ โหระทำนายหาตัวแม่ทัพปราบแมงตะแมงช้อง	หน้า ๒๖๖
ได้รามัญชื้อหยิ่งมิต้องลักษณะตั้งเป็นแม่ทัพ	.. ๒๖๖
พม่าตีเมืองอังวะไม่ได้	.. ๒๖๗
หยิ่งมิต้าวิทยาคมรบชนะแมงตะแมงช้อง	.. ๒๖๗
มั่งตอกเสวยราชย์เป็นพระเจ้ากรุงพม่า	.. ๒๖๘
เจ้าเมืองตองอูแขวงเมือง พระเจ้ามั่งตอกตีได้เมืองตองอู	.. ๒๖๘
ไทยซุดเก็บปืนในค่ายพม่า	.. ๒๖๘
พระเจ้าอู่ทุมพรถวายพระองค์เจ้าแมตังเม่าเป็นพระมเหสี	
ดมเด็จพระเชษฐาธิราช	.. ๒๗๐
พระเจ้าแผ่นดินแสดงความไม่พอพระไทยในพระเจ้าอู่ทุมพร	.. ๒๗๐
พระเจ้าอู่ทุมพรออกทรงผนวชเสียอีก	.. ๒๗๐
ซ่อมแซมพระที่นั่งสุริยามรินทร์	.. ๒๗๐
พวกรามัญกลัวมิกัดคือพยพหนี แล้วเข้าตีเมืองนครนายก	.. ๒๗๐
ให้พระยาดีหราชเดโชเป็นแม่ทัพไปปราบพวกรามัญ	.. ๒๗๐
พวกรามัญเอาไม้ขว้างตีพระยาดีหราชเดโชแตก	.. ๒๗๐
ให้พระยายมราช พระยาเพ็ชรบุรุษยกไปปราบรามัญ	.. ๒๗๑
พวกรามัญแตกหนีไปทางเมืองหัตมคักคี	.. ๒๗๑
๕๘๘	
หน้าแดงครั้งที่ ๓	.. ๒๗๑
พระเจ้ามั่งตอกให้กองทัพมาตีเมืองเชียงใหม่	.. ๒๗๑
เจ้าเมืองดำพูนไชยหนีพม่ามาพึ่งพระบารมี	.. ๒๗๑
พระยาจันทเจ้าเมืองเชียงใหม่กลัวมิกัด ขอกองทัพช่วยรบพม่า	.. ๒๗๑
ให้เจ้าพระยาสุรดีหัยยกไปช่วยเชียงใหม่ไม่ทัน	.. ๒๗๑

พม่าให้อาปรกามน้อยรักษาเมืองเชียงใหม่	หน้า ๒๗๒
พระอริยมุนี พระวิสุทธาจารย์ พระวรญาณมุนี ถัดจากดงกา	» ๒๗๒
กรมหมื่นเทพพิพิธอยู่ตงภาคหนับถอมมาก	» ๒๗๒
พวกดงกาขบถคิดจะถวายเป็นราชสมบัติแก่กรมหมื่นเทพพิพิธ	» ๒๗๓
พระเจ้ากรุงดงกาให้จับกรมหมื่นเทพพิพิธ	» ๒๗๓
กรมหมื่นเทพพิพิธหนีจากดงกาไปอาศัยริมเมืองเทศ	» ๒๗๓
กรมหมื่นเทพพิพิธได้ข่าวว่าเสียกรุง จึงมาเมืองมฤค	» ๒๗๓
ให้ข้าทูลวงออกไปคุมกรมหมื่นเทพพิพิธไว้ที่เมืองมฤค	» ๒๗๓
พระเจ้ามังกดกตั้งพระชนม์	» ๒๗๓
มังระราชอนุชาได้ราชสมบัติตั้งมาอยู่เมืองอังวะ	» ๒๗๓
พระเจ้าอังวะตั้งเมืองมณีนุร คือเมืองกระแซ	» ๒๗๓
พม่าขัดแย้งกับอังกฤษ	» ๒๗๔
หุยตองจาทวายเป็นขบถต่อพม่า ตัดได้เมืองทวาย	
ขอมาชนกรุงดงเกา	» ๒๗๔
หน้าแดงครั้งที่ ๒	» ๒๗๔
เสด็จพระนายแดพระบาท	» ๒๗๔
ให้พันเชือกนำมันไวเตรียมการศึก	» ๒๗๔
พระเจ้ามังกระเตรียมทัพมาตีกรุงศรีอยุธยา	» ๒๗๕
ให้มังมหานรธาเป็นแม่ทัพมาทางเมืองทวาย	» ๒๗๕
ให้เนเมียวมหาเสนาบดีเป็นแม่ทัพมาทางเหนือ	» ๒๗๕
พม่าตีได้เมืองทวาย	» ๒๗๕
ที่กรุงได้ข่าวศึกพม่า	» ๒๗๖

พม่าตีไต่เมืองคณาครี เมืองมฤค	หน้า ๒๗๖
พม่าเข้ามาเผาเมืองชุมพร มาตีเมืองปทิว เมืองกุย เมืองปราณ	» ๒๗๖
กรมหมื่นเทพพิพิธกับหุยกองจาหนีเข้ามาเมืองเพชรบุรี ให้ส่งกรมหมื่นเทพพิพิธไปไว้เมืองจันทบุรี หุยกองจา ไปไว้เมืองชลบุรี	» ๒๗๖
ให้พระพิเรนทรเทพยกไปตั้งรับพม่าที่เมืองกาญจนบุรี	» ๒๗๖
ทัพมังฆานรทาคักองทัพพระพิเรนทรเทพแตก	» ๒๗๖
พม่ายกมาตั้งค่อเรืออยู่ที่ดงวัง หนองชาวมี่ ๑	» ๒๗๗
พม่าตีเมืองราชบุรี เมืองเพชรบุรี	» ๒๗๗
แต่งกองทัพไปตั้งค่ายรับพม่าในแขวงเมืองราชบุรี	» ๒๗๗
เกณฑ์คนหัวเมืองเหนือแต่ฝ่ายควนออกเข้ามารักษาพระนคร	» ๒๗๗
แต่งกองทัพรักษาเมืองธนบุรี เมืองนนทบุรี	» ๒๗๗
เจ้าพระยาพิศณุโลกทูลตาดำกับขึ้นไปปลงศพมารดา	» ๒๗๗
กองทัพพม่าฝ่ายเหนือมาตั้งค่อเรือที่เมืองกำแพงเพชร	» ๒๗๘
สั่งเจ้าพระยาพิศณุโลกให้ไปรบพม่าทางเหนือ	» ๒๗๘
พม่าลงมาตั้งเมืองนครสวรรค์	» ๒๗๘
พม่าตีไต่เมืองสวรรค์โลก เมืองสุโขทัย	» ๒๗๘
เจ้าพระยาพิศณุโลกยกไปช่วยเมืองสุโขทัย	» ๒๗๘
เจ้าฟ้าจืดหนีโทษจากกรุงขึ้นไปเมืองพิศณุโลก	» ๒๗๘
เจ้าฟ้าจืดชิงเอาเมืองพิศณุโลก	» ๒๗๘
เจ้าพระยาพิศณุโลกยกทัพกลับมารบเจ้าฟ้าจืด	» ๒๗๘

เจ้าพระยาพิศณุโลกจับเจ้าฟ้าจัตถวงษาเดี่ย	หน้า ๒๗๘
ชาวเมืองตำบูนไชยที่ตีความภักดีอพยพหนี	» ๒๗๘
พม่าตีทัพไทยที่เมืองราชบุรีแตก แล้วเข้ามาตีเมืองธนบุรี	» ๒๗๙
พระยารัตนาธิเบศร์แม่ทัพรักษาเมืองธนบุรีหนีพม่า	» ๒๗๙
กองทัพนครราชสีมาที่รักษาเมืองธนบุรียกกลับไปเมือง	» ๒๗๙
กำปั่นพ่อค้าอังกฤษรับช่วยรบพม่า	» ๒๗๙
พม่าเข้ามารักษาเมืองธนบุรี	» ๒๗๙
พม่ารบกับกำปั่นอังกฤษที่เมืองธนบุรี	» ๒๗๙
พระยายมราชหนีพม่าจากเมืองนนทบุรี	» ๒๗๙
พม่าตงค่ายที่วัดเขมา	» ๒๗๙
กำปั่นอังกฤษรบพม่าที่เมืองนนทบุรี	» ๒๗๙
นายกำปั่นอังกฤษขอปืนใหญ่กับเรือพายช่วยรบพม่า	» ๒๗๙
กำปั่นอังกฤษแตงหันออกทะเลไป	» ๒๗๙
ทัพพม่าทางเหนือมารวมที่เมืองกำแพงเพชร	» ๒๗๙
ทัพพม่าทางใต้เข้ามาตงถึงตุ๊ก บางไทร	» ๒๗๙
ทัพพม่าทางเหนือเข้ามาตงที่ปากน้ำประสพ	» ๒๗๙
ทัพพม่าหนุ่ยเข้ามาทางเมืองอุไทยธานีอีกกอง ๑	» ๒๗๙
พม่ามาตงที่เมืองวิเศษไชยชาญแตงนอนหาดวงวัดโปรดสัตว์	» ๒๗๙
พม่าเกิดยกถล่มไทยชาวหัวเมืองให้เข้าด้วย	» ๒๗๙
พม่ากดขี่ไทยที่เข้าเกิดยกถล่ม	» ๒๗๙
พระอาจารย์ธรรมโชติกับพวกไทยหัวเมืองตงค่ายสู้พม่า ที่บางระจัน	» ๒๗๙

ไทยบางระจันต์พม่าแตกครั้งที่ ๑	หน้า	๒๘๔
ไทยบางระจันต์พม่าแตกครั้งที่ ๒	„	๒๘๔
ไทยบางระจันต์พม่าแตกครั้งที่ ๓	„	๒๘๔
ไทยบางระจันต์พม่าแตกครั้งที่ ๔	„	๒๘๔
ไทยบางระจันต์พม่าแตกครั้งที่ ๕	„	๒๘๔
ไทยบางระจันต์พม่าแตกครั้งที่ ๖	„	๒๘๖
ไทยบางระจันต์พม่าแตกครั้งที่ ๗	„	๒๘๖
ชาวพระนครเชิญพระเจ้าอู่ทุมพรให้ตามนอชอีก	„	๒๘๖
พระเจ้าอู่ทุมพรไม่ตามนอช	„	๒๘๗
ให้พระยาพระคลังยกทัพไปรบพม่าช่วยไทยบางระจัน	„	๒๘๗
พม่าอุบายศึกกองทัพพระยาพระคลังแตก	„	๒๘๘
พระนายกองรับอาสาพม่าไปตีค่ายไทยบางระจัน	„	๒๘๘
พม่าตีค่ายไทยบางระจันครั้งที่ ๘	„	๒๘๘
ไทยบางระจันขอปืนใหญ่กระสุนดินดำต่อกรุง	„	๒๘๘
พระยารัตนาธิเบศร์ออกไปเรียกรายहतอปืนใหญ่ ที่บางระจัน	„	๒๘๙
เสียชีวิตบางระจันแก่พม่า	„	๒๘๙
สมเด็จพระที่นั่งมณเฑียรราชตั้งพระชนม์ ๒ พระองค์ต่อกัน	„	๒๘๙
กรมหมื่นเทพพิพิธรวมพลยกจากเมืองจันทบุรีเข้ามาตั้งอยู่ เมืองปาจิณบุรี	„	๒๘๙
คนในกรุงพากันไปเข้ากับกรมหมื่นเทพพิพิธมาก	„	๒๘๙
พม่ายกไปตีกรมหมื่นเทพพิพิธแตกหนีไปเมืองนครราชสีมา	„	๒๘๙
มังมหานรธาแม่ทัพพม่าตาย	„	๒๘๙

ปกัณหุ่นเบนแม่ทัพแทนมังมหานรธา	หน้า	๒๘๓
เนเมียวมหาเสนาบดีได้เป็นแม่ทัพใหญ่	»	๒๘๓
พม่าเข้ามาตั้งค่ายที่โพธิ์ ๓ คั่น	»	๒๘๓
พม่าเอาปืนใหญ่มาตั้งที่ภูเขาทองแถววัดท่าการ้องยิ่งเข้าไปในกรุง	»	๒๘๓
แต่งทัพเรือไปรบพม่าที่วัดท่าการ้อง	»	๒๘๔
พม่ายิงถล่มนายเวรตายคนเดียว ทัพเรือถอย	»	๒๘๔
พม่าเข้ามาตั้งหอรบที่วัดพิศนัย ไชย วัดเต่า วัดสุเรนทร์		
วัดแดง เอาปืนยิงเข้าไปในกรุง	»	๒๘๔
พระยาตากสินได้เดือนที่เป็นพระยากำแพงเพชร	»	๒๘๔
ให้พระยากำแพง (สิน) เป็นแม่ทัพ พระยาเพชรบุรีเป็นทัพหน้า		
ยกทัพเรือไปตั้งกัณฑ์พม่าทุ่งวัดสังฆาวาศ	»	๒๘๔
พระยาเพชรบุรีเข้าตีทัพพม่า	»	๒๘๔
พระยากำแพง (สิน) ไม่ช่วย ทัพพระยาเพชรบุรีแตก	»	๒๘๕
พระยากำแพง (สิน) ไปตั้งอยู่วัดพิไชย ไม่กล้าเข้าเมือง	»	๒๘๕
กองทัพกรุงออกไปตั้งสู้พม่าที่วัดไชยวัฒนาราม	»	๒๘๕
กองทัพจันทน์ยกไปตั้งสู้พม่าที่คลองสวนพุด	»	๒๘๕
พระยาแพร์ (มังไชย) เอาใจออกหากหนีพม่า	»	๒๘๕
ไฟไหม้ในพระนคร	»	๒๘๖
พระยากำแพง (สิน) ยกหนีออกบ้านนอก	»	๒๘๖
พม่ายกตามพระยากำแพง (สิน)	»	๒๘๖
พระยากำแพง (สิน) ชนะพม่าครั้งที่ ๑	»	๒๘๖
พระยากำแพง (สิน) ชนะพม่าครั้งที่ ๒	»	๒๘๖

(๓๕)

พระยากำแพง (สิ้น) ขณะพม่าครั้งที่ ๓	หน้า ๒๙๗
พระยากำแพง (สิ้น) ยกไปตั้งอยู่บ้านกง	» ๒๙๗
พวกขุนหมื่นนายบ้านกงไม่เข้าด้วยพระยากำแพง (สิ้น)	» ๒๙๗
พระยากำแพง (สิ้น) ค้ำค่ายบ้านกงแตก	» ๒๙๗
พระยากำแพง (สิ้น) ไปตั้งอยู่นาเรียงแขวงเมืองนครนายก	» ๒๙๘
พระยากำแพง (สิ้น) ไปตั้งอยู่ด่านกบแจะแขวงเมืองปาดิจนบุรี	» ๒๙๘
พม่ายกตามพระยากำแพง (สิ้น)	» ๒๙๘
พระยากำแพง (สิ้น) ขณะพม่าครั้งที่ ๔	» ๒๙๘
จันค้ายส่งคนไปปลุกเงินทองแด่เจ้าพระมณฑปพระพุทธบาท	» ๒๙๘
พม่าเผาปราสาทที่พญ่ียด	» ๓๐๐
พม่าเข้ามาตั้งค่ายริมคูเมือง เอาปืนยิงเข้าไปในพระนคร	» ๓๐๐
เกิดโจรผู้ร้ายชุกชุมในพระนคร	» ๓๐๐
ยิงปืนใหญ่ได้กับพม่า	» ๓๐๐
ให้ออกไปเจรจากรงความเมืองกับพม่า	» ๓๐๐
พม่าไม่ยอมเป็นไมตรี	» ๓๐๑
พม่าตีได้ค่ายไทยวัดไชยวัฒนาราม	» ๓๐๑
พม่าตีได้ค่ายจันคยองส่งคน	» ๓๐๑
พม่าทำสะพานเรือข้ามคูเมืองที่หัวรอ	» ๓๐๑
พม่าซุกคูเมืองทำตายกำแพงเมือง	» ๓๐๒
พม่าเข้าปล้นพระนคร	» ๓๐๒
เสียพระนครแก่พม่า	» ๓๐๒
พระเจ้าแผ่นดินหนีไปซ่อนอยู่บ้านจิก	» ๓๐๒

(๓๒)

พม่าจับผู้คนแตรับทรัพย์สิ่งของ	หน้า ๓๐๓
พม่าตั้งพระนายกกองอยู่รักษากรุงกับมอญยา	” ๓๐๓
พม่ากวาดคนแตรเก็บทรัพย์กลับไปเมือง	” ๓๐๔
พม่าระเบิดปืนพระพิรุณเดี่ยวที่วัดเขมา	” ๓๐๔
พม่าตั้งนายทองอินเป็นเจ้าของธนบุรี	” ๓๐๔
พม่าเอาเรือกิ่งไปด้วยดำ ๑	” ๓๐๔
พระเจ้ามังระให้ปักหน้หุ้มเป็นเจ้าเมืองเมาะตมะ	” ๓๐๕
พระเจ้ามังระตั้งเนเมียวเปนอโยทธยาหุ้ม	” ๓๐๕
พระเจ้ามังระให้ตั้งพระเจ้าอุทุมพรออกเป็นฆราวาส	” ๓๐๕
พระเจ้ามังระให้ราชวงศ์ไทยอยู่ที่เมืองจ๊กไก	” ๓๐๕

แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๕ (ปราสาททอง)

๑ เจ้าพระยาตากโหมสุรังษ์ ได้ฟังมุขมนตรีทั้งปวงมาอ่อนวอน
คังหน ก็รับว่าจะครองราชสมบัติ เสด็จขึ้นนครมุขทั้งห้ายี่มีความ
ยินคังนั ก็อัญเชิญเสด็จเข้าอยู่ในพระราชวัง แล้วเสด็จออกมาตย์
ราชปโรหิตทวิชาจารย์ พร้อมกันให้พระโหราธิบดีหาฤกษ์ ก็ตั้ง
การพระราชพิธีปราบดาภิเษก ในพระที่นั่งมังคดภิเษกมหาปราสาท
เจ้าพนักงานทั้งห้ายี่จัดแจงแต่งตั้งสุวรรณบัลลังก์รัตนราชาอาคันธาด
ด้วยหนึ่งพระยาราชาดื้อหี ม้ามหาเสวตครันครเป็นต้น ข้าพนักด้วยเครื่อง
อภิรมย์มุขสาย พรายพรรณงามรมาคักกตคังกรรชิ่งบังแทรกสถับ
สถอน บังสุริเยนทรบรมยุรณครพัคควาตวิชนีพรายเพรามเหพาพราดิเรก
โดยราชประเพณี ตั้งพระราชพิธีตั้งมเด็จพระได้ยเวทเวททางคศาครทุก
ประการ แล้วตั้งพระยาคชสารยันสถิตยชัยชวา ทั้งพระยาอัครราช
สถิตยชัยชวา พร้อมพดาพตพณททั้งปวงทุกกระทรวงการเสร็จ.

๑ ครนรุ่งขึ้นวิวารมหาศุภฤกษ์อันอุดม บรมทินกรประเวศเห็น
นภาโดยจ้าวัดดวง พระมหाराชครุพระครูปโรหิตทวิชาจารย์ ก็เชิญ
เสด็จสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวดำอางองค์องคังตงกฎพิภษาธรรพากรณ บวร
ด้วยแก้วกาญจนมณรัตนชัยชวาตโอภาศเสร็จ เสด็จทรงพระราเชนทร
ยานมาชนอ้อมจนทพระที่นั่งมังคดภิเษกมหาปราสาท พระราชครุทง
๔ องค์บุรีโศคมพรหมพิชาจารย์ ก็เป้ามหาสังขตักษณาวฐิประโคม
แควตงขริยคณครคือนทเทวีเป็นประภม สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็เสด็จ

ในหน้าห้องไชยชำระพระบาท พระยาธรรมาธิปัตย์กับกษัตริย์ไชยประโคน
 แคร่ตั้งชัฏริยคนตรีคือนทเกร์เบณฑุคดียวาร จึ่งเสด็จขึ้นพระที่นั่งมิ่งมณฑ
 ภิเศกมหาปราสาท สถิตย์เหนือบัลลังก์อาศน์อถังการ หม่อมทิวธา
 จารยก็เป๋ามหาดังชัฏทกษีณาวิฐไชยประโคนแคร่ตั้งชัฏริยคนตรี คือนทเกร์
 เบณฑุคดียวาร ส้มเด็จพระสังฆราชราชาคณะทั้งปวง ก็เสด็จพระพุท
 มนต์ถวายไชย พระมหाराชครูพระครูปโรหิตาตุฎภาวดีศรีพิษาจารย์
 ทั้งหลาย ก็แซ่ซ้อง โหมอ่านอิศวรรเวทวิคณมนต์ถวายพร้อมเสด็จ
 ก็ถวายมูรธาภิเศกอาเศียรพาท สำหรับการพระราชพิธีปราบดาภิเศก
 พระมหากระษัตริราชเจ้าสืบมา แล้วสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จ
 เสด็จเสด็จขึ้นพระที่นั่งมิ่งมณฑภิเศก อันชจิครด้วยสุวรรณรัตโนภาศ
 จึ่งเบิกท้าวพระยาสามนตราชราชตระกูลดพุดตามาด้วยมุขมนตรี ถวาย
 บังคม แล้วเบิกกรมโขนเลี้ยงดูขนทั้งปวงเสด็จ.

๑ ในศักราช ๘๘๒ ปีมเมียโทศก ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้น
 ผ่านถวดยราชพิภพกรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยา มหาคิตถภพนพรัตน
 ราชธานีบรมมย์ อุดมพระราชนิเวศมหาสถาน ทรงพระนามพระเจ้า
 ปราสาททอง พระองค์ทรงทศพิชราชธรรมอันมหาประเดริฐ ครั้น
 รุ่งเช้าเสด็จออกขุนนาง ทรงพระกรุณาตรัสปุนบำเหน็จจมีนัถรรพเพช
 ภักดีเป็นพระยาราชภักดีเจ้ากรมพระคลังมหาสมบัติ พระราชทานเจียด
 ทอง กระบี่ เคา่น้ำ พานทอง เครื่องอุปโภคบริโภคนอนันมาก
 แดขุนนางซึ่งดีความภักดีนกกตงแต่งโดยควรแก่ถานาศักดิ์ พระราชทาน
 เครื่องอุปโภคบริโภคนอนันมาก แดพระอาทิตยวงษนนทรงพระกรุณา
 ให้อยู่ในพระราชวังกับด้วยพระนมพี่เลี้ยง ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวมือนุชา

องค์หนึ่ง ทรงพระกรุณาตรัสว่าน้องเราคนหน้าใจก็ชดะหยาบซ้ำ มิ
 ได้มีหิริโอตัมป จะให้เป็นอุปราชรักษาแผ่นดินต่างพระเนตรพระกรรณ
 มิได้ ให้เป็นแต่เจ้าพระชื่อพระศรีสุธรรมราชา ตั้งบ้านหุดงอยู่ริม
 วัดสุทธาวาศ แต่ที่บ้านส้มเต๋จพระพันปีหุดงนั้น พระเจ้าอยู่หัวให้
 สถาปนาสร้างพระมหาธาตุเจดีย์มีพระระเบียงรอบ แต่มุมพระระเบียงนั้น
 กระทำเป็นเมรุทิศเมรุรายอันรจนา แดกอุปด้วยพระอุโบสถพระวิหาร
 การเปรียญแต่สร้างกุฎถวายพระสงฆ์เป็นอันมาก เสร็จแล้วให้นามชื่อ
 วัดไชยวัฒนาราม เจ้าอริการนั้นถวายพระนามชื่อพระอชิตเดกราชา
 คณะฝ่ายอริยวาดี ทรงพระราโชทิศถวายนิจภัทระกัปปนาเป็นนิรันดร
 มิได้ขาด.

๑ ตุลาคม ๙๙๓ ปีมแมศรณศก ทรงพระกรุณาให้ช่างออกไปถ่าย
 อย่างพระนครหุดง แดปราสาทกรุงกัมพูชประเทศเข้ามา ให้ช่าง
 กระทำพระราชวังเป็นที่ประทับร้อนตำบลริมวัดเทพจันทร์ ดำหรับเสด็จ
 ขึ้นไปนมัสการพระพุทธรบาท จึงเอานามเดิมซึ่งถ่ายมาให้ชื่อว่าพระ
 นครหุดง แต่ในปีสร้างพระนครหุดงนั้นก็สถาปนาวัดพระศรีธรรมเพชญ์
 เสร็จ กระทำการฉลองแต่มิมหรัศพัสมโภชเป็นอเนกนุประการ พระ
 กฤษณานุภาพพระบาทสมเด็จพระบรมนารถบรมบพิตร พระเจ้าอยู่หัวดำรง
 พิภพมณฑลสถิตติมา ประชากรราษฎรเกษมสุขสันนุกส์บาย สรรพเภท
 ไภยอันตรายโรคภัยพิภคิเบาบาง อีกหมู่เสนาภคนิกรโยธาทวยหาญ
 มั่งคั่ง พรั่งพร้อมไปด้วยพลช้างพลม้า ฟ้าฝนตกค้องฤดูกาต รัญญา
 หารกับริบูรณ์ทั่วประเทศธานีคนมชนบท พระยศแซนเข้าไปในนานา
 ประเทศทั้งปวง ครองนหัวเสาตูกคัวพานิชเข้ามาค้าขายเป็นอันมาก.

๑ ตศักราช ๘๘๔ ปีวอกจัตวา คก ทรงพระกรุณาสร้างพระมหา
 ปราสาทองค์หนึ่งสิบเอ็ดเดือนเสร็จ ให้นำมาคีรียศได้ธรมหาพิมาน
 บรรยงก์ ในเพตาทองคั่นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระสุบินนิมิตรว่า
 สมเด็จพระอินทราชาเสด็จลงมานั่งแท่นพระองค์ได้ยาคณ์ ตรีศบอก
 ว่าให้ตั้งจักรพยุห แต่สมเด็จพระอินทราชาหายไป เพตาเข้าเสด็จ
 ออกขุนนาง ทรงพระกรุณาตรัสแก่พระสุบินให้ โหราพฤตมาจารย์ทั้ง
 ปวงฟัง พระมหाराชครูโรหิตโหราพฤตมาจารย์ถวายนพการณ
 ทำนายว่า เพตาวานให้ทรงพระกรุณาให้ ชื่อพระมหาปราสาทว่าคีรียศ
 ได้ธรมหาพิมานบรรยงก์นั้น เห็นไม่ต้องนามสมเด็จพระอินทราชา
 ซึ่งลงมาบอกให้ตั้งจักรพยุห อันจักรพยุหนั้นเป็นที่ตั้งใหญ่ในมหาพิไชย
 สงคราม อาจจะมีชัยได้ ซึ่งปัจจุามิตรทั้งหลาย ขอพระราชทาน
 เอนามจักรอนัน ให้ชื่อพระมหาปราสาทว่าจักรวรรดิไพชยนต์มหา
 ปราสาท ตามลักษณะเทพสังหรณ์ในพระสุบินนิมิตรอันพระเสวีรัฐ สมเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัวตรัสได้ทรงฟังก็มีพระไทยปรีดา ยิ่งนัก จึงให้แปลงชื่อพระ
 มหาปราสาทตามคำพระมหाराชครูทั้งปวง.

๑ ในปีนั้นพระราชเทวีประสูติพระราชบุตรองค์หนึ่ง พระญาติพระวงศ์
 เหลือบเห็นเป็น ๔ กร แล้วปรกติเป็น ๒ กร สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัส
 แจ้งความมหัศจรรย์ ก็พระราชทานพระนามว่าพระนารายณ์ราชกุมาร
 ในปีนั้นทรงพระกรุณาให้สร้างพระที่นั่งโสดวรรยทิพอาศน์ณเกาะ บางนาง
 อีน มีพระราชนิเวศปรากฏประกอบพฤกษาชาติวิมลิน เป็นที่สำราญ
 ราชฤไทยประพาศราชตระกูลผู้รังษ์อนงค์นารีทั้งปวง แล้วสร้างพระ
 ขารามเคียงพระราชนิเวศถวายเป็นสังฆทาน มีพระเจดีย์วิหารเป็น

อาทิลำหรับพระดำตนาเด็วจริบรุณเด็ว ให้นำชื้อวคชุมพตนิกายาราม
 ในเดือนยี่ปถายบั้น ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวเด็จไปได้อันค้พระเจ้าตุกเชอ
 พระองค้ออินทรณเกาะบ้านเดณ ได้อันค้เด็วพระราชทานพระนามชื้อเจ้า
 ฟ้าไชย ๆ นันประสูตครนอกราชเด็บค้ ค่างพระชนน้กับพระนารายณ์
 ราชกุมาร.

๑ ค้กราช ๘๘๕ ปีรกาเบญจค้ก ทรงพระกรุณาให้สถาปนาพระปราง
 วัดมหาธาตุอันท่าตายตงเก่า เดิมในองค้สูง ๑๘ วา ยอดนพศูต ๓ วา
 จิงค้ว่าทรงเก่าต่านัก ก่อใหม่ให้อองค้สูงเด็น ๒ วา ยอดนพศูตคองไว้
 เข่ากันเปนเด็น ๕ วา ก่อเด็วเห็นเพรียวยอยู่ ให้เอาไม้มะค้มาแทรก
 ตามอิฐเอาปูนบวค ๘ เดือนค้เร็ว ให้กระทำการตองเปนอันมาก ใน
 บั้นเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชบคุดด้วยพระเด็นมอิกต้ามพระองค้ ทรง
 พระนามพระไตรภวนาทิตยวงษองค้หนึ่ง พระองค้ทององค้หนึ่งพระ
 อินทราชาองค้หนึ่ง เมื่ออาตัพหมาค้เข้าพระวัดต่า ส้มเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัวเด็จพระราชค้เนนด้วยเด็นมราชกัญญา ออกไปนมัสการ
 จุกเตียนพระวัดต่าถวายพระพุทชปฏิมากรณวัดพระค้รีตรรเพชญ์เด็จประ
 พาศ้นำพระวิหารใหญ่ ทอดพระเนตรเห็นพระอาทิตยวงษ พระ
 ราชบคุดพระเจ้าทรงธรรมชึ่งยกออกเด็ยจากราชเด็บค้บั้น ชนหนึ่งห้อย
 เท้าอยู่บนหลังก่าแพงแก้ว ช้พระหัตถ์ค้ว่าอาทิตยวงษองอจมิได้
 ตงจากรก่าแพงแก้ว ให้ค้ตคพระอาทิตยวงษตงจายค้ ให้ไปปลุก
 เรือนเด็งไม้ ไม้ตองห้องตองหลังริมวัดท่าทรายให้ อาทิตยวงษอยู่ให้คนอยู่
 ด้วยตองคนค้พอค้กนำหุงเข้า ตั้งเด็วเด็จเข้าพระราชวัง.

๑ ในเดือน ๑๒ นันทวงพระกรุณาตั้งว่าพื้นที่กาตราชฎรเกี่ยวเข้าแล้ว
จะเสด็จไปนมัสการพระพุทธบาท ให้ยกช่างขึ้นไปตกแต่งพระตำหนัก
ใต้ธารทองแดง แต่ให้ใช้น้ำมาแต่ธารทองแดงให้สดนุกสนาน แดทาง
สถิตมารคแต่ทำเจ้าذنุกขึ้นไปท้ายพิภุตนั้น คิดให้ม้หน้าแต่ค่าดาโดยระยะ
ทางผู้คนจะได้ฮาไศรย เสนาบค้รับพระราชโองการแต่ก็ยกช่างแต่ไพร่
ขึ้นไป เถณฑ์แบ่งให้ตกแต่งพระตำหนักทำเจ้าذنุก แดแบ่งให้ทำ
ค่าดาชุดบ่อบางโหมด ค้บตบ่อโศกนั้นชุดบ่อริมต้นโศกจึงให้ชื้อ
บ่อโศก แต่ขึ้นไปชุดบ่อทำค่าดากตางทาง พอพระสงฆ์แต่ด้ามเณร
เดินขึ้นไปเห็นทำค่าดาอยู่ เจ้าด้ามเณรจึงว่าค่าดาทั้ง ๕ ห้องคั้นเดี่ยว
ดักดองห้องก่อเปนฝากรงให้ค้คนจะได้ฮาไศรยนอน ถ้าไม่มีฝาเดี่ยว
จะกินเดี่ยว ช่างทั้งปวงฟังเจ้าด้ามเณรว่าเห็นชอบก็ทำตาม ครั้นทำ
แต่จึงให้นามชื้อว่าค่าดาเจ้าเณร แต่ค้ค้บตบ่ของค้คนท้มนม้หน้าอยู่แต่
ก็ทำค่าดาไว้สำหรับฮาไศรย แต่ไพร่ซึ่งทำค่าดาตงไปค้กน้ำกินได้ค้คนท้
ใบหนึ่ง จึงให้ชื้อหนองค้คนท้ แต่ช่างกองใหญ่ยกขึ้นไปทำพระตำหนัก
ริมดำธารท้ายธารทองแดง คิดทค้ท่อน้ำเบ็ดบีค้ให้ไหลเตียวมาแต่ธาร
ทองแดง อันพระราชนิเวศซึ่งทำนั้นในตงพฤษภาชาค้กรมรินชื้อชิตเปนท้
ดำราญราชฤไทยเป้นชเรศค้ตรีศวรรค้ษัตริย์ศรรพแต่ذنุก แต่ค้คิด
ผ่อนทางชตชดาให้ไหลต้ตงมายังห้วยค้ิตาตาสะ จึงให้นามชื้อพระ
ราชนิเวศธารเกษม แต่ให้วันจรกหน้าออกไปค้กแต่งธารโศกปถายธาร
ทองแดงก็เป้นท้ประพาศแห่งหนึ่ง แต่ค้กแต่งพระราชนิเวศธาร
เกษมธารทองแดงบริเวณพระพุทธบาทแต่สถิตมารค้ทั้งปวง ๓ เดือนก็เสด็จ
จึงเสนาพฤตมาค้ค้่นำรายการมาราบทุดพระกรุณาให้ทราบทุดประการ

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัววิเศษได้ทรงฟังก็มีพระไทยปราโมทย์ยิ่งนัก จึงมี
พระราชกำหนดตั้งสมุหนายกว่า เดือน ๔ ขึ้น ๒ ค่ำ จะไปนมัสการ
พระบรมพุทธรบาท ให้เตรียมการโดยขตมารคสถตมารคให้พร้อม
สมุหนายกรับพระราชโองการแล้วกำหนดกฎหมายตั้งทุกพนักงาน เจ้า
พนักงานทั้งปวงก็ให้ตั้งไปจัดแจงการทุกกระทรวงพร้อมเสร็จ.

๑ ครั้นถึงณคฤมาศขึ้น ๒ ค่ำ เพตารุ่งแล้วส่งนาฬิกาแปดบาท
สมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงบาตรแล้ว ก็ทรงเครื่อง สรรพ
ภรณ์ บวรด้วยแก้วกาญจนกนกวิคณาไมย สำหรับพิไชยราชรณยุทธ
ทรงราชอาวุธสรรพเสร็จ ก็เสด็จตั้งพระที่นั่งไกรสรมุขพิมานไชยจักร
วิคณ อันโอฬารด้วยเครื่องสูงใส่บวรธงไชยธงฉาน ขดงการด้วย
เรือต้นทงหลายเดือรดาษ เรือเส่นาพฤตมาคยราชนิกฤตขุนทดวงต้น
เชือกปลายเชือกทงปวงก็เข้าจับนตาคเป็นชนิดอัคเออรรถนพ ครบทั้ง
เรือพระประเทียบทุกกรม สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ให้เคลื่อนกระบวน
พยุหบาตราไปโดยแนวขตมารค กำหนดระยะทางแต่ชานาประจำท่า
พระราชวังทดวง ถึงที่ประทับร้อนพระนครทดวงเป็นทาง ๓๘๖ เส้น
พักพิลาพดทงหลายรับพระราชทานเป็นศุขารมณส์บาย ครั้นเพตาทาย
แล้วส่งนาฬิกา ก็เสด็จกรีธาพลาพตนาเวศไปโดยลำดับขตมารค
เป็นระยะทาง ๒๖๑ เส้น เพตาทายแล้ว ๔ นาฬิกาถึงท่าเจ้าต้นุก ก็เสด็จ
ขึ้นพระราชนิเวศประทับแรมอยู่สองแวง ในเพตานั้นเจ้าพนักงานทงหลาย
ก็ตรวจจัดจัดตั้งคเส่นางคพยุหบาตร เข้าจับนตาคประจำรั้วรายโดย
ตำแหน่ง แตรถพระประเทียบก็เรียบเรียงเป็นระยะอยู่โดยขบวนสรรพ
เสร็จ ครั้นเพตารุ่งแล้วนาฬิกา ๒ บาท สมเด็จพระบรมนารถบรมพิตร

พระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็ทรงเครื่องดำหรับพิไชยสงครามเดรัจฉ
 ทรงช้างคันพิงกันรวีหค ที่นั่งรองบุษบกเบญจา อตงการด้วยพระ
 ที่นั่ง พุดตาดทองบุณตุตถาย พรรณรายด้วยแก้วกาญจนมณีรัตนชัชวาล
 โขพารด้วยเครื่องอภิรมจรเวชเสวตรัตนครุฑมลายายดั่งสุวรรณ พรรณ
 กตดกตงกรรชิงมาศคาศดา รจนาดด้วยมยุรฉัตรพิตวาทวิชนีจามรวังวิจิตร
 ไพโรจประดับ สรรพด้วยหมู่คชินทรดั่งกันแทรกแข่งค่ายค้ำพิงคา ทั้ง
 หมู่อศุวารเวียร้องเหตุหรรษเนียรนาท หมู่พหุทธราชรถเรียงระดับงอนงาม
 ใส่ว หมู่พุดาพตไกรก็ค้ำคั่งพร้อมด้วยชบวนเดรัจฉ เดรัจฉทั้งรถ
 พระประเทียบท้าวนางพระด้นมบริพาร สัมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็เค็ดอน
 พดทวยหาญพยุหบาตรา โดยแถวรัถยาทุเรศอรัญมรินทร์หงวโหลฐาน
 พันญก อธิกด้วยศัพทล้าเนียงเลี้ยงกาหพก้อง กตองชนะโครมครน
 เพียงแผ่นพนพดุชาตดจะกัมปนาท อันบวรราชอนงค์นั่งในรถพระประ
 เทียบเรียบเรียง ก็ชวณกันเมียงเมิดชมรุกขชาติอันเพดช่อต่อผดเปน
 พุ่มพวงผลกานาเนกในแนวพนักทิวเถื่อนทุรุศฐานดานดง ก็เดรัจฉตรงไปยัง
 พระราชนิเวศพระตำหนักธารเกษม เพดารุ่งเข้าสัมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 เดรัจฉพยุหบาตรามานมัสถการพระพุทธบาท กระทำสักการบูชา เปนมโหพาร
 ยิงนัก แล้วให้ มัมหรงค์พดัมโภชเจ็ดเวนเปนกำหนด พระองค์บริจาค
 พระราชทรัพย์เปนทานแก่ยากพรณิพกทุกวันเปนอันมาก สัมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัวเดรัจฉนมัสถการเข้าเข้เนมิได้ชาคจนครบเจ็ดเวน แล้วเดรัจฉ
 ประพาศธาร โศกธารทองแดงแด่ห้วยเขาถ้ำธารเดรัจฉ ก็เดรัจฉกตบยง
 กรุงเทพมหานครศรีอยุธยา.

๑ ฤกษ์กราช ๘๘๗ ปีกุญต์ปศุคก ส้มเด็จพระพุทฺธเจ้าอยู่หัวเสด็จ
 ไปพระราชทานเพลิงพระเจ้าตากเรือฝ่ายในณวัดไชยวัฒนาราม ได้เนือ
 ในท้องเผาไม้ใหม่ตั้งไต่ยว่าคือคุณ ครึ่งนบประหาราษฏรภาทุกันว่าจะ
 ให้คนตำหรับตำราที่หมอ ผู้เฒ่าผู้แก่ต่างคนกตักความผิด บรรดามี
 ตำหรับความรู้วิชากรกทั้งน้ำเตี้ยตั้ง

๑ กักราช ๘๘๘ ปีชวดอิฐุคก ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ รือเทวดถถาน
 พระอิศวรพระนารายนชนมาคตงยงชกุน ในป็นนให้ยกกำแพงพระราชวัง
 ออกไป ให้ตั้งร้างพระมหาปราสาทพระวิหารส้มเด็จ วันหนึ่งเสด็จมา
 ทอดพระเนตรเรือกั้ง ช่างรับพระราชทานอยู่ยังมีได้ คิตดาเรือกั้ง ทรง
 พระกรุณาให้นายมันมหาดเล็กบ้านนอกเอาดาเรือกั้งคิตเข้า กตบตา
 ช้ายคิตดาขวา หางดาเรือกั้งกลับไปข้างบถวี ทอดพระเนตรเห็นครวัค
 ว่าคิตอยู่ ให้เอาตามนายมันคิตนเกิด พระราชทานเงินตราห้าตำตั้ง
 เสือผ้าดำรับหนึ่ง ในวันบถนรดีเพ็ญเดือนแปด เสด็จออกไปประวัคค
 พระสงฆ์ณวัดไชยวัฒนาราม ส้มเด็จพระเจ้าตากเรือทรงพระเยาว์กตาม
 เสด็จไปหายพระองค์ แต่พระนารายนราชกุมารพระชนม์ได้ห้าพรรษา
 นบประชวรพระเจ้าอยู่ ทรงพระกรุณาครวัคว่าบวชอยู่แต่บวชอย่าตามไป
 เดย เพตาเข้านฝนคกพร้าอยู่ พระนารายนราชกุมารเสด็จออกไป
 เดนทเกย พระนมพเตยงทุดห้ามกไม่ฟัง จะถวายพระกตคกห้ามเสย
 พระนมพเตยงจนใจก็คตองเด่นอยู่ด้วย พระองค์ยนยุคเด้าหตักไชยอยู่
 อสนตั้งคตองหตักไชยแตกกระดอดตงไปจนคิน พระนารายนราชกุมาร
 จะได้เปอนันตรายหามได้ พระองค์ยนยุคหตักไชยทรงพระสรวดตอยู่
 คตามประสาพระเยาว์ แต่พระนมพเตยงตลบไปตั้ง ส้มเด็จพระเจ้า

อยู่หัวได้ ย่นเสียดสนี่สนั้นตรงพระราชวังกตกพระไทย ครีให้ข้าหลวง
เข้าไปดู ข้าหลวงเข้าไป กัดบออกมากราบทอดตามซึ่งมีเหตุนี้ให้
ทราบทุกประการ ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวทราบดังนั้นเร่งให้หมีขอเข้าไปแก่
คนทงปวง ครั้นประฏิบัติพระสงฆ์แล้วเสด็จเข้ามาพระราชวัง ทอดพระ
เนตรเห็นรอยอดสนี่ประจักษ์ ทรงพระกรุณาครีว่าราชบุตรเรานมบุญอยู่
แล้วให้ส้มโภชส้มเด็จพระเจ้าตุกเธอพระนารายณ์ราชกุมารด้ามวัน.

๑ กักราช ๘๘๘ ปีฉดุนพศก พระอาทิตย์วงษ์คบคิดกับขุนนางซึ่ง
เปนโทษถอดเสียดจากราชการแต่ก่อนนั้น ครั้นได้พวกต้องร้อยเคษเพดา
ย่ำฆ้องรุ่งเปิดประตู ก็กรุกกันเข้าไปในพระราชวังถึงหน้าสิงห์สรเพชญ์
ปราสาท โห้ร้องอ้ออิ่ง ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่ทันรู้พระองค์ ดง
เรือพระที่นั่งดอยอยู่หน้าชานาประจ่าท่า ครีให้ตำรวจไปเร่งขุนนางเข้า
ไปจับเหตาร้าย เสนาบคทงปวงรู้ ก็พากันคุมไพร่เข้าไปได้คพวก
พระอาทิตย์วงษ์แตกกระจัดกระจาย จับตัวพระอาทิตย์วงษ์ได้ ส้มเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นพระราชวัง ตั้งให้พิจารณาเอาพวกขบถซึ่งคบ
คิดกับพระอาทิตย์วงษ์ได้ สั้น ก็สั่งให้เอาไปประหารชีวิตรเดียดนแดง
แกง รุ่งชันวันหนึ่งนายช่างคั้นโคบุตรเด่นหมากรุกอยู่ในโรงช่าง อดนี่
ดงค้องนายช่างตาย แต่ช่างคั้นโคบุตรจะได้เป้นอนครายหามีได้.

๑ ตุศักราช ๓๐๐๐ ปีชาติดำเวทศีก ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวครี
ปฤษาแก่เสนาพฤมามาตย์ราชปโรหิตทงเหตายเป็น บัดนี้จุศักราช
ถวัน ๓๐๐๐ ปี กาดกระตัยุคจะบังเกิดไปภายหน้าทวงประเทศธานีใหญ่่น้อย
เป้นอนมาก เราคิดว่าจะเสียดบารมีตบศักราช บัดนี้ชาติดำเวทศีก
จะเอาบุญเป้นสำเวทศีก ชันคิถ์วารจันทรเถดิงศก ให้กรุงประเทศ

ธานนคมชนบททั้งปวงเป็นสุขไพศาลสมบูรณ์ดุจทวารวดี ท่านทั้ง
 หตายจะเห็นประการใด เสนาบดีมนตรีมุขมาตยากราบทูลพระกรุณาว่า
 ซึ่งทรงพระราชดำริห์ทรงพระเมตตาแก่สัตว์โลก ได้ชื่อว่า
 ดมมาดังกับปัญญาอันปยุตต่อสังขาริก ประการหนึ่งสมเด็จพระเจ้าอยู่
 หัวตั้งพระไทยบำเพ็ญทานการกุศลเป็นสาธุกรรมในพระพุทธศาสนา
 อุประมาเหมือนเนืองนิตย์อยู่ด้วย จะหว่านพืชสิ่งใดลงก็จะได้ผล
 เป็นแท้ ซึ่งพระองค์ตั้งพระไทยจะตบคักราชให้ประชากรราษฎรเป็นสุขนั้น
 เห็นเทพยเจ้าก็จะช่วยให้สมเด็จพระไทยปรากฏนาม ดมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ครีได้ทรงฟังมุขมนตรีกราบทูลดังนั้น มีพระไทยโสมนัสปราโมทย์
 ยิ่งนัก จึงให้พฤตมาจารย์ผู้รับพระราชพิธีไปจัดแจงแต่งการทั้งปวง
 พฤตมาจารย์รับพระราชโองการแล้ว ก็ให้กฎหมายตั้งทุกพนักงาน ให้
 ตั้งเขาพระสุเมรุราชนำจักรวรรดิไพชยนต์มหาปราสาท มีเขาไกรลาส
 แดงดำตักมันต์ล้อมพระเมรุเป็นชั้น ๆ ออกมาแล้ว ให้ช่างกระทำ
 รูปอสูรมุกฉัตรคนชรรพทานพญาสัตตวิทิตยาร ภิรนาคส์บรรณ
 ทั้งหลาย รายเรียงโดยระเขดัดมันต์คิริ แล้วให้กระทำรูปสมเด็จพระ
 อมรินทร์ราชสถิตย์ยอดเขาพระสุเมรุราชเป็นประธาน จึงให้ทิวชาจารย์
 แต่งกายเป็นพระอิศวร พระพิศณุ พระพายุ พระพรุณ พระเพลิง
 พระยม พระไพศัพ พระจันทร์ พระอาทิตย์ รูปเทพยเจ้าทั้งสิบสอง
 ราชย์ แวดล้อมสมเด็จพระอมรินทร์ราชโดยอันดับศักดิ์เทวราช จึง
 เอาแผ่นสุวรรณชาติฉัตรอักษรด้วยชาติหรรษุณ เป็นคักราชใหม่บันทึกหนึ่ง
 เป็นคักราชเดิมบันทึกหนึ่ง ได้พานทองจำหัดกักรพางค์ วางไว่นำ
 ดมเด็จพระอมรินทร์าไต้มหาเสวตครณัตถนยอดเขาพระสุเมรุราช แดงเชิงเขา

ด้กัณททังแปดทศันนกระทำรูปช้างอัฐุคชนนเปนนอกท คือทศบุรพไว้
 พระยาเสวตรกฤษฏชร ทศอากณย์โรมหัตคินต์พระเพดง ทศทกษิน
 รัตนาทกฤษฏชรดีแก้วมุกดา ทศหรัดีอัญชนต้นนุดมด ทศประจิมโกมุท
 กฤษฏชรดีแก้วไพฑูรย์ ทศพายัพสำร่นตาคชเรศดีแก้วอินทนิล ทศอุดร
 สำร โภมหัตคินต์เขี้ยว ทศอิส้านเสวตรคชาธารดีขาวอ่อน แดหว่าง
 ช้างอัฐุคชนนก็วางอศ้วราชแปดหมู่ นอกนคตงราชวศัรฉัตรธงไชย
 ธงประฎาก แดคั่นกด้วยคั่นอ้อย ประคับด้วยพุ่มพมมบุบผาชาติต่าง ๆ
 เปนมโหฬารคาคาษ แดคังพิศได้ยสำครณเชิงเขาด้กัณททังด้ทศ
 รอบรายแตรด้งขดุริยคณตรีพิณพาทย์ฆ้องไชยเกว็บฉนเทาะฉกภาพ แด้ว
 เทียบชนนคพดคังกระตาคาเปนชนน ๆ ออกมามากนค แต่ในจ้งหวัด
 ไผชนคัมหาปราสาท กัรจนาตคค่างพระท้งนงบัตด้งก้อคั่นอันวิจิตร
 ไว้เบญจราชกฤษฏกันท แด้วเชิญพระพุทชปฏิมากรแดพระไตรปิฎก
 ธรรมมาตงเปนประธาน นิมนค้พระส่งขราชาคณะคามวาศ้อัญญาด้
 มาสวดพระพุทชปริคตมามงคตศุครอนประเดร์รัฐ ทวีชาจารย์จ้ดแจง
 การทงปวงนนเดร์จ จ้งกราบทุศลัมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ทราบทุก
 ประการ ครันได้ศุภวารมามงคตฤกษ์ สัมเด็จพระบาทบรมนารถ
 บรมบพิตรพระพุทชเจ้าอยู่หัว ก็ดำอางองค์ทงสำฏกพัศพิภษาเดร์จ
 เด็จทงพระราเชนทรยานกาญจนอดงกฏรรจนา พร้อมค้วยพฤคมาจารย์
 ทงปวง เด็จมาประทับเกยเชิงด้กัณททบรรพค เด็จบทยาทยาตรา
 ชนไปย้งยอดพระดีเนรุราช พระองค์ก็ถวายอภิวาทพระบรมรัตนคยา
 ธิคุณศุนทรภาพค้วยเบญจางคประคิษฐ อธิษฐานบารมีโดยพระไทย
 ปราถนา แด้วยกพระกรเบองชวาตบคักราชเด็มนนศันเดร์จ พราหมณ

ที่แต่งกายเป็นพระอิศวร พระนารายณ์ แต่เป็นเทพยดานั้น ก็ด้วย
 ไซยถวายพรโดยสารโศกวิธิต์ พรหมทิวชาจารย์ก็เบ้าตั้งชัฏริยคนตรี
 พิณพาทย์ คาคฆ้องไซยเกรมี่มีต้นค้พทก้องโกตาหุดทั้งพระนคร แล้ว
 ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จกตบยั้งพระราชมนเฑียร รุ่งชนพระราชดำริห์
 จะให้ทานแก่หมู่พรวณิพกรอบเมือง จึงมีพระราชโองการให้มหา
 อำมาตย์คกค่างพระนครให้เสด็จแต่ในสามวัน อำมาตย์รับพระราช
 บริหารแล้ว ก็ให้เจ้าพนักงานจัดแจงแถวสถิตมารครัถยาทูปราบให้
 ราบรื่นเป็นอันดี ตั้งราชวัตรณัศตรงบักคั่นกด้วยคั่นอ้อยโดยระยะทาง
 ตั้งไม้กตบพฤษ์ห่างกันสิบวารอบพระนคร พร้อมโดยพระราชบริหาร
 ครั้นเพดาร์ุ่งแล้วสำมนาพิกาหกบาทได้อุดมฤษ์ ส้มเด็จพระพุทธเจ้า
 อยู่หัวก็ทรงเครื่องสำหรับชัฏริยราชอติการาภรณ์บวรวิภูตติเสด็จ เสด็จ
 ทรงพระยาบุญชรคัฎประเสร์ริฐ แดกตางข้างนั้นวางพานทองรองหิริฐ
 สำหรับจะไปรยทาน พร้อมด้วยเสนางคณิกรทวยหาญโดยเสด็จจะนับ
 มิได้ ครั้นออกจากทวารพระราชวังแล้ว พระเจ้าอยู่หัวก็ไปรยทาน
 แก่ยาจกพรวณิพกทั้งหุดายแล้ว เสด็จไปถึงกตบพฤษ์คั่นใดก็หยุดให้
 พนักงานชั่งช่นอย่นนไปรยทาน แดหว่างคั่นกตบพฤษ์ พระองค์ก็
 หยุดไปรยทานไปโดยลำดับจนรอบพระนครแล้วเสด็จเข้าพระราชวัง ใน
 ตำบลเดือนนส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวบริจาคทรวพยั แดราชพาหนะกระทำ
 สัตตคตคกมหาทานเปันทานแก่พราหมณทิวชชาติแดยาจกพรวณิพกทั้งปวง
 เปนอาทิ คือข้างร้อยหนึ่ง ม้าร้อยหนึ่ง ทาษชายร้อยหนึ่ง ทาษหญิง
 ร้อยหนึ่ง เงินร้อยชั่ง ทองร้อยชั่ง ราชรถร้อยหนึ่ง แดแต่งการออก
 ส่นาม มีมหรศัพส้มโภชตริวาร เปนมโหพาราชิการยั้งนัก.

๑ ในปีนั้นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้มีพระราชดำณไปกรุงรัตนบุรีอังวะ
 ในพระราชดำณนั้นว่า สมเด็จพระเจ้ากรุงเทมมหานครศรีอยุธยาอัน
 เสด็จปราบดาภิเศกผ่านพิภพไอลุย์ยี่ดวรวรยาธิปัตติภวดยราชประเวณี มี
 พระราชฤไทยหนองน้ำพระบรมโพธิญาณ บำเพ็ญทานการกุศลเป
 อจตุศรัทธาแท้ มิได้หว่าดไหว ตั้งพระไทยแต่ที่ระริอัสควให้พันห้วง
 มหรรณพนัฑชาว กถาวคือสังสารวัฏ บัดนี้เห็นว่ากระตุยจะถึง
 แก่ตั้งควทงหลายท่วประเทศธานีใหญ่น้อยทงปวง เพราะจุดศักราช
 ถัดวัน ๓๐๐๐ ปีชาติดำเวทศิกก จึงอุสาหกระทำศัคยาริชฐานแล้ว ตั้ง
 พระราชพิชั ดบศักราช เขาบุญเปเนดำเวทศิกกชันติถวารจันทรเถถึงศกเป
 ทวาปรายุก เพื่อจะให้กรุงประเทศธานีใหญ่น้อยทงปวงเปเนบรมศุข
 สัมบูรณ์ทวงกัน ให้พระเจ้ากรุงอังวะแต่เมืองขอบขัณฑเขตมาทงปวง
 ใช้ศักราชตามพระนครศรีอยุธยาตบนี้เถิด ตั้งพระราชดำณไปเมือง
 ของอุให้ตั้งไปกรุงอังวะ.

๑ ครั้นศักราช ๓๐๐๒ ปีมีโรงโทศก พระเจ้ากรุงอังวะแต่งทูตานุทูต
 จำทูตพระราชดำณมา แต่ในพระราชดำณนั้นว่า พระเจ้ากรุง
 รัตนบุรีอังวะอันตั้งอยู่ในธรรมดำตรราชดำตร แต่มีบ่อแก้วเปเนพัน
 เมือง ขอจำเวณาทงพระราชไมตรีมายังสมเด็จพระเจ้ากรุงทวาราวดี
 ศรีอยุธยา ด้วยแจ้งกฤตศัพทไปว่าสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมนั้นทวงคต
 แล้ว พระองค์เสด็จชันผ่านพิภพตามราชประเพณี มีพระ
 กฤตยศกฤตศุณใหญ่ยิ่งกว่ากระษัตริราชแต่ก่อน กอปรด้วย
 ปราดำททองแต่โคบุตรกฤชราชาตี้วประเสริฐูเปเนศัริเมืองนั้น ฝ่าย
 กรุงรัตนบุรีอังวะมีความยินดีนัก บัดนี้ให้ทูตานุทูตมาถามข่าวพระศัพ

ตามประเพณี แต่จำเวญทางพระราชไมตรีด้วย ประการหนึ่งซึ่ง
 พระองค์จะให้ ไซ้ศักราชตามพระนครศรีอยุธยา นั้น ฝ่ายกรุงภูกาม
 ประเทศแตรามัญประเทศได้ ไซ้ศักราชเดิมหลายชั่วกระษัตริย์มาแล้ว ครั้น
 จะใช้ตามมีพระราชดำذنไปนั้น เกรงจะพันเพื่อน ซึ่งพระเจ้า
 กรุงทวารวดีดลได้ก็ให้พระองค์ ไซ้เกิด ครั้นแปดแล้วสมุหนายกเอา
 กราบทูตพระกรุณาทรงเคื่องพระไทย ตรัสว่าอ้ายพม่านมี ไซ้ตามเรา
 ก็แล้วไป ครึ่งหนึ่งได้จ้อออกมุขเด็จพระที่นั่งจักรวรรดิไพชยนต์มหา
 ปราสาท เบิกแขกเมืองเข้าถวายบังคม ตรัสพระราชปฏิสันถารดำนัด
 แล้ว ตั้งให้เตียงแขกเมือง ก็เสด็จเข้า เจ้าพนักงานยกของมา
 พระราชทาน แขกเมืองมิได้รับพระราชทาน ว่าอย่างธรรมเนียม
 กรุงอังวะ ถ้าทูตานุทูตไปเยือนพระศัพหามมิได้รับพระราชทาน เพศ
 เย็นสมุหนายกกราบทูล ทรงพระกรุณาให้ค้อว่าแขกเมือง ว่าอย่าง
 ธรรมเนียมกรุงพระนครศรีอยุธยาถ้าไปเยือนศัพ ห่อมแต่งของให้
 บริโภคให้อิ่มหน้า จึงได้ชื่อว่านับถือกัน นี้ค้อมาถึงกรุงพระนคร
 ศรีอยุธยาแล้วไม่รับพระราชทานนั้น ไม่นับถือกรุงพระนครศรีอยุธยา
 ฤ ๆ ว่าสิ่งของซึ่งพระราชทานนั้นไม่ดีเหมือนกรุงอังวะ ถ้าไปค้อว่า
 แขกเมืองค้อค้งไม่รับพระราชทาน ก็ให้เอาสิ่งของราตรวัดค้อค้งค้ง
 ขับเสียดจากเมือง เจ้าพนักงานก็ไปค้อว่าโดยพระราชโองการ แขก
 เมืองก็มิได้รับพระราชทาน เจ้าพนักงานก็เอาสิ่งของราตรวัดค้อค้งแขก
 เมืองแล้วขับเสียดจากพระนคร.

๑ ศักราช ๑๐๐๓ ปีมเสงตรีศก สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราช
 ดำเนินลงไปประพาศพระที่นั่งไอลวรรดิไพชยนต์ วันนั้นเสด็จอยู่แรม

เพตาคำเด็ดยออกมาอยู่น่า मुख ส้มเด็จพระเจ้าตุกเชอพระนารายณ์
 ราชกุมารต้อง โคม อสนี่ตองนำบัน แ่วนประดับแดรูปสัตว์คก
 กระจายตงมารอบพระองค์ ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวแดส้มเด็จพระเจ้า
 ตุกเชอจะได้เป็นอัครราชหามิได้ ทรงพระกรุณาให้พระโหราทำนาย
 ถวายพยากรณ์ว่าเปนมหาศุภนิมิตร จะทรงพระกฤษฎาธิการยิ่งขึ้น
 ไป แด้วจะได้พระราชตากต่างประเทศ ถึงเดือนสิบกำบั้นอดิมมัต
 หว่าตุกคำเมืองเทศบรทุกพรรณมา แดได้ม้าเทศสูงสามศอกสองนิ้ว
 เข้ามาถวายสองม้า กับกันหียนฝากตามถมยาราชาวดัประดับนพรัตน
 เต็มหนึ่ง สิ่งของนอกนั้นเป็นอันมาก.

๑ ศักราช ๑๐๐๕ ปีมแมเบญจศก พระโหราถวายฎีกาว่าในสาม
 วันจะเกิดเพลิงในพระราชวัง ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวศรีได้ทรงฟังตก
 พระไทย ด้วยพระโหราคนนั้นแม่นยานัก ครองหนึ่งเด็ดยอยู่ในพระที่นั่ง
 จักรวรรดิไพชยนต์มหาปราสาท มุสิกตกตงมา ทรงพระกรุณาเอา
 ชันทองครอบไว้ ให้หาพระโหรามาทาย พระโหราคำณวนแต้วทุด
 ว่าสัตว์ดีเท่า ทรงพระกรุณาครัดว่ากัตัว พระโหราขับควณแต้วทุด
 ว่าดีตัว ทรงพระกรุณาครัดว่าดีตัวดีเท่านนถูกอยู่ แดทสัตว์นั้น
 ผิดแต้ว ครนเปิดชันทองชนเห็นตุกมุสิกตกตงอยู่ตามตัวกับแม่ตัวหนึ่ง
 เป็นดีตัว ก็ทรงพระกรุณาครัดสรรเด็ดยพระโหราขับคิดว่าคนแม่นกว่าตา
 เห็นอก ให้พระราชทานเงินตราขงหนึ่ง แด้อม้าสองดำรับ แด้นั้น
 มากี่เชอถอพระโหราขับต้นัก ครนทราบว่าจะเกิดเพลิงจึงมิไ้วพระไทย
 ให้ชนของเทพราชวังออกไปอยู่วัดไชยวัฒนาราม ทงเรือบดลังกั เรือ
 ศรี เรือคดง คับคั่งแออดิกกันอยู่ แดในพระราชวังนั้นเกณฑ์ไฟ

ดำพันต์รพด้วยพว้าของกะต้อน้ำรักษา ห้ามมิให้หุงเข้าในพระราชวัง
 แล้วเรือตำรวจคอยบอกเหตุทุกทุ่มโมง ครั้นค่ำรบตามวันเพลาชาย
 แล้วตื่นาฬิกา เรือตำรวจลงไปกราบทูลพระกรุณาว่าดังบอญู่ ส้มเค็ญ
 พระเจ้าอยู่หัวครึ่คว่าครึ่เห็นพระโหราจะผิตอยู่แล้ว ตั้งเรือเกิดจะ
 เข้าพระราชวัง เจ้าพนักงานเดือนเรือพระที่นั่งกงเข้ารบเสด็จ พระ
 เจ้าอยู่หัวเสด็จมาถึงฉนวนประจําท่า พระโหราอยู่ท้ายเรือพระที่นั่ง
 กราบทูลว่าขอให้ย้าหม่องก่อนจึงจะขึ้นพระเคราะห์ ส้มเค็ญพระเจ้าอยู่
 หัวก็ให้ตอยเรือพระที่นั่งอยู่ เพลาชายแล้วห่านาฬิกา เมฆตงพยับ
 คดุมชันข้างประจิมทิศ ฝนตกพว้า ๆ ลงมา ทรงพระกรุณาครึ่แก่
 พระโหราว่าฝนตกลงมาสิ้นเหตุแล้วกรรมมัง พระโหรากราบทูลว่าขอ
 พระราชทานงคก่อน พอสิ้นคำตงอดันเปียงตงมาตองเหมพระมหา
 ปราสาทเปนเพลิงคิตพดุงไฟตงชันใหม่ตามตงมา คนทงหตายซึ่งอยู่ใน
 พระราชวังมรุ ทจะท่าประการใด แดค้บูกอนคาศหลังคานนไหตวรด
 ตงมาตงท่าฝน เพลิงก็ใหม่ คิตค่อไปทงห้วยคตงเรือนน้าเรือนหลังร้อย
 สิบเรือนจิงคืบได้ ส้มเค็ญพระพุทเจ้าอยู่หัวครึ่ให้พระโหราคว่าเพลิง
 พ้าใหม่ตงนจะค้ฎร้าย พระโหรากราบทูลพระกรุณาว่าดี จะมี
 พระราชทานถกอดปรดด้วยอิศริยยศ ประเทศทงปวงบรรดาอริราชไพร์จะ
 เกรงพระเดชเดชานภาพเปนนันมาก ส้มเค็ญพระเจ้าอยู่หัวครึ่ได้ทรง
 พังมีพระไทยปราโมทยิงนัก ครังนใหม่แต่พระที่นั่งมงคตภาเค็กทขอ
 ปราสาททอง พระที่นั่งจักรวรรดิไพชยนต์มหาปราสาท แดพระที่
 นังสรพเพชญ์ปราสาทจะไดใหม่ด้วยหามิได้ ส้มเค็ญพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ
 เข้าพระราชวัง ทรงพระกรุณาให้ข้างจับการก่อพระมหาปราสาท แด

ทำคตงเรือนข้างในทงปวง ตามเคื่อนเรือนข้างในเสร์จ แต่พระมหา
ปราสาทบี่หนึ่งจ้งดำเร้จ ให้นำมชื่อพระวิหารส้มเต้จ.

๑ คักราช ๓๐๐๖ บี่วอกนคก ส้มเต้จพระเจ้าอยู่หัวปราสาททอง
ครองพิภพมณฑลตบตกลสิมาอาณาจักร พรักพร้อมด้วยหมู่พห
จตุรงค์ เรือพระเตชานุกาพพระบรมโพธิ์สมภาร สมนพราหมณา
จารย์แต่ไฟฟ้าชาชันทเสมาเป็นคชสมบุรณทัวหน้า มาจนคักราช ๓๐๑๗
บี่มแมตัพคคก ส้มเต้จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระประชวรหนัก แปร
ตถานตงไปอยู่พระที่นั่งเบญจรัตน ทรงพระกรุณามอบราชส้มบตีเต
พระแสงขรรค์ไชยศรีให้ส้มเต้จพระเจ้าตากเรือเจ้าฟ้าไชย อยู่ดามวัน
เพตาตามยามก็เสด็จสวรรคต พระเจ้าอยู่หัวปราสาททองอยู่ในราช
ส้มบตี ๒๖ พระพรรษา.

แผ่นดินส้มเต้จพระสรวเพชญ์ที่ ๒ (เจ้าฟ้าไชย)

๑ เจ้าฟ้าไชยก็ได้ครองราชส้มบตี ครันอยู่มาส้มเต้จพระนารายณ์
เป็นเจ้า ก็ให้คนสอดออกมากิดราชการด้วยพระศรีสุธรรมราชาผู้เป็น
พระเจ้าอาว พระเจ้าอาวก็กำหนดเข้าไป ครันเพตาคำพระนารายณ์
เป็นเจ้า ก็พาพระชนิษฐาของพระองค์ตอบหน้อออกทางประตูคัตตสระแก้ว
ไปหาพระเจ้าอาว พระศรีสุธรรมราชากับพระนารายณ์ราชนัดดาผู้คน
พร้อมแล้ว ก็ยกเข้ามาในพระราชวัง กุมเอาเจ้าฟ้าไชยไปสำเร้จโทษ
เสี้ยนวัดโคกพระยา เจ้าฟ้าไชยได้ครองราชส้มบตีเก้าเดือน.

แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๗ (พระศรีสุธรรมราชา)

๑ พระศรีสุธรรมราชาได้ผ่านพิภพกรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยา ครั้นให้สมเด็จพระนารายณ์ราชนัดดาเป็นมหาอุปราช สมเด็จพระนารายณ์เป็นเจ้าก็เสด็จไปอยู่พระราชวังบวรสถานมงคล อยู่มาสองเดือนเศษ สมเด็จพระศรีสุธรรมราชาพระเจ้าแผ่นดิน ทอดพระเนตรเห็นพระราชกัถยานีน้องพระนารายณ์ราชนัดดา ทรงพระรูปศิริวิภาค์เลิศนารี ก็มิพระไทยเส่นหาผูกพัน ปราศจากตชชัสม โภค จึงให้หาชนไปบนที่หวังจะร่วมรสสังวาสด้วยพระราชกัถยานี ๆ มิได้ขึ้นไป หนึ่งลงมา พระค้ำหนักแล้วบอกเหตุกับพระนม ๆ จึงเชิญพระราชกัถยานีเข้าไปในคูพระสมุคแล้วห้ามออกมา แลรั้งว่าจะเอาพระสมุคไปยังพระราชวังบวรสถานมงคล นายประตูก็มิได้ส่งไต่ย ครั้นไปถึงพระราชวังบวรสถานมงคลแล้ว พระราชกัถยานีก็ออกจากคูเข้าไปเฝ้าสมเด็จพระเชษฐาธิราช ทรงพระกรรแสงทุดประพฤติเหตุทงปวง ซึ่งสมเด็จพระเจ้าอาวเป็นพาลทุจริต สมเด็จพระนารายณ์บรมบพิตรเป็นเจ้าได้ทรงฟังก็ทรงพระโทมนัสน้อยพระไทยนัก จึงครึว่าอนิจาพระเจ้าอาวเราคิดว่าสมเด็จพระบิตุราชสวรรคตแล้ว ยิ่งแต่พระเจ้าอาวก็เหมือนพระบรมราชบิดายังอยู่ จะได้ปกป้องพระราชวงษานุวงษสืบไป ควรฤมาเป็นดังนี้ พระองค์ปราศจากหิริโอตตัปปแล้ว ไหนจะครองสมบัติเป็นยุติธรรมเล่า นานที่จจะร้อนอกสมณชีพราหมณาณาปราชาราษฎรไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินเป็นแท้ จะละไว้มิได้ ด้วยพระองค์ก็อแต่จจะด้านคาม จะเลี้ยงเอาบารมีเป็นที่พึ่ง ทรงพระราชดำริห์แล้วจึงให้หาขุนนางเข้ามาในพระราชวัง ครั้นแจ้งประพฤติเหตุซึ่งจะทำยุทธหนั้น ขุนนาง

ทงหลายได้แจ้งในบริบตั้งดังนี้ ต่างคนก็ทูลอาต่าขอเอาชีวิตเป็นแดน
 แทนพระคุณทุกคน ส้มเด็จพระนารายณ์เป็นเจ้าได้ทรงฟังมีพระไทย
 ปราโมทย์ยิ่งนัก ครึ้ให้กระทำมงคตแต่งได้รพทงปวงเป็นดำคัญ
 แล้วให้เอาใบสเดาเป็นประเจียดสำหรับเมื่อยุทธนั้น เพราะเหตุว่าส้มเด็จพระ
 พระศรีสุธรรมราชาธิราชใช้พระชนมวารวันศุกร์ แดใบสเดานั้นเป็น
 นามพุม แดศุกร์ใช้ตั้งกำกับในพุมนามเพื่อจะประหารนามแห่งอริราช
 ครั้นแล้ว ส้มเด็จพระบรมพิศพระเป็นเจ้า ก็ให้ตั้งการบูชาพระศรีรัตนไครอย
 แดพระอิศวร พระนารายณ์เป็นเจ้า แดเทพยดาผู้มีฤทธิพิศพิศกิติ
 ทงปวง ดำริคตั้งขุนเดณาไชย ขุนจันทราเทพ ขุนทิพนคร ขุน
 สิทธิกร ขุนเทพศรีธรรมรัตน ให้คุมไพร่พลร้อยหนึ่งอยู่รักษาพระ
 ราชวังบวรสถานมงคล ในวันพฤหัสบดีเดือนสิบสองขึ้นสิบค่ำเพลาชย
 แล้วห้านาฬิกาเศษ ส้มเด็จพระบรมพิศพระเป็นเจ้าก็แต่งพระองค์สรรพ
 สำหรับการพิไชยยุทธ จึงทรงพระดีโคทกอธิษฐานแล้ว ก็เสด็จทรง
 ช้างคันพลายมงคตไอยรา ครึ้ให้พระเทพเดชะเป็นกตางข้างพระทง
 ขุนพระศรีควาญ แดครึ้ให้ส้มเด็จพระอินทราชาธิราชผู้เป็นพระอนุชา
 ทรงข้างคันพกระพัดทอง ขุนพรหมชิบาตเป็นกตางข้างพระทง หมัน
 เทพกุญชรควาญ ครึ้ให้เมืองมโนรมย์ซึ่งคันพลายพรหมภักทร
 นายไทยมหาดเล็กเป็นกตางข้าง นายมปรากฏควาญ หมันราชกุญชร
 ซึ่งคันพคตบนำข้างพระทง ครั้นได้ศุภวารมฤดีฤกษ์เพลาอัน
 ประเสริฐก็เสด็จกรีธาพยุหบาตรา สรรพด้วยเครื่องราไชประ โภค
 แดประ โคมฆ้องกตองแตรสังข์ จึงเสด็จพระราชดำเนินโดยทวารพิพิช
 ยาศราไปโดยทางนำวัดพลับพลาไชย จึงพระยาเดณาภิมุข พระยา

ไชยราษฎร์กุมยี่ปุ่นดีสืบมากกราบถวายบังคมทูลขออาสาราชการ แล้ว
 หดวงพิชิตเคชะออกมากกราบบังคมขออาสาราชการ แล้วแต่เดี๋ยพระราช
 ดำเนินโดยทางซีกุน.

๑ ฝ่ายสมเด็จพระศรีสุธรรมราชาธิราชรู้ว่าสมเด็จพระบรมพิตรพระเป็น
 เจ้าแต่เดี๋ยยกพลเข้ามาแต่พระราชวังบรรลพสถานมณฑล ก็ตั้งแก่พระมหาเทพ
 หดวงอินทรเคชะ ให้เอาขุนบำเรอภักดีแต่อายมันผู้ทาสขุนบำเรอภักดี
 ไปพิชิตญี่เดีย่นำบางตรา แต่ขุนบำเรอภักดีก็หนีรอด จึงไปกราบ
 ถวายบังคมสมเด็จพระบรมพิตรพระเป็นเจ้าถึงหน้าวัดคันทน์ ได้แต่อายมัน
 ทาสขุนบำเรอภักดีนั้นไปพิชิตญี่เดีย่นำ แต่สมเด็จพระบรมพิตรพระเป็นเจ้า
 มาหยุดข้างต้นหน้าพระที่นั่งจักรวรรดิไพชยนต์มหาปราสาทแล้ว ก็แต่เดี๋ย
 ขนอยู่ณพระที่นั่งจักรวรรดิไพชยนต์มหาปราสาทนั้น พระยาอนันตทยอด
 พระยาอนันตทยอด่างมากกราบถวายบังคม จึงตรัสใช้พระยาอนันตทยอด
 พระยาอนันตทยอด่าง พระราชมนตรี หดวงโยชาติพิ หดวงอมร
 วงษา หดวงพิชิตเคชะ ขุนรักษ์ ขุนทรงพานิช ขุนฉนิทวาที
 มिरยาผั้น เม้าตา มักเมาะคาด กุมไพร่พลให้ไปอยู่ณด้านค้ำดาตูกขุน
 ให้รักษาต้ำดาคมศรีควน แต่แขกขวาแขกจาม อยู่หน้าค้ำหน้าพระที่นั่ง
 สรรเพชญ์ปราสาท ให้หดวงเทพอรชุนกุมไพร่พลอยู่ประตูศรีสรรทวาร
 ให้พระจุพา พระพินัง กุมไพร่พลอยู่ณทางสระแก้ว หดวงวิสูตร
 สังกราม แต่ขุนพรหมธิบาท กุมไพร่พลสำรวัดหลังวัดพระรามาวาศ
 ให้ขุนอินทรธิบาทกุมไพร่พลสำรวัดแต่ประตูแต่สังกรม จนถึงประตู
 หอพระ แต่ฝ่ายไพร่พลข้างสมเด็จพระศรีสุธรรมราชาธิราช แต่ไพร่
 พลข้างสมเด็จพระบรมพิตรพระเป็นเจ้า ก็ได้รับพุ่งกันแต่ค้ำจนวนุ่ง แต่

ยี่ปุ่นคุมกันเข้ามาอาต่าได้เขาช่วยรบพุ่งณค้ำนราญาต์ถานัน ไพร่พต
 ต้มคายบาดเจ็บทั้งสองฝ่าย จึงส้มเด็จพระบรมพิตรพระเปนเจ้าศรีศรีตั้ง
 ให้ขุนจันทราเทพ แดพันทิพรราช เขาป็นใหญ่ด้ามบอกตงณท้อง
 ถนาม ยิงเข้าไปในพระราชวังเปนหลายนัด ครั้นยิงเข้าไปครั้งใด
 ควันเพลิงนั้นเห็นโชติชนไปประจุกฉัตร ถ้ำแดงคู่กนิมิตร์ซึ่งจะมีไชย
 ชำนะ จึงส้มเด็จพระบรมพิตรพระเปนเจ้าทรงช้างค้ำพระที่นั่ง ตรีศรีตั้ง
 ให้พระเทพเดชะเปนกตางพระที่นั่ง ขุนพระศรีศกวาญ ให้ขุนอินทร
 ธิบาท เปนกตางช้างส้มเด็จพระอนุชาธิราช หมั้นเทพกฤษณชกรวาญ
 แดเสด็จยืนช้างค้ำอยู่ณหน้าพระที่นั่งจักรวรรดิไพชยนต์มหาปราสาท ครั้น
 เพตาชายแฉ้วประมาณนาฬิกาเศษ มีผู้มากกราบทูลส้มเด็จพระบรมพิตรพระ
 เปนเจ้าว่า ส้มเด็จพระศรีสุธรรมราชาธิราชทรงช้างออกมายืนอยู่ณหลัง
 ค้ำตหวอง จึงส้มเด็จพระบรมพิตรพระเปนเจ้าก็ขับช้างพระที่นั่งเข้าไป
 ถึงนอกกำแพงค้ำตหวอง ไพร่พตทั้งสองฝ่ายได้รบพุ่งค่อแย้งกัน แด
 ทหารอาต่าส้มเด็จพระบรมพิตรพระเปนเจ้า ก็ยิงปืนนกลดับตองพระพาหุ
 ส้มเด็จพระศรีสุธรรมราชาธิราช ฝ่ายทหารช้างส้มเด็จพระศรีสุธรรม
 ราชาธิราช ก็ยิงปืนนกลดับตองหลังพระบาทซ้าย ส้มเด็จพระบรมพิตรพระเปน
 เจ้าเดินไปน้อยหนึ่ง แดส้มเด็จพระศรีสุธรรมราชาธิราชก็กลับช้างเข้า
 ไปในพระราชวัง แดไพร่พตฝ่ายช้างส้มเด็จพระศรีสุธรรมราชาธิราชก็
 แดกฉานชำนเช่นหนีเข้าไปในพระราชวัง แดวกก็ให้ปิดประตูพระราชวังไว้
 จึงส้มเด็จพระบรมพิตรพระเปนเจ้า ก็เสด็จค้ำมายังพระที่นั่งจักรวรรดิ
 ไพชยนต์มหาปราสาท จึงพระไตรภูวนาทศยวงษ์เสด็จทรงช้างออกมา
 แดในพระราชวังก็มาถวายนังคม ส้มเด็จพระบรมพิตรพระเปนเจ้าจึงศรี

ใช้ให้ทหารอาสาด้วยกันไปทำตายประตูพระราชวังเข้าไปให้ได้ แต่ทหารอาสาทั้งปวงก็เข้าไปถึงประตูพุดทวาร ก็กัณฑ์ประตูพุดทวาร พอพระดีทชิไชยเปิดประตูพุดทวารออกมาบอกว่า ส้มเต๋จพระเจ้าศรีสุธรรมราชาธิราชหนึ่งลงไปณวังหลังแล้ว ทหารก็กรูกันเข้าไปในพระราชวังได้ นายแก้วก็นำพระดีทชิไชยออกมาถวายบังคมส้มเต๋จบรมบพิตรพระเป็นเจ้า ณพระที่นั่งจักรวรรดิไพชยนต์มหาปราสาท แด่นายแก้วมหาดเล็กกราบทูลแก่ส้มเต๋จบรมบพิตรพระเป็นเจ้าว่า ทหารอาสาเข้าไปในพระราชวังได้แล้ว แด่พระดีทชิไชยบอกว่าส้มเต๋จพระเจ้าศรีสุธรรมราชาธิราชหนึ่งลงไปวังหลัง จึงส้มเต๋จบรมบพิตรพระเป็นเจ้าได้ตั้งเข้าไปในพระราชวังหลวง ได้ตั้งพระราชมณเฑียรพระวิหารส้มเต๋จ ในวันเดี่ยวนั้นเสนาบดีก็ไปตามส้มเต๋จพระเจ้าศรีสุธรรมราชาธิราชได้ณวังหลัง ก็ให้เอาไปสำเร็จโทษณวัดโคกพระยาตามประเพณี พระศรีสุธรรมราชาธิราชเสวยราชได้สองเดือนกับยี่สิบวัน.

แผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓ (พระนารายณ์มหาราช)

๑ ในเมื่อส้มเต๋จบรมบพิตรพระเป็นเจ้ามีไชยชำนะแก่ราชศัตรู ด้วยพระเดชบุญญาภานุภาพนศักราช ๑๐๑๘ ปีวอกอัฐศก ในเดือนสิบสองขึ้นสิบเอ็จค่ำวันศุกร์เพลาช้ายแคว้นองนาพิกาตั้งบาท ครั้นถึงวันพฤหัสบดี เดือนสิบสองแรมสองค่ำเพลาช้ายแคว้นองนาพิกา จึงพระมหาราชครูพระราชครู แด่ท้าวพระยาดำมนคราชเสนาบดีมนตรีมุขทั้งปวง ก็อัญเชิญส้มเต๋จบรมบพิตรพระเป็นเจ้า ได้ตั้งปราบดาภิเศกเสวยราชสมบัติด้วยราชประเพณี โดยบรมมหากษัตริราชเจ้าแต่ก่อน อัน

ผ่านพิภพณกรุงเทพมหานครบรรพตวราวดิศรัยอุททยานัน ในวันแรกตั้ง
 พระราชพิธีนั้นเพดาคำแต่ัวประมาณสองทุ่ม มีพระสุคนโศทกชาวบริสุทธิ
 ตกตงมาแต่เพดานในโรงพระราชพิธีเป็นอัศจรรย์ พระมหाराชครูพระ
 ราชครูแต่ปัดราชครู ประพฤติการพระราชพิธีประณมาภิเศกแดพระราช
 พิธีราชาภิเศก แดถวายพระนามกรบวรพระราชศรีสวัสดิ์พิพัฒมมงคล
 ตามบุรพประเวณีพระมหากษัตริราชเจ้าแต่ก่อน อันกอบปรัดด้วย
 พระเดชบุญญาภาพเสด็จปราบดาภิเศก ทรงพระนามกรดมเด็จพระ
 บรมราชาธิราชรามาศิบัติศรีสุวรรณเพชญ์บรมมหาจักรพรรดิศวรราชาธิราช
 ราเมศวรราชิบัติ ศรีสุฤษติรักษสังหาร จักรวาพาธิเบนทรสุริ
 เยนทราชิบัตินทร์ หริหรินทราชาธิบัติ ศรีสุวิบุลย์คุณอนิรัฐจิตรรุจ
 ศรีภูวนาทิตย ฤทธิพรหมเทพาติเทพบดินทร ภูมินทราชาธิราช รัตนากาศ
 มนุวงษองค์เอกาทศรัฐ วิสุทธยโสถมบรมอาชวาทยาไศรย สุ่มุทัย
 ดโรมนค่อนนคคุณวิบุลยสุนทร บวรธรรมิกราชเดโชไชยไตรโลกนารถ
 บดินทร วจินทราชาธิราชชาติพิชิตทิศพดญาณสมันต์ มหันตวิปฬารา
 ฤทธิวิไชย ไธสวรรยราชิบัติชคดียวงษ์ องค์ปรมาธิบัติศรีภูวนาธิเบศร
 โลกเชษฐวิสุทธมกุฏรัตนโมฬี ศรีประทุมสุริยวงษ์องค์สุวรรณเพชญ์พุท
 ธางกูรบรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัวกรุงเทพมหานครบรรพตวราวดิศ
 ศรีอุททยานัน มหาตติภพพนพรตมราชธานีบุรีรมย์ แดถวายเครื่อง
 เบญจราชกกุธภัณฑ์แดเครื่องราไชยประโภาคทั้งปวง แดบูชาบรมเทพ
 อัมภวานันประเศรัฐสถิตยส์ถาวรในพระองค์โดยยถาดাত্র แดถวายอา
 สิริพาทอภิเศกจำเวัญ พระพรบวรราชศรีสวัสดิ์พิพัฒมมงคล นฤมตพระองค์
 คือพระนารายณ์เป็นเจ้าทรงศรีสังข์จักรคทาธร อันกอบปรัดด้วยพระเดช

ฤๅชานุกาพอนัประเด็รัฐ เพื่อจะรักษาสัณพราหมณาจารย์ แลท้าว
 พระยาเด็นาบคัมนครี่มูขทังปวงให้คู้ชเกษมเปรมประชาราษฎร์จำเวัญกาต
 ดับไปเมื่อน่า แลวกัให้เบิกท้าวพระยาสำนตราชเด็นาบคัมนครี่มูขทุก
 กระทบการทงหตายถวยบังคม แลถวยดัคยาริชฐานถื่อน้ำพระ
 พิพัฒตามบูรพประเวณเด็เด็ร์จ เมื่อเด็เด็จปราบดาภิเศกถวดยราชัน
 พระชนม์ได้ ๒๕ พระพรรษา แลพระบาทสมเด็จพระบรมนาถพิตรพระ
 พุทธเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงทศพิชราชธรรมอนัประเด็รัฐ ก็ทรงพระกรุณา
 แก่ประชาราษฎร์ทังปวง ให้ดลด้วยสำอากรแก่ประชาราษฎร์ทังปวง
 สำมวณมิได้เอาเข้าพระคลัง แลทรงบำเพ็ญพระราชกุศลเปนนอก
 ประการ แลวกัตรคัให้แต่งการซึ่งจะถวยพระเพด็จพระบรมศพัสมเด็จ
 พระพุทธเจ้าหตวงเด็ร์จสรพ ประดับด้วยเครื่องรจนาดังการทงหตาย
 หมายเปนนอกคือพระสุเมรุมาศสูงสองเด็นสิบเอ็จวาคอกคับ แลเมรุทศ
 เมรุราย ประดับด้วยฉัตรทอง ฉัตรนาก ฉัตรเงิน ฉัตรเบญจรงค์
 ธงเชียวบรรณาการ จัณฉัญเชิญพระศพัเด็เด็จเห็นอบุชบกพิมาน แล
 ประดับด้วยกตั้งกตจามร บังรวีวรไฟโรจประไฟไมยด้วยกาญจนดิเรก
 คุริยางคนฤนาท เด็ยรคาศด้วยภาพยงค์มรฎปอนัรจนาค่าง ๆ ตั้ง
 ประดับเรียงรายย้ายโดยชบวนซ้ายขวา ทังท้าวพระยาสำนตราชพฤตมา
 มาตยราชเด็นาบคัมนครี่มูขทังหตายมา ประดับให้โดยนำหตงบุชบกพิมาน
 หนึ แลวฉัญเชิญพระศพัเด็เด็จตั้งดาตดาเค็ดอนแห่แหน โดยชบวนเด็เด็จ
 โดยรถยาราชวัตรไปยังพระสุเมรุมาศ แลบำเรอด้วยคุริยตนครี่มูข
 กตองแควดังข่มหศพัทังปวง แลนิมนต์พระสงฆ์ดับดังวาคัหมันหนึ
 ถวยทักขินาทานบูชาพระสงฆ์ทังปวง โดยบูรณราชประเวณพระ

มหากระษัตริราชเจ้าแต่ก่อน จึงพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวก็ถวายพระเพลิงแล้ว ให้รับพระอัฐิธาตุเข้ามาณวัดพระศรีรัตนศาสดาราม นิมิตต์พระสงฆ์ตั้งคัมภีร์แต่ก็ประจวบพระอัฐิธาตุ สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวก็บำเพ็ญพระราชกุศลมา ๆ ประการแล้ว ก็เสด็จพระราชดำเนินออกไปอยู่ในพระราชวังบวรสถานมงคล แต่ฝ่ายพระไตรภูวนาติกยวงษ์ ก็โปรดให้ ไปอยู่ณพระตำหนักวังหลัง.

๑ อยู่มาในเดือนยี่สิบห้า อ้าแดงแก่นผู้เป็นข้าพระไตรภูวนาติกยวงษ์เอาเนื้อความอันเป็นกตโกหกมาอุบายทูลแก่พระไตรภูวนาติกยวงษ์ว่า ข้าหลวงฝ่ายพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ย่อมว่าพระไตรภูวนาติกยวงษ์ แต่ข้าไทยทั้งปวงนั้นเข้าด้วยสมเด็จพระศรีสุธรรมราชาธิราชช่วยรบพุ่ง ครั้นสมเด็จพระศรีสุธรรมราชาธิราชปราไชยแต่พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวแล้ว พระไตรภูวนาติกยวงษ์ แต่ข้าไทยทั้งปวงก็มาบรรจบเข้าด้วยข้าหลวงเด่า แต่อ้าแดงแก่นทูลยุยงพระไตรภูวนาติกยวงษ์นั้นเป็นหลายครั้ง พระไตรภูวนาติกยวงษ์ก็มีเด พิจารณา ฟังแต่คนเท็จนั้น พระไตรภูวนาติกยวงษ์ก็คิดช่องล้อมคนไว้นอกกรุงเทพมหานครเป็นอันมาก จึงข้าหลวงก็เอาเนื้อความซึ่งพระไตรภูวนาติกยวงษ์ ให้ออกไปช่องล้อมคนทั้งปวงนั้นกราบทูลพระกรุณาให้ทราบ จึงทรงพระกรุณาตรัสสั่งให้ข้าหลวงอันมีใจซื่อสัตย์ออกไปฟังกฤตศีพทัญจนันหมั่น ถ้าหมั่นจริงไซ้ก็จะให้ข้าหลวงคิดอ่านอุบายว่าจะเข้าด้วย ครั้นข้าหลวงออกไปได้แจ้งเนื้อความนั้นเป็นหลายแห่ง ว่าพระไตรภูวนาติกยวงษ์ ให้ช่องล้อมคนเป็นหมั่นหมั่น จึงข้าหลวงซึ่งออกไปนั้นก็แจ้งอุบายว่าจะเข้าด้วย จึงให้สัญญาอาณัติ

วันคืนแก่กันว่าจะยกเข้ามา แดงข้าหัดวงนกกกตบคนเข้ามากราบทูล
 พระกรุณาตามเนื้อความนั้น ครั้นได้ทรงทราบเนื้อความทุกประการ
 จึงมีพระราชโองการตรัสสั่งแก่มหาดเล็กว่า ให้เอาเงินหัดวงร้อยชั่ง
 ไปให้แก่พระไตรภูวนาทิตยวงษ์ ว่าพระราชทานให้ออกมาแจกแก่ข้า
 ไทยทั้งปวงนจนจทวกัน อยู่มาพระยาพิไชยสงคราม พระมหามนตรีที่
 แก่สมเด็จพระรามราชาธิราช ว่าพระยาพิฑูตแดพระศรีภูริปรีชา ซึ่ง
 ทรงพระกรุณาตรัสสั่งว่าจะให้ ไปกินเมืองนมกมิไป แดคนทั้งสอง
 ครั้นกตางคินยอมตงไปวังหลังมิได้ขาด แดคิดอ่านด้วยพระไตรภูวา
 ทิตยวงษ์จะคิดร้ายแก่แผ่นดิน จึงมีสมเด็จพระรามราชาธิราชก็เอาเนื้อ
 คัดนั้นกราบทูลพระกรุณา จึงมีพระราชโองการตรัสสั่งว่าจะให้เสาะต่าง
 ฟังเนื้อความนตจนม้นแม่นก่อน.

๑ อยู่มาวันหนึ่งนายพุกเคิมเปนมหาดเล็ก เปนโทษครั้งสมเด็จพระ
 พุทธเจ้าหัดวงปราสาททอง ให้ศักดิ์เปนหมู่เรือพระที่นั่ง แดนายพุก
 มาบอกแก่พระยาจักรี พระยาพระคลัง ว่าพระยาพิฑูต พระศรี
 ภูริปรีชา แดหมื่นภักดีศวร ย่อมตงไปหาพระไตรภูวนาทิตยวงษ์
 ณวังหลัง คิดอ่านช่องส้มไพร่พตจะทำร้ายแก่แผ่นดิน พระยาจักรี
 แดพระยาพระคลังบอกแก่พระยาพิฑูตภักดี ๆ ก็กราบบังคมทูลพระกรุณา
 ให้ทราบ จึงมีพระราชโองการตรัสสั่งพระยาพระคลังว่า หมื่นภักดี
 ศวรซึ่งตั้งให้ ไปรงเมืองนมกมิไปนั้น เห็นว่าจะคบกันคิดกระทำร้าย ให้
 ดงโทษคดคี่สะเดียบไว้หน้าศาลาตูกขุนณพระราชวังบวรสถานมงคล ส่วน
 พระไตรภูวนาทิตยวงษ์ ครั้นเข้ามาเฝ้าณบหนักพระราชวังบวรสถาน
 มงคลใช้ ย่อมหาพระสติธิไชย แดท้าวราช นายพิม มากระซิบ

เจรจากุณวิน แดพระยาพิชิตภักดีจึงว่าแก่หมื่นมไหศวรย์ ให้ห้าม
 พระสิทธิไชยแต่ทำวราช นายพิม ซึ่งเจรจากับพระไตรภูวนาทิตยวงษ์
 ณบณฑน แดพระไตรภูวนาทิตยวงษ์ โกรธแก่พระยาพิชิตภักดีแต่หมื่น
 มไหศวรย์ อนึ่งพระยาจักรีแดพระยาพระคังกราบบังคมทูลพระกรุณา
 ว่า มีผู้มาบอกวว่าพระไตรภูวนาทิตยวงษ์จะคิดร้ายเปนมั่นมั่น จึง
 มีพระราชโองการตรัสว่าเขยฉันทิจะแจ้งวว่าคิดร้ายนั้นเปนมั่นมั่น จึง
 สั่งแก่พระยาพิชิตภักดีว่า เมื่อครั้งพระองค์ยังเยาว์อยู่นั้นใช้ พระไตร
 ภูวนาทิตยวงษ์ชนมาเฝ้ายอมเอามัดเห็นบฎกษัตริชนมา แดบดินยังทำดู
 นนฤหาไม่ จึงพระยาพิชิตภักดีก็แสร้งอุบายนวดพระไตรภูวนาทิตยวงษ์
 แดพระบาทชนมาถึงคนพระเพดา พบคาดเครื่องแถมัดเห็นบ จึง
 พระยาพิชิตภักดีกรองชน พระไตรภูวนาทิตยวงษ์ก็ตกใจ อยู่มาช้า
 หลวงซึ่งแต่งให้ ไปฟังกฤตศีพทหนัก ไดเเนอความมาให้ กราบบังคมทูลพระ
 กรุณาว่า ได้ยินช้าของพระไตรภูวนาทิตยวงษ์วว่า พระไตรภูวนา
 ทิตยวงษ์คิดวว่า เมื่อการพระราชพิธีตรวว่าพาวายนนั้น ถ้าแด่เดด็จพระราช
 ดำเนินไปใช้ จะแต่งช้าอาถ่าให้ชุ่มช่อนอยู่ที่ทางแคบนน ครนเดด็จ
 พระราชดำเนินไปกตางคินใช้ จึงจะให้ช้าอาถ่าซึ่งชุ่มช่อนอยู่นั้น
 ออกทำร้ายในตองชู้ดพระบาท ครนคำรัศทราบเนอความทงนแถว
 จึงทรงพระราชดำริหว่า องค์ พระไตรภูวนาทิตยวงษ์ เปน อนุชาธิราช แห่ง
 เรา ๆ ก็ไว้พระไทยเป็นที่สนิทด่นหานัก แดซึ่งองค์ ไตรภูวนาทิตยวงษ์
 จะคิดมิตรโทษแก่เราตงนี้ เมื่อวันกาดพิธีตรวว่าพาวายนนั้นเราจะไปตั้ง
 พระเจ้าถึงเทวดถาน ถ้าแด่องค์ ไตรภูวนาทิตยวงษ์จะทำร้ายแก่เราก็
 ให้ทำเถิด เราจะเอาบุญญาธิการแห่งเราเป็นที่พึ่ง ครนถึงวันกาดพระ

หอสมุดแห่งชาติ

๒๘

ราชพิธีที่ว่าพาถวายกตางคินวนันท์ ก็เสด็จทรงช้างคันพระที่นั่งสุวรรณ
ปฤษฎางค์ ประดับด้วยเครื่องราชูปโภคทั้งปวง แด่ท้าวพระยา
เสนาบดีมนตรีมุขทั้งห้ายแห่โดยซ้ายโดยขวานำหลัง ก็เสด็จแต่พระ
ราชวงศ์บรรดสถานมงคลมา โดยทางหอรัตนไชย มาทางสะพานช้าง แด
พระไตรภูวนาทิตยวงษ์ก็ขางคางพระที่นั่งมา พระบาทสมเด็จพระ
บรมพิศรพระพุทธเจ้าอยู่หัวก็เสด็จไปโดยทางชุกุน แด่คนซึ่งแต่งซุ่มไว้
นั้นถวณถอบนกดลับอยู่ณสะพานช้างเพอนันท์มาก ครั้นให้ถามก็บอกว่า
ข้าวงี้หลัง ก็มีได้มีพระราชโองการประการใด ก็ไปส่งพระเจ้าถึง
เทวสถานแล้ว ก็เสด็จพระราชดำเนินกลับคินมายังพระราชวังบรร
ดสถานมงคล อยู่มาวันหนึ่งผู้ตาสแดงแด่ท้าวหมื่นเรือพระที่นั่งอดงกฎนา
มาบอกแก่หมื่นราชามาตย์ปลัดพระตำรวจว่า นายสุกเดิมเป็นข้าพระ
ไชยราชาธิราช ได้มาเป็นข้าพระไตรภูวนาทิตยวงษ์ แด่นายสุกนั้นว่า
เป็นรบาคที่หนึ่งแล้ว หนึ่งจะเป็นรบาคอีกได้ ผู้ตาสแดงแด่ท้าวจึง
ถามนายสุกว่า ซึ่งว่าจะเป็นรบาคอีกนั้นด้วยอันใด แด่นายสุกจึง
บอกแก่ผู้ตาสแดงแด่ท้าวว่า พระไตรภูวนาทิตยวงษ์คิดร้ายในตอของชุด
พระบาท หมื่นราชามาตย์ก็เอาคตนั้นบอกแก่หัตถวงพิไชยเดชะ ๆ ก็เอา
กราบบังคมทูลพระกรุณาให้ทราบในตอของชุดพระบาท จึงมีพระราช
โองการตรัสแก่หัตถวงพิไชยเดชะ ให้ว่าแก่ผู้ตาสแดงแด่ท้าวให้ ไปฟังเอา
เนื้อความนั้นเปนมั่นมั่น ผู้ตาสแดงแด่ท้าวจึงไปหานายสุก ๆ จึงได้
ให้ ผู้ตาสแดงแด่ท้าวฟังว่า พระไตรภูวนาทิตยวงษ์คุมคนจะยกชนมา
ในเดือนนี้แรมสามค่ำ ผู้ตาสแดงแด่ท้าวจึงเอาเนื้อความนั้นมาบอกแก่
หัตถวงพิไชยเดชะ ๆ ก็เอาคตนั้นกราบทูลพระกรุณา อยู่วันหนึ่งพระยา

จักรี พระยาพดเทพ กราบทูลพระกรุณาว่า ได้ยินกฤตศีพท์ว่า
 พระไตรภูวนาติคยวงษ์จะคิดร้ายในตองรูดพระบาทเป็นมั่นแม่น แล้ว
 มีผู้มากกราบทูลพระกรุณาว่า พระไตรภูวนาติคยวงษ์จะคิดร้ายในตอง
 รูดพระบาทหนักเป็นอันมาก จึงพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้า
 อยู่หัว มีพระราชโองการตรัส แก่เสนาบดี แดช้หาตวงผู้มีความสัตวามักคิ
 ซอดีจันน์ ว่าองค์ ไตรภูวนาติคยวงษ์เป็นพระอนุชาธิราชแห่งเรา ๆ มี
 ความเด่นหายิ่งนัก เราคิดว่าจะบำรุงให้วัฒนาการไปภายหน้า แด
 องค์ ไตรภูวนาติคยวงษ์มิได้ มีความซอดีจันน์ค่อเรา ฟังเอาถ้อยคำคน
 โทหกมายุงแต่คิดซ่องสุมผู้คนจะทำร้ายแก่เราอันจะเป็นประการใด จึง
 เสดนาบดีแดช้หาตวงผู้มีความสัตวามักคินัน จึงกราบบังคมทูลพระ
 กรุณาว่า พระไตรภูวนาติคยวงษ์มิได้ คิดถึงพระคุณแต่มิได้มีความ
 สัตวามักคิ จะไว้พระไตรภูวนาติคยวงษ์ให้ทำตามอิจฉาภาพนนิมิได้
 ขอพระราชทานให้สำเร็จโทษ ตามประเพณีพระราชกุมารซึ่งเป
 นหัตตโทษนั้น จึงพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวมีพระ
 ราชโองการตรัสว่า ซึ่งจะสำเร็จโทษในกรุงเทพพระมหานครนี้มิได้
 แดเราจะไปพระนครหลวงแล้ว เราจะทรงม้าคั้น ให้องค์ ไตรภูวนา
 ติคยวงษ์มาตัวหนึ่ง ออกไปกตางทุ่งพระนครหลวง ถ้าองค์
 ไตรภูวนาติคยวงษ์จะคิดทำร้ายแก่เรา ๆ มิได้เร็ดขาม จะยุทด้วยองค์
 ไตรภูวนาติคยวงษ์ทนน แดเราจะเอาบุญญาธิการแห่งเราเป็นทพิง
 จึงทรงพระกรุณาตรัสตั้งสมุหนายกว่าจะขึ้นไปพระนครหลวง.

๑ ครนถึงวัน ๓ ๗ ๓ ค่ำปีวอกอัฐศก กอปรด้วยวิไชยฤกษ์ เพธา
 อุดำโยค ก็เสด็จด้วยเรือพระที่นั่งศรีรัตนวงไชย แดเรือท้าวพระยา

เสนาบดีมนตรีมุขทั้งปวง หน้าหลังซ้ายขวาโดยเสด็จพระราชดำเนิ
 ไปถึงพระนครหลวง จึงเสด็จขึ้นพระตำหนัก ครั้นเพดาร์งแล้ว
 ประมาณสองนาฬิกาเศษ จึงเสด็จทรงม้าคันพระที่นั่งราชพาหนะ ให้
 พระอินทราชาทรงม้าตัวหนึ่ง พระไตรภูวนาทิตยวงศ์ทรงม้าตัวหนึ่ง
 ส้มเด็จพระรามราชาธิราชทรงม้าตัวหนึ่ง แดเสนาบดีมนตรีมุขทั้งปวง
 โดยเสด็จหน้าหลังโดยซ้ายขวา เสด็จออกไปกต่างทุ่งหน้าพระตำหนัก
 พระนครหลวงนั้น แดพระไตรภูวนาทิตยวงศ์ก็กลัวพระเดชบุญญาฤภาพ
 พระบาทสมเด็จพระบรมพิศพรพุทธเจ้าอยู่หัว มีอาจทำร้ายได้ แด
 เสด็จพระราชดำเนินกลับเข้ามายังพระตำหนัก พระไตรภูวนาทิตยวงศ์
 ก็ตามเสด็จเข้ามาในพระราชวังพระนครหลวงด้วย จึงพระสุรินทรภักดี
 ก็ตามพระไตรภูวนาทิตยวงศ์เข้ามาถึงหน้าปราสาท แดเห็นพระไตรภูวนา
 ทิตยวงศ์แก่จางนางดาบออกแล้วกลับไปในฉนวน จึงพระสุรินทรภักดี
 ก็เอาความกราบทูลพระกรุณาให้ทรงทราบ แดก็เสด็จเข้าสู่พระ
 บรรทม จึงมีพระราชโองการตรัสสั่งพระยาพิชิตภักดี พระสุรินทรภักดี
 แดขุนเหตักมหาเด็ก ให้ฉลตักน้เอางานพั้น ให้พิทักษ์รักษาระวัง
 ระวังอยู่ จึงพระสุรินทรภักดีซึ่งเอางานพั้นอยู่นั้น ก็เห็นพระอินทราชา
 ธิราช แดพระไตรภูวนาทิตยวงศ์ ออกจากพระตำหนักมาใกล้ที่พระบรรทม
 ครั้นเห็นพระสุรินทรภักดีก็กลับคืนไป แดขุนเหตักมหาเด็กก็รับงาน
 พั้นฉลตักพระสุรินทรภักดี แดพระไตรภูวนาทิตยวงศ์ไซ้ให้พระองค์
 ทองออกมาเอาพระแสงคันของหลวง ซึ่งอยู่ณพระที่นั่งมุขเด็จนั้นไป
 ครั้นพระบาทสมเด็จพระบรมพิศพรพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จคืนจากพระบรรทม
 จึงขุนเหตักมหาเด็กกราบบังคมทูลพระกรุณา ว่าพระองค์ทองออก

มาเอาพระแสงหอกคันซึ่งอยู่ณพระที่นั่งมุขเด็จนั้นเข้าไป จึ่งทรงพระ
 กรุณาตรัสว่า ซึ่งพระแสงคันไซ้จะได้เป็นสำหรับองค์ใดรภูวนาทิตยวงษ์
 หามิได้ แต่ซึ่งให้มาเอาพระแสงคันเข้าไปไว้ดังนี้ เห็นว่าองค์ใด
 ภูวนาทิตยวงษ์จะคิดร้ายต่อเราเป็นมั่นแน่นอน จึ่งพระบาทสมเด็จพระบรม
 บพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็มีพระราชโองการตรัสสั่งให้พระยาพิไชย
 สงครามคุมไพร่พลอยู่รักษาประตูหน้าพระราชวัง ให้พระศรีมหาราชา
 คุมไพร่พลอยู่รักษาประตูพระราชวังฝ่ายขวา ให้หลวงรามฤทธิไกรคุม
 ไพร่พลอยู่รักษาประตูพระราชวังฝ่ายซ้าย ให้พระชนบุรีคุมข้าหลวง
 อยู่รักษาประตูนอก แต่ให้พิทักษ์รักษาอย่าให้ผู้คนแปลกปลอมเข้า
 ออกได้ จึ่งมีพระราชโองการตรัสสั่งให้พระยาจักรี พระยาวิจิตรภักดี
 พระมหามนตรี หลวงอินทรคเชษะ ให้เป็นพนักงานคุมพระไตรภูวนา
 ทิตยวงษ์ แต่ให้พระสุรินทรภักดี หลวงเทพสมบัติ หลวงกำแพง
 พระราม หมื่นนมโหดวรวิทย์ เป็นพนักงานคุมพระอินทราชา ให้หลวง
 วิจิตรสงคราม หลวงรามภักดี ซึ่งเอาดาบของพระอินทราชาแต่พระ
 ไตรภูวนาทิตยวงษ์ซึ่งให้ชาติออกอยู่นั้นไว้ ครั้นเพดาเข้าห้านาฬิกาจึ่ง
 พระอินทราชา พระไตรภูวนาทิตยวงษ์ พระองค์ทอง ก็ออกมาเฝ้า
 ณที่คณนพนัน แต่ข้าหลวงผู้มชื้อซึ่งได้เป็นพนักงานก็นำเข้ามาเฝ้าพร้อม
 กันที่คณนพนัน จึ่งพระยาจักรีกราบทูลพระกรุณาว่า คณนชาพระ
 พุทธเจ้านิมิตรเป็นอัศจรรย์ ข้าพระพุทธเจ้าจะขอแก้ฝันถวาย จึ่งมี
 พระราชโองการตรัสแก่พระยาจักรีว่าให้แก่นิมิตรไปเถิด พระยาจักรี
 กราบทูลว่า ซึ่งจะแก้ให้คนทั้งปวงแจ้งเนื้อความนั้นเห็นสมควร ขอ
 พระราชทานเฝ้าใกล้ตอของรุดีพระบาท ครั้นพระยาจักรีเข้ามาเฝ้าใกล้

ดอองซู้พระบาทแล้ว จึงมีพระราชโองการตรัสถามว่าที่จะลงไปนั้น
 จะไปโดยทางชดमारคดีฤ ๆ จะไปโดยชดमारคดี แต่จะไปโดยทาง
 ชดमारคดีได้ ด้วยข้างमारพุดพร้อมกันอยู่ พระยาจักรีกราบ
 ทูลว่าทางชดमारคนนั้นคุมโคตหนัก ขอพระราชทานเสด็จโดยทาง
 ชดमारคดี ก็มีพระราชโองการตรัสว่าชอบแล้ว พระยาจักรีจึงกราบ
 ทูลว่า มีใจหทัยว่ามีผู้เอาพระแสงไปฝังไว้ ขอพระราชทานขุดเอา
 มีพระราชโองการตรัสว่าเอาเถิด พระยาจักรีแต่เข้าหาดวงผู้ได้เป็น
 พนักงานคุมพระองค์ไทรภูวนาทิตยวงษ์นั้น ก็ช่วยกันคุมพระไทรภูวนา
 ทิตยวงษ์ พระสุรินทรภักดีแต่เข้าหาดวงซึ่งได้เป็นพนักงานคุมพระอินท
 ราชานัน ก็ช่วยกันคุมพระอินทราชา ฝ่ายพระองค์ทองผู้เป็นพระ
 อนุชา ก็เข้าช่วยซึ่งพระไทรภูวนาทิตยวงษ์ แต่ทนต์เข้าหาดวงผู้คุม
 พระไทรภูวนาทิตยวงษ์ เข้าหาดวงก็กุมเอาพระองค์ทองนั้นด้วย แล้ว
 ก็เอาพระไทรภูวนาทิตยวงษ์แต่พระองค์ทองนั้นดำเร้วโทษในที่นั้น แต่
 พระอินทราชาธิราชนั้น ทรงพระกรรณายกโทษไว้ เพราะว่ามีเข้า
 ด้วยพระไทรภูวนาทิตยวงษ์ จึงพระบาทเสด็จบรมบพิตรพระพุทธเจ้า
 อยู่หัวก็เสด็จลงเรือพระที่นั่ง เอาพระอินทราชาลงเรือพระที่นั่งมาด้วย
 แต่เรือเส่นาบคิมนครี่มูขังปวง ก็เข้าขนวนโดยเสด็จซ้ายขวาน้ำหลัง
 เสด็จพระราชดำเนินเข้ามายังพระราชวังบรรณสถานมงคล จึงมีพระราช
 โองการตรัสตั้งให้ ค่ำรวจนอก ค่ำรวจในไป เอาเข้าพระไทรภูวนาทิตยวงษ์
 ซึ่งร่วมคิดด้วยพระไทรภูวนาทิตยวงษ์นั้นมาถาม เมื่อถามหาดวงกระดา
 โหม เข้าหาดวงเดิมพระไทรภูวนาทิตยวงษ์ให้การว่า พระศรีภูริปริชา
 พระยาพัทลุง หาดวงจำหาดวง ขุนศรีเทพบาท หมื่นทิติน นายบุญ

นายพตาย นายพิม อำแดงแก่น แตนนายชาน นายด้วง นายอิน
 หมิ่นทพ หมิ่นเทพ ซึ่งเป็นตำรวจในซ้ายในขวา กับนายบาดเมือง นาย
 บุญเกิด นายน้อย ผู้มชอทงนคคอ่านด้วยกัน ว่าพระไตรภูวนาติคยวงษ์
 จะแต่งเตรียมไว้ฟังดูแต่ในเดือนนี้ ถ้าแดดออกซุ้ดพระบาทโปรดเกล้า
 โปรดกระหม่อมพระราชทานพระราชวังฝ่ายในตั้งสองพระองค์นั้น เห็น
 ว่าจะโปรดเที่ยงแท้ แลแผ่นดินจะราบคาบไป ถ้าทรงพระกรุณามิ
 โปรดจนถึงการพระราชพิธีแล้วจึงจะมีความคิด แลทุกวันนี้แต่จะบ้อง
 กันตัวไป จะได้ คิดว่าจะยกเข้ามาแต่ในการพระราชพิธีนั้นได้ แล
 จะได้ คิดว่าจะยกเข้ามาในวันเดือนไหนยังไม่ได้คิด วันหนึ่งพระไตรภู
 วนาติคยวงษ์เสด็จแล้วแต่ออกมาณชาตา ว่าเราจะเอาคนแคร์้อยหนึ่ง
 ยกเข้าไปก็ได้ อนึ่งเมื่อถามนายอิน ๆ ให้การว่าเมื่อแรกคิดอ่านจะ
 ทำร้ายในตอของซุ้ดพระบาทนั้น พระศรีภุริปริชา พระยาพัทลุง พระ
 สัตติไชย หลวงกระต่าใหม่ หลวงสรรพสิทธิ หมิ่นภักดีศวร
 น้องพระสัตติไชยคนหนึ่ง ผู้มชอทงนคคด้วยพระไตรภูวนาติคยวงษ์
 ณท้องพระโรง แลว่าพระศรีภุริปริชา หมิ่นราชามาตย์ หมิ่น
 คำจายผู้หุดานพระศรีภุริปริชา กับนายพิม แลคนมชอทงตคนนจะ
 คุมคนร้อยหนึ่งสรรพด้วยเครื่องดำตราดู จะยกเข้ามาเผาแต่ตพาน
 ข้างมาณประตูพระราชวัง พระยาพัทลุงจะคุมกำลังแต่ตมคพรคพวก
 ร้อยห้าสิบสรรพด้วยเครื่องดำตราดู จะมาโดยทางริมน้ำ จะเข้า
 มาณประตูคินพระราชวังบรรดถานมกค รุนศรีเทพบาดแต่หมิ่นภักดี
 ศวรจะคุมบ่าว แต่ตมคพรคพวกร้อยยี่สิบ สรรพด้วยเครื่องดำตราดู
 จะยกเข้ามาโดยทางท่าทราย จะเข้าประตูหัดกข้างหลัง อนึ่งคนเดิม

พระไตรภูวนาทิศยวงษ์นพประมาณด้ามพัน แดคนพระราชทานประมาณ
 พันเศษ พระสติไชย หดวงสัตว์ปติธิ กับน้องพระสติไชย
 แดพระหดวงชนหมื่นพันทนายขอเฝ้าแถมหาดเด็กนั้น จะมาด้วยพระไตร
 ภูวนาทิศยวงษ์ พระศรีภริปริชาให้ฤกษ์ให้ยกเข้ามาในเดือนนี้ ถ้า
 มิได้จะยกเข้ามาในเดือนด้ามชนด้ามคำ ถ้าแถมมิได้จะยกเข้ามาในเดือน
 ด้ามชนห้าคำ ผู้มชอทงนคคอ่านด้วยพระไตรภูวนาทิศยวงษ์นทออง
 พระโรง แดพระไตรภูวนาทิศยวงษ์ตั้งให้นายอินทฎหมายผู้มชอทงนไว้
 แดพระไตรภูวนาทิศยวงษ์ก็ให้พระสติไชย หดวงสัตว์ปติธิ แด
 น้องพระสติไชยเลี้ยงเทียบด้ามเด้ม เทียบพระพุทธรเจ้าเด้มหนึ่ง เทียบ
 บรมโพธิ์สัมภารเจ้าเด้มหนึ่ง เทียบพระไตรภูวนาทิศยวงษ์เด้มหนึ่ง
 แดเลี้ยงพระดำริรักษาคุณหอพระ อธิษฐานว่าจะยกเข้าไปนยังจะมี
 ไชยชำนะฤ ๆ หาไชยชำนะมิได้ แดเมื่อตามเทียบเลี้ยงนั้น เทียบ
 พระไตรภูวนาทิศยวงษ์ค้มก่อน แดพระดำริรักษาคุณมิได้ดอย พระ
 ไตรภูวนาทิศยวงษ์กว่าพระอาธรรมเดวมทงนสุดแต่บุญ แดพระไตรภู
 วนาทิศยวงษ์ตั้งแก่นายอินว่า พระยาคุโชไทย พระยามหามณเฑียร
 ลอองคนนี้จะอาดำ เห็นพระยาพดเทพ พระยามหามณเฑียร ดง
 ไปณวังหลังเปนหลายครั้ง แดพระไตรภูวนาทิศยวงษ์กับอกแก่นายอิน
 ว่าพระยากระดาโหมจะอาดำ แดพระยาวิจิตต์รินทร พระยาศรีสุร
 ภักดี ทุดว่าจะยกชนไปเมื่อใดจะอาดำเมื่อนั้น แดให้กฏหมายผู้ม
 ชอทงนไว้ อนึ่งผู้ คคอ่านเปนคมเปนนั่น คือพระยากระดาโหม
 พระยาพดเทพ พระยามหามณเฑียร พระยาคุโชไทย พระยา
 วิจิตต์รินทร พระยาศรีสุรภักดี หกคนนดงไปกตางวันแตกตางคิน

แต่ผู้ซึ่งลงไปสู่ภาพนั้น คือเจ้าพระยามหาอุปราช พระยาพิจิตร
 หดวงพรหมพิจิตร ตามคนนั้นเห็นลงไปเป็นรูปภาพ อนึ่งพระศรีภริยา
 หดวงกระตาไหม นายเพชรทุด คิดด้วยกันแล้วจึงทูลแก่พระองค์
 ไตรภูวนาติคยวงษ์ว่าจะเขียนชื่อพระยาจักรี พระยาพิชิตภักดี พระ
 สุรินทรภักดี หดวงอินทรเดชะ แดขุนเหล็ก ขุนเทพรัตน ดง
 ในราชะ เอาศิลาทับไว้มิให้คนมีชื่อทงนออกปากคิดอ่านได้ เพื่อจะ
 ระวังภัยความทั้งปวง แดพระไตรภูวนาติคยวงษ์เห็นชอบด้วย จึง
 พระศรีภริยาเอาคำราราชะของตัวให้แก่ นายเพชรทุด ให้เขียนชื่อคน
 ทงนลงราชะ แดนั้นก็ให้หดวงกระตาไหมเอาศิลาทับไว้ในตำแหน่งนั้น
 อนึ่งหมื่นทิพเสนา หมื่นราชามาตย์ลงไปณวังหลังขออาดา แดพระ
 ไตรภูวนาติคยวงษ์ก็ให้ฆ่าตายแด่เสือกาดาคณะดำรับ อนึ่งมีคำอ้อแก่น
 แตนายบุญเกิดให้การว่า พระไตรภูวนาติคยวงษ์ใช้ อ้อแก่นแต่นายบุญ
 เกิดเอาน้ำสับไปให้แก่พระยามหามนเทียร พระยาสุโขไทยกินถึงจวน
 อนึ่งมีคำอ้อแก่นให้การว่าผู้ลงไปณวังหลังนั้น คือภรรยาพระยากระตา
 ไหม นางน้อยถูกพระยากระตาไหม ภรรยาหดวงราชบุตร ภรรยา
 พระยากระตาไหมผู้มรณภาพ ไปกับนางเมืองเขียด ทำวาชอุไทย
 ภรรยาพระยาพิไชยรัตนฤทธิ แดถูกสไภ้แม่หม่มสุด แม่พระศรีภริยา
 แดหาดานแม่ศรีอุไทย แม่พระศรีศักดิ์ ภรรยาพระยาพัทลุง ภรรยา
 พระยาสุโขไทย ภรรยาพระยาพระคตัง แม่ภรรยาพระยาพระคตัง
 ภรรยาพระจอมเมืองนนพระราชทานกำไลทองคำคู้หนึ่ง ครนถามผู้มี
 ชื่อทงนกราบบังคมทูลพระกรุณา พระบาทสมเด็จพระเอกาทศวรรษ
 บรมนารถบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว จึงมีพระราชโองการตรัสสั่ง

ให้ท้าวพระยาเสนาบดีมนตรีมุขทั้งปวง พินิจพิจารณาโทษซึ่งผู้มช่อไปมานั้น แด่คิดอ่านด้วยพระไตรภูวนาทิศยวงษ์จะทำร้ายในตของรูปพระบาทนั้นเป็นมหันตโทษถึงสิ้นชีวิต แด่ผู้ไปมาคบหาพระไตรภูวนาทิศยวงษ์ซึ่งมิได้เป็นใจคิดร้ายด้วยนั้นเป็นสาธาโทษ แด่ทรงพระกรุณาโปรดให้ตงพระราชอาชญาแด่กัพระราชนาชนชีวิตไว้.

๑ แด่ในเดือนยี่บัวอกนั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว บำเพ็ญพระราชกุศลนา ๆ ประการ แด่ให้หล่อรูปพระอิศวรเป็นเจ้ายัน สูงศอกกบมีเศษพระองค์หนึ่ง รูปพระศิวาทิศยยัน สูงศอกมีเศษพระองค์หนึ่ง รูปพระมหาวินเนศวรพระองค์หนึ่ง รูปพระจันทราทิศยพระองค์หนึ่ง แด่รูปพระเจ้าทงต์พระองค์หนึ่ง รวมทงนพคุณ แด่เครื่องอาภรณ์ประดับนวมยาราชาวดี ประดับแหวนทุกพระองค์ ไว้บูชาสำหรับการพระราชพิธี.

๑ แด่ในเดือนยี่บัวอกอัฐศกนั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว มีพระราชโองการตรัสสั่งพระยาจักรีให้แต่งโรงพระราชพิธีเบญจพิช แด่ประดับด้วยราชวตริฉัตรทองดงกฎการมหามหันตศรพทั้งปวง แด่เมื่อแรกแต่งการพระราชพิธีเบญจพิชนั้น ให้พระเมืองขุนหมื่นคุมไพร่พลไปทำโรงพระราชพิธี แด่พระตำหนักคำบตมขามหย่องในเดือนนั้น พระท่ายหน้า ขุนอำมรินทร์ ขุนหมื่นทงหตาย เห็นเป็นโชติรุ่งเรืองประคุดันตาดสูงชันไปในที่จะแต่งการพระราชพิธี ก็ปรากฏในราตรีกาดนั้น เป็นศุภนิมิตอันอุดม ซึ่งจะเจริญพระศรีสวัสดิพิพัฒมมงคลอันประเสริฐนั้น ครั้นสำเร็จแล้ว ถึงวันศุกร์เดือนสี่ขึ้นห้าค่ำเพดาร์ุ่งแล้วแปดบาท พระบาทสมเด็จพระพุทธ

ให้^{๒๕}เดยงตุกขุน ดำหรับการพระราชพิธีเบญจพิธมหาวีไชยสงครามตาม
ธรรมเนียม ครั้นการพระราชพิธีเสร็จก็เสด็จประเวศพระราชมณเฑียร.

๑ แต่ในปีออกอัฐศกนั้น ตรีศให้ให้ตั้งรูปพระเทวกรรมตั้งประมาณ
ศอกมเค็ษพระองค์หนึ่ง ตั้งรวมทองเครื่องประดับมราชาวดี.

๑ ครั้นบรรณพศก พระบาทสมเด็จพระบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว มี
พระราชโองการตรีศตั้งพระยาจักรีให้แต่งโรงราชพิธีบ้นชัพรหม แดชม
รมดำหรับการพระราชพิธีทงปวง ในทเดหญ้าคำบตพเนียด แดทรง
พระกรุณาตรีศให้ให้ตั้งพระเทวกรรมทองยั้น ตั้งศอกหนึ่งหุ้มด้วยทอง
เนื้อเจดแเดว แดเครื่องอาภรณ์นถมราชาวดี ประดับด้วยแหวน
ไว้ดำหรับการพระราชพิธีคชกรรม ให้พระมหाराชครูพระราชครูแด
พฤตมิบาศ แดปลัดพระราชครู ประพฤติการพระราชพิธีบ้นชัพรหมใน
วัน ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐
ยังการพระราชพิธีมหาปรายาจิตร แดพระราชพิธีบ้นชัพรหมทเดหญ้า
ก็ประพฤติการพระราชพิธีตามตำรับ อันมีในคชกรรมนั้นทุก
ประการ ครั้นถึงวัน ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐
อยู่หัว เสด็จยังการพระราชพิธีคชกรรมโดยยถาศาคร ถวายส้มโภช
ถวายอาเค็ษรพาทคำรบตามวันเสร็จ ก็เสด็จประเวศพระราชมณเฑียร.

๑ ตรีศักราช ๓๐๒๐ ปีจอตำเรทศิศกเดือนอ้าย จึงพระบาทสมเด็จพระ
บรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว เสด็จด้วยพระที่นั่งชตวิมานกาญจนบวร
นาวาไปประพาศณเมืองนครสวรรค์ จึงพระยาจักรีกราบบังคมทูลพระ
กรุณาว่าขุนศรีขรจารินณเมืองศรีสัตตบดินทออกมาว่า ออกไปพึ่งชาว
ณป่าคำบตด้วยทราย แดนายอานชุกคตองคตองข้างนางเผือกประมาณ

ตามคอกมีเศษ หูหางสัตว์รูปงาม แดกต้องในวัน ๓ ๕ ๑ คำ
 จึงมีพระราชโองการตรัสตั้งให้พระยาตนาอ แดกฤทธิมาศแดขุนข้าง
 ชาวข้างทั้งหลายไปรับเดวตรคเสนทร ก็เดด็จพระราชดำเนินแต่เมือง
 นครสวรรค์มายังกรุงเทพมหานครบรรพวทวาราวดีศรีอยุธยา แดรับ
 เดวตรคเสนทรมาถึงกรุงเทพมหานครวัน ๖ ๕ ๒ คำ แดให้แห่ประดับ
 ประดาด้วยการมหรศัพทังปวงมาด้วยเรือขนาน รับขึ้นไว้ณโรงโกล์
 พระราชวัง แดทรงพระกรุณาตรัสประสาทานมกรชื่อพระอินทรไอยรา
 วรณวิสุทธราชกรินี แดให้พระมหाराชครูพระครูฤทธิมาศแดท้าว
 พระยาตนาอตราชเดนาบดึมนครมุขดุขุขนทำขวัญคำรบด้ามวัน แด้ว
 แด่งเครื่องราชาภรณ์บวรอลงกฎจรณาด้วยกนกรัตนาไมย พระราชทาน
 ให้ประดับสำหรับเดวตรคเสนทรนั้น แดให้พระศรีวิสุทธิกรรมอยู่บริบาด
 นางพระยาข้างเผือกนั้น ถ้วนนายอานชยุผู้บุตรขุนศรีขรจารินซึ่งคดอ้ง
 ถุกนั้น พระราชทานให้ชื่อเป็นขุนคเสนทรไอยราวิสุทธราชกรินี แด
 พระราชทานเจียดเงินเดียมเกิดยงเครื่องทองดำรับ แดเงินตราดอง
 ชั่ง ผ้าตายสัตว์พวงคไม้ตายปุน แดเดื่อแพรดำรับ แดเมี้ยเหง
 ภรรยาอานชยุนั้น พระราชทานให้ครอบเงินกดับบัวหนักดับคำดั่ง
 เครื่องเงินดำรับ แดเงินตราชั่งหนึ่ง ผ้าทองขาวเชิงชายเขียนดำรับ
 หนึ่ง ขุนศรีขรจารินนั้น พระราชทานให้เป็นหลวงเดวตรคเสนทร
 แดพระราชทาน เจียดเงินเดียมทองจำหัดกหูข้าง แดเครื่องทอง
 ดำรับเจียด เงินตราดองชั่ง ผ้าตายสัตว์พวงคไม้ตายปุน แด
 เดื่อแพรพรรณดำรับ แดนายอานชยุผู้คดอ้งคองนั้นว่าข้างนคาวิกการจะ
 ปด้อยเดี้ย จึงขุนศรีขรจารินผู้ช่วยปรอดนนั้นรู้ว่าข้างเผือก แดมิให้ปด้อย

เดียจึงได้พระราชทานเท่ากัน แต่พระราชทานแก่ผู้เป็นความดูแลโยนตาม
 นน ตามธรรมเนียมซึ่งได้ข้างเผือกมาแต่ก่อน ผู้ถือหนังสือเข้ามา
 แต่ผู้ตั้งนั้นก็พระราชทานถ้วนทุกคน แต่พระราชทานทั้งปวงเป็นเงิน
 ดิบเจ็ดชั่งสิบคำดั่ง แต่ข้าด้ว่าดยคืบซึ่งเปนสมัคพรรคพวกแต่ทาสหดวง
 เสวตกรกเรนทร ซึ่งได้ช่วยในการข้างนั้นก็พระราชทานด้วย สมเด็จพระ
 บรมบพิตรพระพุทธเจ้าข้างเผือก ทรงพระเตชานุภาพอันประเสริฐ
 เจริญพระราชกุศลตั้งจิตรกรรมแต่กอบปรัดด้วยพระราชศรัทธา ก็ให้สถาปนา
 พระพุทธปฏิมาห้ามสมุทรพระองค์หนึ่งหุ้มทอง แต่ทรงอาภรณ์ประดับ
 ด้วยแหวนอนันตค่า ทรงพระนามสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ พระ
 องค์สูงดีศอกคืบมีเศษทั้งฐาน แต่วิกทรงพระราชศรัทธา ตรีศให้
 สถาปนาพระพุทธปฏิมาพระองค์หนึ่งหล่อด้วยทองนพคุณทั้งแท่ง ทรง
 นามสมเด็จพระบรมศรีภพนาถ ห้ามสมุทรสูงดีศอกคืบเกาฬทรงเครื่อง
 อาภรณ์ประดับพระอุณาโลมเพชรแหดมเท่ามรกตดำใหญ่ แต่สถาปนา
 พระพุทธปฏิมาหุ้มเงินสองพระองค์ พระองค์หนึ่งสูงดีศอกคืบมีเศษ
 ทั้งฐาน พระองค์หนึ่งสูงดีศอกคืบมีเศษ แต่วิกตรีศให้หล่อพระบรม
 กรรมพระองค์หนึ่งสูงดีศอกทั้งฐานแต่วิกเศกเสร็จ ก็ให้รับไปประดิษ
 ฐานไว้ในพระอารามพระศรีรัตนารตตำบลชี่กุน แต่ตรีศให้หล่อพระ
 เทวกรรมพระองค์หนึ่งสูงประมาณดีศอกไว้ในหอพระเทวกรรม ใน
 ขณะนั้นก็ภาษาปรากฏพระยศพระเกียรติพระบาท สมเด็จพระพุทธเจ้าข้าง
 เผือก ทรงพระเดชบุญญาอนุภาพอันยิ่งไปทั่วนา ๆ ประเทศทั้งปวง ฝ่าย
 เมืองกัมพูชประเทศนั้น นักจันทรผู้เป็นราชบุตรพระยากัมพูชประเทศได้
 อยู่ปกครองเมืองกัมพูชประเทศ ก็มพิโรธกนกับของผู้อื่นกประทุม ๆ

ให้หนังสือไปแก่พระยาญวนให้มารับเอาเมืองกัมพูชประเทศ พระยา
 ญวนก็ให้้องเจียงทูกทพมารับเอาเมืองกัมพูชประเทศ ได้นักจันทร
 ผู้ครองเมืองกัมพูชประเทศนั้นไป แต่เอาแต่ทรัพย์สินดังของแต่ไปเมือง
 ญวน แล้วก็ส่งนักจันทรให้กลับมาเมืองกัมพูชประเทศเด่า ครั้นมา
 ถึงเมืองจามปาศราชฎ์นักจันทรก็ถึงแก่อนิจกรรม แต่นักประทุมผู้้องก็
 คุมญาติวงศ์มีศพรคพวกเจ็ดร้อยเจ็ดสิบสามคน ชองลุ่มผู้คนไป
 อยู่นเมืองทวยเพชร ในปีจอตำเรทศกนั้น แรกแม่นางกเบาอัน
 อยู่นเมืองกัมพูชประเทศหาที่พึ่งที่พำนักมิได้ แต่พระยาราชภักดีหนึ่ง
 พระยาโตะกาหนึ่ง พระยาโตะปะแคะหนึ่ง พระยานครหาดวงหนึ่ง
 ศรีกาละหนึ่ง ไปข้างหนึ่ง คุมลุ่มจรรจ้อพยพเจ็ดร้อยเจ็ดสิบสามคน
 มาขอเป็นข้าลุ่มพระราชลุ่มถาวร แต่ทรงพระกรุณาพระราชทานเครื่อง
 อุประโภคบริโภคแต่อาหารทั้งปวง แต่ไร่นา ให้ทำกินเพียงอาคตมภาพ
 ทุกคนมิได้แก่เคือง.

๑ ตุลาคม ๑๐๒๓ ปีกุกญเอกศก หาดวงกำเรบพระไพรหนึ่ง หาดวงจ
 ราชาหนึ่ง หาดวงโล่มหนึ่ง หาดวงราชกุมารหนึ่ง หาดวงราชเด่นาหนึ่ง
 หาดวงเด่นาวิไชยหนึ่ง แต่ขุนหมื่น กับด้วยลุ่มจรรจ้อพยพล่องพันล่อง
 ร้อยสิบสี่คนมาลุ่มพระราชลุ่มถาวร แต่สังฆราชาลุ่มคณอื่นเป็นญาติลุ่มมีศ
 พรคพวกด้วยนักจันทร กับด้วยนักนี้แต่นักจรรจ้อไทยแต่นักอำผู้หदान ทั้ง
 นี้หาที่พำนักมิได้ ก็นำลุ่มมีศพรคพวกทั้งหลายมาลุ่มพระราชลุ่มถาวร ทรง
 พระกรุณาโปรดพระราชทานเครื่องอุประ โภคบริโภคทั้งปวง แก่สังฆราชา
 ลุ่มคณแต่ญาติลุ่มมีศพรคพวกทั้งปวง แต่ให้สังฆราชาลุ่มคณอยู่อาราม
 วัดพระนอนแทบอารามวัดพระยาไท แต่พระราชทานอุประ โภคบริโภค

เจียดแด่เครื่องเจียดแก่นกัณห์ แด่นักวรูไทยนักอ่ำ แด่พระราชทานแก่
 หดวงขุนหมื่นผู้มีความดีความภักดี แด่ตกรรจ้อยพทังปวงให้ทำกินใน
 ถิ่นฐานที่ขอบกต มิให้แก่นเคืองดังใดได้ แด่ขุนทองพระไพบรมาสู่พระราช
 สัมภารด้วยสังฆราชาผู้คณันน ให้การว่าเมื่อครั้งสมเด็จพระพุทธเจ้า
 หดวงปราสาททองสุวรรณคาโดย แด่สมเด็จพระศรีสุธรรมราชาธิราช
 เสวยราชสมบัติ รัชชาวไปถึงนักจันทรผู้เป็นพระยากัมพูชาธิบดี ๆ ก็ใช้
 ขุนทองพระไพบรเดไพร่ห้าคน ให้ดอบปดอมเข้ามาฟังอังกิดาการณ
 กรุงเทพพระมหานครศรีอยุธยา ขุนทองพระไพบรกับไพร่ห้าคนเดินดัด
 ป่ามาทางนครนายก แด่ถึงทุ่งพระแก้ว จึงได้ไพร่สามคน มาด้วยนั้น
 สองคน แด่ถือเชือกเดินเข้ามาประคุดังหัววัด ขณะนั้นพระบาทสมเด็จพระ
 บรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นปราสาทอิศรแล้ว แด่ขุนทอง
 พระไพบรมาพบสังฆสามรูปณทุ่งวัดเดิม ได้เจรจาด้วยสังฆ ๆ ก็บอกว่า
 พระนารายณ์เป็นเจ้าได้แล้วด้วยราชสมบัติ แด่ทรงพระเดชบุญญาภาพเป็น
 หนักหนา แด่พระหัตถ์ข้างหนึ่งจะให้เปนสองพระหัตถ์ก็ได้สามพระหัตถ์
 ก็ได้ แด่ทรงพระกรุณาแก่ประชาราษฎรทังปวง แด่ขุนทองพระไพบร
 ก็เอากิจนไปบอกแก่นักจันทร.

๑ ในปีบุญเอกศกเดือนเก้า มริอตาได้ยนิปรากฏพระเกียรติยศอัน
 ประเสริฐออกไปก็มีความดีความภักดี แด่จางแก้วหุ้มแตรทองประดับ
 มรกฏแหวนแดงทังปวงร้อยยี่สิบพดอย ขอให้ โภษาธิบดีทนต์เกล้าทนต์
 กระหม่อมถวาย แด่ในปีเดียวกันพระยาสุโขทัยมีความดีความภักดี แด่
 แหวนพดอยเพชรแหตมประมาณเท่าผลสุวาค คิดค่าแปดชั่งเจ็ดตำลึงทอง
 แด่แหวนพดอยเพชรมรกฏเท่าบัวอ่อนใบหนึ่งเป็นค่าชั่งสิบตำลึงทอง ให้

ไพร่พลสรรพด้วยเครื่องสรรพยุทธไปช่วยป้องกันเมืองเชียงใหม่ให้พ้นภัย
อันตราย จะได้เป็นข้าชั้นที่สามมณฑลนครกรุงเทพมหานครนครบวรทวารวดี
ศรีอยุธยา จึงพระยาจักรีเฝ้ากราบทูลพระกรุณาพระบาทสมเด็จพระ
บรมพิตรพระเจ้าข้างเฝือก จึงมีพระราชโองการตรัสว่าซึ่งพระยาแสน
หลวงแสน หลวงแสน หมื่นแสน เมืองเชียงใหม่ ทั้งปวงหาทัพไม่ได้
ควรแต่งทัพพระยามนตรีมุขแต่ข้างม้าไพร่พลทหาร สรรพด้วยเครื่อง
สรรพยุทธทั้งปวง ไปช่วยป้องกันเมืองเชียงใหม่ตามปรารถนาชาว
เชียงใหม่ทั้งปวง แต่มีพระราชโองการตรัสให้พระยาดีหราเดช พระยา
ท้ายนาเป็นนายกong พระยาพิจิตรเป็นยุกรมิตร เมืองนครนายกเป็นเกียก
กาย สมิงพระรามเป็นกองหน้า สมิงพิศมเป็นกองหลัง เมืองคยอยเป็นปีก
ขวา เมืองยศไกรเป็นปีกซ้าย แดขุนหมื่นเป็นกองไซ้กองแค้น ข้าง
เครื่องแปดข้าง ม้าสิบหกม้า พลดีพัน บินใหญ่ยี่สิบเก้าบอก บินนก
ตีบร้อยตีสิบเก้าบอกเป็นทัพหนึ่ง แต่ให้พระยารามเดชเป็นนายกong พระ
สุรบุรีเป็นยุกรมิตร พระศรีสวัสดิ์เป็นเกียกกาย พลรบพันหนึ่งสรรพด้วย
เครื่องสรรพยุทธบินใหญ่ตีสิบเก้า บินนกตีบร้อยบอก ข้างเครื่องหกข้าง
ม้าสิบเก้าเป็นทัพหนึ่ง แต่ให้พระยาท้ายนาแดพระยารามเดชทั้งต้องทัพ
ยกทัพไปจาก กรุงเทพมหานคร ทวารวดี ศรีอยุธยา ในเดือนสิบ
สอง ให้แสนสุนทรไมตรีนำทางไปยังเมืองเชียงใหม่ ในเดือนอ้ายบั้งวัด
โทศกนั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าข้างเฝือกทรงพระเศชา
นุภาพอันประเสริฐ มีพระราชหฤทัยทรงพระราชศรัทธาจะถวายสักการ
บูชาพระชินราชพระอินทร์เมืองพระพิศณุโลก.

๑ ครั้นถึงวัน ๑๓ ค่ำ ก็เสด็จด้วยเรือพระที่นั่งสมุทรไชยไปโดย
 ทางชดमारค ดิบตีแวงถึงเมืองพระพิศณุโลก แดงตั้งตำหนักตำบล
 ช้องคา แดงถวายสักการบูชาพระชินราชพระชินสีห์ แดงถวายพุทธสัมภ
 ด้วยการมหรค์พดามวัน ฝ่ายพระยาทำยน้ำ แดงพระยารามเดโช พระยา
 พิจิตร บอกหนังสือมาถึงสมุหนายกให้กราบทูลพระกรุณาว่า ได้ยกทัพ
 ไปถึงตำบลช้องไชย แดงนั้สุรินทรไมตรีผู้นำทางนั้นนั้ จึงมีพระราช
 โองการตรัสสั่งให้มัตราตบไปถึงนายทัพนายกองให้ติดตามเอาตัวแ้ดงสุ
 รินทรไมตรีนั้นจงได้ อนึ่งพระยาแ้ดงหลวงณเมืองเชียงใหม่แ้ดงหนังสือ
 ให้แ้ดงสุรินทรไมตรีถอมาพดองแ้ดงหัดกั้นนั้ เมืองนครแ้ดงเมือง
 เกินใช้ชนแ้ดงเมืองเชียงใหม่ จะไ้เมืองนครแ้ดงเมืองเกินนั้มิได้ จึง
 ตรัสให้พระยาตากาโหมเป็นนายกอง หลวงธรรมไตรโลกเป็นยุกรบัตริ
 พระยาเด้ณาภิมุขเป็นเก้ยกกาย สมิงพระรามเป็นกองนำ พระมฤ
 เป็นกองหลัง เมืองนันทราชธานีเป็นปีกขวา พระวิจารณ์มนตรีเป็นปีก
 ซ้าย แ้ดงองแ้ดงพด ๕๐๐๐ เศษ บั้ใหญ่บั้หนักดั้บั้ ซ้างเครื่อง
 แ้ดงม้า สรรพด้วยเครื่องดำตราดูเป็นทัพหนึ่ง แ้ดงให้พระยานครราช
 สิตมาเป็นนายกอง เมืองอินทบุรีเป็นยุกรบัตริ พระสุพรรณบุรีเป็น
 เก้ยกกาย พระกุญบุรีเป็นกองนำ พระกตางบรรพคเป็นกองหลัง
 พระพดเป็นปีกขวา พระมหาดไทยเป็นปีกซ้าย พด ๒๐๐๐ บั้ใหญ่
 บั้หนักดั้บั้ ซ้างเครื่อง ๖ ซ้าง ม้า ๘ ม้า เป็นทัพหนึ่ง ให้พระยา
 ยมราชเป็นนายกอง หลวงรามสรเดชเป็นยุกรบัตริ พระไชยนาท
 เป็นเก้ยกกาย พระอนันตกะยอด้เป็นกองนำ พระศรีมหาราชาเป็น
 ปีกขวา ชุนโจมนัจรุงค์เป็นปีกซ้าย พดพันหนึ่ง บั้ใหญ่บั้

นกดับ ข้างเครื่อง ๒ ข้าง ม้า ๘ ม้า เป็นทัพหนึ่ง แดให้พระยาราชนำ
 บังคับรบเป็นนายกอง พระสร้อยศรีเพ็ญศรีบุตร หาดวงวิจิตรสงคราม
 เปนเกียกกาย พระนนทบุรุษเป็นกองหน้า พระยาสุรราชภักดีเป็นกอง
 หลัง พระยาตุลาภักดีเป็นปีกขวา หาดวงรามภักดีเป็นปีกซ้าย พศ ๓๐๐๐
 ๗๗ ใหญ่เป็นนกลดับ ข้างเครื่อง ๒ ข้าง ม้า ๓๐ ม้า เป็นทัพหนึ่ง แด
 ให้พระยาพิไชยสงครามเป็นนายกอง หาดวงสุรสงครามเป็นยุกรมุข
 หาดวงราชมนตรีเป็นเกียกกาย หาดวงกำแหงสงครามเป็นกองหน้า หาดวง
 นเรนทรภักดีเป็นปีกขวา ขุนพิพิธณรงค์เป็นปีกซ้าย พศ ๕๐๐
 ๗๗ ใหญ่เป็นนกลดับ ข้าง ๒ ข้าง ม้า ๘ ม้า เป็นทัพหนึ่ง จึง
 ทัพทั้ง ๕ ทัพยกขึ้นไป ครั้นถึงเมืองนครแตเมืองเถินไซ้ จึงตั้งเขต
 กายแต่แห่งในซึ่งอยู่ในเมืองนคร ก็พาดกรรจ้อพยพเมืองนครแตเมือง
 เถินออกมาหานายทัพนายกองข้าหาดวง ขอเป็นข้าตั้งพระราชาสมภาร
 แต่พาดายข้าซึ่งอยู่รักษาเมืองนครนั้น ก็พาดกรรจ้อพยพหนีไปพึ่งอยู่
 ณเมืองเชียงใหม่ นายทัพนายกองก็บอกหนังสือตั้งตัวเขตกายแต่แห่งใน
 กับตั้งกรรจ้อพยพทั้งปวงลงมายังทัพหาดวงณเมืองพระพิศณุโลก ว่าได้
 เมืองนครแตเมืองเถินแล้ว ต่อมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวจึงมีพระราช
 โองการตรัสตั้งสมุหนายก ให้มีตราตอบให้พระยาตากโหม พระยา
 รามเดโช พระยาพิไชยสงครามอยู่รั้งเมืองนคร ให้ช่องส้มขาวเมือง
 นครแตกรรจ้อพยพทั้งปวงซึ่งแตกฉานชานเชนออกไปจากเมืองนครนั้น ให้
 เข้ามาอยู่ตามภูมิดำเนาคุ้งก่อน แดให้พระยานครราชสีมา พระราช
 สุกภาวดี พระสุพรรณบุรุษ ยกไปเอาเมืองคัง แดก็มีพระราชโองการ
 ตรัสตั้งให้พระยามหาเทพ แดขุนหมื่นข้าหาดวงแต่พศ ๕๐๐ ๗๗ ๗

ด้วยเครื่องสรรพยุทธไปเอาเมืองตอง ก็ได้อันเมืองตองแต่สงครามจ้อพยพ
 คุมตงมาถวายยังทัพหลวงณเมืองพระพิศณุโลก ทรงพระกรุณาตรัสให้
 ขุนราชเสนา หมื่นอินทศรแม่น ไปฟังข่าวพระยานครราชสีมา แต่
 พระราชสุภาวดี พระสุพรรณบุรี ซึ่งยกทัพไปเอาเมืองตองนั้น แต่
 ได้ตั้งฆราวาสฆราวาสแต่เมืองตอง หมื่นจิกกับไพร่หกสิบแปดคน มายัง
 ทัพหลวงณเมืองพระพิศณุโลก ถึงวันจันทร์เดือน ๓ แรม ๒ ค่ำ
 พระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระเจ้าข้างเอือก ก็เสด็จพระราชดำเนิน
 กริธาพดแต่เมืองพระพิศณุโลกไปยังเมืองสุโขทัย แต่เสด็จอยู่พระ
 คำหนักคำบถธานี จึงมีพระราชโองการตรัสตั้งให้พระยาเกียรติเป็น
 นายทัพหน้า เชียรโยธาเป็นบ่กขวา ขุนรามโยธาเป็นบ่กซ้าย สมิ้ง
 ล้ามแหดกเป็นเกียกกาย พดรบ ๕๐๐ สรรพด้วยเครื่องสรรพยุทธ
 ทัพหนึ่ง แต่ให้พระยากำแพงเพชรเป็นนายกองทัพใหญ่ ขุนเมือง
 เป็นบ่กขวา บุญราชาเป็นบ่กซ้าย หลวงอินทแฉ่งแต่งเป็นเกียกกาย
 แต่ช้างม้าไพร่พดพันหนึ่ง สรรพด้วยเครื่องศาสตราวุธทั้งปวง แต่
 ให้ทัพทั้งสองทัพยกไปเมืองรามดี แต่ผู้รักษาเมืองนั้นชื่อโตกกำเกี้ยว
 ครนรุกพาส์กรรจ้อพยพหนีไปจากเมืองรามดี จึงขุนแต่สมิงแต่จำทั้ง
 ปวง ๑๕ คนเป็นนายหมวด แต่ถูกหลานนายหมวด ๑๕ คนออกมาหา
 พระยากำแพงเพชรว่าจะขอเป็นข้าต่อพระราชสมภารแต่กินน้ำดบถ แล้ว
 ก็ให้สมใจเป็นสำคัญตามประเพณีละวาซึ่งสัญญาอันนี้ แล้วถวายอพยพ
 ทั้งปวง ๑๔๘๓ คน ขอเป็นข้าชั้นทตติมากรุงเทวมหานครศรีอยุธยา
 จึง พระยากำแพงเพชร ก็ให้ผ้า เตื่อ เป็น รางวัล แก่นายหมวดถูกหลานนาย
 หมวดผู้มีความดีความภักดีนั้นถ้วนทุกคน แล้วพระยากำแพงเพชรยก

317

๑๕๑.๓๐๓

พ ๒๒๕ ๗๕๕

๕๘

หนังสือมาถึงท่านสมุหนายกเมื่อทพหดวงเสด็จอยู่ตำบลธานีนั้น พระยา
จักร์จึงเอากราบทูล ทรงพระกรุณาโปรดนายหมวดผู้มีความสติปัญญา
ซึ่งมาสู่พระราชสมภาร แต่พระราชทานผ้าเสื้อแต่เงินถ้วนทุกคน แล้ว
ก็เสด็จพระราชดำเนินกลับตมมาจากเมืองพระพิศณุโลกโดยทางขตมารค
แปดวันก็ถึงกรุงเทพพระมหานครศรีอยุธยา.

๑ ส่วนพระยากำแพงเพชรก็แต่งขุนโชคภักดี ขุนศรีนรินทร์ แด
หมื่นมหาเกาศันท์ คุณไพบรุษหนึ่งด้รวพด้วยเครื่องดำคราฐ ไป
จัดช่องพระยาพรหมคีรีแต่ตะว่าขุนหมื่นนายหมวด พระยาพรหมคีรี
แต่ขุนหมื่นมิ่งนายหมวดทั้งปวงยี่สิบคนผู้ออกมาเกินหน้าดับถนั้น พระยา
กำแพงเพชรก็ให้รางวัลเสื้อผ้าแต่เงินตรา แก่พระยาพรหมคีรี แต่ ตะว่า นาย
หมวดทุกคน พระยาพรหมคีรีแต่ตะว่านายหมวดทั้งปวง ถวาย
ด้กรรจ้อพยพ ๑๘๐๐ คนเป็นข้าชั้นตติมากรุงเทพพระมหานครศรีอยุธยา
จึงพระยากำแพงเพชรให้บุญราชาเมืองเชียงใหม่ ขุนหมื่นแต่ไพร่ ๑๒๐ คน
คุณเอาพระยาพรหมคีรีแต่ตะว่าผู้เป็นขุนหมื่นนายหมวดทั้งปวง มายัง
กรุงเทพพระมหานครศรีอยุธยา แต่พระราชทานชื่อพระยาพรหมคีรีนั้น
เป็นพระยาอนุชิตขัตถ์ แต่พระราชทานเจียดเงินเหลี่ยมจำกัดกรรพวงด้
จุกทองผ้าเสื้อเงินตราด้งของแต่เครื่อง เรือนแก่พระยาพรหมคีรี แต่ขุนหมื่น
ด้มิ่งตะว่านายหมวดนั้นมากนั้ แต่ให้ ไปอยู่ตามภูมิตำเนาด้ก่อน
ด้ส่วนพระราชด้ภาวด้ แต่เมืองด้รบบุรี ครั้นได้เมืองด้งด้แล้วก็ยกทัพไป
เอาเมืองอินทคีรี แต่พระยาอินทคีรีคุณเอาด้กรรจ้อพยพด้ด้ร้อยออก
มาหาพระราชด้ภาวด้ ขอเป็นข้าด้พระราชสมภาร จึงพระราช
ด้ภาวด้ให้พระยาอินทคีรีคุณด้กรรจ้อพยพไปอยู่ณเมืองอินทคีรี จึงพระ

ยาอินทศิรีให้ตำดงผู้ถูก แดแด่นทักษิณดาต แด่นบัวบาน แด่นอไทย
 มาณ แด่นพิงไชย แดไฟว์ ๔๖ คน ลงมาด้วยพระราชสุภาวดีแต่เมือง
 สวรรคบุรีถึงกรุงเทพพระมหานครศรีอยุธยา จึงพระบาทสมเด็จพระบรม
 บพิตรพระเจ้าข้างเฝือก ก็มีพระราชโองการตรัสสั่งให้เบิกตำดง แด
 แด่นทักษิณดาต แด่นบัวบาน แด่นอไทยมาณ แด่นพิงไชย เข้ามา
 กราบถวายบังคมเกล้าดาตุกขุน แดพระราชทานชื่อแก่นายตำดง เป็น
 แด่นหุดวงสุนทรราชภักดี แด่นบัวบานเป็นแด่นภักดีนรินทร์ แด่นทักษิ
 ณดาตเป็นแด่นภูมินทรบริบาล พระราชทานเจียดเงินเห็ดยมจำหลัก
 สวรรพางค์ เครื่องดำรับ แดผ้าเดื่อผ้าพอกไปแก่พระยาอินทศิรี
 แดพระราชทานเจียดทรงมัน แดผ้าเดื่อแพรพรรณแก่แด่นหุดวงสุนทร
 ภักดีผู้ถูกพระยาอินทศิรี แดพระราชทานผ้าเดื่อแพรพรรณแก่แด่นภักดี
 นรินทร์ แด่นภูมินทรบริบาล แด่นพิงไชย แดพระราชทานผ้าเดื่อ
 แก่แด่นขุนแด่นหมื่นผู้มานนเป็นอันมาก แดพระราชทานอิฐบริกขารแก่
 ดั่งขอมาด้วยนั้นแล้ว แดอรรคมหาเดื่อนาธิบดีแดมหาดไทยกตาโหม
 จัดสดมภ์ทั้ง ๔ ก็ให้ผ้าเดื่อแก่แด่นทงดั้นนั้นแล้ว ก็พระราชทานให้แต่ง
 เครื่องเดียงนานาประการออกไปเดียงทั้งสี่คนนั้นเป็นอันมาก แดทรง
 พระกรุณาตรัสสั่งให้แด่นหุดวงสุนทรภักดี แด่นภักดีนรินทร์ แด่น
 ภูมินทรบริบาล แด่นพิงไชย แด่นขุนแด่นหมื่นแดไฟว์ทงปวงให้
 กตบคนชนไปยังเมืองอินทศิรี อยู่ตามภูมิดำเนาแดรักษาเมืองอินทศิรี
 ด้วยพระยาอินทศิรี เป็นเมืองชนตามชนบทกรุงเทพพระมหานครบรรพทวา
 ราวดีศรีอยุธยา ส่วนทัพพระยากำแพงเพชร แดพระยาเกียรติซึ่งไป
 ตั้งอยู่ตำบลด่านอุ่มรุกนนั้น ก็จัดแจงช่องใต้ส้มคงคองคู ส้มคงกะเทิง

แต่ตั้งว่านายหมวดแต่ไพร่จะว่าเป็นอันมาก แล้วตั้งนายหมวดลงมา
 กรุงเทพมหานครศรีอยุธยา แต่พระราชทานชื่อส้มคงคองกู เป็น
 ส้มทองศรีรักษ์ ส้มกะเทิง เป็นส้มภาคคีร์นทร์ แต่พระราชทาน
 ตาบทองแก่ส้มทองศรีรักษ์ พระราชทานขันเงินแก่ส้มภาคคีร์นทร์
 แต่พระราชทานผ้าเสื้อถนทุกคนแล้ว ให้ขึ้นไปจัดช่องตะวางที่
 ได้ถกรรจ้อยพพพหกร้อยแล้ว ส้มทองศรีรักษ์ไปตีบช่องใต้พระยา
 พรหมคีร์ จึงพระยากำแพงเพชรให้บุญราชาคุมพระยาพรหมคีร์แต่ส้ม
 พรหมคีร์มายังกรุงเทพมหานครศรีอยุธยา ทรงพระกรุณาตรัสตั้งให้
 เบิกพระยาพรหมคีร์เข้ามากราบถวายบังคมเกล้าตาตูกขุน แต่พระราช
 ทานชื่อแก่พระยาพรหมคีร์ เป็นพระยาสุทัศน์ธานีศรีวนาภิรมย์ แล้ว
 พระราชทานเจียดเงินเหี้ยมจุกทองปากจำกัดถักสรพวงค์ แต่ผ้าเสื้อ
 แพรพรรณเป็นอันมาก อรรคมหาเสนาธิบดีมหาดไทยกตาโหมจตุสดมภ์
 ทั้ง ๔ ก็ให้รางวัลผ้าเสื้อแพรพรรณก็มาก แล้วก็ให้ถบคนขนไปอยู่
 รักษาเมืองอินทครคามภูมิตำเนา เป็นเมืองชนคามชนบทกรุงเทพมหานคร
 นครบวรทวารวดีศรีอยุธยามหาดิดกภพพรรัตนราชธานี แต่ให้ข้าหลวง
 ไปอยู่ด้วยพระยาสุทัศน์ธานี เพื่อจะให้รอบรู้ขนบธรรมเนียมกิจราชการ
 ทั้งปวง.

๑) ขณะนั้น มังนันทมิตร ผู้เป็นอาวพระเจ้าอังวะ อยู่ปกครอง เมาะคมะ
 ตั้งนชาวมืองฮ่อไชยภทพมาด้อมเมืองอังวะ จะเอาฮ่อฮูกิงผาซึ่งพา
 ดกรรจ้อยพพประมาณพันหนึ่งหนีไปพึ่งขยณเมืองอังวะนั้น จึงมัง
 นันทมิตรเกณฑ์เอาพล ๓๒ เมืองซึ่งชนแก่เมืองเมาะคมะนั้น ๓๐๐๐ ให้ไป
 ช่วยป้องกันเมืองอังวะ แต่มอญอันไปช่วยป้องกันก็หักหนีคืนมาเป็น

อันมาก จึงมิ่งนันทมิตรก็ให้กุมเขามอญอันหนึ่งมานั้นได้ครางไว้ว่า
 จะเผาเสีย แต่ดั่งมิ่งนายอำเภอทั้ง ๑๑ คนนั้น ควบคุมมอญประมาณ
 ห้าพันยกเข้าเผาเมืองเมะตะมะ แต่ได้ดั่งมิ่งนันทมิตรจำไว้แล้ว จึง
 ปฤกษากันว่าเรากระทำความผิดถึงเพียงนี้ ถ้าทราบถึงพระเจ้าอังวะ
 ก็จะมีโทษอันตราয়แก่พวกเราเป็นแท้ แต่เราทั้งปวงหาที่พึ่งมิได้ จำ
 จะพากันกวาดอพยพหนีเข้าไปพึ่งพระบรมโพธิ์ธัมมการ ส้มเต๋จพระเจ้า
 อยู่หัวกรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยา เอาพระเศษานุภาพปกเกล้า ๆ
 ร่วมเย็นเป็นทพ่านักจึงจะพ้นโทษ ครั้นปฤกษาเห็นพร้อมกันแล้ว ดั่งมิ่ง
 นายอำเภอทั้ง ๑๑ นายก็กวาดค้อนครอบครวัรัมัญในแคว้นเมืองเมะ
 ตะมะทั้ง ๓๒ หัวเมือง กับส้มค้พรรคพวกของตัว แต่พรรคพวก
 มิ่งนันทมิตร เป็นคนประมาณหมื่นเศษ แล้วให้ถอดมิ่งนันทมิตร
 ออกจากพันธนาการ พากันอพยพออกจากเมืองเมะตะมะมาทางเมืองส้ม
 ถึงด่านพระเจดีย์ ๓ องค์ ในปรัการนพศกนั้น จึงดั่งมิ่งนายอำเภอทั้ง ๑๑
 นาย ก็แต่งหนังสือบอกให้รัมัญถือเข้ามาแจ้งกิจการแก่พระยา
 กัญจนบุรี ว่าจะเข้ามาส่ความภักดีเป็นข้าทูลดอของรุด์พระบาท พระยา
 กัญจนบุรีก็ส่งหนังสือบอกเข้ามาถึงอรรคมหาเสนาธิบดี ให้นำชันกราบ
 บังคมทูลพระกรุณาให้ทราบ พระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้า
 ช้างเผือก ได้ทรงทราบเหตุก็ทรงพระโสมนัส คำรัค้ให้ดั่งมิ่ง
 รัมัญเก่าในกรุงถือพัดพินหนึ่ง ออกไปรับครวัเมืองเมะตะมะ เข้ามายังพระ
 มหานคร แล้วทรงพระกรุณาโปรดให้พวกครวัมอญใหม่ไปตั้งบ้าน
 เรือนอยู่ตำบลสามโคกบ้าง ที่คตองคูจามบ้าง ที่โกตวัดคตองปุบ่าง
 แล้วคำรัค้โปรดให้ดั่งมิ่งนายกองทั้ง ๑๑ คนเข้าเฝ้ากราบถวายบังคม ทรง

พระมหากษัตริย์ภาพพระราชทานเครื่องยศเครื่องเรือน แต่เสื้อผาเงินตรา
กับทั้งเครื่องใช้ให้ยู่เป็นสุข แต่มั่งนันทมิตรนั้นช่วยจนถึงอนิจกรรม.

๑ ฝ่ายเจ้าเมืองตะเกิง เจ้าเมืองเตียง เจ้าเมืองหงสาวดี
ข่าวว่ามอญเมืองเมาะตะมะเป็นขบถหนีไปเมืองไทยดังนั้น ก็บอกหนังสือ
ขึ้นไปถึงเมืองอังวะ พระเจ้าอังวะได้ทรงทราบแล้ว พอกองทัพย่อ
ตั้งต่อมพระนครขาดแต่บึงตงก็เลิกทัพกลับไป พระเจ้าอังวะจึงดำรัส
สั่งให้เกณฑ์กองทัพเมืองตองอู เมืองหงสาวดี เมืองตะเกิง เป็น
คน ๓๐๐๐๐ เศษ ให้เจ้าเมืองทั้งสามนั้นรบยกกองทัพเร่งติดตามไปก่อน
ให้ทันพวกมอญขบถ แล้วจึงให้ตั้งตะโปกกับเมียนหวุ่นสองนายถือ
พด ๓๐๐๐๐ เศษ ด้รพด้วยเครื่องด้รพดำคราดูร ช้างเครื่อง
๓๖ ช้าง ม้าเครื่อง ๓๐๐ เศษ เป็นกองนำ ให้มิ่งด้รราชาเป็น
โบชุกแม่ทัพถือพด ๒๐๐๐๐ เศษ ด้รพด้วยเครื่องด้รพาดูร ช้าง
เครื่อง ๖๘ ช้าง ม้า ๒๐๐ ม้า ให้ทัพทั้งสองกองนี้ยกไปติดตามจับ
พวกมอญขบถให้จงได้ ครั้นได้ศุภวารฤกษ์พิไชยฤกษ์ กองทัพทั้ง
สองทัพนั้นก็ยกมาตามพระราชกำหนด มาตั้งพร้อมทัพอยู่ณเมือง
เมาะตะมะ.

๑ ฝ่ายกองทัพกรุงเทพนครซึ่งยกไปตั้งอยู่ในแดนเมืองนครตำปาง
แต่เมืองตำพูนไชยเมืองเชียงใหม่ ก็คงเกิดยกล้อมพวกดาวแดดตะว่า
รามัญได้เป็นอันมาก พอมืดราโปรดขณมาว่าให้พระยารามเดโช
พระยาทำยหน้า นายทัพนายกองทั้งปวง เร่งระดมตีเมืองตำพูนไชย
เมืองเชียงใหม่ให้จงได้ ฝ่ายนายทัพนายกองทั้งปวงได้ทราบขอรบตั้ง
ในท้องตราดังนั้น ก็เร่งยกกองทัพเข้าตั้งค่ายประชิดเมืองทั้งสองทัพ

พระยาทายนานาเขตเมืองท่าพูนไชย ทัพพระยารามเดโชยกไปตีเมือง
เชียงใหม่ แล้วจัดแจงการที่จะปล้นเอาเมือง.

๑ ฝ่ายพระยาแสนเจ้าเมืองเชียงใหม่แต่พระยาท่าพูนไชย ครั้นเมื่อ
กองทัพช่อยกมาล้อมเมืองอังวะได้ทราบเหตุก็ตั้งคักใจว่า เมืองอังวะ
จะเสียแก่ช้อย ทัพช้อยจะยกดวงมาตีเมืองเชียงใหม่ด้วย จึงให้แสน
สุรินทรไมตรีถือศุภอักษรส่งมายังพระมหานครศรีอยุธยาขอกองทัพ แต่
นำกองทัพไทยขึ้นไปช่วยป้องกันรักษาเมือง ขอเป็นข้าขอบขัณฑสีมา
กรุงเทพมหานคร ครั้นภายหลังรู้ว่าทัพช้อยไม่ได้เมืองอังวะดำทัพ
กลับไปแล้ว กองทัพพม่ายกคิดตามพวกรามัญเมืองเมาระคะซึ่งเป็น
ขบถ พาครอบครัวอพยพหนีเข้ามาณกรุงไทยนั้น ก็กั้วอำนาจ
กองทัพพม่า เพราะเหตุเมืองเชียงใหม่แต่เมืองขึ้นทั้งปวงเป็นข้าขอบ
ขัณฑสีมาชนแก่เมืองอังวะ จึงมีหนังสือลับมาบอกให้แสนสุรินทร
ไมตรีหนีจากกองทัพไทย กลับใจจะต่อรบแต่คิดพ้อดวงจะหน่วงกอง
ทัพไทยไว้ให้ช้าวันลง จะได้จัดแจงการป้องกันรักษาเมืองให้มั่นคงก่อน
กว่าจะบอกหนังสือขึ้นไปขอกองทัพเมืองอังวะให้ยกลงมาช่วยทัน จึง
นิมนต์พระสงฆ์ ๔ รูปผู้ฉลาดรู้เจรจาให้ถือหนังสือออกมาถึงแม่ทัพไทย
เป็นใจความว่า แสนสุรินทรไมตรีซึ่งให้ถือหนังสือไปขอกองทัพแต่นำทัพ
มานั้น มิได้อำนาจท่านผู้นายทัพแต่หนึ่งกลับมา เป็นคนเบาความมิควร
หนัก กระทำให้ข้าพเจ้าได้ความผิดด้วย จะให้ทำโทษจนถึงสาหัส
แล้วจะส่งตัวออกไปให้ท่านแม่ทัพต่อภายหลัง แลบัดนี้ด้วยพระเดชา
นุภาพสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวปกแผ่มา กองทัพช้อยรู้ว่ากองทัพกรุง
เทพมหานครยกมาช่วยรักษาเมืองเชียงใหม่เมืองท่าพูนไชย ก็เกรง

พระราชกฤษฎาธิการมีอาจมากระทำยำย้มท่าได้ แดเด็กทัพหนีไปสิ้น
แล้ว ขอท่านแม่ทัพใหญ่จงได้กรุณาอนุเคราะห์แก่ประชาชนชาวเมืองทั้ง
สองด้วย อนึ่งก็อย่าได้ให้ รพทของท่านต้องรบพุ่งลำบากเลย ขอ
เชิญถอยทัพไปตั้งไค้เมืองดำพูนไชยก่อนเถิด แล้วขอให้บอกหนังสือ
ลงไปกราบทูลสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวให้ทราบก่อน ตามแต่จะทรง
พระกรุณาโปรด ภายหลังข้าพเจ้าจึงจะแต่งข้างมาเครื่องราชบรรณาการ
ให้ทูตานุทูตนำลงไปทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายตามประเพณีเมืองชน ซึ่ง
เป็นข้าขอบขัณฑสีมา แต่บัดนี้ข้าพเจ้าได้ทราบข่าวว่ารามัญเมืองเมาะ
ตะมะเป็นชนกค้อเมืองอังวะ ยกครอบครัวอพยพหนีเข้าไปกรุงไทย พระ
เจ้าอังวะทราบจึงให้เกณฑ์กองทัพมาเพนอันมาก ยกติดตามตวงเข้า
ไปในแดนกรุงเทพมหานคร ให้ตั้งก่อนเอาจมอยเหต่าร้ายกินไปให้จึงได้
ถ้ากองทัพอังวะรู้ว่าเมืองเชียงใหม่ไม่ยอมขึ้นแก่พระนครศรีอยุธยา ได้
ตั้งข้างมาเครื่องราชบรรณาการลงไปถวายแล้ว ก็จะยกมาตีกินเอา
ไปเป็นเมืองขึ้นอีก แลเมืองเชียงใหม่ก็จะมากไปด้วยหมู่ปัจเจกมิตรไม่
รู้วาย ขอท่านผู้เป็นนายทัพใหญ่ได้ทราบหนังสือนี้แล้ว จงมีความ
เมตตาการุณภาพรวงรอก่อน เเร่งส่งหนังสือบอกลงไปกราบทูลพระ
กรุณาให้ทรงทราบได้ฝ่าตองรอดุ้พระบาทโดยเร็วให้จึงได้.

๑ ฝ่ายพระยารามเดโช พระยาท้ายน้ำ นายทัพทั้งสองทัพได้แจ้ง
ความในหนังสือเมืองเชียงใหม่แจ้งขอราชการมา จึงปรึกษาพร้อม
กันว่า ถ้าเราจะยกเข้าหักเอาเมืองทั้งสองคามที่องคราซึ่งโปรดชนมานั้น
บัดนี้เจ้าเมืองทั้งสองส่งหนังสือสารภาพโทษออกมาแล้ว แจ้งเหตุว่าทัพ
พม่ายกติดตามพวกรามัญหนีเข้ามาในแดนกรุงเทพมหานคร เป็น

การสงครามข้อใหญ่ เราจะควนค้เอาเมืองท่งต้องนั้นยังมีชอบ จำจะ
ตั้งหนังสือบอกแจ้งข้อราชการลงไปกราบทูลพระกรุณาให้ทรงทราบก่อน
ปลุกษาพร้อมกันแล้ว ก็แต่งหนังสือบอกกับหนังสือเมืองเชียงใหม่แต่ง
ให้ขุนหมื่นในกองทัพถือลงไปยังกรุงเทพมหานคร.

๑ ฝ่ายกองทัพพม่ารามัญยกจากเมืองเมะตะมะ เริงรบติดตามครัว
มอญซึ่งหนีเข้ามาถึงปตรายด้านเมืองกาญจนบุรี แดจับได้ไทยใช้ให้
ถือหนังสือบอกเข้ามาแจ้งแก่พระยากาญจนบุรีแต่กรมการ ท่งปวง เปนใจ
ความว่า ให้เร่งตั้งมอญรบถซึ่งหนีเข้ามาในแดนกรุงไทยให้แก่เรา ถ้ามี
สิ่งให้ โดยดีเราจะยกกองทัพเข้าค้ำซึ่งเอาพวกมอญให้จงได้ ฝ่ายขุนหมื่น
ชาวด้านก็ตั้งหนังสือหนีเข้ามาแจ้งแก่พระยากาญจนบุรี ๆ ก็แต่งกรม
การให้ถือหนังสือบอกเข้ามายังกรุงเทพมหานคร แดหนังสือบอกเมือง
กาญจนบุรีมาถึงก่อนหนังสือกองทัพฝ่ายเหนือสองสามวัน สุ่มหมายก
นำหนังสือบอกท่งสองฉบับชนกราบบังคมทูลให้ทราบ พระบาทสมเด็จพระ
บรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ครีได้ทรงทราบข้อราชการในหนังสือ
บอกท่งสองฉบับ จึงมีพระราชดำรัสตั้งเจ้าพระยาจักรี ให้เกณฑ์
กองทัพหัวเมืองบักช้ได้ฝ่ายตะวันตก แดกองทัพในกรุง เปนพลธกรรจ
ดำเครื่อง ๓๐๐๐๐ เศษ สรรพไปด้วยสรรพสาตราวุธ ช้างเครื่อง ๑๐๐
เศษ ม้า ๒๐๐ เศษ แดทรงพระกรุณาโปรดตั้งให้ขุนเหล็กมหาดเล็ก
บุตรพระนม เปนเจ้าพระยาโกษาธิบดีเป็นแม่ทัพใหญ่ พระยาวิเศษ
ไชยชาญเปนยุกรบตรีทัพ พระยาราชบุรีเปนเกียกกาย พระยาเพชร
บุรีเปนกองนำ ถือพลกองละ ๕๐๐๐ เศษสรรพไปด้วยเครื่องสาตราวุธ
ช้างเครื่อง ๓๒ ช้าง ม้า ๕๐ ม้า เท่า ๆ กันท่ง ๔ ทัพ สิริท่งทัพใหญ่

มาตามรับสั่ง แล้วเดินทัพไปโดยพระราชกำหนด เร่งกองนำรบยก
 ไปโอบหัดทัพพม่าซึ่งมาตั้งอยู่ณเมืองไชยโยค แล้วแต่งกองโจรให้ไป
 ชุ่มสกัดอยู่ที่ทางช่องแคบ ให้มาเร็วถือนั่งล้อมอกกำหนดวันเวลาดำ
 ัญญาอาณัติไปถึงกองทัพฝ่ายใต้ ให้ยกเข้าระดมตีทัพพม่าซ้ำค้ำให้
 พร้อมกัน ครั้นถึงวันกำหนดนายทัพนายกองทั้งฝ่ายเหนือฝ่ายใต้ยกพล
 ทหารเข้าระดมตีกระหนาบล้อมค่ายพม่าซึ่งมาตั้งอยู่ณเมืองไชยโยคทุก ๆ
 ค่ายพร้อมกัน ได้รับความพ่ายแพ้เป็นลำดับมา ทัพพม่าตั้งรับต่อสู้รบอยู่ได้ ๓ วัน
 ทัพพม่าต้องล่าถอยรุกรบหนีใหญ่บนน้อยล้มตายแตกบาดเจ็บสาหัส เป็นอันมาก
 เหลือกำลังต้านทานมิได้ ก็แตกฉานแตกค่ายหนีไปทุก ๆ ค่ายในกลาง
 คืนเพลาประมาณยามเศษ ทัพไทยเข้าค่ายได้ ได้ฆ่าพม่ารามัญ
 ล้มตายในค่ายนอกค่ายกตาดเกลื่อนไป แดจับได้เป็นนึ่งก็มาก แล้วได้
 คิดตามไป พม่ารามัญแตกกระจัดพัดตีพรายไปไม่เป็นหมวดเป็นกอง
 ต่างคนเอาตัวรอดรับหนีไปทางช่องแคบ กองโจรทัพไทยซึ่งไปตั้งชุม
 อยู่ณ ก็ออกก็กระหนาบกำวสกัดฆ่าพม่ามอญล้มตายมากกว่าพัน
 จับได้เป็นนึ่งก็มาก แล้วได้คิดตามไปตีค่ายใหญ่แม่ทัพซึ่งตั้งอยู่ณท่า
 ดินแดง ทัพพม่ารับอยู่ประมาณครึ่งหนึ่งก็แตกฉานทั้งค่ายพ่ายหนี แด
 มังสุรราชซึ่งเป็นโอรสแม่ทัพพม่าของบั้นนกลับบ่วยไป ทัพไทยได้ไชย
 ชำระเก็บได้ลำตราจุมแต่ได้ข้างม้าพม่ามอญเซตยเป็นอันมาก เจ้า
 พระยาโกษาแม่ทัพใหญ่ จึงเกณฑ์ให้กองอาสาหกเหล่าแตกกองอาสา
 จามกับทัพหัวเมืองพด ๓๐๐๐๐ เศษ ให้ยกติดตามซ้ำค้ำไปจนถึงด่าน
 พระเจดีย์ ๓ องค์ แดวม้หนังสือบอกซึ่งมีไชยก่พม่าปัจจามิตรเข้ามา
 กราบบังคมทูลพระกรุณาให้ทรงทราบ พระบาทบรมบพิตรพระพุทธเจ้า

อยู่หัวครีได้ทรงทราบในหนังสือบอกนักทรงพระปรีดาได้มนต์ คำรัก
ใหม่ทองคำให้หาคองทัพกลับคืนยังพระมหานคร เจ้าพระยาโกษาท้าว
พระยานายทัพนายกองทั้งปวงก็เด็กทัพกลับคืนพระนครร้อยยุทธยา แล้ว
เข้าเฝ้ากราบบังคมทูลถวายขาน้ำเครื่องสรรพธำตราวุธแด่ม้ามอญเซตย
เปนนันมาก จึงทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานรางวัลแก่ท้าวพระยา
นายทัพนายกองผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งปวงโดยลำดับตามานุศักดิ์ สัมควรแก่
ความชอบในการสงครามนั้น

๑ เมื่อครั้งกรุงราช ๑๐๓๘ ปีระกานพศก มีฝรั่งเศ็ดนายกำปั่นผู้หนึ่ง
บรรทุกสินค้าเข้ามาค้าขายณกรุงเทพมหานคร ครั้นนั้นสมเด็จพระเจ้า
แผ่นดินให้ต่อกำปั่นใหญ่ลำหนึ่ง ครั้นเสร็จแล้วจะเอาลงจากอู่ จึงให้
ตามถามฝรั่งพ้อคำพูดว่าเมืองฝรั่งเศ็ดเอากำปั่นลงจากอู่ กระทำ อย่าง
ไรจึงเอาลงได้ง่าย แต่ฝรั่งพ้อคำพูดเป็นคนฉลาดมีสติปัญญา
มาก รู้ชำนาญในการรอกกวัน จึงบอกให้ตามกราบทูลพระกรุณาว่า
จะเอากำปั่นออกจากอู่ แล้วแต่งการผูกกรอกกวันแต่จักรฝัดฝั้นชักกำปั่น
ออกจากอู่ดังสู้ทำได้ โดยสะดวก สัมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระโสมนัส
พระราชทานรางวัลเปนนันมาก แล้วโปรดตั้งให้เป็นหัตถวงวิไชเยนทร์
พระราชทานที่บ้านเรือนแต่เครื่องยศให้อยู่ทำราชการในพระนครนี้ แต่
หัตถวงวิไชเยนทร์นั้นมีความดีความมักคือด่าให้ในราชกิจต่าง ๆ มีความชอบ
มาก จึงโปรดให้เลื่อนที่เป็นพระวิไชเยนทร์ ครั้นนานมากระทำการ
งานว่ากล่าวได้ราชการมาก จึงโปรดให้เลื่อนที่เป็นพระยาวิไชเยนทร์
อยู่มาวันหนึ่งจึงมีพระราชโองการครีถามว่าใน เมืองฝรั่งเศ็ดไหน มีของ
วิเศษประหัตถาดประการใดบ้าง พระยาวิไชเยนทร์จึงกราบทูลสรรเสริญ

ว่าในเมืองฝรั่งเศสมีช่างทำนาฬิกาข้อมือแต่เป็นลมปืนไฟแดงต้องส่องเห็น
 โทดเป็นโทดี้ กระทบของวิเศษอื่น ๆ ก็ได้ต่าง ๆ ทั้งเงินทองก็มีมาก
 แต่ในวังพระเจ้าฝรั่งเศสให้หัตถ์เงินเป็นท่อน ๘ เหลี่ยมใหญ่ประมาณ ๓ กำ
 โดยยาว ๗ ศอก ๘ ศอกก่องอยู่ตามริมถนนเป็นอันมาก เหมือนตุ๊กเต่า
 อันก่องไว้ กำตั้งคนแต่ ๓๓ คน ๓๔ คนจะยกท่อนเงินขึ้นมิได้ไหว ภาย
 ในห้องพระโรงข้างในนั้นคานาพันด้วยแผ่นศิลาไม้ดีต่าง ๆ จำหัดกตยา
 ผังด้วยเงินทองแดงแก้วต่างดีเป็น ดาววัดแต่ คันไม้ดอกไม้ภูเขา แต่รูปสัตว์
 ต่าง ๆ ผนังนั้นก็ประดับด้วยกระจกภาพกระจกเงาอันวิจิตรควรจะพิศวง
 เบื้องบนเพดานนั้นให้แผ่นแผ่นทองบางดุจแผ่นทองอังกฤษ ตัดเป็นเส้น
 น้อย ๆ แล้วผูกเข้าเป็นพวงพู่ห้อยย้อย แต่แขวน โคมแก้วมีต้นฐาน
 ต่าง ๆ ดีแก้วแต่ดีทองก็รุ่งเรือง โอภาสงามยิ่งนัก ส้มเด็จพระพุทธ
 เจ้าอยู่หัวได้ทรงฟังพระยาวิไชยเณทร์กราบทูลพรรณาสัมบัติณเมืองฝรั่งเศส
 วิเศษต่าง ๆ มิได้ทรงเชื่อ พระราชดำริห์จะใคร่เห็นความจริง จึงมี
 พระราชดำริห์แก่เจ้าพระยาโกษาธิบดีว่าเราจะแต่งกำปั่นให้ ไปถึงเมืองฝรัง
 เศส์ จะได้ผู้ใดเป็นนายกำปั่นออกไปสืบดูของวิเศษ ยังจะมีจริงสม
 เหมือนคำพระยาวิไชยเณทร์ฤาประการใด เจ้าพระยาโกษาจึงกราบ
 ทูลว่าข้าพระพุทธเจ้าไม่เห็นผู้ซึ่งจะเป็นนายกำปั่นไปถึงเมือง ฝรั่งเศสได้
 เห็นแต่นายปานผู้น้องข้าพระพุทธเจ้าผู้เดียว อาจไปสืบข้อราชการณเมือง
 ฝรั่งเศสดูจกระแด่พระราชดำริห์ได้ จึงมีพระราชโองการตรัสให้หาตัว
 นายปานเข้ามาเฝ้า แล้วว่าอ้ายปานมีสติปัญญาอยู่ กูจะใช้ให้เป็น
 นายกำปั่นไปณเมืองฝรั่งเศส สืบดูสมบัติพระเจ้าฝรั่งเศสยังจะสมดัง
 คำพระยาวิไชยเณทร์กล่าวฤาจะมีสมประการใด จะใคร่เห็นเท็จแต่จริง

จะได้ฤาษีได้ นายปานกราบทูลพระกรรณารับอาสาจะไปเมืองฝรั่งเคต
 ดับให้ไ้ราชการตามรับสั่ง แต่ออกมาจัดแจงการทั้งปวงในกำบั้นให้
 เทียวหาคนคัมภีราก็ได้อาจารย์คนหนึ่ง ได้เรียนในพระกรรมฐานชำนาญ
 ในกระสึณแต่วิรูวิชามาก แต่เป็นนักเดงสุรา ขอมจะไปด้วย นายปาน
 มีความยินหนัก แต่จัดหาพวกฝรั่งเคตเป็นตาตาคนหนคนท้ายตุกเรือ
 พร้อมเสร์จ ก็ให้เจ้าพระยาโกษาพาเข้าเฝ้ากราบถวายบังคมตา ทรง
 พระกรรณาดั่งให้แต่งพระราชดำส่นแล้วตั้งให้นายปานเป็นราชทูต กับ
 ข้าหลวงผู้นเป็นอุปทูตแต่คร้ทูต ให้จำทูตพระราชดำส่นคุมเครื่องมงคด
 ราชบรรณาการออกไปจำเริญทางพระราชไมตรี ณเมืองฝรั่งเคต ตามราช
 ประเพณี พระราชทานรางวัลแต่เครื่องยศแก่ทูตานุทูตโดยควรแก่ถานา
 นุศักดิ์ แต่นายปานราชทูตกับอุปทูตคร้ทูต ก็กราบถวายบังคมตา
 พาพรรคพวกบ่าวไพร่ทั้งปวงมาดงกำบั้นใหญ่ ครันถึงวันได้ศุภฤกษ์
 ก็ใช้ใบกำบั้นไปจากพระนคร แต้นไปในท้องทะเลประมาณ ๔ เดือน
 ก็บรรดถึงฉนวนใหญ่ เกือบใกล้จะเข้าปากน้ำเมืองฝรั่งเคต บังเกิดลม
 ใหญ่พัดกำบั้นซัดลงไปใวน แต่เวียนอยู่ถึงสามวัน ผุงคนในกำบั้น
 ชวนกันร้องไห้รทชีวิตรออ้อังไป ด้วยกำบั้นดำไตซัดลงใวนใหญ่นั้น
 แต้นก็จะต่มจมไปสิ้นทุก ๆ ตำ ซึ่งจะรอดพ้นจกฉนวนใต้นมได้ มี
 แต้นสักตำหนึ่ง แต่นายปานราชทูตยังมีสติอยู่ ก็ปรึกษากับอาจารย์
 ว่ากำบั้นเราดงเวียนอยู่ใวนใหญ่ถึง ๒ วัน ๓ วันแล้ว ท่านจะคิดอ่าน
 แก้ไขเป็นประการใดจึงจะขึ้นพ้นจกฉนวนได้ เราทั้งหลายจะได้รอดจก
 ความตาย ฝ่ายอาจารย์จึงกล่าวเต้าโถมเอาใจราชทูตว่าท่านอย่าตก
 ใจ เราจะแก้ไขให้พ้นใวนจงได้ แต้นให้แต่งเครื่องสักการบูชาจุด

รูปเตียน แต่ตัวอาจารย์หนักนุ่งห่มผ้าขาว แล้วเข้านั่งสมาธิเจริญ
 พระกรรมฐานทางวชิระเถรเถน ตักครู่หนึ่งก็บังเกิดมหาวาตะพยุ
 ใหญ่หวนหอบเอากำปั่นนนชนพินจากวงได้ คนทั้งหลายมีความยินดี
 ยิ่งนัก ก็แต่หนีไปไปถึงเมืองปากน้ำเมืองฝรั่งเศส จึงให้บอกแก่นาย
 คำนแต่ผู้รักษาเมืองกรมการ ว่ากำปั่นมาแต่พระมหานครศรีอยุธยา
 โปรดให้ทูตานุทูตจาทูตพระราชดำณ คุมเครื่องมุงคตราชบรรณาการ
 มาเจริญทางพระราชไมตรีพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส เจ้าเมืองกรมการก็บอก
 ขอราชการขึ้นไปกราบทูลพระเจ้าฝรั่งเศสให้ทราบ จึงโปรดให้เสนาบดี
 จัดแจงเรือแห่งตมารับพระราชดำณ กับทั้งทูตานุทูตขึ้นไปยังพระนคร
 แล้วให้ทูตดำณกันอยู่ณคักสำหรับรับแขกเมือง แล้วโปรดให้ทูตานุทูต
 เข้าเฝ้าณที่เด็จจออก ถวายพระราชดำณแด่เครื่องมุงคตราชบรรณา
 การ ดำริศพระราชปฏิณณการแล้วให้เลี้ยงทูตตามธรรมเนียม ตั้งให้
 ดำณตามทูตถึงทางอันมาในขณะนั้นมิเหตุการประการใดบ้าง ครั้นได้
 ทรงทราบว่า กำปั่นตกตงไปเวียนอยู่ในวงใหญ่ถึง ๓ วันจึงขึ้นจากวงได้
 ทรงส่งไต่ยพระไทยนัก ด้วยแต่ก่อนกำปั่นดำใดแม้ว่าตกตงในวงแล้ว
 วงก็คุดจมตงไปด้น มีอาจรอดชนพินจากวงได้แต่ด้กดำหนึ่ง จึงให้
 ดำณซักถามทูตอีก ทูตก็ให้การยืนยันคำอยู่มิได้ทรงเชื่อ ให้ด้บถาม
 บรรดาฝรั่งเศสด้กเรือทั้งปวง ก็ให้การด้มกับคำราชทูตทั้งด้น เห็น
 เปนมหัสจรรย์นัก จึงให้ซักถามราชทูตว่าคิคอ่านแก้ไขประการใดกำปั่น
 จึงรอดพินจากวงได้ ราชทูตก็ให้กราบทูลว่าข้าพระพุทธเจ้ากระทำด้คยา
 ธิฐาน ขอเอาพระราชกฤษฎณาเตชานุภาพแห่งสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทง
 ด้องฝ่าย ซึ่งเริ่มแรกจะผูกพระราชด้มพินมิตรแก่กัน ขอจงอย่า

ได้เสด็จขานทางพระราชไมตรีจากกันเคย เขาความดีด้วยชอบเป็น
 ทพทพ่านก ด้วยพระเดชพระคุณบุญบารมีแห่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ทงสองฝ่าย ก็บันดาลเกิดมหาวาตะพยุใหญ่พัดหวนหอบเอากำปั่นชน
 พ้นจากวงได้ พระเจ้าฝรั่งเศสได้ทรงฟังคำราชทูตก็เห็นจริงด้วย พระ
 ราชดำริเห็นว่าพระเจ้ากรุงศรีอยุธยาธิบดีบุญมากเด่มอดด้วยพระองค์ ก็ทรง
 พระมหากรุณาแก่ราชทูต พระราชทานรางวัลเป็นอันมาก.

๑ อยู่มาวันหนึ่งจึงตรัสให้หาทูตานุทูตเข้าเฝ้าหน้าพระदान แล้ว
 ให้หาพดทหารฝรั่งแม่นปืน ๕๐๐ เข้ามายิงปืนให้แตกเมืองดู ให้แบ่ง
 กันออกเปนด์องพวก ๆ ละ ๒๕๐ ยืนเปนด์องแถว ยิงปืนนัดดับให้
 กระสุนกรอกเข้าไปในด้ากต้งปืนแห่งกันแต่กันทงสองฝ่าย มิได้พลาด
 ผิดแต่สักครั้ง แล้วให้ถามถามราชทูตว่า ทหารแม่นปืนเหมือนดงน
 พระนครศรีอยุธยาไม่ ราชทูตให้กราบทูลว่าทหารแม่นปืนดงน
 พระเจ้ากรุงศรีอยุธยาได้นับถือใช้ด้อย พระเจ้าฝรั่งเศสได้ทรงฟังก็
 เคืองพระไทย จึงให้ซักถามราชทูตว่าพระเจ้ากรุงไทยนับถือทหารมี
 ผีมอบประการใดเล่า ราชทูตให้กราบทูลว่า พระเจ้าอยู่หัวกรุงไทยทรง
 นับถือใช้ด้อยทหารคนดีมีวิชา อันทหารแม่นปืนเหมือนดงนจะยิงไกล
 แต่ไกลก็มิได้ถูกต้งกาย แดทหารบางจำพวกเข้าไปในระหว่างซ้าศึก
 มิได้เห็นตัว คัตเอาคี่คะนายทัพซ้าศึกมาถวายเป็น ทหารบางจำพวก
 ก็คงทนอาวุธต่าง ๆ จะยิงพันแห่งประการใด ๆ ก็มิได้เข้า แดทหาร
 มิวชาดงนจึงทรงพระกรุณาชุบเลี้ยงไว้ ใช้ด้อยสำหรับพระนคร พระเจ้า
 ฝรั่งเศสมิได้ทรงเชื่อ ตรัสว่าราชทูตไทยเจรจาอ้างอดเกินนัก จึง
 ดั่งให้ซักถามว่าทหารไทยทมิวชาเหมือนว่าดงน มีมาในกำปั่นบ้าง

ฤาไม่ จักให้ตำแดงวิชาถวายให้เห็นประจักษ์จะได้ฤามีได้ ราชทูต
 ได้เห็นวิชาของอาจารย์ปรากฏแก่จักษุอยู่แล้ว จึงให้กราบทูลว่าทหาร
 ที่จ่ายมาสำหรับกำปั่นนั้นเป็นแต่ทหารกองนอก มีวิชาแต่อย่างกตาง จะ
 ตำแดงถวายให้ปรากฏก็ได้ จึงตรัสให้ซักถามว่าจะตำแดงวิชาได้แต่อย่าง
 ไว ราชทูตให้กราบทูลว่าขอพระราชทานให้ทหารแม่นปืนทั้ง ๕๐๐ น
 จงระดมยิงทหารของข้าพระพุทธเจ้าโดยใกล้แต่ไกล แดทหารข้าพระ
 พุทธเจ้าจะห้ามกระสุนปืนทั้งสั้นมิให้ถูกต้องกาย พระเจ้าฝรั่งเคัดได้
 ทรงฟัง เกรงพลทหารจะยิงทหารไทยล้มตาย จะเดี่ยทางพระราช
 ไมตรีไป จึงสั่งให้ห้ามการนั้นเดี่ย ราชทูตให้กราบทูลว่าพระองค์
 ออย่าทรงพระวิตกเดย ทหารของข้าพระพุทธเจ้ามีวิชาอาจห้ามกระสุน
 ปืนมิให้ถูกต้องกายได้เป็นแท้ ซึ่งจะเป็นอันตรายนั้นหาไม่ได้ เพดา
 ฝรั่งขอให้ตั้งเบญจา ๓ ชั้นในหน้าพระदान ให้ดาษเพดานผ้าขาวแด
 บักราชวัตรนครงล้อมรอบแล้ว ให้ตั้งเครื่องโภชนาหารมัจฉมังษา
 สุรามานไว้ให้พร้อม ให้ป่าวร้องชาวพระนครมาคอยคตทหารข้าพระ
 พุทธเจ้าจะตำแดงคุณวิชาให้ปรากฏเฉพาะหน้าพระที่นั่ง แดถถวายบังคม
 ตาออกไปสู่ที่ดำเนิน พระเจ้าฝรั่งเคัดก็สั่งให้จัดแจงการทั้งปวงให้พร้อม
 ตามคำราชทูตทุกประการ ครนรุ่งเช้าราชทูตจึงให้อาจารย์แต่งศิษย์
 ประมาณ ๑๖ คน ให้ผูกเครื่องถ่วงลงเดชนันต์คาถาส้าคราคมเด็ว
 แล้วให้อาจารย์นึ่งชาวใส่เด็กรุกชาวเดพอกเกยวพณผ้าขาว ศิษย์ ๑๖
 คนนั้นได้กางเกงเด็อหมวกบัคคุดแดงทั้งสั้น เป็น ๑๗ คนกับทั้งอาจารย์
 พาเข้ามาสู่หน้าพระदान กราบถวายบังคมแล้วให้ขนนงบพเบญจา แล้ว
 ให้กราบทูลว่าขอให้ทหารแม่นปืนทั้ง ๕๐๐ จงยิงทหาร ๑๗ คน ซึ่งนึ่ง

อยู่บนเบญจานัน พระเจ้าฝรั่งเศศักดิ์ส่งทหารทั้ง ๕๐๐ ให้ระดมยิงทหาร
 ไทยพร้อมกัน ด้วยอำนาจคุณพระรัตนไตรยแด่คุณเดชยันต์สุวรรณพอกม
 คาถาวิชาคุ้มครองป้องกันอันตราย พดฝรั่งทั้งหลายยิงปืนนัดดับทั้ง
 โกลต์แต่โกลต์เป็นหลายครั้ง เพลิงศิลาปากนกไม่คิดคืนคามิไต่ดินทงต้น
 ทหารทั้ง ๑๗ คนก็รับพระราชทานโภชนาหารมัจฉมังสาธุราบานเป็นปรกติ
 มิได้มีอาการดังตั้งใจ พดทหารฝรั่งทั้งหลายก็เกรงกลัวด้วยอทัอรอหยุด
 อยู่สิ้น อาจารย์ทหารไทยจึงร้องอนุญาตไปว่าท่านจงยิงอีกเถิด ที่
 นี้เราจะให้เพลิงติดดินคำแล้ว จะให้กระสุนออกจากด้ามต้องทงต้น พด
 ทหารพร้อมกันยิงอีกนัดหนึ่ง เพลิงก็ติดดินคำ กระสุนก็ออกจาก
 ด้ามต้อง ตกตรงปากบอกบ้างห่างออกไปบ้าง ต่างกระสุนก็ไป
 ตกลงที่โกลต์เบญจา แต่จะได้ถูกต้องทหารไทยผู้ใดผู้หนึ่งหาไม่ได้ พระ
 เจ้าฝรั่งเศศักดิ์ได้ทอดพระเนตรเห็นดังนั้น ก็ทรงเชื่อเห็นความจริงของ
 ราชทูต ทรงพระโสมนัสครึ่ครึ่สรรเสริญวิชาทหารไทยว่าประเสริฐหา
 ผู้เสมอมิได้ ตั้งให้พระราชทานเงินทองเสื้อผ้าเป็นรางวัลแก่ทหารไทย
 เป็นอันมาก ให้เลี้ยงดูเสร็จแล้วก็ให้กลับไปสู่ที่สำนักนี้ จำเดิมแต่
 นั้นมาก็ทรงเชื่อถ้อยคำราชทูต จะพิศทุลประการใดก็เชื่อมิได้ มีความ
 ตั้งได้ย ทรงพระมหาการุญภาพแก่ราชทูตยิ่งนัก อยู่มาวันหนึ่งจึง
 ตั้งให้ถามราชทูตว่า ทหารไทยที่มีคุณวิชาวิเศษอย่างนั้นในพระนครศรี
 อโยธยามีเท่าไร ๆ ยังมีทหารอื่นอยู่มากน้อยสักเท่าใด ราชทูตให้
 กราบทูลว่าทหารเหล่านี้เป็นแต่กองนอก สำหรับเกณฑ์จ่ายมากับเรือ
 ตูก้าฉาน มีวิชาเพียงนั้นเป็นแต่อย่างต่ำ อื่นทหารกองในสำหรับ
 รักษาพระนครนั้นมีวิชาการต่าง ๆ วิเศษกว่านั้นมากกว่ามาก ได้ทรง

๑ ครั้นอยู่มาวันหนึ่งเสด็จออกประพาศพระอุทยาน ทรงม้าดีขาว
 เป็นราชพาหนะ ประดับด้วยเครื่องม้าวัวแควด้วยแก้วต่าง ๆ แต่
 มีพดอยทับทิมดวงหนึ่งใหญ่เท่าผลหมากตัง ทังเปิดอกผูก ห้อยคอมาพระ
 ทิ้ง แต่งทับทิมนั้นจับพระองค์แต่ควมำแดงไปทังสิ้น พร้อมด้วย
 ราชบริวารแห่แหนไปเป็นอันมาก โปรดให้ราชทูตตามเสด็จด้วย ครั้น
 ถึงพระอุทยาน จึงครัดสั่งให้ถามทูตว่าพดอยทับทิมดวงใหญ่เท่านี้พระ
 นครศรีอยุธยามีมากฤาเอย ราชทูตให้กราบทูลว่าข้าพระพุทธเจ้า
 เป็นแต่คนภายนอก มิใช่ชาวพระคลัง ซึ่งจะกราบทูลว่ามีมากน้อย
 เท่าใค่นั้นเกรงจะเพี้ยนเท็จ แต่รับพระราชทานเห็นครงหนึ่งเมื่อพระเจ้า
 กรุงไทยเสด็จออกไปประพาศพระอุทยาน ทรงม้าพระทิ้งดีขาว มี
 พดอยทับทิมดวงหนึ่งผูกคอมาพระทิ้ง มีต้นฐานใหญ่ประมาณเท่า
 พระเจ้าฝรั่งเศสได้ทรงฟังก็เข้าพระไทยในคำราชทูต ทรงพระโสมนัส
 ครัดสรรเสริญว่าราชทูตเจรจาไพเราะห์ ควรจะเอาไว้เป็นอย่างได้
 สั่งให้จดหมายเอาถ้อยคำไว้เป็นฉบับสืบไปภายหน้า แล้วเสด็จเที่ยว
 ประพาศอุทยานจนเพดาเย็นก็เสด็จกลับเข้าพระราชวัง เวลานั้นหนึ่ง
 ราชทูตเข้าเฝ้า จึงให้กราบทูลพระกรุณาว่า ลูกคำณเมืองนี้เข้าไป
 คำขายณพระนครศรีอยุธยา กราบทูลพระเจ้าอยู่หัวกรุงไทยสรรเสริญ
 ของวิเศษต่าง ๆ แต่ภายในพระราชนิเวศว่างามหาที่สุดมิได้ สมเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัวจะใคร่เห็นความจริง จึงดำรัสใช้ข้าพระพุทธเจ้าให้จำทูต
 พระราชดำรัส กับทังเครื่องมรดราชบรรณาการออกมาเจริญทาง
 พระราชไมตรีด้วย พระเจ้าฝรั่งเศสได้ทรงฟังก็ทรงโสมนัส ดำรัส
 สั่งให้ข้าหลวงพาทูตคนทูตเข้าไปเที่ยวชมท้องพระโรงข้างใน แต่พระ

ราชฐานทั่วทั้งดิน ตรีศตั้งว่าให้จำเขาไปทูลพระเจ้ากรุงไทยเกิด
 เจ้าพนักงานกรมวัง ก็พาพวกแขกเมือง เข้าไปชมพระราชนิเวศสถาน ที่ข้าง
 ในตามรั้วตั้ง ราชทูตก็จดหมายแต่บรรดาที่ได้เห็นนั้นทุกประการ ถูก
 ต้องล้มคำพระยาวิไชยเณทรซึ่งกราบทูลนั้น แล้วกลับออกมาเฝ้า ทูล
 สรรเสริญสมบัติในพระราชฐานว่างามเสมอทิพยพิमानในเทวโลก พระ
 เจ้าฝรั่งเศสก็ทรงพระโสมนัสเชือถ้อยคำราชทูต ทรงพระการุญภาพ
 เปนอันมาก พระราชประสงค์จะใคร่ได้พิชพันธุไว้ จึงทรงพระราช
 ทานนางข้าหาดวงให้เป็นภรรยาราชทูตคนหนึ่ง แล้วพระราชทานเครื่อง
 แต่งตัวอย่างฝรั่งถ้วนประดับด้วยพลอยต่าง ๆ กับฉลองพระองค์ทรง
 องค์หนึ่ง แล้วให้เขียนรูปราชทูตแต่จดหมายถ้อยคำไว้ทุกประการ แต่
 ราชทูตอยู่สมัคตั้งวาศกับด้วยภรรยาจนมีบุตรชายคนหนึ่ง มีรูปร่าง
 เหมือนบิดา อยู่ประมาณ ๓ ปีราชทูตจึงให้กราบทูลถวายบังคมลา
 แล้วให้ทูลฝากบุตรภรรยาด้วย พระเจ้าฝรั่งเศสก็พระราชทานเงินทอง
 เสื้อผ้าเครื่องของวิเศษต่าง ๆ แก่ทูตานุทูตเป็นอันมาก แล้วให้แต่ง
 พระราชดำรัสตอบโดยทางพระราชไมตรี กับทั้งสิ่งของเครื่องราช
 บรรณาการตอบแทนมาถวายพระเจ้ากรุงศรีอยุธยาอันก็มาก ทูตานุทูต
 ก็กราบทูลถวายบังคมลา อัญเชิญพระราชดำรัสตอบกับทั้งเครื่องมงคลราช
 บรรณาการมาตั้งกำปั่น โปรดให้จัดเรือแห่มาส่งถึงเมืองปากน้ำ ครั้น
 ถึงวันศุกร์มงคลฤกษ์ ก็ใช้ใบออกท้องชเตใหญ่แถมมาในมหาสมุทร
 หาอันตรายมิได้ คราบเท่าถึงกรุงเทพมหานคร นายปานราชทูตแต่
 อุปทูตตรีทูตก็ขึ้นเฝ้าถวายพระราชดำรัส แด่เครื่องราชบรรณาการซึ่ง
 พระเจ้าฝรั่งเศสตอบแทนมานั้น แล้วทูลแถลงกิจการที่ปวงให้ทราบ

กองทัพเมืองเชียงใหม่ เมืองท่าพูนไชย เมืองนครลำปาง ให้ได้
 พต ๑๐๐๐๐ เศษยกไปฝ้ายเหนือทางหนึ่ง.

๑ ครั้นถึงกติกมาศได้คฤวารตฤทธิพิไชยฤกษ์ เจ้าพระยาโกษาแ
 ท้าวพระยานายทัพนายกองทั้งปวงก็กราบถวายบังคมตา ยกพตโยธา
 ทัพแยกกันไปทางด้านพระเจดีย์ ๓ องค์บ้าง ทางด้านเขาปูนแต่ด้าน
 ดัดักพระแดนเมืองอุไทยธานีบ้าง ทางทวายบ้าง เกณฑ์กวาดเอา
 พตเมืองทวายแต่เมืองเมาระคะกับเมืองชนได้พตหมื่นเศษ แยกกองทัพ
 ฝ้ายเหนือเกณฑ์เอาพตดาวทั้ง ๓ เมืองได้พต ๑๐๐๐๐ เศษ ยกมาทาง
 ด้านระแหงบ้าง ทางด้านเมืองเถินแต่เมืองนครลำปางบ้าง ไปพร้อม
 ทัพตำบลเมืองจัตของตำน้ำดโคง แยกกองทัพทั้งปวงประชุมพร้อม
 สิริพตโยธาหาญประมาณ ๘๐๐๐๐ เศษ เจ้าพระยาโกษาธิบดีแม่ทัพ
 ใหญ่ก็จัดแจงทัพตามคำหรับพิไชยสงครามพร้อมเสร็จ แล้วยกไปตี
 เมืองหงสาวดี เมืองเตียง เมืองย่างกุ้ง เจ้าเมืองทั้ง ๓ ตูรับบ้าง
 ไม่รับบ้าง เห็นเหตุอภังคจึงกำหนดทานมิได้ก็พ่ายหนี พวกรามัญ
 ทั้งปวงพากันมาขอเข้าด้วยกองทัพไทยก็มาก นายทัพนายกองทั้งปวงได้
 รามัญประมาณ ๒๐๐๐๐ เศษ ยกแยกกันตีหัวเมืองรายทางขึ้นไปถึง
 เมืองปรอนแต่เมืองคองอยู่ ตีได้หัวเมืองพม่ารามัญรายทางแต่ครอบ
 ครวัเป็นอันมาก ถึง ๔ เดือนจึงยกขึ้นไปถึงเมืองอังวะ แม่ทัพให้ตั้ง
 ค่ายใหญ่แต่ค่ายครวัคองหลังโกลเมืองอังวะทางโยชน์หนึ่ง ทัพหน้าแต่
 กองเกี้ยกกายปักช้ายปักขวา แลยกบริวารยกเข้าตั้งค่ายรายรอบเมืองทั้ง ๓
 ด้าน ห่างเมืองประมาณ ๒๐ เส้น เปิดไว้แต่ด้านริมหน้า ให้เก็บเรือ
 ใหญ่น้อยข้าม พตไปตีได้ เมืองจักโกฝ้ายฟากข้างโน้น ตรงเมือง อังวะข้าม

แล้วให้ตั้งค่ายอยู่เป็นหลายค่าย เกณฑ์พดทหารแยกกันไปตั้งบ้านใหญ่
 บ้านน้อยในแคว้นแคว้นเมืองอังวะ ได้ครอบครองคนเชลยเป็นอันมาก แล้ว
 ให้ลาดตระเวนทั้งทางบกทางเรือบรรจบถึงกัน มีให้ชาวเมืองออกลาด
 หากินได้สะดวก ให้เที่ยวกวาดรวบรวมอาหารมาใส่ยั้งฉางไว้ในค่าย
 ก็ได้ไม่น้อยนัก ด้วยบ้านเมืองอังวะบังเกิดฝนแล้ง เข้ายกตำในท้องนา
 จึงได้ฝนน้อยมิได้บริบูรณ์ ฝ่ายพระเจ้าอังวะจึงให้มังจาเดราชบุตร
 ยกพดทหาร ๓๐๐๐๐ ออกตั้งค่ายรับนอกเมืองเป็นหลายค่าย พระยา
 สี่หราชเดโชกองนำยกพดเข้ารบกับ กองทัพพม่าทาง แปรดงเป็นหลายครั้ง
 พดพม่าล้อมเป็นด้ามารถ ค่ายทานมิได้ก็แตกฉานหนีเข้าค่ายทุกครั้ง
 วันหนึ่ง นายทัพพม่า คิดถกถกศึก ชุ่ม พดทหารไว้ใน ค่ายใหญ่ เป็น หาดยกอง
 แล้วแต่งทัพพ้อออกมารบกับทัพไทย ทำเดี้ยที่แตกหนีเข้าค่าย เปิด
 ประตูหลังค่ายหนีไป พระยาสี่หราชเดโชมีทัพแจ่งในกองทัพชายช่าศึก
 ชี่มาชาวควมรับนำพดทหารประมาณ ๕๐๐ เข้าไปในค่าย พดพม่าซึ่ง
 ดงซ้อนชุ่มอยู่ใน ด่นามเพดะภายในค่าย ก็หนีจาก ด่นามเพดะ พร้อม กัน
 ได้ล้อมพดทหารไทย ๆ ล้อมถึงคดุมบอน พดพม่ามากกว่าหลายเท่า
 ก็เข้าถล่มรุมกันจับไทยได้เป็นอันมาก แต่พระยาสี่หราชเดโชหีบคน
 มีวิชาหายตัวได้อึดใจหนึ่ง ถือหอกควมรับนำชาวได้แทงพม่าล้มตายตง
 เป็นหลายสิบ พม่าเห็นตัวบ้างไม่เห็นตัวบ้าง ก็ได้ล้อมรบเป็นหมู่ ๆ ไป
 แต่พระยาสี่หราชเดโชสู้รบจนสิ้นกำลังก็ถกตงจากหลังม้า จะถกตง
 อิศ์ดำสประดำสก็เร็วเข้าด้วยกำลังเห็นอย พม่าแต่เห็นตัวถกตงก็เข้าล้อม
 ถล่มรุมจับตัวได้พันชนาไว้แล้วชวนกันพันแทงมิได้เข้า ด้วยมีวิชาคง
 ทนอาวุธ แต่พดพดทหารไทยก็ถวนคงกระพันทั้งสิ้น อาวุธช่าศึก

มิได้บาดเจ็บกาย แต่สู้รบกับพดพม่าฆ่าฟันฆ่าเสียเป็นอันมากจนตั้ง
 ก่าตั้ง พดพม่ามากกว่ามากเยียดยัดหนุนเนื่องกันเข้าห้อมล้อมจับเป็น
 คุกได้ตั้ง ชวนกันทุบตีฟันแทงมิได้เขาก็จับมัดไว้ ฝ่ายกองทัพไทยซึ่ง
 ยกติดตามมาข้างหลังจะแหกเข้าค่ายพม่า ๆ ค่ายทหารสู้รบเป็นด่ามารด
 จะหักเข้ามิได้ก็ถอยออกไป แล้วให้มาสู้รบไปแจ้งราชการแก่ท่าน
 แม่ทัพ ๆ จึงตั้งพระสุรินทรภักดี นายกองเกี่ยกกายให้ ยกหนุนมาช่วยแก้
 เขาพระยาดีหราชเดโชคืนมาให้จึงได้ แล้วแต่งหนังสือบอกให้มา
 เร็ว ๓๐ ม้าถือรับตงมายังกรุงเทพมหานคร กราบบังคมทูลพระกรุณาให้
 ทราบ ดมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวได้ทรงทราบว่าได้เสียพระยาดีหราชเดโช
 ซ้ำศึกจับไปได้ก็ตกพระไทยนิก จึงดำรัสสั่งตำรวจให้ออกไปนิมนต์
 พระพิมลธรรมราชาคณะ วัดระฆัง เข้ามาจะให้ จับยามดูให้รู้เหตุตระหนัก
 แน่ ด้วยพระพิมลธรรมราชาคณะของคณดุดยามแม่นนัก ได้เคยทรงเชื่อ
 ถัดมาแต่ก่อน ครั้นพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าเข้ามาถึงพระราชนิเวศหนึ่งเห็นอหาคัน
 จึงตรัส บอกว่า บัดนี้ พม่าซ้ำศึกจับ พระยาดีหราชเดโช ทหารเอก เราไปได้
 จะเปนตายประการใด ขอนิมนต์พระผู้เป็นเจ้าของเจ้าพิจารณาดูให้รู้เป็นแน่
 พระพิมลธรรมจึงพิจารณาตามยามตรีเนตรก็รู้แจ้งในยามนั้น แล้วถวาย
 พระพรพยากรณ์ว่า ซึ่งพระยาดีหราชเดโชซ้ำศึกจับไปได้นั้นก็จริง
 แต่ทว่าบดินแก้วออกได้พ้นจากอำนาจซ้ำศึกแล้ว กลับได้ไชยชนะ
 แด่ได้ตาภเป็นอันมากอีก พระราชสมภารเจ้าอย่าทรงพระวิตกเสีย
 พระไทยเลย ในยามนี้หาอันตรายมิได้เป็นแท้.

๑ ฝ่ายข้างกองทัพพม่า ครั้นจับพระยาดีหราชเดโชแล้วพวกทหาร
 ไทย ๕๐๐ พันชนาไว้ได้ตั้งแล้ว ก็จัดแจงกันจะให้คุมตัวส่งเข้าไปใน

เมืองอังวะ พดางเกณฑ์กันให้ชนอาศัพพม่าที่ตายออกไปเดียนอกค่าย
 พอกองทัพไทยซึ่งยกหนุนมาช่วยนั้นมาถึง ก็เข้าถอนขวากแหกค่ายเยื่อ
 ค่ายปืนค่าย พวกนายทัพพม่าสำทวนได้พดออกค่อรบ ยิงปืนใหญ่
 น้อยแต่พุ่งซัดเหตุนดาวธำตราดุขเป็นอดหม่าน ส่วนพระยาตีหราช
 เดโชค้องพันรนาอยู่ จึงพิจารณาอุเมฆฉายในอากาศ เห็นศุภนิมิตร
 แล้วร้ายพระพุทธรมณคธาธาเสดาระพันรนาด้วยเหตุออกจากกายได้สิ้น แล้ว
 ตกแต่ไปจึงเอาดาบพม่าได้ ก็ได้พันพม่าซึ่งคุมอยู่นั้นตายเป็นหลายคน
 พวกพม่าจึงหนีกระจายกันออกไป ก็เอาดาบเขาคัดเชือกซึ่งผูกมัดพวก
 ทหารออกได้ประมาณ ๓๐ คน แดทหารเหล่านั้นก็เข้าช่วงชิงอาวุธ
 พวกพม่าคัดเชือกมัดพวกกันค่อ ๆ กันไปจนสิ้น ก็พร้อมกันแต่ได้ฆ่า
 พันพม่าในค่ายนั้นตมตายเป็นอันมากแตกหนีไปสิ้น จึงเอาค่ายนั้นได้
 นายกองทัพหนุนเห็นพม่าแตกหนีทั้งค่ายดาบดนั้นเดียดัว แดพระยา
 ตีหราชเดโชกับพวกทหารแก้ตัวออกได้แล้ว ก็ช่วยกันค้ค่ายอื่น ๆ ค่อไป
 พวกพดพม่าพากันตื่นตกใจเดียดัวที่ไม่เป็นอันที่จะสู้รบ จึงกระจัดพดตีพราย
 กันไป กองทัพไทยได้ติดตามฆ่าพันพม่าเดียดัวครั้งนั้นเป็นอันมาก แด
 มังจาเดราชบุตร พระเจ้าอังวะ ซึ่งเป็น แม่ทัพใหญ่ หนีมทัพก็ตาย อยู่ในค่าย
 นายทัพนายกองพม่าตายตงเป็นหลายคน ก็เดียดัวทั้งสิ้น พากันหนีเข้า
 เมืองอังวะ ทัพไทยได้ไชยชำระจับได้พม่าเซดยแสดข้างม้าเครื่องธำตราดุข
 ก็มาก ให้คุมส่งไปยังท่านแม่ทัพแจ้งขอราชการทั้งปวงให้ทราบ เจ้า
 พระยาโกษามีความยินดี จึงแคงหนังสือบอกให้มาเร็วอีก ๓๐ ม้า ถือ
 หนังสือรับตงมากราบทูตพระกรรณายังกรุงเทพมหานครในวันนั้น แด
 ม้าไชซึ่ง ถือหนังสือ บอกพวกหลังเร่งรับ มาถึง พระนครศรีอยุธยาในวัน

เดียวกันกับพวกก่อน คดาคันประมาณ ๓ นาฬิกาเศษ ส้มเด็จพระ
พุทธเจ้าอยู่หัวยังครีดยู่กับพระพิมลธรรม พอนายเวรมหาดไทยนำ
ผู้ถือหนังสือบอกฉบับหัดงเข้าเฝ้า กราบบังคมทูลพระกรุณาอ่านหนังสือ
บอกถวาย ได้ทรงทราบดีพระไทยนัก ครีดยุ่ธรรม์พระพิมลธรรม
ว่าดูแม่นหาผู้เต็มมือได้ แล้วทรงถวายไตรจีวรผ้าแดงเทศ์ไตรหนึ่งเป็น
บำเหน็จ นิมนต์ให้กลับไปอาราม แล้วพระราชทานรางวัลแก่มาใช้
ผู้ถือหนังสือบอกทั้งสองพวก โปรดให้กลับไปยังกองทัพ พดางครีดยุ่
ธรรม์พระยาดีหราชเดโชว่าเป็นยอดทหารหาผู้เต็มมือเป็นอันยาก แล้ว
เสด็จขึ้น.

๑ ฝ่ายท้าวพระยานายทัพนายกองทั้งปวงก็ยกพดทหารเข้าไปในค่าย
พม่าซึ่งแตกหนีไปนั้น แล้วให้ตั้งค่ายน้อยใหญ่รายโอบเมืองไปทั้ง ๓ ด้าน
ใกล้เมืองเข้าไปกว่าค่ายเดิม พม่าชาวเมืองกลัวฝีมือทหารไทยยิ่งนัก
มีอาจออกมาต่อรบนอกเมืองได้ พระเจ้าอังวะก็ให้เกณฑ์ทหารขึ้น
ประจำหน้าที่เชิงเทินรอบเมืองรักษาเมืองนั้นไว้ กองทัพไทยยกเข้าหัดเอา
เมืองเป็นหลายครั้ง ชาวเมืองต่อรบต้านทานเป็นด้ามารตเข้าเมืองมิได้
ก็ถอยออกมารักษาค่ายน้อยอยู่ แต่พดพม่าชาวเมืองจัดแจงการป้องกัน
เมืองนั้นคงมิได้ประมาณทั้งกลางวันกลางคืน ขณะนั้นในเมืองอังวะ
เข้าแพงเป็นทนานดะสองบาท ชาวเมืองอดอาหารชบผอมล้มตายเป็น
อันมาก ฝ่ายกองทัพไทยก็กินดาร์ชาติดะแลบียงอาหาร เกณฑ์กันไป
เที่ยวเลาะแสวงหาอาหารตามบ้านน้อยเมืองใหญ่ใน แคว้นแคว้น เมือง อังวะ
ก็ได้มาบ้างแห่งดะน้อย ๆ ไม่พอแจกจ่ายรพตในกองทัพ พดทหารอด
อยากลำบากบ้วยเจ็บล้มตายก็มาก ท้าวพระยานายทัพนายกองทั้งปวง

จึงปรึกษากันว่าเด็บบึงอาหารเราก็กินคาร์นิก เห็นจะต้อเอาเมืองมิได้
 ในครั้ง^{๕๕} จะต้อดำท้พกดับไป จึงพากันเข้าไปแจ้งเหตุแก่เจ้าพระยา
 โกษาแม่ทัพ^{๕๖} ใดแจ้งตั้งนั้นก็เสียใจนัก จึงคิดการที่จะดำท้พอย่าให้
 พม่าติดตามได้ แล้วปรึกษากับนายทัพนายกองทั้งปวงว่า บดิน^{๕๗}
 ิรพตเรากันคาร์อาหารถอยกำลัง^{๕๘} ทั้งไขเจ็บก็มาก แต่เราจะดำท้พ
 กดับไปโดยตรงนั้นมิได้ พม่าชาวเมืองจะได้ท้ยกออกติดตามต้อตัดท้าย^{๕๙}
 ิรพตเราจะพินาศฉิบหายเป็นอันมาก จำจะคิดถอยพายพ้อดวงให้พม่า
 เช็ดชยาดฝีมือเราเสียก่อน จึงจะผันถอยดำท้พกดับไปได้ โดยสะดวก
 ไม่มีไทยอันตราย แต่ท้าวพระยานายทัพนายกองทั้งปวงก็เห็นชอบด้วย
 พร้อมกัน เจ้าพระยาโกษาแม่ทัพจึงแต่งหนังสือฉบับหนึ่งเป็นใจความว่า
 หนังสือเราผู้เป็นมหาจตุรงค์บริษายก^{๖๐} คุจุจักรแก้วอันประดิษฐานใต้
 เบื้องบงกชเรณูมาศ^{๖๑} พระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว
 กรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยา ผู้เป็นอรรคอิสริยาธิปไตยในสยามประเทศ
 เขตวรรษันตตีมาปราจินทิส^{๖๒} มาถึงเสนาบดีกรุงรัตนบุรีอังวะ ด้วย
 เรากราบทูลพระกรุณารับอาสาชยภยุหโยธาทัพมาครั้ง^{๖๓} หมายจะต้อเอากรุง
 รัตนบุรีอังวะทูลเกล้าฯ ถวายสนองพระเดชพระคุณให้จงได้ จะให้
 ผ่านพระราชอาณาเขตปกครองครอบงำไปในภูมิภาคประเทศ แต่รามัญ
 ประเทศทิศอักษฎงคพิไสยทั่วทั้งสิ้น แต่พดทวยหาญพม่ากับไทยก็ได้ต้อ
 ยุทธเห็นกำลังแต่ฝีมือกันเป็นหลายครั้ง^{๖๔} ซึ่งใครจะมีไชยแต่ปราไชยนั้น
 ก็ยอมแจ้งอยู่แก่ใจด้วยกันแล้ว แม้จะรบเคียดกระทำการสงครามกัน
 ดับไป มาทว่าเราจะได้เมืองก็เหมือนหนึ่งไม่ได้ ด้วยในเมืองอังวะ
 ชาติต้นเด็บบึงอาหารกันคาร์นิก ฝ่ายเราจะอยู่รักษาเมืองก็ยาก ประการ

คีตามหนังสือนั้น ฝ่ายกองทัพไทยคิดกตอุบายไว้ก็จะได้ออกทัพเราแตก
ฉานแล้ว จะได้ติดตามมาเข้าเมืองได้ จึงเอาหนังสือนั้นเข้ากราบทูล
พระเจ้าองค์วะๆ ก็เห็นว่าเปนกตอุบายคฤมุขมนตรีทั้งปวงปรึกษาเห็นพร้อม
กันหน.

๑ ฝ่ายเจ้าพระยาโกษาธิบดีแม่ทัพคอยอยู่ประมาณ ๒ วัน ๓ วันก็มีได้
เห็นกองทัพพม่ายกออกมาจากเมือง จึงแต่งหนังสืออีกฉบับหนึ่งส่งให้
พม่าเซตยถือเข้าไปถึงเสนาบดีในเมืองอังวะเหมือนครั้งก่อน เปนใจ
ความว่า บรรดาพม่าในเมืองอังวะทั้งนายแต่ไพร่ไม่มีใครองอาจกล้า
หาญในการสงคราม ด้วยแต่มีเสนาบดีรักษาตาดุจสัตว์ทั้งสิ้นเป็นแท้
แต่เราจึงวอนอ่อนง้อขอให้ยกกองทัพออกมาที่เราสักครั้งหนึ่ง จักพึง
พอเปนเหตุได้ตั้งไปบอกส่งลงไปกราบทูลพระกรุณาจะขอดำทัพเท่านี้ ก็
ยังว่าหาออกมาไม่ ช่างอะไรไม่มีความเมตตาการุญภาพแก่เราบ้างเคย
มาตัดทางไม้ตรีเค็ดเดียวไปเสียฉันทก็ควร ถ้าแต่จะไม่อนุเคราะห์แก่เรา
โดยแท้แล้ว ก็จงเร่งบอกออกมา เราทั้งหลายก็จะดาพระเจ้าองค์วะ
ดำทัพกลับไปโดยเร็ว ครั้นพม่าเสนาบดีทั้งปวงได้แจ้งในหนังสือนี้แล้ว
ก็คิดเซ็ดขามคร้ามกลัวเหมือนครั้งก่อน แตมิได้ออกมาตามหนังสือ.

๑ ฝ่ายเจ้าพระยาโกษาธิบดีก็จัดแจง นายทัพ นายกองแลพลอาสาต้อง
หิมัน ให้คุมเอาช้างม้าพาพลาตทหารอันบ่วยเจ็บทุพสภาพ แดพม่า
มอญเซตยทั้งหลายอันศไต่หนดำลงไปเสียก่อนสองสามวันแล้ว จึง
ปรึกษาด้วยท้าวพระยานายทัพนายกองทั้งปวงว่า เพศากตางคินวัน
เราจะทำกตอุบายพ้อดวงพม่าชาวเมืองให้เสียที่ตงจงได้ แดเราจะเอา
ไม้แห้งแลหนญาแห้งทั้งหลายมากองไว้หลังค่ายรายกันไปแล้ว จึงให้

เขาเอ็งของ ทังหตาย อิมี่ ในคายน่านออกมาไว้ ณคายนนอกอันไทด
 ให้สั้น แต่ให้พุดทหาวซึ่งรักษาคายน่าทังหตายนถอยออกมาซุ่มอยู่
 คายนนอก แต่ให้บริโภคโภชนาหารอิมี่หน้าสำราญแล้ว จึงตก
 แคงกาย สรวมใส่ เครื่องรบ ตรีศรเคี่ยม ข้างม้า เครื่องดำครวชทังปวงให้
 พร้อมเสร็จ แล้วให้แบ่งข้างม้าพุดทหาวเดินเท้าสองหมื่นสรวพไปด้วย
 เครื่องสรวพยุทชยกไปซุ่มอยู่โดยสองข้างเมืองนั้น ฝ่ายพุดทหาวซึ่ง
 ซุ่มอยู่ในคายนนั้นก็ให้ประจวบชนนกดบ้ทังปวงให้พร้อมไว้ทุกคายน แล้ว
 บิดประคคายนเดี่ยว เพดาสองยามจึงจุดปืนใหญ่น้อยยิงระดมชน แต่
 ให้จุดเพลิงเผาเชออันกองรายไว้หลังคายนทังหตายชนในขณะนั้น แต่
 แดงเพลิงนั้นก็สว่างปรากฏเข้าไปในเมือง ชาวเมืองได้ยินเสียงปืน
 แดงเห็นแดงเพลิงดังนั้นจะสำคัญว่ากองทัพเราดำหน้ไปแต่ก็จะดีใจ แดงจะ
 เบ็ดประตูเมืองชวณกันออกมายังคายนเรา เพื่อปราถนาจะเก็บเอาตั้ง
 ของ ฝ่ายกองทัพเราทังหตายซึ่งซุ่มอยู่ในคายนนอกคายนนั้นก็ได้พร้อม
 กัน แดงจะได้พิฆาฏฆ่าฆ่าชาวเมืองทังหตายตมตายด้วยอาวุธสั้นยาว
 ต่าง ๆ เปนอันมาก ฝ่ายพม่าก็จะครันคร้ามขามกตวดง ถึงเรา
 จะดำทพิโดยจริงก็จะสำคัญว่าพอดวงอีก แดงจะเซ็ดขยาคมีอาจออก
 มาติดตามได้ กองทัพเราก็จะยกไปโดยสดวก แต่ซึ่งเรว่ามาทัง
 นทานทังหตายจะเห็นประการใด จึงท้าวพระยานายทัพนายกองทังปวง
 ก็เห็นพร้อมโดยความคิดเจ้าพระยาโกษาแม่ทัพหดวง แต่กระทำตาม
 ถ้อยคำทังปวงเสร็จสิ้นทุกประการ ฝ่ายพม่าชาวเมืองทังหตายมิได้
 รัในอุบาย ครันเห็นแดงเพลิงแต่ได้ยินเสียงปืนดังนั้นจะสำคัญว่ากอง
 ทัพดำหน้ไปแล้ว ก็มีความยินดีนัก ต่างคนต่างอดอาหารกันดาร

อยู่ ก็เปิดประตูเมืองกรุกกันเอาหีบคอนออกมา ปรากฏจะเก็บเอาเสบียงอาหารแด่ตั้งของอินเห็ดอยู่ในค้ำย ครั้นมาถึงค้ำยนำซึ่งเปิดอยู่นักกรุกกันเข้าไปในค้ำย ก็มีไต่ตั้งของอินใด แด้วชวณกันแด่นออกไปยังค้ำยชั้นนอก ซึ่งกองทัพไทยซุ่มอยู่นั้น ครั้นเห็นเงยบดงค้ำยก็มีไต่พิจารณา แด่เปิดประตูกรุกกันเข้าไปในค้ำยนั้นทุก ๆ ค้ำย ฝ่ายกองทัพไทยซึ่งซุ่มอยู่ในค้ำยทั้งหลายนั้น ก็วางปืนจ่ารงค์มณฑกนกลัดบระคมเอาพม่าชาวเมืองทั้งหลายล้มตายเป็นอันมาก บ้างก็ออกไปได้กรุกกันพันแทงไป พม่าทั้งหลายมีที่นรุตว์ ก็วิ่งร่ำร่ำตายไปเป็นออดหม่านแดจะหนักตบเข้าเมือง พดทหารไทยซึ่งอยู่ดองข้างเมืองนั้นก็ออกกวตหงได้กรุกกันพันแทงพม่าทั้งหลายล้มตายในทันนั้นเป็นอันมาก แดจับได้เป็นตั้งมายังค้ำยหุดวงนั้นมาก กองทัพไทยฆ่าพม่าเดี่ยแด่จับเป็นได้นนกว่าหมื่น พม่าทั้งหลายซึ่งรอดไปได้บางนนักหนีเข้าเมือง พดทหารไทยได้คิดตามไปถึงประตูเมือง ชาวเมืองปิดประตูเมืองเดี่ยทัน ก็ชนประจำรักษาหน้าทีเชิงเทินหรือรบบ้องกันเมืองเป็นตำมารดทัพไทยก็มีอาจเข้าเมืองได้ ก็ถอยกดับออกมายังค้ำย แดพม่าชาวเมืองอึงวะทงหลาย ครั้นนั้นถึงพนาศนิบหายเป็นอันมาก ทีเห็ดออยู่นั้นคั่งคักใจกตว์ทัพไทยยิ่งนัก ต่างคนต่างร้องให้รำรึกญาตทงหลายอินล้มตายหายจากกันไปในันทุกบ้านทุกเรือน แดในเมืองอึงวะครั้นนั้นเงียบเหงาเศรำไศกวิโยคพดตพรากซึ่งกันแดกันเป็นอันมากนัก.

๑ ฝ่ายเจ้าพระยาโกษาธิบดีก็ตั้งหนังสือเข้าไปอีกฉบับหนึ่งแด่ ในหนังสือนั้นว่า พม่าชาวเมืองอึงวะนั้นมิได้มีสติปัญญา หนาไปด้วยโมหครอบงำอยู่ในสันดาน มิได้รู้ในการสงครามทั้งปวง แดมิได้

ครั้นเห็นทัพไทยไม่ได้เมืองอังวะดำทัพกลับมาดั่งนั้น ก็กัถวพระเจ้าอังวะ จึงคิดอ่านกันแยกกองทัพหนีไปโดยทางเมืองเชียงใหม่ เจ้าพระยาโกษาแจ้งเหตุดั่งนั้น ก็ตั้งให้พระยากำแพงเพชรแดพระยารามเดโชถือพลเมืองเหนือทงหลายสองหมื่น ให้ยกพลไปตามกองทัพดาวเชียงใหม่อันหนีไปนั้นเอาตัวให้จงได้ แล้วยกกองทัพทั้งปวงตั้งวงรามัญประเทศมายังพระมหานคร แลแยกกันมาโดยทางอื่นไปนั้น ส่วนพม่าชาวเมืองอังวะทงหลายแต่กัถวทัพไทยยังมีอาจ ออกจาก เมืองไค้หนัก ชำ นาน จนกองทัพไทยดำไปกว่าสิบวันแล้ว จึงค่อยรู้ว่ากองทัพไทยดำไปแล้ว ก็มีอาจดำมารถจะมาติดตามได้.

๑ ฝ่ายแดนท้าวพระยาดาวชาวเชียงใหม่ทงหลาย ซึ่งแยกทัพหนีไปนั้นกลับไปทงกลางวันกลางคืนทราบเท่าถึงเมืองเชียงใหม่ แลชนเฝ้าพระยาแสนหวดงกราบทูลประพฤติเหตุทงปวง ให้ทราบตั้งทุกประการ พระยาแสนหวดงเจ้าพระนครเชียงใหม่ทราบเหตุดั่งนั้น ก็ตั้งคักใจ กัถวพระเจ้าอังวะยิ่งขึ้น จึงตั้งให้ท้าวพระยาแสนหวดงทงหลายให้ตรวจจัดทหารชนประจำรักษาหน้าที่เชิงเทินปราการโดยรอบ กอบปรดด้วยเครื่องสรรพยุทธรปืนใหญ่ปืนน้อยพร้อมเสร็จ แต่บ้องกันเมืองเป็นด้ามารถคอยกองทัพไทยอันจะยกมาติดตามนั้น ส่วนกองทัพพระยากำแพงเพชรแดพระยารามเดโชก็ยกติดตามทัพดาวไป ครั้นไม่ทันทงกลางทางแต่ก็ยกตามไปถึงเมืองเชียงใหม่ เห็นชาวเมืองชนประจำรักษาหน้าที่เชิงเทินแต่ปิดประตูเมืองอยู่ ก็รู้ว่าพระยาแสนหวดงกัถวเป็นชนบดขวางเมืองจะค่อรบ จึงขับพลทหารเข้าดั่งค่ายล้อมเมืองไว้ แลแต่งหนังสือสั่งเข้าไปในเมือง เพื่อจะให้รู้เหตุครั้นนั้น ในหนังสือนั้นว่า กอง

ทพดาวซึ่งยกไปช่วยนั้นหนักกลับมาได้บอกกล่าวให้เรารู้ แต่บดินพระยา
 แล่นหุดวงคิดอ่านเป็นประการใด แต่จะกล้าแข็งเมืองไม่ขึ้นแก่พระนคร
 ศรีอยุธยา จะต่อรบเราฤๅก็ให้เร่งบอกออกมา เราก็จะยกโยธา
 หาญเข้าแหกหักเอาเมืองให้จงได้ ครั้นพระยาแล่นหุดวงแจ้งในหนังสือ
 ดังนั้นแล้ว ก็ให้หนังสือตอบออกมาถึงกองทัพ ในหนังสือนั้นว่า
 เราทราบที่ทัพไทยจะยกไปตีเมืองอังวะก็คิดว่าจะได้เมืองอังวะอยู่ จึง
 จัดแจงแต่งกองทัพให้ยกไปช่วย เพื่อจะเอาพระนครศรีอยุธยาเป็นที่
 พึ่ง แต่บดินทัพไทยไปตีเมืองอังวะก็ไม่ได้แตกดับถ่าถอยมา ฝ่าย
 เมืองเราดีเป็นข้าขอบขัณฑสีมาเมืองอังวะอยู่ก่อน เราก็ดำเนินผู้เป็น
 อิศราธิบดีในภูกามประเทศ จะแต่งกองทัพยกมาตีเมืองเรา ๆ ก็
 คำนานานมิได้ จึงจะเอาพระเจ้าอังวะเป็นทพทพหนักเหมือนแต่ก่อน ถ้า
 แตกกองทัพไทยจะยกมาช่วยเราได้เมื่อขณะพม่าจะมาคืนนั้น เราก็จะเป็น
 ข้าขัณฑสีมาพระนครศรีอยุธยา จะเอาพระเดชานุภาพสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัวกรุงไทยเป็นที่พึ่งพำนักสืบไป ครั้นแม่ทัพไทยได้แจ้งในหนังสือ
 ดังนั้น ก็เห็นว่าพระยาแล่นหุดวงเจ้าเมืองเชียงใหม่จะต่อรบเป็นแต่อยู่
 แล้ว ครั้นเพลาถากคืนก็ขับพลทหารสองหมื่นเข้าบายปืนปัดเอาเมือง
 ชาวเมืองรบพุ่งบ้องกันรักษาหน้าทีเชิงเทิน ทั้งกลางคืนกลางวัน เป็นสามารถ
 กองทัพไทยมีอาจแหกหักเอาเมืองได้ ก็ถอยกลับออกมาอย่างค้ำย แต่
 ยกเข้าปัดนั้นหลายครั้ง ทัพต้องดำตราดูชาวเมืองบาดเจ็บล้ม
 ตายเป็นอันมาก จะปัดเอาเมืองเชียงใหม่ได้ นายทัพนายกอง
 ทั้งหลายจึงปรึกษาว่า ทัพเราดอยอยากอาหารบ้วยเจ็บทุพสภาพมา
 แต่เมืองอังวะมากอยู่แล้ว แต่บดินเรามาถล่มเมืองเชียงใหม่กว่าสิบวัน

แดวกยิ่งไม่ได้ จำจะต้องแต่งหนังสือบอกให้มาเร็วถอยลงไปกราบทูล
 พระกรุณายิ่งกรุงเทพมหานครให้ทราบเหตุทั้งปวง แดเราจะคิดการ
 เผาเมืองในเพลาตกลงกันจะเข้าปล้นเขาเมือง ถึงมาทว่าไม่ได้เมืองเรา
 จะต้องดำทัพกลับไปก็ดี แดกระทำให้ชาวเมืองทั้งหลายได้ทุกข์เวทนา
 ดำบากมากอยู่แล้ว ก็มีอาจสามารถจะติดตามได้ กองทัพเราก็จะ
 ไปด้วยโดยสะดวก ครั้นปรึกษาเห็นพร้อมกันแล้วก็จัดแจงกองทัพคุม
 เขาช้างม้าพาพลเดินเท้าทั้งหลาย อันป่วยเจ็บทพตภาพนั้นดำลงไป
 เสียก่อนสองสามวัน แดวจึงให้กระทำอุกฤษณ์หนึ่งผูกเพลิงอังแพตม
 ทุก ๆ เต็มพร้อมเสร็จ ครั้นค่ำตงเพลาประมาณยามหนึ่ง จึงขับ
 พลดทหารเข้าแหกหักเขาเมือง แดถึงอุกฤษณ์ทั้งหลายเข้าไปในเมืองนั้น
 ส่วนอุกฤษณ์ทั้งหลาย ก็คดตงลูกหัดงศาเรือนทั้งหลายในเมืองเชียงใหม่ แด
 เพลิงอังแพตมซึ่งผูกอุกฤษณ์ทั้งหลายนั้นกคคชนใหม่ ไปทุกตำบลเป็นอดหม่าน
 พลดดาวชาวเมืองซึ่งรักษาน้ำททั้งปวงเห็นเพลิงไหมดังนั้นกคคใจ ต่าง
 คนต่างจะไปบ้านเรือนแห่งคน ๆ แดจะทิ้งน้ำที่เสีย ท้าวพระยาเสนา
 ดาวนายค่านายกองเจ้าน้ำททั้งหลายมิให้ดังจากน้ำท แดให้รบพุ่งบ้อง
 กันเมืองไว้ มิได้อาไโดยในสิ่งของเข้าเรือนทั้งปวง สุดแท้แต่อย่าให้เสีย
 เมืองแก่ข้าศึกได้ ที่เหลือจากน้ำทนั้นกช่วยกันดับเพลิงบ้าง ๆ ก็เก็บ
 สิ่งของทั้งปวง แดเพลิงนั้นไซ้เกิดแต่แห่งเดียว ที่ถูกตามไหมไปเป็น
 หลายแห่ง ชาวเมืองมิทันจะดับได้ ก็ไหมเรือนทั้งหลายในเมืองนั้น
 มากกว่าพัน ที่อยู่รักษาน้ำทนั้นกรบพุ่งบ้องกันเป็นสามารถ ทัพไทย
 มีอาจแหกหักเขาเมืองได้ ก็ถอยกลับออกมายังค่าย ครั้นเพลา
 ประมาณสองยาม ก็เลิกทัพกลับมาโดยดำดับมารคฉัตรราบเท้าถึงเมือง

เลินแล้ว ก็แต่งหนังสือบอกให้มาเร็วก็รีบลงมากราบทูลพระกรุณา
 ยังกรุงเทพมหานครให้ทราบเหตุการณ์ จึงยกกองทัพตั้งป้อมดงมณฑล
 ประเทศมาพร้อมทัพเมืองกำแพงเพชร แด่คอยฟังท้องตราจะตอบ
 ชนมาเป็นประการใด ส่วนดาวชาวเมืองเชียงใหม่ทั้งหลายเพิ่งใหม่
 คุ้นเคยไปตั้งเมือง ได้ทุกขเวทนาลำบากเป็นอันมาก แด่เมื่อ
 ทัพไทยดำไปนั้นก็มีโอกาสมาคิดตามได้ ฝ่ายมาเร็วซึ่งหนังสือ
 บอกนั้น ก็รับมาโดยลำดับมารดาทราบเท่าถึงพระมหานคร แด่ชนเฝ้า
 กราบทูลพระกรุณาตามหนังสือบอกนั้น จึงพระบาทบรมบพิตรพระ
 พุทธเจ้าอยู่หัวครั้นทราบเหตุดังนี้ ก็มีพระราชโองการดำรัสให้สมุห
 นายกรมตราตอบขึ้นไปยังกองทัพ ในท้องตรานั้นว่า ทัพทั้งหลายอด
 ขยากอาหารทุพสภาพมากอยู่แล้ว อนึ่งก็เป็นเทศกาดฟ้าฝนความไข้
 เจ็บจะมามาก แด่ให้กองทัพทั้งหลายรีบลงมาแจ้งพระมหานครโดยเร็วเกิด
 ครนท้าวพระยานายทัพนายกองทั้งหลายได้แจ้งในท้องตราดังนี้แล้ว ก็
 ยกกองทัพลงมายังกรุงเทพมหานคร แด่กองทัพทั้งหลายซึ่งยกกตั้ง
 มาโดยทางบกขาคู่ฝ่ายเห็นอนั้น ก็มาถึงพระนครเป็นลำดับกัน เจ้า
 พระยาโกษา ท้าวพระยานายทัพนายกองทั้งหลายก็ชนเฝ้าสมเด็จพระ
 พระพุทธเจ้าอยู่หัว กราบทูลประพฤติเหตุทั้งปวงแล้ว ถวายช้าง
 ม้าคนเชลยแด่ตั้งของทั้งหลายอันดีได้นั้น สมเด็จพระบรมบพิตรพระพุทธ
 เจ้าอยู่หัวครั้นทราบเหตุทั้งปวงดังนี้ ก็ทรงพระโสมนัสยินดียิ่งนัก แด่
 พระราชทานรางวัลแก่เจ้าพระยาโกษา ท้าวพระยานายทัพนายกองทั้ง
 หลายเป็นอันมาก โดยสมควรแก่ความชอบนั้น.

๑ ตุลาคม ๓๐๒๒ ปีชวดโทศก กรมการเมืองนครสวรรค์บอกตงมา ถึงสมุหนายกว่า นายกองข้างผู้มชอกตองตองข้างเผือกผู้สูงประมาณ ดีศอกมีเศษ ตรวพด้วยคชตักษณงามบริบูรณ์ แดคตองได้นบ้ำแขวงเมืองนครสวรรค์นั้น จึงเจ้าพระยาจักรีเฝ้าขอราชการสารเสด็จรชนกราบบังคมทูลพระกรุณาสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงทราบเหตุดังนั้น ก็ทรงพระปราโมทย์ยิ่งนัก จึงมีพระราชดำรัสให้ท้าวพระยาเสนาบดี แดพระหัตถ์ขุนหมื่นกรมช่างท่งหลาย ขึ้นไปรับพระยาเสวตรกฤษราชาคี คิวประเสริฐสูงมายังกรุงเทพมหานคร แดให้แห่แหนประดับประดาโดย ชดमारคตถमारคตามอย่างแต่ก่อนแล้ว ให้สถิตย์อยู่ณโรงนอกพระ ราชวัง ทรงพระกรุณาให้ตั้งการพระราชพิธีสงฆ์ แดพิธีได้ยเวท แดการมหรศพส้มโภชกำรบ ๗ วันเปนกำหนดแล้ว รับเข้ามาไว้ณโรง ในพระราชวัง แดทรงพระประดำทพระราชทานนามกรชื่อเจ้าพระยา บรมคเสนทรณทัณฑ์ แดพระราชทานเครื่องสุวรรณคชาภรณ์อดังการ ค้วยมหาเนาวัศนอันประเสริฐ สำหรับประดับกายพระยาเสวตรกฤษรช นั้น แดทรงพระกรุณาให้ขุนหมื่นผู้ใหญ่ในกรมช่างแดห้วสิบท่งหลาย อยู่ปฏิบัติรักษาพระยาข้างเผือกนั้น แดซึ่งนายข้างผู้คตองถุกนั้น ก็ ทรงพระกรุณาโปรดให้เป็นที่ขุนหมื่นตามบุรพประเพณี แดพระราชทาน เครื่องยศแดเสื้อผ้าเงินตราตามธรรมเนียม แดสมักพรรคพวกซึ่งได้ช่วย ในกรข้างนั้น ก็พระราชทานรางวัลถ้วนทุกคน แด้วทรงพระกรุณาโปรด ให้มีตราภุมคัมห้ามล้วยสัตพิกคตอกรชนอนตตาดแก่ผู้คตองพระยาข้าง เผือกไตท่งหลายนั้น แดให้ไปอยู่ทำกินตามภูมิตำเนาตุจแต่ก่อน ล้วน ขุนหมื่นผู้ใหญ่นายข้างซึ่งอภิบาทพระยาเสวตรคเสนทรณนั้น ก็ฝึกสอน

พระยาข้างใ้ในภาษามนุษย์ แต่ใ้รกระทำกิจต่าง ๆ แต่ข้าราชการ
 ทงห้ตายชงคองพระราชอาณาเปนมหันคโทษจำไว้ หาผู้ใดจะ
 ทุดขอมใ้ตน ก็เขียนหนังสือบ่นจะใ้ตั้งของค่าง ๆ แต่เอาหนังสือ
 นั้นไปใ้แก่พระยาข้างเือก ๆ รับเอาด้วยวงแล้ว ก็ช้เข้าไปถวาย
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อจะขอพระราชทานโทษด้วยใจในขณะเมื่อ
 เสด็จพระราชดำเนินมายังโรงนั้น จึงสมเด็จบรมบพิตรพระพุทธเจ้า
 อยู่หัว ก็ย่นพระหัตถ์รับเอาหนังสือนั้นมาทรงอ่านได้ทราบคดีทงปวงแล้ว
 ก็ทรงพระมหากรุณาแก่พระยาเสวตรบุญชราชาติ แต่ทรงพระกรุณาโปรด
 พระราชทานโทษใ้แก่เจ้าพระยาบรมกเชนทนต์ทันทนั้น ส่วนข้าราชการ
 ชึ่งเป้นโทษแต่ใ้พันโทษแล้ว ก็ใ้ตั้งของทงปวงแก่พระยาข้างเือก
 ตามหนังสือบ่นนั้น จำเดิมแต่่นั้นมา ข้าราชการผู้ใดเป้นโทษก็มา
 บ่นเจ้าพระยาเสวตร เพื่อจะใ้ขอโทษเหมือนดังนั้น แต่ทรงพระ
 กรุณาโปรด พระราชทานโทษใ้แก่เจ้าพระยาข้างเือกนั้นเป้นหลายครั้ง
 พระบาทบรมนารถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ทรงพระมหาบุญญาธิการ
 และมีเสวตรศรชดาร์พตยพิงทงค้เป้นบรมราชพาหนะพระที่นั่ง ครงนั้น
 พระราชกฤษฎาเดชาภาพแผ่ไพศาลไปในนา ๆ ประเทศธานีใหญ่่น้อย
 ทงปวง บรรดาอริราชปรบักษก็เข็ดขามคร้ามพระเดชพระคุณเป้นอัน
 มากนัก.

๑ ตุศักราช ๑๐๒๓ ปีฉลุศร์นศก ขณะนั้นเจ้าพระยาโกษาธิบดีบ่อย
 ดง ทรงพระกรุณาใ้พระหุดวงขุนหมื่นแพทยทงห้ตายไปพยาบาล แต่
 โรคนั้นเป้นสมัยกาดแห่งชีวิตโรชยก็ถึงแก่อนิจกรรม สมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัวมีอาจกต่นนำพระเนตรไว้ได้ ทรงพระอาไ้โดยในเจ้าพระยาโกษา

เป็นอันมาก ด้วยเจ้าพระยาโกษาขุนเหล็กคนนี้เป็นลูกพระนม แต่
 ได้รับพระราชทานนมร่วมเสวยมาแต่ยังทรงพระเยาว์นั้น แต่ทรงพระ
 กรุณาพระราชทานฉานนิกิจตามอย่างเสนาบดีได้รั้งแล้ว จึงมีพระราช
 โองการตรัสปลุกษาศด้วยท้าวพระยาเสนาบดีมนตรีมุขทั้งหลายว่า พระยา
 แฉนหดวงเจ้าเมืองเชียงใหม่คิดอ่านพ้อดวงเราเป็นหลายครั้งแล้ว ยัง
 มีหน้าซำกตบเชิงเมืองต่อรบอีกเล่า แต่เราจะละพระยาแฉนหดวงไว้นั้น
 มิได้ จำจะยกพยุหโยธาหาญไปตีเอาเมืองเชียงใหม่ให้จงได้ ท่าน
 ทั้งหลายจะเห็นเป็นประการใด จึงท้าวพระยาเสนาบดีมนตรีมุขทั้งหลาย
 ก็เห็นพร้อมโดยพระราชดำริเห็น ในปีฉดุดุครั้นคึกนั้น ส้มเต๋จบรม
 บพิตรพระพุทธเจ้าข้างเผือกก็มีพระราชดำรัสให้ท้าวพระยามุขมนตรีตรวจ
 จัดกองทัพพลสงครามเครื่องดีหมีน ข้างเครื่องสองร้อย ม้าสี่ร้อย
 สรรพด้วยเครื่องสรรพอาวุธปืนใหญ่ปืนน้อย กระสุนดินประสิวให้พร้อมไว้
 แด่ดำรัสให้หานายปานผู้น้องเจ้าพระยาโกษาอันถึงแก่อนิจกรรม ซึ่ง
 ได้รับอาศำออกไปได้ราชการณเมืองฝรั่งเค่นั้นเข้ามาเฝ้าแล้ว ก็มี
 พระราชโองการตรัสเห็นเกล้า ๆ โปรดให้นายปานเป็นเจ้าพระยาโกษา
 ธิบตี แต่ทรงพระกรุณาดำรัสว่า ขุนเหล็กพี่ท่านซึ่งถึงแก่มรณภาพ
 นั้นข้านิชำนาญในการอันเป็นแม่ทัพ แต่บัดนี้เราจะให้ท่านเป็นที่เจ้าพระยา
 โกษาธิบตี แต่จะให้เป็นแม่ทัพแทนพี่ชายไปตีเมืองเชียงใหม่ยังจะได้
 ฤาญมิได้ จึงเจ้าพระยาโกษาปานกราบทูลพระกรุณาว่า ข้าพระพุทธ
 เจ้าจะขอตองคักคูก่อน แต่จะขอรับพระราชทานพระราชอาชญาสิทธิ
 เหมือนพระโองการนั้น ถ้าแต่เห็นจะกระทำสงครามได้แล้ว ก็ขอ
 อาศำไปตีเมืองเชียงใหม่ทุกเกล้า ๆ ถวายให้จงได้ ส้มเต๋จบรมบพิตร

พระพุทธเจ้าอยู่หัววิเศษได้ทรงฟังดังนั้น ก็ขอบพระทัยในถ้อยคำเจ้า
 พระยาโกษากรายทูตนั้น ทรงพระโสมนัสดำรัสสรรเสริญสติปัญญาเป็น
 อเนกมาก แต่ทรงพระกรุณาพระราชทานพระแสงดาบคันอินทรงนั้นให้แก่
 เจ้าพระยาโกษาธิบดี เพื่อจะให้ สติวิชาดพระราชอาณาสิทธิ แต่
 โปรดพระราชทานให้รับพระโองการดังนั้น แล้วดำรัสอนุญาตว่า ท่าน
 จงไปตอ้งศึกษาตามความปรารถนาเถิด จึงเจ้าพระยาโกษาธิบดีรับพระราช
 ทานพระแสงดาบแล้ว ก็กราบถวายบังคมลาออกมายังศาลาดูกขุนใน
 จึงตั้งมหาศไทยกระดาใหม่ให้แจกพระราชกำหนดชำทูตของชุดพระบาท
 ฑ์หทัยฝ่ายทหารพลเรือน กระเกณฑ์พล ๓๐๐๐ ให้ยกไปตั้งค่ายตำบล
 ที่ใกล้พญาด โดยกว้าง ๓ เส้น โดยยาว ๓ เส้น ๓๐ วา แต่ให้ตัดไม้
 ไม้มาตั้งค่ายเอาปลายปักตั้งให้สั้น ชุดมุดดินถมเป็นต๋นนามเพดาะปัก
 ขวางหนามตามธรรมเนียมพร้อมเสร็จ ให้ดำเร้วแคว้นพรั่งพร้อมด้วย
 นาฬิกา ถ้าแต่เราไปเทียบค่ายนำที่ผู้ใดไม่ดำเร้วในเพดานนี้ ก็จะตง
 โทษแก่ผู้นั้นถึงสิ้นชีวิต ส่วนเจ้าพระยาจักรีกระดาใหม่แต่ท้าวพระยา
 ข้าราชการทั้งหลาย ได้แจ้งในพระราชกำหนดดังนั้นก็ตั้งคอกใจกต
 ยิงนก ต่าง ๆ เร่งกระเกณฑ์กันทุกหมู่ทุกกรมในวันนั้นได้พล ๓๐๐๐ แล้ว
 ก็ให้ ไปตัดไม้ ไม้อนจะมาทำเป็นเสาค่ายคนละ ๒ ท่อนแล้ว ก็ยกขึ้นไปยัง
 ที่ใกล้พญาด แบ่งปันนำที่กันตั้งค่ายแต่ในเพดากตางคั้นวันนั้นทุกหมู่ทุก
 กรม แต่ปักเสาเอาปลายตงดินเอาคั้นชันสั้น ขุดกันเป็นท้องแถวแค
 เบืองบน เบืองตางนห่างกันไปเป็นอันมาก แต่กระทำการตั้งปวงพ
 รุงก็ดำเร้ว ในขณะที่นั้นขุนหมื่นเจ้านาที่ผู้หนึ่งเห็นเชิงค่ายตงหลายห่าง
 กันนัก จึงปักถั่วเอาคั้นตงดินแทรกเข้าเส้าหนึ่ง ในระหว่างอันห่างนั้น

แล้วว่าอย่างแต่ก่อนเขาทำมาดังนี้ แต่ซึ่งเขาปดตายบังตงดินนมเคยเห็น
 ทำมาแต่ก่อน ส่วนเจ้าพระยาโกษาธิบดีตั้งแก่เจ้าพนักงานทั้งหลาย ให้
 ตระเตรียมราชพาหนะแตรเครื่องขัตติยราชประโคมทั้งปวงไว้รับโดยทางชล
 มารคสดมรดกพร้อมเสร็จแล้ว ครั้นรุ่งเช้าเพลา ๓ นาฬิกา เจ้า
 พระยาโกษาธิบดี ก็ตั้งเรือพระที่นั่งนพรัตนพิมานกาญจนอดงกฎมหา
 นาวาเอกไชย อันอำไพไปด้วยเสวตรฉัตรพัดโบกงามร บังพระ
 ด้วียนทรบังแทรกสดอนต์ดับ สรรพด้วยอภิรมชুমุส่ายพรายพรรณ
 กตคกตั้ง กรรชิงมาศดาษดา คุมเหาพารเดศพันทุก อธิกด้วย
 เรือตงเรือกันแตรเรือท้าวพระยาข้าราชการทั้งหลาย รายเรียงเป็นขบวน
 โดยกระบวนพยุหบาตราน้ำหลังพร้อมเสร็จ ก็เหมือนสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัวอันเด็จพระราชดำเนิน ครั้นได้ศุภฤกษ์ให้ตงธงไชยประ
 โคมแตรตั้งขัตติยวงคนตรีต้นนภาหพิกก้อง กตองชนะโครมครน
 เพียงพันทหารจะทำตาย ให้ขยายพยุหบาตราคตาเค็ดอน เดือน
 ตามกระบวนแห่แห่น้ำไปโดยชลมารค คราบเท่าถึงที่ประทับตำบล
 พเนียด เจ้าพระยาโกษาธิบดีขึ้นจากเรือพระที่นั่ง สักคดียังพัดบพดา
 อันเป็นที่ราชาอาศน์ เดียรดาษด้วยท้าวพระยาข้าราชการทั้งหลาย แวด
 ด้อมโดยซ้ายขวาน้ำหลัง แตรกษณชฆาตพระที่นั่งบรมราชคชาธารดำรง
 ด้วประเสริฐ เพรศพร้อมด้วยเครื่องตุงแตรฆานงไชย คู้ไส่วไฟโรจ
 ด้วยท้าวพระยาเด่นาบตีพิริยโยธาหาญแห่เป็นขบวน โดยกระบวนบรมราช
 พยุหบาตราสดมรดกเดียบค้ายไป จึงเห็นไม้เสาค้ายดำหนึ่งปักเอาต้น
 ดงดิน ก็ให้หาตัวเจ้าน้ำที่นั้นเข้ามา แต่จึงถามว่าท่านกระทำดังนี้
 จริงฤา เจ้าน้ำที่กราบเรียนรับว่าจริง เจ้าพระยาโกษาจึงว่าตัวท่าน

เดิมมิได้ทำตามพระราชโองการแห่งเรา โทษท่านถึงตาย แล้วก็ให้
 ประหารชีวิตครั้นแล้ว แต่ให้ตัดเอาศีรษะเดียวยาวที่ปลายไม้เสาค่ายดำนั้น
 แล้วก็นำลงสู่เรือพระที่นั่งกลับเข้ามายังพระราชวัง เจ้าพระยาโกษา
 ทำกรงนั้น เพื่อจะให้คนทั้งหลายเช็ดขามคว้ามอำนาจอาชญาสิทธิ์ขาด
 ในราชการงานสงครามนั้น ครั้นมาถึงพระราชวังก็ขึ้นเฝ้าสมเด็จพระพุทธ
 เจ้าอยู่หัว ถวายพระราชโองการอาชญาสิทธิ์แด่พระแสงดาบคืนแล้ว
 แล้ว ก็กราบทูลแสดงการทั้งปวงซึ่งไปตอ้งคักนั้นให้ทราบต้นทุกประการ
 แล้วบังคมทูลพระกรุณาขออาสาไปตีเอาเมืองเชียงใหม่ทุกถั่ว ๆ ถวาย
 จึงพระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวตรัสได้ทรงฟังดังนั้น ก็ ทรง
 พระโสมนัส ดำรัสสรรเสริญเจ้าพระยาโกษาเป็นอันมากแล้ว ก็ มี
 พระราชโองการตรัสเหนือเกล้า ๆ โปรดให้เจ้าพระยาโกษาธิบดีเป็นแม่ทัพ
 หาดวง แต่ให้พระยาวิชิตภักดีเป็นยุกระบตรี พระยารุณทรภักดีเป็น
 เกี้ยกกาย พระยาศรีราชเดโชเป็นกองหน้า พระยารุณสงครามเป็นกองหลัง
 ถือพัดช้างม้าพาดานกรเดินเท้าทั้งหลายยกขึ้นไปตีเอาเมืองเชียงใหม่ ครั้น
 ถึงกติกมาศศุกรบักขัตติได้มหาสวัสดิพิไชยฤกษ์ เจ้าพระยาโกษาธิบดี
 แลท้าวพระยานายทัพนายกองทั้งหลาย ก็กราบถวายบังคมตักยกกอง
 ทัพยกทัพเรือไปจากกรุงเทพมหานครโดยดำตบชดमारकद्धमारक ไป
 พร้อมทัพณเมืองเกษ แล้วก็ให้ตรวจจัดกองทัพแยกกันออกเป็นหมวด
 เป็นกองตามพิไชยสงครามพร้อมเสร็จ ก็ยกทัพโยธาหาญขึ้นไปโดย
 วิถีสถमारकทราบเท่าถึงเมืองนคร แต่ให้หยุดทัพขยับตั้งค่ายมั่นใน
 ที่ใกล้เมืองนั้น

๑ ฝ่ายแค้นท้าวพระยาดาวเจ้าเมืองนครก็บอกหนังสือขึ้นไปยังเมืองเชียงใหม่ แล้วก็แต่งค่ายคูประตูหอรบ แล้วตรวจจัดพลทหารชนประจำรักษาหน้าที่เชิงเทินป้องกันเมืองตามธรรมเนียม ส่วนกองทัพไทยก็ยกเข้าแหกหักเอาเมือง ชาวเมืองรบพุ่งต้านทานอยู่สามวัน ครั้นเห็นเหลือกำลังที่จะต่อสู้ ก็เทครัวอพยพออกจากเมืองหนีไปยังเมืองเชียงใหม่บ้าง ๆ ก็ออกหากองทัพ ๆ ไทยได้เมืองนครแต่ได้ช้างม้าเครื่องสำราญชุดดาวเสดยเป็นอันมาก ก็ยกค้ำบ้านน้อยบ้านใหญ่ตามระยะรายทางขึ้นไป พลดาวค้ำทานมิได้ก็แตกฉานพ่ายหนี แต่ค้ำบดใดก็ได้ค้ำบดนั้น ด้วยอำนาจอาชญาสิทธิเจ้าพระยาโกษาธิบดีแม่ทัพหลวง ครึ่งไปตองค้ำค้ำบดพเนียด แต่คนทั้งหลายเข็ดขามครามกตวแต่ครึ่งนั้นมา จะว่าราชการอินโดในงานสงครามทั้งปวงก็ดีทริชาติดำริ่งได้ ด้วยคำอันสั่งนหนทุกประการ แล้วก็ยกพยุหโยธาหาญขึ้นไปตีเมืองดำพูน แต่ให้ตั้งค่ายล้อมเมืองไว้ ฝ่ายท้าวพระยาเด่นดาวเจ้าเมืองดำพูนก็กะเกณฑ์พลทหารชนประจำรักษาหน้าที่เชิงเทินปราการป้องกันเมือง กองทัพไทยก็ยกเข้าบายปืนปล้นเอาเมือง พลดาวชาวเมืองรบพุ่งต้านทานอยู่ได้ ๗ วัน แต่คองดำคราอุรซำค้ำกบาดเจ็บล้มตายนั้นก็มาก เห็นเหลือกำลังที่จะต่อสู้ ก็แตกฉานพ่ายออกจากเมืองในเพดากตางคั้น แต่หนีไปยังเมืองเชียงใหม่บ้าง ๆ ก็หนีเข้าป่าแดออกหากองทัพไทยเป็นอันมาก ทัพไทยได้เมืองดำพูนแต่ได้ช้างม้าเครื่องสำราญชุดคนเสดยก็มาก แล้วก็ยกขึ้นไปตีเมืองเชียงใหม่ ในขณะที่เมื่อทัพไทยได้เมืองดำพูนนั้น พระยาแค้นหวดวงก็เสียใจ จึงแต่งกองทัพให้ยกออกไปตั้งค่ายรับโดยระยะรายทางขึ้นมา ตราบเท่าถึงเมืองเชียงใหม่เป็นหลายแห่ง

แต่ให้ตกแต่งค่ายคูบังขวากหนามตามทำนองศึกพร้อมเสร็จ ส่วนกองทัพไทยก็ยกเข้าค่ายดาวทงหทัยอันออกมาตั้งรับนั้น แต่ได้รับพุ่งกันถึงโรมรันพันแทงทุก ๆ ค่ายต พวดาวค้อมรบต้านทานมิได้ ก็แตกฉานไปจากค่าย แต่พ่ายหนีกลับเข้าเมืองเชียงใหม่ พระยาแสนหวดวงเจ้าเมืองก็ให้แสนท้าวด่านดาวทงปวง ตรวจจัดพดทหารชนประจำรักษาน้ำที่เชิงเทินปรากฏโดยรอบ ประกอบด้วยเครื่องธรรพาวุธปืนใหญ่ปืนน้อยทงปวงกันเมืองไว้ แดกองทัพไทยได้ค่ายรายทางทงหทัยแล้ว ก็ยกติดตามเข้าไปตั้งค่ายล้อมถึงชานเมือง จึงเจ้าพระยาโกษาธิบดีแม่ทัพหวดวง ก็ให้พดทหารก่อกำแพงโอบเมืองเข้าไว้กึ่งหนึ่งในด้านข้างทักษิณทิศแห่งเมืองเชียงใหม่ แดก็ให้ตั้งค่ายหวดวงแต่ค่ายนำทงหทัยล้อมอยู่ในที่นั้น ส่วนพระยาแสนหวดวงเจ้าเมืองเชียงใหม่ ก็ให้ท้าวด่านดาวยกกองทัพออกไปตีทัพไทยอันมาตั้งล้อมอยู่นั้นเป็นหลายครั้ง พดทหารไทยเข้มแข็งในการสงครามยิ่งนักมิได้ท้อถอย แดได้ยุทธนาอันเป็นด้ามารถ พดดาวต้องธำตราวุธบาดเจ็บล้มตายก็มาก มีอาจต้านทานกำดั่งศึกพดทหารไทยได้ ก็แตกฉานพ่ายเข้าเมืองทุกครั้ง ๆ ฝ่ายเจ้าพระยาโกษาธิบดีแม่ทัพครั้นเห็นการพอจะหักเอาเมืองได้แล้ว ก็แต่งหนังสือบอกโดยการอื่นได้รับพุ่งทงปวงเห็นพอจะเอาไชยชนะได้ แดให้ม้าเร็ว ๒๓ ม้าถ่อลงไปกราบทูลพระกรุณายังกรุงเทพมหานคร.

๑) จึงพระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวครึศัทราบเหตุดังนั้น ก็ทรงพระปราโมทย์ยิ่งนัก แดดำรัสให้ท้าวด่านดาวมุนครทงหทัยตรวจจัดกองทัพพลธรรพธำเครื่องหกหมื่น ช้างเครื่อง ๕๐๐ ม้าเครื่อง ๕๐๐ สรรพด้วยเครื่องธำตราวุธแต่เสบียงอาหารให้พร้อมเสร็จ

จะเสด็จไปงานพระราชสงครามเมืองเชียงใหม่ แต่ให้กองทัพยก
 แยกไปคอยรับเสด็จเมืองเถิน ครั้นถึงคฤหาสน์หุติมหันต์อนันต
 พิไชยฤกษ์ จึงพระบาทบรมนารถนารายณ์ราชูปถัมภ์พระพุทธรูปเจ้าอยู่หัว
 ก็สอดทรงเครื่องศิริราชอสังการัตถ์พาราณสีบวรวิภูสิต สำหรับขัตติยราช
 รัตนยุกต์ ทรงราชอาวุธสรรพเสด็จ ก็เสด็จตั้งเรือพระที่นั่งขจิตวิมาน
 กาญจนมณีนครรัตนไชย อันอำไพด้วยบวรเสด็จนครินทร์ หนักอภิมุ
 ชุมสายพรายพรรณ บังพระสุริยันบังแทรกสถอนต์ดับ สรรพไปด้วย
 กรรชิงกตังกตจามรมาศดาษดา คุมหาพารพันภก อธิกด้วยกระบี่ชู
 ชงฉานธงไชยงามไฉว ไพโรจน์ด้วยเรือตั้งเรือกัน แต่เรือท้าวพระยา
 ดำนตราเสด็จนำต้นครุฑชูธงทั้งห้ายรายเรียงเปนระยะ โดยกระ
 บวนพยุหบาตราหน้าหลังพร้อมเสด็จ พอได้อุคฺมฤกษ์เวตา พระโหร
 ธิบคักัดนของไชย ราชครูบุรีโศคมพรหมพฤฒาจารย์เป้ามหาสังข์ทักษ
 ษิณาวุธ เจ้าพนักงานประโคมแตรสังข์ดุริยางคดนตรีของกตองนั้นต้น
 บันภาด้นคัพทดำเนียงเสด็จพตโยธาหาญให้สท้านสเทือนทองนที ให้
 เค็ดอนเรือพระที่นั่งศรีวิรุฬสุพรรณหงษ์อันทรงพระพุทธรูปวิมาตมญาพระไชย
 นนไปก่อน แดงกษายพยุหบาตราคตาเค็ดอน เค็ดอนตามกระบวน
 บรมราชพยุหสงครามไปตามลำดับขดมารคตราบเท่าถึงเมืองเถิน ก็
 ขึ้นประทับแรมอยู่ทนนคนหนึ่ง จึงเสด็จทรงช้างพระที่นั่งพังกนวิหค
 ยกพยุหบาตราโยธาหาญไปโดยสถดมารคถึงเมืองด้าพูน แต่ให้หยุด
 กองทัพบยงคงค้ำหนักทัพพตบพตาอยู่ในทนน จึงสมเด็จบรมบพิตร
 พระพุทธรูปเจ้าอยู่หัวก็มีพระราชดำรัสให้มตราคอบขึ้นไปยังกองทัพว่า ทัพ
 หดวงเสด็จพระราชดำเนินยกชนมาช่วย กองทัพซึ่งล้อมเมืองเชียงใหม่

นั้นให้ตอมมันไว้ อย่าเพื่อหักเอาเมืองก่อน แต่ให้คอยท่าทัพหลวง
กว่าจะเสด็จขึ้นไปถึง จึงจะคอยหักเอาเมืองต่อภายหลัง.

๑ ฝ่ายเจ้าพระยาโกษาแต่ท้าวพระยานายทัพนายกองทั้งหลายได้แจ้งใน
ท้องตราตั้งนั้นแล้ว ก็ให้ตั้งค่ายหลวงแต่ที่ประทับพลับพลาไว้คอยรับ
เสด็จในที่อันสมควร แล้วก็ให้กราบทูลเชิญเสด็จพระราชดำเนินลงมา
ยังเมืองเชียงใหม่ จึงพระบาทบรมพิตรพระพุทธเจ้าข้างเผือกก็เสด็จ
ยกพยุหบาตราโยธาทัพหลวงขึ้นไปถึงเมืองเชียงใหม่ แต่เสด็จประทับ
อยู่ณค่ายอันกองทัพทำไว้รับเสด็จนั้น จึงเจ้าพระยาโกษาธิบดีแต่ท้าว
พระยานายทัพนายกองทั้งหลายก็มาเฝ้าณค่ายหลวง กราบทูลขอราช
การทงปวงให้ทราบแล้ว ก็แวดล้อมรักษาพระองค์โดยรอบ แต่เอา
แรงข้างม้าพาดานกรเดินเท้าให้หายเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าลำบากกาย.

๑ ฝ่ายดาวชาวเมืองเชียงใหม่ทั้งหลายค้ำคอทัพไทยมิได้ ก็ให้ครั้น
คร้ามขามกตัวสยบสยอนไปสิ้นทั้งเมือง แต่พระยาแสนหลวงเจ้าเมือง
นั้น ก็ตั้งตุงคอกใจตุงทัพไทยยิ่งนัก จะรบก็เหลือกำลังที่จะต้านทาน
ได้ จะหนีก็เห็นไม่พ้น ครั้นจะออกอ่อนน้อมยอมถวายเมืองเดาก็กลัว
ตาย ได้ทำความซุกงัดบอกมาเปนหลายครั้งแล้ว ให้จันจิตรตั้ง
ความคิดมึนที่จะทำประการใด ก็นั่งรักษาเมืองไว้ตามบุญ เผือกก็คิดจะ
มาช่วยอุดหนุนบ้าง ก็พอจะช่วยได้พันไทย จึงบอกหนังสือขึ้นไปยัง
เมืองอังวะขอกองทัพให้ยกลงมาช่วย แล้วได้ยืมศัพทดำเนียงเสี้ยมข้าง
ม้าพาดานเดินเท้าแห่งซำคักก็กก้องโกตาหลหนกชน ก็ให้ ขนดุนพระ
เจดีย์ใหญ่อันประดิษฐานอยู่นอกกลางเมือง จึงเห็นรพทข้างมาซำคัก
เป็นอันมากยกหนุนมาตั้งค่ายใหญ่อยู่ใหม่ในที่ศุภาคณีย์ ก็ยังตั้งตุงคอก

ใจกลัวทัพไทยยิ่งนัก จึงเร่งให้ศึกแต่งการป้องกันเมืองทั้งกลางคืน
กลางวันเปนสามารถ แต่ให้เอาไม้ซุงทั้งหลายมาผูกแขวนรายไว้ที่บน
ใบเสมากำแพงเมืองนั้นโดยรอบ แลจะได้ตัดให้ตกลงไปทับข้าศึก
แล้วให้ตั้งกระโถกั่วกรวดทรายปูนผง แลเคี้ยวน้ำมันยางไว้ให้ร้อนจนทุก ๆ
นาที สำหรับจะหว่านซัดดำคราดเทลงไปให้ถลอกต้องข้าศึกล้มตาย ขณะ
เมื่อจะยกเข้ามาบ้ายปืนกำแพงปัดหน้าเมืองนั้นอย่าให้ทำการได้อันใด แล
จัดแจงการทั้งปวงไว้พร้อมเสร็จแล้ว ก็คอยกองทัพเมืองอังวะจะยก
ลงมาช่วยฤๅประการใด.

๑ ฝ่ายพม่าเมืองอังวะได้แจ้งในหนังสือบอกเมืองเชียงใหม่ ดังนั้นแล้ว
ก็ให้คิดเข็ดขามคร้ามข่มอศึกไทยยิ่งนัก แต่มีอาจะยกลงมาช่วยเมือง
เชียงใหม่ได้ ในขณะที่ทัพหลวงมาตั้งอยู่ได้ ๗ วัน พอรพตช้างม้า
หายเห็นคเห็นอยเตอยตาแล้ว จึงเจ้าพระยาโกษาธิบดีกรมทูตพระ
กรุณาจะขอยกเข้าแหกหักเอาเมืองเชียงใหม่ ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็
ดำรัสให้พระโหราหาฤกษ์ แล้วมีพระราชกำหนดให้ท้าวพระยามุขมนตรี
นายทัพนายกองทั้งปวง ตรวจจัดช้างม้าพดาพดเดินเท้าแตกหารคนคัม
วิชาทั้งหลายให้พร้อมไว้แต่ใน ๕ วัน แลกระทำบันไดน้อยใหญ่กว่า
พันอันสำหรับจะบ้ายปืนปัดหน้าเมือง แลขึงขางทั้งหลายนั้น ก็ให้
ทำเกือกหนังเสื้อหนังนาร่าหุหนังได้ครบทุก ๆ ศิว แลพลโยธาหาญนั้น
ก็ให้ศึกแต่งกายสรวมได้หมวกเสื้อตราธงเท้าด้วยหนังสัตว์ แต่ให้
ผูกคันทันเป็นบ้อมสูงเทียมกำแพงเมืองในที่มุมเมืองทั้งสามแต่หว่างกลาง
ทั้งสามนั้นเป็นทักแห่งด้วยกัน แต่ให้เอาปืนใหญ่ชนดงจิงกายิงเข้าไป
ตามเชิงเทินเมืองจนทุกบ้อม อย่าให้ชาวเมืองอยู่รักษาหน้าที่ได้อันใด

เร่งจัดแจง ตกแต่งเตรียมการ ทั้งปวงให้พร้อมไว้ จึงทุกหมวด ทุกกอง
 แดกกำหนดวันคืนเพลาดีัญญาอาณัติ ให้คอยดูดวงพุดเป็นสำคัญฤกษ์ อันจะ
 ยกเข้าหักเอาเมืองนน จึงท้าวพระยามุขมนตรีนายทนายกองทั้งหลาย
 ใต้แจ้งพระราชกำหนดดังนี้ ก็เร่งตกแต่งเตรียมการทั้งปวงไว้พร้อม
 เสร็จแล้ว ก็คอยดูดวงพุดซึ่งเป็นสำคัญฤกษ์นั้น ครั้นถึงศุภวารวิไชย
 ฤกษ์เพลาสามยาม จึงพระราชครูพระครูโรหิตาจารย์ก็อัญเชิญเสด็จ
 พระบาทบรมนารถบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว สรงมุรธาภิเศกถวาย
 อาเศียรพาทอวยไชย ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็เสด็จทรงเครื่องศิริราช
 ออตั้งการสรรพาวรณ์ สำหรับบรมกระษัตริย์เสด็จประเวศงานพระราช
 สงครามเสด็จก็เสด็จชนเกษคอยฤกษ์ พออุคมฤกษ์พระโหราธิบดีกัณ
 ษ็องไชย เจ้าพนักงานประโคมแตรตั้งขลุ่ยขลุ่ยขลุ่ยขลุ่ยขลุ่ยขลุ่ย
 กาทพพญาท พระบาทบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวก็เสด็จทรงช้าง
 คันพลายหักตีบทิศเป็นพระคชาธาร อันอตั้งการด้วยเครื่องสูงตรง
 ฉานธงไชยคู่ได้ว ไฟโรจด้วยช้างคังกันแทรกแซงดับค้ายค้ายค้ายค้าย
 อันท้าวพระยา เสด็จมาดี พิริโยชาพดาพต พญาทพวัง พร้อมห้อมล้อมเสด็จ
 พระราชดำเนิน แดด้าร์คให้จุดเพลิงพุดขึ้นเป็นสำคัญฤกษ์ ฝ่ายท้าว
 พระยานายทนายกองทั้งปวงเห็นดวงพุดดังนี้ ก็จับพตคชาตโยธา
 หมายทั้งหลายด้นแต่งกายสรวมใส่เครื่องหนัง มีม้อถือหอกแตรทอง
 สำหรับจะรับไม้ซุง แดถือเชนถือได้ให้ฝ่าไฟฝ่าไฟฝ่าไฟฝ่าไฟฝ่าไฟฝ่าไฟ
 กันกรวดทรายปูนผงแต่น้ำมันยางอันร้อน ซึ่งชาวเมืองจะชักราคเทวด
 มาหนถวนตัวกัน แดวให้ต้นหมันภาศัพทดำเนินเคียงข้อมงดองคัก
 สัท้านต์เทือนเพียงแผ่นดินจะไหว ยกเข้าไปจะแหกหักเอาเมืองทุก ๆ

นาคี จึงล้มเคঁจบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวก็เสด็จมาหยุดยืนพระคชา
 ธาร มีพระราชโองการตรัสให้ท้าวพระยานายทัพนายกองทั้งหลาย
 ขับพลทหารเอาบันไดน้อยใหญ่พาดกำแพงเมืองบ้ายบั้นขึ้นไป แต่ให้
 วางบันไดใหญ่รุดมเข้าไปตามเชิงเนินเมืองนั้นทุกบ้อมพร้อม ๆ กัน ฝ่าย
 พลดาวชาวเมืองซึ่งรักษาหน้าที่เชิงเนินปราการทั้งหลายนั้น ก็ต้องบัน
 ใหญ่ล้มตายเปนอันมาก แต่ค้ำทานอยู่มิได้ ก็ถอยลงไปจากหน้า
 ที่บ้าง ๆ ก็ค้ำทานอยู่ได้บ้าง แต่คิดเชือกซึ่งผูกไม้ซึ่งแขวนไว้ตาม
 ไบเส้มากำแพงนั้นให้ตกลงไปทับขาคีก็ บ้างก็หว่านชดถวดทรายปน
 ผงอันร้อน แตรดสำราดเท้ามันเดือดลงไปให้ถูกต้องพลขาคีก็
 อับบ้ายบั้นชนมานั้น แต่ค้อมป้องกันเมืองอยู่เป็นลำมารด ฝ่ายพล
 ทหารไทยก็รับไม้ซึ่งด้วยปลายหอกปลายทวน แต่มากด้วยกันก็ทานไว้
 ได้ ผ่อนให้ตกลงแต่เบา แต่เอาเชนโด้ให้ฝ่าโพดฝ่าพุ่มทั้งหลาย
 ชนป้องกันรับถวดทรายปนผงอันร้อนแต่น้ำมันเคือด ซึ่งชาวเมืองชด
 สำราดเทตงมานั้น ให้ถูกต้องค้ำน้อยพอดทนได้ แต่พลทหารไทย
 แต้นหนึ่งมีพียงจะทอดถอย เขี่ยค้ำค้ำหนุนเนื่องกันเข้าไป คัจค้ำค้ำใน
 ท้องพระมหาสมุทร ชาวเมืองสุดที่จะค้ำทานได้ ก็ชนบับนไคบ้าย
 บั้นกำแพงเข้าไปได้ในเมืองพร้อมกันทุก ๆ นาคี แลวกได้พิฆาฏฆ่าพลด
 ดาวชาวเมืองทั้งหลายล้มตายเปนอันมาก แต่ได้เมืองเชียงใหม่ในเพดา
 รุงชนวนนน แลวกได้จับพระยาแสนหวองเจ้าเมือง แลบุตรภรรยา
 ญาคิวงษ์ ไค ดัน แต่ได้กวัดควัดแสนท้าวพระยาดาวเด่นาบดทั้งหลาย
 แลครอบครัวอพยพชาวเมืองทั้งปวงเปนอันมาก ได้ช้างม้าเครื่อง
 สำรากรูบับนใหญ่บับนน้อยแลสิ่งของต่าง ๆ ก็มาก แลวกก็คุมครอบครัว

ส่งออกไปยังค่ายหลวงชั้น จึงเจ้าพระยาโกษาธิบดีก็จัดสรรเอาบุตร
 เจ้าเมืองแคว้นท้าวพระยาเสนาดาวตงหลายทัพพร้อมกันนั้น เข้า
 มาถวายสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แล้วก็ทรงตั้งบุตรเจ้าเมืองไว้เป็นนาง
 พระสนม แลซึ่งบุตรเสนาท้าวพระยาเสนาดาวตงหลายนั้น ก็ทรง
 แจกพระราชทานให้แก่ท้าวพระยานายทัพนายกองทั้งปวงด้วยกัน แล
 เสด็จประทับยังอยู่ที่นั่นประมาณสิบห้าวัน กว่าหัวเมืองจะสงบก็
 ส่งไปบ้านเมือง แลหัวเมืองทั้งหลายซึ่งชนแก่เมืองเชียงใหม่เป็นปรกติ
 แล จึงเด็กที่พิสดวงกวาดเอาครอบครัวดาวเสดยทั้งหลายที่ตใดนั้น
 ก็เสด็จพระราชดำเนินกลับมาโดยทางสุวรรณโลก ก็เสด็จมาประทับ
 แรมอยู่นเมืองสุโขทัยสิบห้าวัน แลดำรัสให้กองทัพท้าวพระยาพระ
 หัวเมืองปากใต้ทั้งหลายส่งหิมะเศษ คุมเอาช้างพลายพดเดินเท้า
 อันป่วยเจ็บทุพสภาพ แลครอบครัวดาวเสดยทั้งหลายอันตใดนั้น แยก
 ไปตรงทางท่าเรือเมืองกำแพงเพชรแล้ว ก็เสด็จกรีธาพาพิสดวง
 จากเมืองสุโขทัยมาโดยลำดับมารคถึงเมืองพระพิศณุโลกแล้ว เสด็จ
 พระราชดำเนินไปยังพระอารามวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ถวายนมัสการ
 พระพุทธรูปปฏิมากรพระชินราชพระชินสีห์ด้วยเบญจางคประดิษฐ์ แล้ว
 กระทำมหาบูชา แล้วแต่การมหรสพสมโภชสามวัน แลเสด็จ
 ประทับยังอยู่เมืองพระพิศณุโลกเจ็ดวัน จึงดำรัสให้กองทัพยกแยก
 ดงไปแล้ว ก็เสด็จพระราชดำเนินจากเมืองพระพิศณุโลกมาโดยชลมารค
 ด้วยพระชลวิมาน พร้อมด้วยเรือท้าวพระยาเสนาบดีพิริยโยธาหาญแห่ง
 แหนเป็นชนัด โดยกระบวนพยุหยาตราหน้าหลังเสร็จ ก็เสด็จถึงกรุง
 เทพมหานครบรรพตวาราวดีศรีอยุธยา แลเสด็จขึ้นสู่พระราชวังบวร

สถานมงคล ทรงพระกรุณาพระราชทานรางวัลแก่เจ้าพระยาโกษา
 แดท้าวพระยานายทัพนายกองทั้งหลายเป็นอันมาก ตามลำดับภานาคักดิ์
 จำเดิมแต่หน้าพระราชาฤๅษณาเดชาภาพแห่งพระบาทบรมบพิตรพระพุทธ
 เจ้าอยู่หัววิภาวชิราปรางค์ไปทั่วทิศานุทิศประเทศธานีใหญ่น้อยทั่ว บรรดา
 ข้าราชการก็สยบสยบยอหน้าคร่ำครวญพระเดชพระคุณเป็นอันมาก มิ
 อาจกระทำย่ำยีทำค่อพระนครศรีอยุธยาได้ กรุงเทพมหานครครั้ง
 นั้นเกษมสุขสมบูรณ์ยิ่งนัก.

๑ ในขณะนั้นพระเพทราชาจางวางกรมช้าง เป็นชาวบ้านพุดหลวง
 แขวงเมืองสุพรรณบุรี มีบุญญาธิการมาก แดกระทำการราชการ
 ข้านายในคดีปดาศร ช้างแกดกดยิ่งนัก แดวกมีฝีมือในสงคราม
 กระทำความชอบมาเป็นหลายหน แด้วได้โดยเสด็จพระราชสงคราม
 ครั้งเมืองเชียงใหม่ด้วย สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาแก่
 พระเพทราชานัน แดเมื่อเสด็จพระราชดำเนินมาจากเมืองเชียงใหม่
 พระองค์เสด็จทรงตั้งวาศ์ด้วยราชธิดาเจ้าเมืองเชียงใหม่ แดนางนั้นก็
 ทรงครรภ์ขึ้นมา ทรงพระกรุณาถวายพระไทย จึงพระราชทานนาง
 นั้นให้แก่พระเพทราชา แด้วดำรงนางดาวคนนมครรภ์ขึ้นมา เรา
 จะเอาไปเลี้ยงไว้ในพระราชวังก็คิดถวายแก่พระต้นมทั้งปวง แดท่าน
 จงรับเอาไปเลี้ยงไว้ณบ้านเกิด แดพระเพทราชาก็รับพระราชทานเอา
 นางนั้นไปเลี้ยงไว้ณบ้าน ครั้นถึงปีชาติจัตวาศก สมเด็จพระบรมบพิตร
 พระพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินขึ้นไปนมัสการพระชินราชพระชินสีห์
 ณเมืองพระพิษณุโลก พระเพทราชาก็พาเอานางดาวมีครรภ์นั้นไปตาม
 เสด็จด้วย ถึงตำบลโพธิ์ประทับช้าง พอครรภ์นางนั้นแก่ถ่วงหนักมาได้

ถูกขัง นางประสูติบุตรชายกอบปรดด้วยศิริวรรณลักษณะเป็นอันดี บิดา
 ให้นำมบุญชูขอเจ้าเคอ ครั้นค้อยรู้ความแฉกดำคัญเอาพระเพทราชา
 ว่าเป็นบิดา แดรักใคร่สนิทคิดพันจนโดยวิวัฒนาชั้น ก็มีสติปัญญา
 แฉกดำอาหาญยิ่งนัก จึงพระเพทราชาก็นำเอานายเดื่อบุตรเดียว
 เข้าไปถวายตัวเป็นมหาดเล็ก แดให้กระทำราชการสนองพระเดชพระคุณ
 ส้มเดื่อบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวที่ทรงพระกรุณาภาพแก่นายเดื่อมหาด
 เล็กนั้นเป็นอันมาก มีพระราชดำริหะใครให้เจ้าค้อยรู้ว่าพระเจ้า
 ลูกเธอ แดทรงพระกรุณาดำรัสให้เจ้าพนักงานเชิญเอาพระฉายมาคัง
 ที่ทรงส่องพระฉาย แฉกดำกวพระหัตถ์ครัดเรียกนายเดื่อมหาดเล็กเข้า
 ไปให้โกดพระองค์แฉกดำ ก็ดำรัสว่าเองจงดูเงากระจกเกิด นายเดื่อ
 มหาดเล็กนั้นก็คดานเข้าไปส่องพระฉายด้วยพระองค์ ก็เห็นเงาเหมือน
 ดังนั้น แฉกดำมีพระราชโองการครัดถามว่า เองเห็นรูปเรากับรูป
 ของเองนั้นเป็นอย่างไรกันบ้าง จึงนายเดื่อมหาดเล็กก็กราบทูลพระ
 กรุณาว่า รูปทั้งส่องอันปรากฏอยู่ในพระฉายนั้น มีพรรณดีณฐาน
 คด้ายคดถึงกัน ส้มเดื่อพระเจ้าอยู่หัวครัดได้ทรงฟังดังนั้น ก็ทรงพระ
 เมตตาภาพแก่นายเดื่อมหาดเล็ก ซึ่งเป็นพระราชบุตรน้อยยิ่งนัก ทรง
 พระกรุณาดำรัสพระราชทานโหวทานุสาสน แดใช้ในกิจราชการทั้งปวง
 แฉกดำพระราชทานเสื้อผ้าเข้าของเงินทองเป็นอันมาก ส่วนนายเดื่อมหาด
 เล็กก็รู้ตัวว่าเป็นพระเจ้าลูกเธอโดยพระราชอุบายในวันอันส่องพระฉายนั้น
 แดบังเกิดทฐิมานะขึ้นเป็นอันมาก ก็บริโภคโภชนาหารในพระสุพรรณ
 ภาชนะอันเหลือเดือยนั้น แดเอาพระภูษาทรงซึ่งเจ้าพนักงานตากไว้นั้น
 มาหุงห่ม ผู้ใดจะว่ากดำวกมิได้ฟัง แดทำมาคังนั้นเป็นหลายครั้ง

จึงเจ้าพนักงานทงห้ายก็เอาเหตุ^๕นั้นกราบทูลพระกรุณา ^๕สมเด็จพระเจ้า
 พระเจ้าอยู่หัว^๕ตรัสได้ทรงฟัง^๕ดั่งนั้น^๕ก็ได้อ^๕ ค่ำ^๕ว่า^๕อาย^๕เดือน^๕นั้น^๕
 อยู่^๕อย่า^๕ถ้อม^๕มัน^๕เดย^๕ มัน^๕ชอบ^๕ใจ^๕ดั่ง^๕ของ^๕ทั้ง^๕นั้น^๕จึง^๕บริ^๕โภ^๕ค^๕น^๕ง^๕ห^๕ม^๕ตาม^๕ที่^๕เกิด^๕
 จำ^๕เต็ม^๕แต่^๕นั้น^๕มา^๕นาย^๕เด^๕อ^๕จะ^๕ปรา^๕ถ^๕นา^๕ด^๕ัง^๕ใด^๕ก็^๕ถ^๕้อ^๕เอา^๕ด^๕ัง^๕นั้น^๕ทุก^๕ประ^๕การ^๕ แด^๕
 จะ^๕ได้^๕มี^๕ผู้^๕ใด^๕ว่า^๕ก^๕ว่า^๕น^๕ั้น^๕ห^๕าม^๕ี^๕ได้^๕ ใน^๕ขณะ^๕นั้น^๕ข้าง^๕พ^๕ต^๕าย^๕ช^๕่อ^๕ม^๕ค^๕ว^๕ห^๕น^๕ง^๕
 เป็น^๕ข้าง^๕เพ^๕ช^๕ณ^๕ฆ^๕า^๕ฏ^๕สำหรับ^๕ฆ่า^๕คน^๕โ^๕ษ^๕ง^๕ค^๕าย^๕ ร^๕้าย^๕กา^๕จ^๕ย^๕ง^๕น^๕ก^๕ ถ้า^๕แ^๕
 ค^๕ก^๕น^๕า^๕ม^๕ัน^๕แ^๕ด^๕ว^๕ ถ^๕ึง^๕ห^๕ม^๕อ^๕ช^๕า^๕ง^๕ผู้^๕ใด^๕ที่^๕ด^๕ช^๕บ^๕ช^๕เ^๕ม^๕แ^๕ง^๕ก^๕มี^๕อา^๕จ^๕า^๕ม^๕า^๕ร^๕ด^๕จะ^๕ช^๕ไป^๕
 ด^๕ง^๕น^๕ำ^๕ได้^๕ แ^๕ด^๕ผู้^๕ก^๕ว^๕ง^๕ไ^๕ว^๕ณ^๕ร^๕อง^๕น^๕ั้น^๕ คร^๕น^๕อยู่^๕มา^๕ว^๕น^๕ห^๕น^๕ง^๕น^๕าย^๕เด^๕อ^๕ม^๕ห^๕าด^๕เด^๕ก^๕
 ร^๕ุ^๕เห^๕ต^๕ด^๕ัง^๕น^๕ั้น^๕ ก็^๕ไป^๕ยัง^๕ร^๕อง^๕ข้าง^๕พ^๕ต^๕าย^๕ช^๕่อ^๕ม^๕ แ^๕ด^๕จะ^๕ช^๕น^๕ช^๕พ^๕ต^๕าย^๕ช^๕่อ^๕ม^๕เอา^๕ไป^๕
 ด^๕ง^๕น^๕ำ^๕ให้^๕จ^๕ิง^๕ได้^๕ ห^๕ม^๕อ^๕ค^๕ว^๕า^๕ญ^๕ทั้ง^๕ห^๕ด^๕าย^๕ห^๕ำ^๕ม^๕ี^๕ฟ^๕ัง^๕ แ^๕ด^๕เข้า^๕แ^๕ก^๕้อ^๕อ^๕ก^๕จ^๕า^๕
 ค^๕ด^๕ง^๕แ^๕ด^๕ว^๕ก^๕ช^๕น^๕ช^๕เอา^๕ไป^๕ด^๕ง^๕น^๕ำ^๕ได้^๕ โดย^๕ส^๕่ว^๕ก^๕ ด้วย^๕บุญ^๕ญา^๕เป็น^๕ม^๕ห^๕ค^๕จ^๕ร^๕ย^๕
 แ^๕ด^๕อา^๕น^๕ุ^๕ภ^๕า^๕พ^๕ร^๕พ^๕เว^๕ท^๕ม^๕น^๕ค^๕ร^๕ค^๕า^๕ถ^๕า^๕ว^๕ิ^๕ชา^๕ค^๕ุ^๕ณ^๕อัน^๕ภ^๕า^๕ว^๕น^๕ั้น^๕ด้วย^๕ดี^๕ จะ^๕ได้^๕เป็น^๕
 อัน^๕ศ^๕ร^๕าย^๕น^๕ั้น^๕ห^๕าม^๕ี^๕ได้^๕ ส่วน^๕พระ^๕ห^๕ต^๕ว^๕ง^๕ช^๕น^๕ห^๕ิม^๕น^๕ก^๕ร^๕ม^๕ข้าง^๕ท^๕ง^๕ห^๕ด^๕าย^๕ก็^๕เอา^๕เห^๕ต^๕ุ^๕น^๕ั้น^๕
 ช^๕น^๕ก^๕ร^๕า^๕บ^๕ท^๕ูล^๕พระ^๕กรุ^๕ณา^๕ สม^๕เด^๕็จ^๕พระ^๕เจ้า^๕อยู่^๕ห^๕ิว^๕ต^๕ร^๕ศ^๕ี^๕ท^๕ร^๕า^๕บ^๕เห^๕ต^๕ุ^๕ด^๕ัง^๕น^๕ั้น^๕ก^๕ด^๕
 พระ^๕ท^๕เ^๕ย^๕ จึง^๕ค^๕ำ^๕ร^๕ศ^๕ี^๕ให้^๕ก^๕ร^๕ม^๕ข้าง^๕ท^๕ง^๕ห^๕ด^๕าย^๕ผู้^๕ก^๕ข้าง^๕ฟ^๕ัง^๕ห^๕ด^๕าย^๕เช^๕ือ^๕ก^๕พ^๕ร^๕้อ^๕ม^๕ไป^๕ด้วย^๕
 เช^๕ือ^๕ก^๕บ^๕าศ^๕ร^๕่^๕ง^๕ร^๕ีบ^๕ไป^๕ช^๕ว^๕ง^๕โดย^๕ร^๕็ว^๕ พ^๕อ^๕น^๕าย^๕เด^๕อ^๕เอา^๕ข้าง^๕พ^๕ต^๕าย^๕ช^๕่อ^๕ม^๕ไป^๕ด^๕ง^๕น^๕ำ^๕
 แ^๕ด^๕ว^๕ก^๕ด^๕ับ^๕ช^๕น^๕มา^๕ถึง^๕ร^๕อง^๕ได้^๕ โดย^๕ปร^๕ก^๕ติ^๕ แ^๕ด^๕ผู้^๕ก^๕ว^๕ง^๕ไ^๕ว^๕ณ^๕ร^๕อง^๕ด^๕ัง^๕เก^๕า^๕ แ^๕ด^๕ก^๕ร^๕ม^๕
 ข^๕า^๕ง^๕ท^๕ง^๕ห^๕ด^๕าย^๕ก็^๕กลับ^๕เอา^๕เห^๕ต^๕ุ^๕มา^๕กรา^๕บ^๕ท^๕ูล^๕พระ^๕กรุ^๕ณา^๕ให้^๕ท^๕ร^๕า^๕บ^๕ พระ^๕บ^๕า^๕ท^๕บ^๕ร^๕ม^๕
 บ^๕พิ^๕ต^๕ร^๕พระ^๕พุ^๕ท^๕ร^๕เจ้า^๕อยู่^๕ห^๕ิว^๕ต^๕ร^๕ศ^๕ี^๕ท^๕ร^๕า^๕บ^๕ประ^๕พ^๕ฤ^๕ติ^๕เห^๕ต^๕ุ^๕อัน^๕น^๕าย^๕เด^๕อ^๕ช^๕ข้าง^๕พ^๕ต^๕าย^๕ช^๕่อ^๕ม^๕
 ได้^๕ ปรา^๕ศ^๕จ^๕า^๕ก^๕ไ^๕ก^๕ย^๕อัน^๕ศ^๕ร^๕าย^๕ด^๕ัง^๕น^๕ั้น^๕ ก็^๕ท^๕ร^๕ง^๕พระ^๕บ^๕ี^๕ค^๕ี^๕โส^๕ม^๕น^๕ศ^๕ จึง^๕ค^๕ำ^๕ร^๕ศ^๕ี^๕ให้^๕ห^๕า^๕
 น^๕าย^๕เด^๕อ^๕ม^๕ห^๕าด^๕เด^๕ก^๕เข้า^๕มา^๕เ^๕้า^๕แ^๕ด^๕ว^๕ ก็มี^๕พระ^๕ร^๕า^๕ช^๕โ^๕ง^๕การ^๕ต^๕ร^๕ศ^๕ี^๕ว^๕า^๕ตัว^๕เอง^๕ช^๕ข้าง^๕
 แ^๕ด^๕ว^๕ก^๕ด^๕ำ^๕เ^๕้า^๕ม^๕แ^๕ง^๕น^๕ก^๕ จึง^๕เป็น^๕ห^๕ต^๕ว^๕ง^๕ศ^๕ร^๕ศ^๕ี^๕ก^๕ิด^๕ไป^๕ช^๕ว^๕ง^๕ร^๕า^๕ช^๕การ^๕บ^๕ิ^๕ค^๕า^๕แห่ง^๕เอง^๕

คู่ชานคู่ขิงนัก พระบาทบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวมีพระราชโอรส
 องค์หนึ่ง ทรงพระนามเจ้าฟ้าน้อย ครั้นโตขึ้นแล้วพระราชทาน
 พระนามชื่อเจ้าฟ้าอภัยทศ แดทรงพระกรุณาโปรดให้อยู่ณพระตำหนัก
 วงหลัง แดพระองค์มีพระราชบุตรองค์หนึ่ง ทรงพระกรุณาโปรด
 ให้เป็นกรมหลวงโยธาเทพ แดซึ่งสมเด็จพระบรมราชภคินันน์ ทรง
 พระกรุณาโปรดให้เป็นกรมหลวงโยธาทิพ แดแต่ตั้งอยู่ณพระตำหนัก
 ตึกในพระราชวัง ครั้นพระยาวิไชยเณทร์ผู้รั้งกระทำราชการดีมีความ
 ชอบมากชั้น ทรงพระกรุณาโปรดให้เลื่อนที่เป็นเจ้าพระยา แดให้
 บังคับราชการที่สมุหนายก แดทรงพระกรุณาโปรดให้พระยารามเดโช
 ออกไปครองเมืองนครศรีธรรมราช แดให้พระยายมราชขึ้นไปครอง
 เมืองนครราชสีมาคราวันนั้น.

๑ ส่วนเจ้าพระยาวิไชยเณทร์ผู้ว่าราชการที่สมุหนายก ให้ก่อตึกตั้ง
 เถี่ยมอันใหญ่แต่ตึกเวียนมีกำแพงแก้วล้อมรอบเป็นที่อยู่ แดให้ก่อ
 ตึกปลูกตึกราชสาร แดตึกฝรั่งอื่นทั้งหลายเป็นอันมากตำบลที่ใกล้วัดบึง
 แดคิดอ่านกระทำการทั้งปวงต่าง ๆ ปรากฏจะคิดเอาราชสมบัติ แด
 จะทำกตอุบายที่จะประทุษร้ายเป็นประการใด ๆ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 เข้าพระไทย แต่มิได้เอาโทษ ด้วยเจ้าพระยาวิไชยเณทร์เอาใจได้ใน
 กิจราชการเป็นอันมาก แดตั้งเอาภิกษุสามเณรมากระทำราชการครั้ง
 หนึ่งมาก.

๑ ขณะนั้นสมเด็จพระบรมบพิตรพระนารายณ์เป็นเจ้า ทรงพระนาม
 ปรากฏว่าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเมืองดพบุรี เหตุว่าพระองค์เสด็จขึ้นไป
 เสวยราชสมบัติเมืองดพบุรี แดทรงพระกรุณาให้ตั้งแต่งปฏิสังขรณ์

บ้อมค้ายหอรบเชิงเทินปรากฏเมือง แด่หน้าเสวยที่ชำระคูปริกหักพัง
 นั้นแล้ว แด่พระองค์ได้ตั้งดำรงราชฤทธิไทยในที่นั้น ส่วนหลวง
 สวรรค์กดี ครั้นเห็นเจ้าพระยาวิไชยเณทร์ตั้งเอาภิกษุสามเณรออกมา
 กระทำราชการเพื่อนั้นมาก ให้ร่อนในพระพุทธศาสนาตั้งนั้น ก็เอา
 เหตุนั้นกราบทูลพระกรุณา ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวครั้นทราบเหตุตั้งนั้น
 ก็มีได้เอาโทษแก่เจ้าพระยาวิไชยเณทร์ แด่มีได้ครั้นเป็นประการใด แด่
 หลวงสวรรค์กดีจึงคิดว่าอายฝรั่งคนนั้นไปรดปรานยิ่งนัก จะกระทำผิด
 ดักเท่าใด ๆ ทรงพระกรุณาก็มีได้เอาโทษ แด่จะทำโทษมันเองตั้ง
 ครั้นหนึ่ง จึงเข้าไปคอยเจ้าพระยาวิไชยเณทร์อยู่ที่นอกเคียงว่าราชการ
 ในพระราชวังนั้น ครั้นเจ้าพระยาสมุหนายกฝรั่งเข้าไปในพระราชวังแล้ว
 ก็นั่งว่าราชการ แด่หลวงสวรรค์กดีเห็นได้ทักเขาชักเอาปากเจ้าพระยา
 วิไชยเณทร์พันหัดสองซีกแล้วก็หนีออกไปยังบ้าน แด่ตงเรือเร็วรีบตอง
 ดงไปยังกรุงเทพมหานคร ส่วนเจ้าพระยาวิไชยเณทร์เมื่อหลวงสวรรค์กดี
 ชกเขานัดมตงอยู่ ครั้นได้ลัดแล้วก็ถูกชนแถบวันพ้นออกเสียแล้ว ก็
 เข้าไปเฝ้าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีโศกโศกไหลออกจากปากพดางทาง
 กราบทูลว่า พระราชาชาญาเป็นต้นเกล้า บัดนี้หลวงสวรรค์กดีชกเอา
 ปากข้าพระพุทธเจ้าจนพันหัดสองซีก ข้าพระพุทธเจ้าตั้งมประพฤติตบตง
 อยู่ไม่มีประหนึ่งจะถึงแก่สิ้นชีวิต ข้าพระพุทธเจ้าได้ความเจ็บอายแก่ข้า
 ราชการทั้งหลายเพื่อนั้นมาก ขอทรงพระกรุณาโปรดดงพระราชอาชญา
 กับหลวงสวรรค์กดีแล้วข้าพระพุทธเจ้าจึงจะสิ้นความเจ็บอาย ส้มเด็จพระ
 บรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวครั้นได้ทรงฟังดังนั้น ก็ทรงพระพิโรธแก่
 หลวงสวรรค์กดี จึงดำรัสแก่เจ้าพระยาวิไชยเณทร์ว่าท่านเตตาระวิวาทกับ

มันญาประการใด จึงเจ้าพระยาวิไชยเณทร์กราบทูลพระกรุณาว่า ข้า
 พระพุทธเจ้าจะได้เทตาระวิภาตถึงเถียงกับหลวงสรศักดิ์ ดั่งใดดั่งหนึ่งนั้น หา
 มิได้ ส้มเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวครั้นได้ทรงฟังดังนั้นก็ทรงพระพิโรธนัก
 จึงดำรัสสั่งตำรวจให้ไปเอาตัวหลวงสรศักดิ์เข้ามา ขุนหมื่นตำรวจรับ
 พระราชโองการแล้วก็รีบออกไปเอาตัวหลวงสรศักดิ์คืนบ้าน ครั้นไม่
 ได้ตัวคืนบ้านแล้วก็กลับเข้ามากราบทูลพระกรุณาให้ทราบ จึงมีพระราช
 คำรัสให้ตำรวจทั้งหลายไปเที่ยวหาตัวหลวงสรศักดิ์มาให้จงได้ แล้ว
 มีพระราชโองการตรัสแก่เจ้าพระยาวิไชยเณทร์ว่า ท่านจงยับยั้งอยู่ เราจะ
 หาตัวมันให้ ได้ก่อน แต่เจ้าพระยาวิไชยเณทร์เข้ามาเฝ้าขณะใด ก็
 กราบทูลกล่าวโทษหลวงสรศักดิ์เพิ่มเติมขึ้นทุกครั้ง จึงส้มเด็จพระเจ้า
 แผ่นดินก็ทรงพระวิจารณ์ในคดีนั้น แต่ทรงพระราชดำริห์รทุกถึงถ้อย
 คำอันหลวงสรศักดิ์กราบทูล กล่าวโทษเจ้าพระยาวิไชยเณทร์แต่ครั้ง
 ก่อนนั้น ก็เห็นว่าเจ้าพระยาวิไชยเณทร์กระทำผิดจริง จึงดำรัสว่า
 อ้ายเดือมันเห็นว่า โทษท่านทำผิดจึงชกให้ ได้ทุกขเวทนา แต่เราจะมิ
 โชนโรงใหญ่ทำขวิญให้แก่ท่าน ส่วนเจ้าพระยาวิไชยเณทร์ก็มีได้เต็มใจ
 โดยพระราชดำรินั้น กราบทูลพระกรุณาขอแต่ให้ทำโทษหลวงสรศักดิ์
 ถ้ายเดียว ฝ่ายหลวงสรศักดิ์ก็ไปเฝ้าเจ้าแม่วิคิตุ์ดีต ซึ่งเป็นมารดา
 เจ้าพระยาโกษาเหล็ก เจ้าพระยาโกษาปาน อันเป็นพระนมผู้ใหญ่
 ของส้มเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวนั้น แดกราบถวายบังคมแล้วก็กราบทูล
 แดงการอันเจ้าพระยาวิไชยเณทร์ กระทำให้ร้อนในพระพุทธศาสนา
 เหมือนดั่งนั้น แต่ได้กราบทูลพระกรุณาแล้วก็มีได้เอาโทษ ข้าพระ
 พุทธเจ้ามีความโทมนัสถึงพระพุทธศาสนา อันเจ้าพระยาวิไชยเณทร์จะ

กระทำพระพุทธศาสนาให้พินาศเสื่อมสูญไปดังนั้น จึงชักเอาปากเจ้า
 พระยาตมุหนายกแต่ก็หันกลับมา แดบคนตมได้ใจพระพุทธเจ้าอยู่หัว
 ทรงพระพิโรธจะตงพระราชอาชญาแก่ข้าพระพุทธเจ้า ขอจงทรงพระ
 กรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม อัญเชิญเสด็จขึ้นไปขอพระราชทาน
 โทษข้าพระพุทธเจ้าครึ่งนเถิด จึงเจ้าแม่ผู้เฒ่าได้ทรงฟังดังนั้น ก็
 เห็นโทษอันเจ้าพระยาวิไชยเณทรนั้นทำผิด จึงเสด็จด้วยเรือพระที่นั่ง
 ขึ้นไปยังเมืองดพบุรี แดเสด็จถึงฉนวนประจำท่า ก็พาหุดวงสรค์กดี
 ขึ้นไปยังพระราชวัง ให้ยับยั้งอยู่นอกดับแต่ก่อน แดวกเสด็จเข้าไป
 เฝ้าข้างใน แดตมได้ใจพระเจ้าอยู่หัวทอดพระเนตรเห็นแดวกกระทำ
 บั้จจุคนาการเชิญเสด็จให้เสด็จร่วมราชาอาศน์ แดยกพระหัตถ์อัญชด์
 แดวกดำรัสถามว่าพระมารดาขึ้นมาด้วยขุระสิ่งใด จึงเจ้าแม่ผู้เฒ่ากราบ
 ทูลโดยเหตุทั้งปวงนั้นให้ทราบสิ้นทุกประการ ตมได้จบรมบพิตรพระ
 พุทธเจ้าอยู่หัวตรัสทราบเหตุดังนั้นแล้ว ก็มีพระราชโองการให้หาหุดวง
 สรค์กดีเข้ามาเฝ้าแดวกดำรัสปริภาษเป็นอันมาก แดเจ้าแม่ผู้เฒ่ากราบ
 ทูลขอพระราชทานโทษที่ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานให้ แดวตรัส
 บอกรประพฤติเหตุทั้งปวง อันหุดวงสรค์กดีทำแก่เจ้าพระยาวิไชยเณทรนั้น
 ให้แก่เจ้าแม่ผู้เฒ่าทราบสิ้นทุกประการ แดวดำรัสให้ยับยั้งอยู่ณพระ
 ราชวังสองสามวัน แดทรงปฏิบัติด้วยเคารพเป็นอันดี แดวกอัญเชิญ
 เสด็จกลับลงไปยังกรุงเทพมหานคร.

๑ ในขณะนั้นท้าวพระยาข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งหลาย จำเดิมแต่
 เจ้าพระยาวิไชยเณทรว่าราชการที่ตมุหนายกนั้นก็ได้เต็มใจ จึงปรึกษา
 กันว่าข้าราชการทั้งปวงที่มตบญญาต์คยชอมันคง ควรที่จะเตยงเป็น

คำว่าตั้งเจ้าพระยาวิไชยเณทร์ ว่าท่านจงออกไปซึ่งบั้นพระพิรุณให้รู้ว่า
 หน้าหนักเท่าใด จึงเจ้าพระยาวิไชยเณทร์รับพระราชโองการแล้วออกไป
 ไปคิดอ่านการอันจะซึ่งบั้น แต่ให้เอาเรือนางเบ็ดอันใหญ่หลายลำมา
 เทียบขนานกันจนท่าแล้ว ก็ให้ลากเอาบั้นพระพิรุณลงไปเรือนางเบ็ด
 ที่ขนานนั้น แต่เรือหนักจมลงไปเพียงใดก็ให้หมายไว้เพียงนั้น แล้วก็
 ให้ลากบั้นขึ้นมาเสียจากเรือ จึงให้ชนเขาอิฐหักแตกอันคีตมาซึ่งให้
 ใต้อาหนักเท่าใด ๆ แล้วก็ทิ้งลงไปเรือ คราบเท่าจนเรือจมลงไป
 ถึงที่หมายไว้แล้ว ก็รู้ว่าบั้นพระพิรุณหนักเท่าอัน จึงเอาเหคุนั้นเข้า
 มากกราบทูลพระกรุณาให้ทราบ พระบาทบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว
 ครีได้ทรงฟังดังนั้นก็ทรงพระโสมนัส คำว่าครีได้บัญญัติบัญญัติเจ้า
 พระยาวิไชยเณทร์ ซึ่งเอาบั้นชนซึ่งได้นั้นเป็นอันมากแล้ว ก็มีพระราช
 โองการครีได้ท้าวพระยามชนครีทงหลายว่า เมื่อเจ้าพระยาวิไชยเณทร์
 เขามัดบัญญัติยิ่งกว่าท่านทั้งปวงดังนี้ ฤจะมิให้เราเลี้ยงเขาเป็นใหญ่
 กว่าท่านทั้งปวงได้ แล้วก็ทรงพระกรุณาปูนบำเหน็จ พระราชทาน
 เลี้ยงงาให้เจ้าพระยาวิไชยเณทร์ชื้อ แล้วให้มีบิโชนหน้าด้ามร้อยสำหรับ
 ยศ แล้วทรงพระกรุณาโปรดให้ตั้งเบาะสูงคอกหนึ่งขณะเมื่อเวลานั้น แต่
 พระราชทานเครื่องอุปโภคเป็นอันมาก จำเดิมแต่บั้นมาเจ้าพระยา
 วิไชยเณทร์ ว่าราชการอันใดก็ยิ่งดีชชชชช แต่คิดอ่านพิศทุตตั้งใด
 ก็ว่ากล่าวพอพระไทยทุกประการ ท้าวพระยาข้าทูลตลอดองค์พระบาท
 ทงหลายก็ยำเกรงยิ่งนัก.

๑ อยู่มาเพดาหนึ่งจึงเจ้าพระยาด้มุนหายก กราบทูลพระกรุณาว่า
 เมืองพระพิศณุโลกเป็นหัวเมืองใหญ่กว่าฝ่ายเหนือ แต่ที่ทางซึ่งจะรับ

ราชศัตรูเพื่อจะมีมานั้นเห็นมีผู้มั่นคง แดจะขอพระราชทานให้ก่อบ้อมใหญ่ไว้สำหรับเมือง อนึ่งฝ่ายข้างปากใต้เด้าจะขอให้ก่อบ้อมใหญ่ไว้ ณ เมืองชนบททั้งสองฟากหน้า แดจะทำสายโซ่อันใหญ่ซึ่งขวางหน้าตลอดถึงกันทั้งสองฟาก สำหรับจะป้องกันอิริราชไพร่จะมีมาทางเขต ส้มเค็ญ พระพุทธเจ้าอยู่หัวก็ครีครวเห็นชอบด้วย โดยถ้อยคำเจ้าพระยาวิไชยณรงค์ กราบทูลนั้น แดทรงพระกรุณาดำรัสให้เจ้าพระยาวิไชยณรงค์เป็นแม่กอง ก่อบ้อมแด่เมืองพระพิศณุโลก แดเมืองชนบทนั้นแล้วเสร็จทั้งสองตำบล.

๑ ครองหนพระบาทบรมนารถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว เสด็จทรงพระราชดำเนินไปนมัสการพระพุทธบาททุกปี ๆ มิได้ขาด แดเสด็จประทับอยู่ ณ พระราชนิเวศธารเกษม ทรงพระกรุณาให้แต่งกรมหรงค์พถวายพุทธสมโภชสามวันตามโบราณราชประเพณีเสร็จแล้ว ก็เสด็จกลับยังเมืองตพบุรี แดดำรัสให้ตั้งแต่งทูบปราบเสถิตมารคแต่พระพุทธบาทมา โดยทำยพุกยุงแต่ทำคีตา เปนทางหาดวงตลอดคราบเท่าถึงเมืองตพบุรี แดให้ตั้งแต่งทางคันทเดชบศร์แต่ทางสระแก้ว แดทางท่าเรือตำบลพระค้ำหนักทำเจ้าตมูก แดว่าทรงพระกรุณาให้ปฏิสังขรณ์พระมรรูปพระพุทธบาทที่ชำรุดปรักหักพังแล้วเสร็จ แดพระองค์บำเพ็ญพระราชกุศลเปนสาธุประถัมภกโดยอนุเคราะห์.

๑ อยู่มาวันหนึ่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปประพาศ ณ พระค้ำหนักตำบลสระแก้ว พร้อมด้วยมุขมนตรีทั้งหลายโดยเสด็จพระราชดำเนินนั้นเปนอันมาก แดเมื่อเสด็จกลับเข้าในพระราชวัง พระองค์เสด็จทรงม้าพระที่นั่งบรมราชพาหนะมีพรรณอันแดง ประดับด้วยเครื่องราชูปโภคพร้อมเสร็จ แดเสด็จขับม้าพระที่นั่งเปนบาทอย่าง

๑ ฤกษ์กราช ๑๐๔๔ ปีจอจัตวา ค่ำ ๕ ขณะนั้นเจ้าพระยาเดโชตรกฤษ
 บรมคเชนทรนิตทนต์นั้นป่วยดั่งแก่อนิจกรรม ส้มเค็ญพระเจ้าอยู่หัวทรง
 พระโสมนัสอาไถในพระยาข้างเผือกนั้นเป็นอันมาก จำเดิมแต่
 ก็มีได้บายพระไทยเคย จนทรงพระประชวรลงในป็นนั้น แดพระโรค
 หนักหนักลง จะทรงนั่งว่าราชการมิได้ ตำบาศพระไทยนัก จึงมี
 พระราชโองการตรัสเห็นอกเห็นใจระหม่อม โปรคให้พระเพทราชา
 ว่าราชการแทนพระองค์ แดพระเพทราชา ก็ไปว่าราชการอยู่ณคักพระ
 เจ้าเหา พร้อมด้วยท้าวพระยาเดโชนามคัมขมนครที่ทั้งหลายเป็นอันมาก
 แดให้มัตราไปทุกหัวเมือง ให้เจ้าเมืองกรมการจัดแจงตรวจตราเดโช
 หัวเมืองให้พร้อมไว้ แดให้ขีดค่านทางทุก ๆ ตำบล เกดออกกฤตศัพท์
 ซึ่งทรงพระประชวรนั้นจะเดื่องฎาไป หม่อมรินราชไพริฐแต่จะกำเริบ
 ยกมาย้ายบ้านในแคว้นแคว้นเรา แดให้ตรวจตระเวนรักษาตามแดนระวัง
 การคัก แดพระเพทราชาว่าราชการครั้งนั้นโดยสุจริต จะได้คิดสิ่งใด
 สิ่งหนึ่งนั้นห้ามมิได้ อยู่มาวันหนึ่งหดวงศ์คักก็เข้าไปในพระราชวัง
 มิได้ไปฟังราชการณคักพระเจ้าเหา แดไปนั่งอยู่ณทิมดาบ จึงเห็น
 ส้มมิงพระคบะผู้เฒ่าก็เรียกให้เข้ามานั่งในที่นั้น แดสนทนากันด้วยกิจอื่น ๆ
 เป็นอันมากแล้ว จึงถามส้มมิงพระคบะว่าอย่างธรรมเนียมข้างรามัญ
 ประเทศ ถ้าพระเจ้าแผ่นดินทรงพระประชวรหนักจะถึงกาลทิวงคต แด
 พระราชบุตรพระราชนัดดา วงษานวงษ์ แดเสนาบดีจะคิดเอาราชสมบัตินั้น
 ทำอย่างไร จึงส้มมิงพระคบะก็บอกอย่างธรรมเนียมข้างรามัญประเทศ
 ถ้าพระมหากษัตริย์ทรงพระประชวรหนักจะสวรรคต แดผู้ใดจะคิด
 เอาราชสมบัตินั้น ก็เร่งจัดแจงเตรียมผู้คนเครื่องธำตราอุชให้พร้อม

ไว้แต่ยังมีทนต์วรรคต ครั้นเห็นจวนจะสวรรคตแล้ว ก็ยกจู๋เข้าไปปัดน
 ราชสมบัติในเพดานนี้ อย่าให้ทันคนอื่นรู้จึงได้โดยสะดวก ถ้าแต่คนอื่น
 รู้การนี้แล้ว ก็จะมีความปราถนาในราชสมบัติบ้าง แต่จะตระเตรียมผู้
 คนรอบฟุ้งช่วงชิงฆ่าฟันกันตายเป็นอันมากแต่ก็จะได้ไม่ล้มคเนทคิดไว้ แต่
 จะได้เป็นอันยากนัก หาดวงสวรรคตได้พึ่งถ้อยคำสั่งมิ่งพระคบบอกอุบาย
 ช้างแดงตงนกกมความย่นตนัก จึงว่าบดินทร์เด๋จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระ
 ประชวรหนัก เห็นจะสิ้นพระชนมายุสวรรคตภายในสองสามวันเป็นแท้
 แต่ตัวเราเป็นพระราชโอรสมีความปราถนาในราชสมบัติ แต่จะคิดอ่าน
 เหาราชสมบัติท่านจะเข้าด้วยเราฤๅหาไม่ จึงสั่งมิ่งพระคบบอกว่าถ้า
 ท่านจะทำการใหญ่จริงแล้ว ข้าพเจ้าจะช่วยคิดอ่านด้วย อย่าวิตกเลย
 หาดวงสวรรคตเห็นสั่งมิ่งพระคบบอกเข้าด้วยโดยสุจริตจริงแล้ว จึงถามว่าคน
 ของท่านมีอยู่มากน้อยเท่าใด สั่งมิ่งพระคบบอกว่ามีอยู่สามร้อยเศษ
 หาดวงสวรรคตจึงว่าท่านจงตระเตรียมให้พร้อมไว้แต่ในสองสามวัน สรรพ
 ด้วยเครื่องสำตราดูซทั้งปวง แล้วจงซุ่มไว้อย่าให้ใคร ๆ รู้ แต่สั่งมิ่งพระ
 คบบรับคำแล้ว ก็ไปจัดแจงผู้คนแต่เครื่องสำตราดูซไว้พร้อมเสร็จทุก
 ประการ ครั้นค่ำเพลาประมาณยามเศษ หาดวงสวรรคตก็ขึ้นไปหาพระ
 เพทราชาณจวน ยกมือไหว้แล้วถามว่าบดินทร์เจ้าคุณว่าราชการอย่างไร
 จึงพระเพทราชาบอกโดยกิจอันว่าราชการนั้นให้แจ้งตั้งทุกประการ หาดวง
 สวรรคตจึงถามว่าเจ้าคุณว่าราชการบัดนี้จะเหาราชสมบัติเองฤๅ ๆ จะให้
 แก่ผู้ใด พระเพทราชาจึงบอกว่าถ้าพระเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตแล้ว
 บิดาก็จะถวายราชสมบัติแก่สมเด็จพระเจ้าตากสินซึ่งเสด็จอยู่ณพระราชวัง
 หลับ หาดวงสวรรคตได้ฟังดังนั้นจึงว่าถ้าเจ้าคุณยอมให้แก่ผู้อื่นไซ้ข้าพเจ้า

ก็ไม่เข็ดด้วย พระเพทราชาได้ฟังถ้อยคำหุดวงสัตว์ก็คิดว่าดังนั้นก็เห็นว่า
จะกระทำการใหญ่ จึงว่าเจ้าจะคิดอ่านกระทำเป็นประการใด ๆ บิดาก็
จะกระทำตามถ้อยคำทุกประการ หุดวงสัตว์ก็คิดว่าผู้คนทแถมถืดทหาร
ที่ร่วมมือของเรามีอยู่มากน้อยเท่าใดเจ้าคุณจงหาตัวมาให้ด้วย แต่ให้
ตระเตรียมเครื่องสำตราวุธให้พร้อมมือกัน ให้ชุมนุมอยู่ณวัดแถบบ้านทุ่ง
หลายแยกย้ายกันอยู่ อย่าให้การเอิกเกริกเฟื่องฟูไป แต่เจ้าคุณจง
จัดแจงการให้พร้อมแต่ในสองสามวัน แล้วจึงส่งคนทั้งหลายไปยังสำนัก
ข้าพเจ้า ๆ จะคิดอ่านเอาราชสมบัติให้ได้ แต่พระเพทราชาเห็นด้วย
โดยความคิดทุกประการ แล้วหุดวงสัตว์ก็กราบลาไปยังบ้าน ส่วน
พระเพทราชาจัดแจงตระเตรียมผู้คนเครื่อง สำตราวุธ ทั้งปวง พร้อมเสร็จ
แล้วก็ส่งไปยังบ้านหุดวงสัตว์ก็ แล้วก็ไปว่าราชการอยู่ณคอกพระเจ้า
เหา พร้อมด้วยท้าวพระยาข้าทูลต่อของชุดพระบาททั้งหลาย ประชุม
กันอยู่ทันททุกเพดาเข้าเย็นเป็นนิจกาดมิได้ขาด.

๑ ขณะนั้นสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงพระประชวรอยู่ณ พระที่นั่ง
สุทธาสวรรย์ แต่พระโรคหนักกำเริบมากขึ้น จะเสวยพระกระยาหาร
ก็ไม่ได้ เกือบใกล้จะสวรรคตอยู่แล้ว แต่หุดวงสัตว์ก็คิดคดว่านั่น
ด้วยหุดวงทรงบาศกรรมข้างขวาผู้หนึ่งเป็นที่ไวใจได้ ครั้นเห็นพอจะทำ
การได้แล้ว จึงให้หาทแถมถืดทหารทั้งหลายแลรามัญพวกตั้งมิ่งพระศบะ
ประมาณสามร้อยเศษมาพร้อมกันแล้วจึงตั้งว่า ท่านทั้งหลายจงชวนกัน
ไปดับอาวุธแล้วจึงแยกย้ายกันไปชุมนุมอยู่ทางนั้นทางนั้นพร้อมกันแต่เวลายาย
แล้วสามนาฬิกา แล้วจึงทำอุบายเอาอาวุธซ่อนเข้าไปในพระราชวัง
ให้จงได้ จงทำอย่าให้นายประตูเขาสงสัยเลย ถ้าเราเข้าไปณคอกพระเจ้าเหา

ดึกครู่หนึ่งแล้วท่านทั้งหลายจึงรีบเข้าไปในถนนให้พร้อมกัน แล้วจึง
 เขาอาวูรพาดเข้าไปตามช่องประตูหน้าต่างคั่นแฉกแฉกโดยรอบ
 คนทั้งหลายรีบค้ำก้ไปทำตามถ้อยคำทุกประการ แล้วคิดอ่านเอาอาวูร
 ซ้อนเข้าไปได้ในพระราชวัง แล้วก็แยกกันคอยอยู่ในที่อันสมควรมิให้
 ผู้หนึ่งได้ย ฝ้ายหลวงสรศักดิ์ก็ใช้ทนายให้เข้าไปดูท้าวพระยา
 ทูลต่อองค์พระบาททั้งหลายซึ่งประชุมกันอยู่ ณ คอกพระเจ้าเหานนมาพร้อม
 แล้วฎาประการใด แดทนายก็เข้าไปยังคอกพระเจ้าเหานเห็นท้าวพระยา
 ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งหลายมาตั้งแล้ว ยังไม่มาแต่เจ้าพระยา
 วิไชยเสนทรผู้เดียว ก็ก้มบอเหานนมาแจ้งแก่หลวงสรศักดิ์ หลวง
 สรศักดิ์ได้แจ้งเหานนแล้วจึงว่าทำไมแก่ ข้ายฝรั่งนั้นมันไม่มากก็แล้วไปเกิด
 เพลาชายแล้วสามนาฬิกา หลวงสรศักดิ์ก็คกแต่งกายที่จะให้ม่านาจ
 เสร็จแล้วก็เข้าไปในพระราชวัง แวดล้อมด้วยทหารร่วมใจสืบหกกคน
 แดให้ทนายคนสนิทหนึ่งถือดาบตามเข้าไปด้วย ครั้นเข้าไปณคอก
 พระเจ้าเหานแล้ว ก็นั่งทโกตพระเพทราชา ยกมือไหว้บิดาแล้วจึงว่า
 ชินท่ามกลางขุนนางทั้งปวงว่า บิดน้อมเศียรพระเจ้าอยู่หัวทรงพระ
 ประชวรหนักอยู่แล้ว ถ้าแดพระองค์เสด็จสวรรคตไซ้ ตัวเราเป็น
 พระราชโอรสจะเอาราชสมบัติ ท่านทั้งหลายจะเข้าด้วยเราฤาไม่ ให้เร่ง
 บอกออกมา ถ้าผู้ใดไม่เข้าด้วยเรา าก็จะประหารชีวิตครุณนเดี่ย
 ขณะเมื่อหลวงสรศักดิ์วาทนคั่นน ฝ้ายทแถมอาหารทั้งหลายก็มา
 พร้อมกันแล้ว แดเขาอาวูรพาดเข้าไปตามช่องประตูหน้าต่างคั่นนโดยรอบ
 บ้างก็ถืออาวูรไปในคั่นนเป็นอันมาก ล้วนท้าวพระยาพระหลวงขุนหมื่น
 ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งหลายได้ฟังถ้อยคำหลวงสรศักดิ์ว่าดังนี้ แด

เห็นผู้คนที่ออกรูชเป็นอันมากก็ตกใจกลัวยิ่งนัก แต่จะคิดอ่านประการใด
 ก็เห็นไม่ได้ ด้วยการนั้นผู้เอามาที่นั่นก็กลัวความตายก็ต้องนั่งอยู่ มี
 ที่จะได้ตอบประการใด บ้างก็ยอมกายถวายบังคมเป็นอันมาก หดวง
 ด้รศักดิ์เห็นดังนั้นก็จับดาบชนกวดแกว่ง แล้วก็ร้องคุกคามดำทับไปว่า
 คนทั้งหลายในนี้จงนั่งอยู่เถ่า จะเข้าด้วยเราฤๅหาไม่ให้เร่งเข้ามา ถ้า
 ผู้ใดไม่เข้าด้วยเรา ๆ ก็จะมีฟันเขี้ยวฟันคน ส่วนท้าวพระยาข้าราชการทั้ง
 หาดายเห็นดังนั้น ก็ยิ่งสะดุ้งตกใจกลัวความตายยิ่งนัก ต่างคนต่างถวาย
 บังคมลงพร้อมกันแล้วกราบทูลว่า ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายขอเข้าด้วย
 พระองค์ทั้งสิ้น แต่จะขอเป็นข้าทำราชการอยู่ในใต้ของขลุ่พระบาทสืบไป
 หดวงด้รศักดิ์เห็นขุนนางทั้งปวงอยู่ในอำนาจสิ้นแล้ว ก็เข้าไปถวายบังคม
 พระเพทราชาผู้เป็นบิดา แล้วรับพระโองการแล้วมอบเงนล้อมบัตถถวายแก่
 พระเพทราชานน ฝ่ายท้าวพระยาข้าราชการของขลุ่พระบาททั้งหาดายก็รับ
 พระบิณฑูรแก่หาดวงด้รศักดิ์ แต่อัญเชิญชนประดิษฐานณที่มหาอุปราช
 ในขณะนั้น จึงหาดวงด้รศักดิ์ผู้สำเร็จราชการณที่มหาอุปราช ก็ใช้ให้
 ทนายไปอาราธนาพระพุทธรูปพระคัมภีร์ปริยัติธรรมณเรือน แต่ให้ไป
 นิมนต์พระสงฆ์สามเณรแล้วกราบทูลมาด้วยพร้อมกัน แล้วก็ถวาย
 นมัสการพระรัตนไตรยาริคุณสุนทรภาพด้วยเบญจางคประดิษฐ์ แล้วให้
 ขุนนางทั้งนกกินนาพพิพัฒน์ดักถวายสาบาคตามโบราณราชประเพณีแล้ว
 ทุกประการ จึงพระเพทราชาผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ก็ให้เจ้าพระยา
 ด้รสงครามเป็นผู้รับสั่ง ให้ไปหาตัวเจ้าพระยาวิไชยเณทร์เข้ามา ถ้า
 สำเร็จราชการแล้วเราจะเลี้ยงให้ถึงขนาด แต่เจ้าพระยาด้รสงครามก็สั่ง
 ให้ทนายออกไปหาตัวเจ้าพระยาวิไชยเณทร์ณบ้าน ว่ามีพระราชโองการ

ให้หา ครั้นเจ้าพระยาวิไชเยนทร์ ได้แจ้งก็เข้าใจในเหตุทั้งนั้น แต่จึง
 ถามว่าใครเป็นผู้รับสั่ง ทนายก็บอกว่าเจ้าพระยาสุรสงครามเป็นผู้รับสั่ง
 เจ้าพระยาวิไชเยนทร์จึงว่าเจ้าพระยาสุรสงครามให้หาเราไปบัดนี้ ประคุด
 เขียนด้วยมือแต่จะมาดบด้วยเท้าได้ ด้วยเจ้าพระยาสุรสงครามมีคุณ
 ประการแก่เราเป็นอันมาก ได้ช่วยข้อมมาแต่เดิมนี้ แดกดับ จะ
 มาทำตายคุณแต่ยั้งนึกก็ควรยั้งนึก ถ้าเราจะเข้าไปบดินทรายจะมี
 ไภยอันตรายเป็นมั่นคง แดทนายก็เตือนว่าพระราชโองการให้หาเป็น
 การเร็ว เจ้าพระยาวิไชเยนทร์มีอาชวดีพระราชโองการได้ ก็ตก
 แต่งกายแล้วชนแต่ดียง มีบโชนแดทนายให้นำมาจนเข้าประตูพระราชวัง
 นั้น ส่วนหลวงสรศักดิ์ผู้สำเร็จราชการณที่มหาอุปราช เมื่อ
 ให้ไปหาตัวเจ้าพระยาวิไชเยนทร์นั้น ก็กะเกณฑ์ทแถมทหารให้ ไป
 อยู่ประจำรักษาทุกข้อมทุกประตู รอบพระราชวังทั้งปวง แต่ให้ปิด
 ประตูเสียอย่าให้ผู้ใดเข้าออกแปลกแปลอมได้ ให้ตรวจตราระวังระไว
 เป็นกวดขันทุกตำบลแล้ว ก็จัดแจงทแถมทหารให้ไปคอยเจ้าพระยา
 วิไชเยนทร์อยู่ทางประตูจะเข้ามา ถ้าเข้ามาแล้วจงฆ่าเสีย ครั้นเจ้า
 พระยาวิไชเยนทร์เข้ามาถึงในประตูพระราชวัง คนซึ่งไปคอยอยู่ต้อง
 ข้างประตูนั้นก็เอาไม้พลองตีเอาเจ้าพระยาวิไชเยนทร์ตกลงจากแต่ดียงแล้ว
 ประหารจนถึงชีวิตนั้น แดพวกเจ้าพระยาวิไชเยนทร์นั้น ครั้นเห็น
 นายเป็นเหตุแล้วก็ตกใจกลัว ต่างคนต่างวิ่งหนีกระจัดพลัดพรายไปสิ้น
 จึงพระเพทราชาผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ก็พาหลวงสรศักดิ์ขึ้นไปเฝ้า
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งทรงพระประชวรอยู่ ณ พระที่นั่งสุทธาสวรรย์ แด
 ทวายนังศิมแล้วกราบทูลถามพระอาการซึ่งทรงพระประชวรนั้น แดวก

กราบทูลแด่สมเด็จพระราชินีทรงฟัง ซึ่งได้อากถำบังคัมภีร์นิทาน
 เสร็จสิ้นทุกประการ แล้วบังคมทูลพระกรุณาว่า ถ้าพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ
 สวรรคตไซ้ ข้าพระพุทธเจ้าจะรักษาราชสมบัติไว้ถวายสมเด็จพระเจ้า
 ลูกเชอกรมพระราชวังหลัง สมเด็จพระบรมพิตรพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงฟัง
 พระเพทราชากราบทูลดังนั้น ก็เข้าพระทัยในกิริยาแห่งพระเพทราชา
 แด่ดวงสรค์ก็คิดอันคิดการเป็นขบถนั้นก็ทรงพระพิโรธ แด่ทรงจับ
 เอาพระแสงดาบซึ่งวางอยู่ข้างที่ แด่เสด็จถูกยี่นชนใดด้วยสามารถ
 พระองค์ทรงพระพิโรธเป็นกำลัง มีพระราชโองการคร่ำว่าอายต้องคนพ้อ
 ถูกนคิดการเป็นขบถ พระองค์จะเสด็จพระราชดำเนินไปประหารชีวิต
 พระเพทราชาแด่ดวงสรค์ก็ ก็มีอาจสามารถจะเสด็จพระราชดำเนิน
 ไปได้ ด้วยทรงพระประชวรหนักทพธภาพอยู่แล้ว ทรงพระกายก็สิ้นจะ
 เสด็จดำรงพระองค์มิได้ ก็ล้มลงในที่นั้น แด่พระแสงดาบทรงหนัก
 ตกจากพระหัตถ์ แด่มมีพระราชดำริที่ว่า เทพยเจ้าผู้บำรุงรักษาพระ
 บวรพุทธศาสน์นางใจไว้ชีวิตเราก็คงเจ้าเจ็ดวัน จะขออุหน้ำอายขบถต้อง
 คนพ้อถูกนให้จึงได้ ขณะนั้นพระเพทราชาแด่ดวงสรค์ก็คิดกตบถมา
 จากพระที่นั่งสุทนต์วรยศแล้วก็เข้าใจว่า สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินจะเสด็จ
 สวรรคตในวันนั้นเป็นแท้อยู่แล้ว จึงแต่งคนสนิทให้เอาเรือเร็วตรงไปยังกรุง
 เทพพระมหานคร แด่ให้ทูตอัญเชิญเสด็จพระเจ้าลูกเชอเจ้าฟ้าอโยทศ
 ซึ่งเสด็จอยู่ณพระราชวังบวรสถานพิมุขฝ่ายหลัง ว่าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ทรงพระประชวรหนักอยู่แล้ว แด่บัดนี้พระราชโองการให้อัญเชิญเสด็จ
 ขึ้นไปเสวยณเมืองดงบุรีเป็นการเร็ว ผู้รับสั่งก็เอาเรือเร็วรับตรงไปยัง
 กรุงเทพพระมหานครในวันนั้น.

๑ ส่วนสมเด็จพระบรมพิศพระพุทฺธเจ้าอยู่หัว จำเดิมแต่เสด็จตั้งมณฑล
 เพดานนั้นพระโรคก็กำเริบมากขึ้น จึงมีพระราชดำรัสให้หาบรรดาชาว
 ที่ชาววังซึ่งเป็นข้าหลวงเดิมประมาณสิบห้าคน เข้ามาเฝ้าในพระมหา
 ปราสาทที่นั่งสุรธาธรรมิณีเสด็จทรงพระประชวรอยู่นั้นแล้ว จึงมีพระ
 ราชโองการตรัสว่าบัดนี้ข้าพระองค์ต้องคนพ่อลูกมันคิดการเป็นขบถ ฝ่ายเรา
 ก็ป่วยทุพพลภาพหนักอยู่แล้ว เห็นชีวิตจะไม่ตลอดไปจนสามวัน แต่
 ซึ่งท่านทั้งหลายจะอยู่ในมรณาคันนั้น เห็นว่าข้าพเจ้าพ่อลูกมันจะฆ่า
 เสียสิ้น อย่าอยู่เป็นคฤหัสถ์เลย จึงบวชในพระบวรพุทฺธศาสนา เอา
 ธงไชยพระอรหันต์เป็นที่พึ่งจะได้พ้นภัย จึงดำรัสให้ไปเบิกเอา
 ไตรจักรพระคตังสุภรัตมาพอบครบตัวกัน แต่มีพระราชโองการตรัส
 ให้ไปอาราธนาพระสังฆราชาคณะเข้ามาประมาณยี่สิบรูปในเพดานนั้นแล้ว
 ดำรัสว่านิมนต์พระผู้เป็นเจ้าทั้งหลาย จึงนำเอาคนเหล่านั้นออกไปอุปสมบท
 บวชเป็นพระภิกษุภิกษุณีในพระพุทฺธศาสนาด้วยเถิด จึงพระสังฆราชาคณะ
 ทั้งหลายถวายพระพรว่า ซึ่งอาตมทั้งปวงจะนำเอาอุบาสกเหล่านั้นออกไป
 อุปสมบทณอารามนั้น เห็นว่าผู้ซึ่งประจำรักษาประตูพระราชวังนั้น
 จะห้ามมิให้ออกไป สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสได้ทรงฟังดังนั้น ก็ทรง
 พระพิโรธแล้วโทมนัสในพระไทยเป็นกำลัง แต่มีรูปที่จะทำประการใด
 ด้วยทรงพระประชวรหนักเป็นอาสันตวิงคคอยู่แล้ว จำเป็นจำอยู่ใน
 บังคับพระเพทราชา จึงมีพระราชดำรัสว่าถ้ากระนั้นนิมนต์พระผู้เป็น
 เจ้าทั้งปวงให้อุปสมบทบวชคนเหล่านั้นในปราสาทของโยมนั้นเถิด จะได้
 ฤกษ์ได้ แต่พระสังฆราชาคณะทั้งหลายถวายพระพรว่า ถ้าแต่พระราช
 สมภารเจ้า ทรงพระราชอุทิศ พระมหาปราสาทถวายเป็น พระวิสุตคามสีมา

พระเจ้าอยู่หัวก็สวรรคตในเวลานั้น เป็นวันพฤหัสบดีเดือนห้าแรม
สามค่ำ ศักราช ๑๑๔๔ ปีจอจัตวาศก^๑ พระบาทบรมนารายณ์
ราชบิดาพระพุทธรเจ้าอยู่หัว พระชันษาออกจัตวาศก แรกเสด็จด้วย
ราชรถม้า^๒ พระชนม์ได้ ๒๕ พระพรรษา เสด็จดำรงราชอาณาจักร
อยู่ได้ ๒๖ พระพรรษา ขณะสวรรคตณพระที่นั่งสุทนต์วรรมมหาปราสาท
ศิริพระชนม์ ๕๑ พระพรรษา.

แผ่นดินสมเด็จพระมหาบุรุษ (พระเพทราชา)

๑ ส่วนผู้ถูกรบตั้งซึ่งลงไปยังกรุงเทพพระมหานครนั้น ก็ไปกราบทูล
เจ้าฟ้าอภัยทศ^๒ เสด็จขึ้นทุกประการ แดเจ้าฟ้าอภัยทศมีทัณฑ์ราบใน
การอันเป็นคุณให้หัดดำคัมพูพระไทยว่าจริง พิเศษยกกราบทูลว่าอยู่แต่

๑ ปีสมเด็จพระนารายณ์สวรรคต ตามที่จดไว้ในหนังสือพงษาวดาร
นครศรีธรรมราช^๓ ที่จริงอีก ๖ ปีจึงสวรรคต เมื่อวันอาทิตย์เดือน ๘
ขึ้น ๑๑ ค่ำมีโรงจุดศักราช ๑๐๕๐ ตรงกับวันที่ ๑๑ กรกฎาคม
คฤศศักราช ๑๖๘๘. (ด.ร.)

๒ เจ้าฟ้าอภัยทศ หนังสือพงษาวดารว่าเป็นพระราชโอรสสมเด็จพระ
นารายณ์ แต่ตามจดหมายเหตุของฝรั่งที่ได้อเข้ามาเมืองไทยในครั้งนั้น
ทุก ๆ ฉบับ ก็ต่างความค้องกันว่า สมเด็จพระนารายณ์ไม่มีพระราช
โอรส มีแต่พระราชธิดา เจ้าฟ้าอภัยทศที่อยู่กรุงเก่าในเวดาสเด็จพระ
นารายณ์สวรรคตนั้น ว่าเป็นพระราชอนุชา หนังสือที่เรียกว่า
คำให้การขุนหลวงหาวัดก็กล่าวไว้ว่า สมเด็จพระนารายณ์ไม่มีพระราช
โอรส ช่างเหตุนี้ประกอบกับเรื่องอุบัตของหลวงสรศักดิ์ อธิบายไว้
ในหนังสืออนนัยดียว. (ด.ร.)

พระเพทราชาหวดงส์รศกดี แดงเด็จจนไปครงนจระมคระวงพระองค
 จงหนัก เจ้าฟ้าอโยทศทรงพยักเอาแฉ้ว ก็เด็จตงเรือพระที่นั่ง
 เร่งชนไปณเมืองตพบุรี ครนไปถึงวัดพระพรหมคำบตปากน้ำโพสพ
 ก็เด็จแฉวเรือชนหาพระพรหมครุครุหนึ่งแฉ้วนมัสการดา ก็เด็จกตบ
 ตงเรือพระที่นั่งรบชนไปยังเมืองตพบุรี ก็ให้ประทับเรือพระที่นั่งเข้า
 ณณวนประจำท่า พอส่มเด็จบรมราชบิดาสวรรคตเด็ยก่อนแฉ้วน้อยหนึ่ง
 จึงหวดงส์รศกดีผู้ดำเร็จราชการณทิมหาอุปราช ก็ให้ข้าหวดงไปกุม
 เอาพระองค์เจ้าฟ้าอโยทศไปดำเร็จโทษ เด็ยด้วย ทอนจันท์ ณคำบตวัด
 ทรากเด็จแฉ้ว จึงส่มเด็จพระเพทราชาธิราชเจ้า ก็เด็จจจนเสฉว
 สวรรยาธิปัตติกวดยราชดำรงพิภพดีมาอาณาจักรสืบไป จึงทรงพระ
 กรุณาจคแฉงคังแฉงข้าหวดงเดิมทังหตายเปนขุนนางผู้ใหญ่ผู้น้อยเปนอัน
 มาก โดยส่มคอรแก่ความชอบเด็จแฉ้ว ก็พระราชทานเค็รของ
 อุปโภคบริโภคตามส่มคอรแก่ถวานุคักดี แฉ้วทรงพระกรุณาโปรด
 ให้บรรดาท้าวพระยาข้าทูตตองรุดพระบาททังปวงถอนาพระพิพฒสคยา
 ถวายส่าบาดตามโบราณราชประเพณีเด็จแฉ้ว ก็ให้กระทำพระราชพิธี
 ปราบดาภิเศกเฉลิมพระราชมณเฑ็ยร จึงพระบาทบรมบพิตรพระพุทช
 เจ้าอยู่หัว ก็ทรงพระกรุณาโปรดให้หวดงส์รศกดีซึ่งเป็นบรมโอรสาธิราช
 ธิษประคิษฐานณที่กรมพระราชวังบวรสถานมงคล ขณะนนท้าวพระยา
 เสนาบคัมมครมุขทังหตายเฝ้าพร้อมมุดอยู่ส่น ยังขาดอยู่แต่พระยา
 หุเซ่งข่านผู้เด็ยง แฉ้วพระยาหุเซ่งข่านคนน ขณะเมือส่มเด็จพระ
 นารายณผู้เปนเจ้าทรงพระประชวรหนักอยู่นั้นหาอยู่ไม มีกิจธุระออกไป
 อยู่ณบ้านป่า ครนรู้ว่าเด็จจสวรรคตแฉ้วแฉ้วราชส่มบคได้แก่พระเพท

ราชาก็ตกใจกลัวรีบเข้ามาณเมืองดพบุรี แดเข้าไปเฝ้าสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัว พระเจ้าอยู่หัวมีพระราชโองการตรัสถามว่าพระยาหุ่แข่งชาน
 ไปไหนฟังมา พระยาหุ่แข่งชานกราบทูลพระกรุณาว่า ข้าพระพุทธเจ้า
 มีกิจธุระออกไปอยู่บ้านป่าหาอยู่ไม่ ครั้นทราบว่าพระเจ้าแผ่นดินสวรรคต
 แดพระบาทบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นเสวยราชสมบัติแล้ว
 ข้าพระพุทธเจ้าก็รีบกลับเข้ามาเป็นข้าทูลตองของสมเด็จพระบาท กระทำราชการ
 ส่นองพระเดชพระคุณสืบไป สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวครั้นได้ทรงฟังดังนั้น
 ก็ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานโทษให้ ซึ่งมีได้มาที่นั้น แดว่าครั้น
 ให้พระยาหุ่แข่งชานถือนำพระพิพัฒน์ศักยาตามธรรมเนียม จึงสมเด็จพระ
 พระเจ้าแผ่นดินก็ดำรัสให้เจ้าพนักงานจัดแจงการ อันจะเชิญพระบรมศพได้
 ในพระโกษฐูเสด็จแล้ว ก็มีพระราชกำหนดแก่ท้าวพระยาเสนาบดีมนตรี
 มุขทั้งหลาย ให้เตรียมการโดยตำแหน่งพนักงานทั้งปวงให้พร้อมไว้
 อีกเจ็ดวันจะเสด็จพระราชดำเนินลงไปยังกรุงเทพพระมหานคร แด
 ทรงพระกรุณาให้พระโหราหาฤกษ์ ครั้นถึงวันอันได้มหาพิไชยฤกษ์
 แด สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็อัญเชิญพระบรมโกษฐูลงสู่เรือพระที่นั่งศรี
 สยามรรตไชย อันอำไพด้วยเดวกรรมยุรฉัตรบังวิรุบบังแทรกได้ว แห
 แหนไปโดยลำดับขตมารคิถี ลงไปยังกรุงเทพพระมหานครก่อน แด
 ดำรัสให้เทเอาควอพยพข้าทูลตองของสมเด็จพระบาทแดสมณพราหมณาจารย์
 ทั้งหลาย ตามเสด็จลงไปทั้งทางบกทางเรือ แดสมเด็จพระพุทธเจ้า
 อยู่หัวก็เสด็จลงสู่เรือพระที่นั่งไกรสรมุขพิมาน อันอติงการด้วยเครื่อง
 ศิริราไชประ โภคทั้งปวงพร้อมเสด็จ แวดล้อมด้วยเรือพระราชวงษา
 นุวงศ์ เสนาพฤตมาคยราชครูรูปโรหิตบัณฑิตยชาติข้าทูลตองของสุต

พระบาทราชเวียงเปนชนัด โดยขบวนหน้าหลังคังคัมทอองแควนที่ซาร
แต่ให้ชยายพยุหบาตราคตาเคตอเนตอองจากเมืองตพบูรี ตอองตงมายัง
พระมหานครศรีอยุธยา ถึงประทับเรือพระที่นั่งฉนวนประจําท่าพระ
ราชวังหลวง ก็เสด็จขึ้นสู่พระราชวัง ทรงพระกรุณาตั้งให้อัญเชิญ
พระบรมโกษฐานประดิษฐานไว้ณพระที่นั่งสุริยามรินทร์มหาปราสาทแล้ว
ดำรัสให้เจ้าพนักงานกะเกณฑ์ท่าพระเมรุมาศ แดการในพระราชวังในพระ
นครทั้งปวง แล้วมีพระราชโองการครัดสั่งพระมหाराชครูปโรหิตาจารย์
ให้จัดแจงการพระราชพิธีปราบดาภิเศก ณกรุงเทพพระมหานครอีกครั้ง
หนึ่งเด้า ให้เป็นสองครั้ง.

๑ ครั้นถึงวันพฤหัสบดีเดือนสิบขึ้นเจ็ดค่ำมีจอกจิดวาศก เพตาเข้าแล้ว
ดีนาพิภคัสบาท ได้มีหามงคตสวดสัจจอุคตฤกษ์ พร้อมด้วยท้าวพระยา
สํามนตราชเสนาบดีมนตรีมุขตฤชุนชาตุดตอองชุดพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อย
ทั้งหลาย ประชุมกันณพระที่นั่งสุรเวชญ์ปราสาท กระทำพระราชพิธี
ปราบดาภิเศกอัญเชิญสมเด็จพระบรมพิศพระพุทธรเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้น
ผ่านพิภพสุวรรณยาศิบัติถวัลยราช ณกรุงเทพ พระมหานครศรีอยุธยา โดย
โบราณราชประเพณี แดการพระราชพิธีปราบดาภิเศกทั้งปวงนั้น เหมือน
ครั้งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปราสาททอง แล้วถวายพระนามว่าสมเด็จพระ
พระมหาบุรุษวิสุทธิเดชอุดม บรมจักรพรรดิเจ้าพิภพกรุงเทพพระมหา
นครบวรทวารวดีศรีอยุธยา มหาคิตกภพพรรัตนราชธานีบรมย
อุดมราชนิเวศมหาสถาน ขณะเมื่อเสด็จขึ้นเสวยราชสมบัตินั้นพระชนม์
ได้ห้าสิบหกพระพรรษา จึงมีพระราชดำรัสให้มีการมหรศัพสมโภช
พระนครสามวันแล้ว ๆ ทรงพระกรุณาให้ตกแต่งสถมวารคิถ์รอบพระนคร

บ้กษาวัดรัตนตรเบญจรงค์ ซึ่งไชยทรงประฎากเปนระยะกันไป แล้ว
 ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงเครื่องศิริราชวิภูษนาภรณ์แล้วเสด็จ เสด็จ
 ทรงพระราชยาน ออตั้งการด้วยเครื่องสูงได้ว ไฟโรจด้วยปีกทองชนะ
 แตรสังข์ คับคั่งด้วยพดแห่แหนแน่นน้นเปนชนิด โดยกระบวน
 พยุหบาตราน่าหลังพริ้งพร้อมเสด็จ ก็เสด็จประทับณเฑียบพระนคร
 แล้วเสด็จ ก็เสด็จกลับคืนยังพระราชวัง.

๑ ขณะนั้นส่วนพระญาติวงศ์แต่ข้า้หวงเดิมทั้งหลาย ซึ่งอยู่ณบ้าน
 พุดหวงแขวงเมืองสุพรรณบุรี แจ้งว่าสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินได้ผ่านพิภพ
 แล้ว ต่างคนต่างก็ชนษมยินดียิ่งนัก จึงชวนกันหามัจฉมังสาแผลตคตาด
 แก้อ่อนดั่งของต่าง ๆ ตามมีประด้าชนบทประเทศบ้านนอก นำเข้ามา
 ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย จึงทรงพระกรุณาโปรดให้เสด้าพระญาติ
 วงษานุวงศ์แต่ข้า้หวงเดิมทั้งหลายเข้ามาในพระราชวัง โดยทางประตู
 มหาโภาคราชข้างท้ายสระ แต่ให้ยั้งอยู่ในพระราชวัง ใกล้พระราช
 นิเวศมหาสถาน แล้วทรงพระกรุณาโปรดให้เข้ามาเฝ้าถวายสิ่งของ
 ทั้งปวง แต่พระญาติวงษานุวงศ์แต่ข้า้หวงเดิมทั้งหลายเปนชาวชนบท
 ประเทศ มิได้รู้จักพิศทุกตามขนบธรรมเนียมประการใดไม่ เคยพูดจา
 แต่ก่อนอย่างไรก็พูดจาพิศทุกอย่างนั้น แลว่าข้า้หวงทั้งหลายรู้ว่านายท่าน
 ได้เป็นเจ้าของ ก็ยินดากยินดียิ่งนัก ชวนกันเข้ามาเพื่อจะชมบุญนายท่าน
 แลซึ่งคายายผู้เฒ่าผู้แก่คนนั้น ๆ พ่อแม่อันอายน้นบ่วยเจ็บอยู่เข้ามา
 ไม่ได้ ๆ ฝากแต่สิ่งของอันนั้นเข้ามาให้กำนันนายท่านด้วย ส่วนข้า้
 ทูลตอของชุด้พระบาททงหวงได้ฟังดั่งนั้น จึงห้ามว่าท่านทงหวงอย่า
 เรียกว่านาย พระองค์ได้เสดวราชสมบัติเปนพระเจ้าแผ่นดินแล้ว แล

ท่านหงหยายอย่าพูดจาเพศทุตตงนมส้มควรงนัก ส้มเค็ญพระเจ้าอยู่หัว
 ตรีศได้ทรงฟังตงนนักทรงพระศรวต คำรัศว่าคนเหต่านมนเปนช่าวบ้าน
 นอก เคยช่านาญพูดจามาแต่ก่อนอย่างนั้น เรามิได้ถือ อย่าห้าม
 มั้นเคย แล้วทรงพระกรรณาให้ วิเสตตคกแต่งโภชนาหารมาเดยงคู้ให้ อิม
 หน้า แตพวกพระญาตวงษ์แต่ช่าหตวงเคิมทงหตาย ได้รับพระราช
 ทานโภชนาหารมีรัศอันร่อยต่าง ๆ บางคนเปนนักเตงสุธา ก็กราบ
 ทุตว่านายท่านคู้ช่าอยากกินสุธา ก็ทรงพระกรรณาให้เอาสุธามาพระราช
 ทานให้บริโภค ครันได้รับพระราชทานแตก็เมาสุธา บ้างร้องเพลง
 เก็บคอกไม้ออย แตเพลงโก๋ป้าต่าง ๆ ส้มเค็ญพระเจ้าแผ่นดินตรีศ
 ได้ทรงฟังตงนนักทรงพระศรวต แตว่ามีพระราชดำรัศให้เจ้าจอมเฒ่าแก่
 นำเอาพระญาตวงษ์ แตช่าหตวงเคิมทงหตายเข้าไปเทยวชมในพระราชวัง
 ช่างใน แตพระราชมนเฑียร แตพระญาตวงษาแตช่าหตวงเคิมทงหตาย
 เข้าไปเทยวชมในพระราชวังช่างใน แตบนพระราชมนเฑียร แต
 พระญาตวงษ์ช่าหตวงเคิมทงหตาย ได้เห็นเครื่องศิริราชสมภารอันงาม
 วิเศษต่าง ๆ แตนางพระสนมอันมีศิริรูปอนงามกอบปรัดด้วยเครื่องอดังการ
 นุ่งห่มงามต่าง ๆ ต่างคนต่างศรวเสริญเปนอันมาก แตชมพระราช
 กฤชฐาธิการว่า นายเรามิบุญยั้งนัก แตเทยวชมบนพระราชมนเฑียร
 แตจิงหวัดพระราชวังทงปวงทวแตจกดับมาเฝ้า ถวายบังคมแตจกราบทุต
 ศรวเสริญโดยได้เห็นทงปวงนั้น แตจทุตถามว่าคำวั้นนายท่านจะให้คู้ช่า
 ทงหตายนอนทไหน จิงมีพระราชดำรัศว่าเองทงหตายจงนอนอยู่บน
 พระราชมนเฑียรเถิด แตจทรงพระกรรณาให้เฝ้าพระญาตวงษ์ แต
 ช่าหตวงเคิมทงหตายนอนอยู่บนพระราชมนเฑียรสถาน ครันรุ่งเช้าทรง

พระกรุณาให้จัดแจงเตยงดูให้อิ่มหน้าสำราญแล้ว ก็พระราชทานเงินทอง
 พรรณผ้าถุงห่มสิ่งของเครื่องคร่ำมรดกต่าง ๆ เป็นอันมากโดยลำดับภานา
 นุรปลัดวันทุกคน แล้วให้พระราชทานเงินทองสิ่งของทั้งปวงฝากไปให้แก่
 ผู้ซึ่งไม่ได้มานั้น แต่เหล่าพระญาติวงศ์ชาติวงศ์เดิมทั้งหลายได้รับพระ
 ราชทานสรรพวิฤตทั้งปวงแล้ว ถวายพระพรต่าง ๆ แล้วถวายบังคมลา
 ทรงพระกรุณาโปรดให้กลับออกไปอยู่ตามภูมิตำเนาแห่งคนคุดก่อน.

๑ จึงพระบาทบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็มีพระราชดำริเห็น
 เกดว่า ๑ โปรดให้พระอรรคมเหษีเดิมนั้นเป็นพระอรรคมเหษีกลาง
 แดงเจ้าฟ้าศรีสุพรรณซึ่งเรียกว่าพระราชกัศยานี ซึ่งเป็นกรมหลวง
 โยชาติพิ เป็นพระบรมราชกนิษฐของสมเด็จพระนารายณ์เป็นเจ้านั้น เป็น
 พระอรรคมเหษีฝ่ายขวา ตั้งเจ้าฟ้ากรมหลวงโยชาทพ ซึ่งเป็นพระราช
 ธิดาแห่งสมเด็จพระนารายณ์เป็นเจ้านั้น เป็นพระอรรคมเหษีฝ่ายซ้าย
 ตั้งพระราชบุตรของพระองค์ทรงพระนามนิมเป็นลูกดนมมนี้ เป็นพระ
 แม่อยู่หัวนางพระยา ตั้งสมเด็จพระเจ้าหลานเธอพระองค์แก้ว ซึ่งเป็น
 เปนบุตรท้าวศรีสุธาดักษณีน อันเป็นพระราชกนิษฐาของพระองค์นั้น
 เป็นเจ้าฟ้ากรมขุนเดชะบริรักษ์ ตั้งนายจบกษประสิทธิ์คีตปทรวงบาศขวา
 ในกรมช้าง ซึ่งเป็นคู่คิดเอกราชดมบัตด้วยนั้น เป็นกรมพระราชวัง
 บวรสถานภิมุขฝ่ายหลังรับพระบัญชา ตั้งนายกรินทศประสิทธิ์ทรวงบาศ
 ซ้าย ซึ่งเป็นพระราชนัดดา เป็นเจ้าราชินิกุลชื่อเจ้าพระพิไชยสุรินทร ตั้ง
 ขุนทิพพลภักดีเชื้อพระวงศ์เป็นเจ้าราชินิกุลชื่อเจ้าพระอินทรอโถย แต่
 ทรงพระกรุณาพระราชทานเครื่องยศพร้อม ตามตำแหน่งถานาคักัด
 ทุก ๆ พระองค์ แต่ซึ่งเจ้าพระยาสุรสงครามนั้นที่พระราชทานเครื่องยศ

ให้เสมือกับกรมพระราชวังหลัง แดทรงพระกรุณาตั้งนายบุญมากข้า
 หดวงเดิมคนหนึ่งเป็นพระยาวิจิตรภูบาล พระราชทานเจียดทองคำน้ำหนักของ
 กระบี่บงทองเครื่องยศพร้อม แดทรงพระกรุณาโปรดให้สมเด็จพระ
 เจ้าตากเชอกรมพระราชวังบวรสถานมงคลเสด็จไปอยู่ณวังจันทร์ เสด็จ
 ขึ้นเป็นพระราชวังบวร แดพระบัญชาหนักทรงพระกรุณาโปรดให้ไปอยู่
 ณวังหลัง แดเจ้าพระยาสุรสงครามนั้น ทรงพระกรุณาโปรดให้อยู่คึก
 คักที่เดิมบ้านเดิม แดพระราชทานเครื่องสูงสามชั้นให้แห่เข้ามาเฝ้า
 ทูลดอองชุดพระบาทเหมือนกันทั้งสามแห่ง.

๑ อยู่มาวันหนึ่งสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินจะ
 ไปเข้าที่พระบรมมณพระตำหนักคึกกรมหลวงโยธาทิพ ซึ่งตั้งไว้เป็น
 พระอรรคมเหษีฝ่ายขวา กรมหลวงโยธาทิพให้ทูลพระอาการว่าประชวร
 อยู่ จึงเสด็จพระราชดำเนินไปณตำหนักคึกกรมหลวงโยธาเทพ ซึ่ง
 ตั้งไว้เป็นพระอรรคมเหษีฝ่ายซ้าย กรมหลวงโยธาเทพไม่ยอม ครัก
 คักพอต่าง ๆ แดทรงพระแสงดาบพาดพระเพลาอยู่ สมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัวก็เสด็จกลับมาพระราชมณเฑียร ทรงพระกรุณาให้หาหมอทำ
 เदनห์ ครั้นได้หมอมมาแดวก้ให้กระทำตามวิธีเदनห์ แดกรมหลวง
 โยธาเทพก็ให้คั่งไคตไคตหงดง ทรงพระกรรแสงถึงสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัวเป็นกำดั่ง ครั้นเสด็จพระราชดำเนินไปครั้งหลังจึงยอม แด
 เสด็จเข้าไปที่พระบรมมณพระตำหนักคึกกรมหลวงโยธาทิพด้วย จึง
 พระบาทบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็มีพระราชดำริให้เจ้าพนักงาน
 เร่งทำการพระเมรุมาศ ซึ่งจะถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระ
 หนารายน์เป็นเจ้าโดยขนาดใหญ่ชื้อ ๗ วา ๒ ศอก โดยสูง ๒ เदन ๓๓ วา

ศอกคืบ มียอด ๕ ยอด ภายในพระเมรุทองนั้นประกอบด้วยเครื่อง
 ธรรมโศภณพิจิตรต่าง ๆ ธรรมด้วยพระเมรุทิศพระเมรุแทรกแต่ด้าม
 ธรรมเสด็จ แดการพระเมรุมาศนั้นประมาณ ๘ เดือนจึงสำเร็จ.

๑ ครั้นถึงวันเพ็ญเดือนหกปีกุกุญเบญจศก ได้มหาศุภนักขัตฤกษ์
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ให้อัญเชิญพระบรมโกษสูงจากพระมหาปราสาท
 ที่วังสุริยามรินทร์ ประดิษฐานเหนือบุษบกพระมหาพิไชยราชรถ อัน
 อลังการด้วยสุวรรณรัตนวิจิตรต่าง ๆ ธรรมด้วยเสวตรบรรณิศร ชนิด
 พระอภิรมชুমลายพรายพรรณ บังพระสุริยนั้นบังแทรกสดอน พด
 แดรงอนแตรฝรั่งอุโฆษดังสนั่นนั้น บันภาดันด้วยศัพทดำเนินเคียงดุริยางค
 คนตรี ปักดองชนะประโคมครั้นครั้นก็ก้องกาหพนฤบาท แดรถ
 สมเด็จพระสังฆราชดำแดงพระอภิธรรมกถา แดรถไปยเข้าคอกคอกไม้
 รถโยง รถท่อนจันทน์ แดรูปนา ๆ สักฉัจจุบาททวิบาททั้งหลาย หลัง
 มีสิ่งเค็ดได้ใคร่จิวรเปนคู่ ๆ แห่งคูมโหฬาราคิเรกพันทุก อธิกด้วยพด
 แห่งแน่นนั้นเปนชนิดโดยชบวนซ้ายขวานำหลัง พรั่งพร้อมด้วยท้าว
 พระยาเสนาบดีมนตรีมุขตูลงขันทุลลของชุดพระบาททั้งหลาย ด่วนแต่ง
 ภายนุ่งผ้าขาวทองขาวกรวยเชิง ใต้ด้าพอกเสื้อครุยแวดล้อมพระพิไชย
 ราชรถ แดตามไปเบื้องหลังเปนอันมาก ตามอย่างพระราชประเพณี
 มาแต่ก่อน จึงขยับพยุหบาตราไปโดยรัถยาราชวัตรอันรายวันเรียทราย
 ด้อาดตา ครั้นพระบรมศพถึงหน้าพระที่นั่งจักรวรรดิ จึงทรงพระกรุณา
 ให้ดมของสัญญาให้หยุดกระบวนแห่งปวงนำหลังแล้ว สมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัวฯ ทรงพสน์ฝกมขาม โบกด้ามที่ให้ทั้งทาน ขันทุลลของชุดพระบาท
 ผู้ระจำตนักตปฤกษ์ถวายเป็นมงคลด้ามตาแตรวงทั้งทาน ครั้นทั้งทาน

แต่ก็ให้ชื่อของสัญญาให้ยาคตรากระบวณแห่งทั้งปวงไปถึงพระเมรุมาศ จึง
เชิญพระบรมโกษฐเข้าประดิษฐานในพระเมรุทอง ทรงพระกรุณาให้
มีกรรมหรรค์พดมโกษแดดอกไม้เพลิงต่าง ๆ แต่ทรงสถาปนาพระสงฆ์
หมื่นหนึ่ง ค่ำรบ ๗ วันแล้วถวายพระเพลิง ครั้นดับพระเพลิงแล้ว
แปดพระรูปสถาปนาพระสงฆ์อีกตั้งร้อยรูป แล้วเก็บพระอัฐิใส่พระ
โกษฐน้อยอัญเชิญขึ้นพระยานุมาศ ให้เป็นขบวนเข้ามายังพระราชวัง
จึงอัญเชิญพระโกษฐพระอัฐิ เข้าบรรจุไว้ณท้ายจรณาพระมหาวิหาร
วัดพระศรีรัตนเพศจาราม.

๑ ขณะนั้นสมเด็จพระเจ้าตากเอกบรมพระราชวังบวรสถานมงคล ทรง
พระราชดำริห์แค้นกรมพระราชวังหลังแต่เจ้าพระยาสุรสงคราม ด้วย
มีอศรัยยศบริวารยศก็มาก เกรงจะเป็นศัตรูแก่ราชสมบัติ จึงเอาคดี
อันเป็นคุยหู่หิศนั้นมากกราบทูลแก่พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง แล
อุบายให้เอาถาดทองในพระราชวังตั้งไปชุ่มชื้นไว้ณวังหลัง แล้วให้
ตูกขุนพิจารณาว่าถาดทองในพระราชวังมีผู้ร้ายลักเอาไป ครั้นสืบข่าว
ได้ถาดทองณวังหลัง จึงให้ข้าหลวงไปกุมเอากรมพระราชวังหลัง
แล้วให้ท้าวพระยาเสนาบดีมนตรีมุขตูกขุนทั้งหลายประชุมกันพิพากษาว่า
กรมพระราชวังหลังเป็นขบถ ให้สำเร็จโทษเสีย ท้าวพระยาทั้งหลาย
ตงเป็นคำเดียวกันดูพระราชาธิษธาไศรย แต่เจ้าพระยาสุรสงครามผู้เดียว
มิตงด้วยท้าวพระยาทั้งปวง แต่ว่ายังมีเห็นตม ขอพระราชทานให้คง
ไว้ก่อน ตมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ครัดทรงราชบัลลังก์ทรงพระ
พิโรธ ดำริห์ว่าเจ้าพระยาสุรสงครามเป็นตมก็พรรคพวกเข้าด้วยผู้คิด
มิชอบ ให้จำเจ้าพระยาสุรสงครามเข้าห้ำประการ แล้วให้เอากรมพระ

ราชวงศ์หลังไปสำเร็จโทษเสียตามคำพิพากษา แล้วดำรัสบัญชาด้วย
 ท้าวพระยาเสนาบดีมนตรีมุขทั้งหลายว่า จรรมาคนที่มีศรัทธาร้าง
 พระเจดีย์ฐานไว้ ในพระพุทธรูปเหล่านั้นนี้ ต้องมีรางวัลก่อนจึงจะก่อชนได้
 ครั้นเสร็จการแล้วควรจะเอารางวัลไว้ฤๅ ๆ จะรื้อรางวัลเสียประการใด
 แดท้าวพระยามุขมนตรีทั้งหลายกราบทูลพระกรุณาว่า ควรจะรื้อรางวัล
 เสีย แต่ซึ่งจะเอาไว้นั้นหาต้องการไม่ จึงมีพระราชดำรัสสั่งให้
 ท้าวพระยาผู้ใหญ่ไปบอกแก่เจ้าพระยาสุรสงครามว่า ซึ่งจะอยู่นั้นก็
 ขวางหาประโยชน์สิ่งหนึ่งสิ่งใดไม่ อย่าอยู่เลยจงหันหน้าไปหาความ
 ชอบในปรโลกเถิด บุตรภรรยาในทรงพระกรุณาจะชุบเลี้ยงอย่าวิตก
 แดให้เอาเจ้าพระยาสุรสงครามไปประหารชีวิตเสียในเดือนสิบเอ็ดมีกฏ
 เบญจศกนั้น แล้วทรงพระกรุณาให้เอาบุตรชายอายุสิบเดือนเข้ามาเลี้ยง
 ไว้ในพระราชวัง พระราชทานเพลิงนางนมให้อภิบาลรักษา แล้ว
 ทรงพระกรุณาตั้งขุนองค์ความชอบ ให้เป็นเจ้าพระยาสุรสงครามแทนที่
 พระราชทานเครื่องยศให้ตามตำแหน่งถาบันทุกที.

๑. ตศักราช ๓๐๕๖ ปีชวดฉศก ขณะนั้นเกิดขบถอำมาตย์ทำมเหยหน้า
 หตวงเดิมเจ้าฟ้าอภัยทศ เป็นจตุสดในจังหวัดแขวงหัวเมืองนครนายก
 แดอำมาตย์ทำมเหยกระทำการโกหกคิดใส่ที่หน้าให้เหมือนเจ้าฟ้าอภัยทศ
 ดำแดงแก่ชาวชนบทประเทศทั้งปวงว่าคือเป็นเจ้าฟ้าอภัยทศ ซึ่งเขาไป
 ดำเร็จโทษเสียณวัดทราวังเมืองดพูนนั้นหาตายไม่ แดชาวชนบท
 ประเทศทั้งหลายที่ไม่รู้จกนั้นดำคัญว่าจริง ก็เชื่อถือเขาเป็นลัมคพรรค
 พวกขบถทำมเหยเพนอันมาก แดขบถทำมเหยชนช้างพตายกางตัวหนึ่ง
 ดุ่งห้ำศอกมีเค็ม กับอำมาตย์ตาทนายผู้หนึ่งเป็นความ พาลัมคพรรคพวก

ยกเข้ามาช่องสี่คนถึงแขวงเมืองสระบุรีแต่แขวงขุนทดกร ได้ล้มศพพรรค
พวกเพื่อนมาก ครั้นถึงเดือนสามก็ยกมาตั้งอยู่ณพระตำหนักพระนคร
หตวงประมาณสามวัน แล้วให้คนสนิทตอบตงไปนิมนต์พระพรหม
ณวัดปากคลองข้าง ว่าเจ้าฟ้าอภัยทศเสด็จมาอยู่ณพระตำหนักพระนคร
หตวงได้สามวันแล้ว บัดนี้รบตั้งให้มานิมนต์พระผู้เป็นเจ้าของไป ครั้น
พระพรหมได้แจ้งดังนั้นจึงว่าแก่ผู้ซึ่งมานิมนต์ว่า ถ้าแต่ตกยังอยู่จริง
ไหนเดี๋ยวจะอยู่แต่ที่พระนครหตวงเด้อ ก็จะต้องมาถึงนี้ การทงนหาก โทหก
หาจริงไม่ ผู้เจ้าอย่าเชื่อถ้อ ถ้าแต่ผู้ใดเชื่อมนถอมน ผู้หนักจะพดอย
ตายเสียเปล่าเป็นมั่นคง ผู้ซึ่งมานิมนต์ได้ยินดังนั้นก็ดับไปบอกกับ
ต่างคนต่างแตกหนีออกเสียเพื่อนันมาก ที่เชื่อถ้อยยังอยหนักมาก ครั้นรุ่ง
เช้าขบถทำมเถียนกชนชชางแวดล้อมไปด้วยพวกพดทงหลายยกจากพระ
นครหตวง จะตงมาตั้งกรุงเทพมหานคร แต่ประกาศแก่คนทั้งหลาย
ว่าตัวกูคือเจ้าฟ้าอภัยทศจะยกตงไปตั้งเอาราชสมบัติคืนให้จึงได้ แต่ชาว
คามนิคมทงหลายได้ยินดังนั้นก็เชื่อฟังถ้อแท้ว่าเจ้าฟ้าอภัยทศ ต่างคน
ก็ถ้อเครื่องสาตราวุธต่าง ๆ ตามมี ที่ไม่มีอาวุธสิ่งใดก็ถ้อพร้าบ้าง ๆ
ก็ได้ประตักแต่เคียวแห่ห้อมล้อมข้างขบถทำมเถียนมาเพื่อนันมาก แต่ให้
ร้องยกมาทางคลองบ่อโพงจะเข้ามายังพเนียด.

๑ ขณะนั้นสมเด็จพระเจ้าตากเอกบรมพระราชวังบวรเสด็จทรงช้างพระ
ที่นั่งอยู่ณพเนียด ทอดพระเนตรให้จับช้างอยู่ณกลางแจ้ง มีผู้ขอมา
กราบทูลว่าพวกอำยคิมชอบคิดอานกันเพื่อนันมาก บัดนี้ยกเข้ามา
จะตั้งกรุง สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกรมพระราชวังบวรครุฑได้ทรงฟังดังนั้น
ก็ตกพระไทย มีพระราชบัญชาตรุฑให้ตำรวจเอามาเร็วรับออกไปจับ

อ้ายเหตาร้ายยกมาถึงไหน แด่คำรวจรับสั่งแต่อกชนมาเร็วควบขบรับไป
 เห็นพวกอ้ายขบถยกมาถึงตำบลบ่อโพงจะเข้ามาคดองข้าง แด่เห็น
 พันไชยรชอนท่ามเถียนตงไว้ให้ถือธงชกกระบือหน้าพดมาก่อน คำรวจ
 ก็จับเอาตัวได้ พามาถวายกรมพระราชวัง มีพระบัญชาตรัศถามว่า
 ใครยกมา พันไชยรชกรบาททูตว่าเจ้าฟ้าอภัยทศยกมา จึงตรัศว่ายก
 มากี่สู้กันเราจะถัวอะไร จึงสั่งมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทอดพระเนตรไปแต่
 พเนียด เห็นอ้ายขบถข้างยกทัพเข้ามาตามท้องทุ่งนั้น จึงมีพระ
 บัญชาตรัศใช้ขุนอินทริบาลให้เข้าไปกราบทูลพระกรุณาให้ทราบ จึง
 พระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าหลวง ตรัศได้ทรงทราบเหตุ
 ดั่งนั้นแด่กตกพระไทย คำรัศให้ผูกข้างคั้นพลายมงคตจักรพาพมา
 เทียบเกย แด่เดัด็จทรงพระศขาธารแวดล้อมด้วยข้าทูลตองของรุตพระบาท
 ทุ่งหลาย รับเดัด็จชนไปวังหน้า แด่คำรัศให้มหาดเล็กมชอไปเชิญ
 พระแสงขอพดพ่าย อันเปนของพระนเรศวรทรงชนข้างกับมหาอุปราชา
 อันเก็บไว้นั้นมาว่าจะทรง มหาดเล็กรับพระราชโองการแด่กวิ่งมา
 โรงแสงณพระคตงแด่สรพยุทร พระเจ้าแผ่นดินก็รับเดัด็จไป ฝ่าย
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกรมพระราชวังบวร คำรัศสั่งให้กระเตรียมกันจะรับ
 ที่พเนียด ขณะนั้นเจ้าพระยาธรรมาอยู่หน้าด้วยจึงกราบทูลว่า ซึ่งจะตั้ง
 รับที่พเนียดเห็นไม่ชอบกต ขอเชิญเดัด็จพระราชดำเนินเข้าไปรับในกรุง
 เห็นจะดีกว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็เห็นชอบด้วย จึงเดัด็จเข้ามา
 ในกรุง มิได้เดัด็จไปพระราชวัง เดัด็จตรงชนไปบ่นบ้อมมหาไชย
 คำรัศให้ตรวจจัดทัพช่นประจำรักษาน้ำที่เชิงเทินตรงพระราชวังบวรสถาน
 มงคล ฝ่ายขบถท่ามเถียนขบข้างยกทัพมาถึงพเนียดมิได้เห็นผู้ใดตั้งรับ

บรมบพิตรพระพุทธเจ้าหลวง เสด็จยาตราพระคชาธารมาถึงคันฉับพาน
ข้าง พอมหาดเล็กซึ่งไปเชิญพระแสงขอนั้น มาทันเข้าทูตเกตุฯ ถวาย
ทรงรับพระแสงขอพาดกระพองพระยาตำรวจ พอนขุนพรหมธิบาลมา
ถึงถวายบังคมทูลประพฤติเหตุทั้งปวงพร้อมกันเข้าทูลนวกดีพระไทย จึงมี
พระราชโองการตรัสตั้งให้กะเกณฑ์กันไปตามจับสมัครพรรคพวกอ้ายขบถ
ให้ได้จึงสิ้นเชิง แล้วเสด็จกลับยังพระราชวัง ฝ่ายสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัวกรมพระราชวังบวรก็ดำรัสให้กะเกณฑ์ข้าหลวง ไปติดตามจับกุม
สมัครพรรคพวกอ้ายเหตาร้ายแล้วเสด็จมายังพระราชวังหลวง ขึ้นเฝ้า
สมเด็จพระราชบิดา ถวายบังคมทูลแถลงการทั้งปวงให้ทราบสิ้นทุก
ประการ ครั้นได้พรรคพวกอ้ายคิดมิชอบสิ้นเชิงแล้ว ก็ให้ประหาร
ชีวิตอ้ายขบถท่ามเถียน แดพรรคพวกคนเหตุทั้งปวงนั้นเสียเป็นอันมาก
ที่เป็นแต่ปลตายเหตุนี้ ให้จำได้เรือนครุแต่ตั้งไปเป็นศพพุนหม้ายข้างนั้น
ก็มาก ที่แตกหนีเข้าป่าดงไปนั้นก็มาก จนบ้านแขวงเมืองสุระบุรี
เมืองตพบุรี แดแขวงขุนตคร ร้างเสียหลายตำบล.

๑ ในขณะเมื่อศึกราช ๑๐๔๕ ปีกุญเบญจศกถ่วงไปแล้ว สมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวแรกเสด็จขึ้นราชอาภรณ์เสด็จด้วยราชสมบัติ แต่มีพระราชโองการ
ให้หาบรรดาท้าวพระยาพระหัวเมือง ทั้งปากใต้ฝ่ายเหนือทั้งหลายเข้า
มาถวายบังคมถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาทุกหัวเมือง แต่พระยายมราชตั้ง
ซึ่งไปครองเมืองนครราชสีมา แดพระยารามเดโช ซึ่งไปครองเมือง
นครศรีธรรมราช ครั้นสมเด็จพระนารายณ์เป็นเจ้านั้น แจ้งว่าพระเจ้า
อยู่หัวได้เสด็จราชสมบัติแล้ว แดพระยาทั้งสองก็บังเกิดทิวี่มานะกระด้าง
กระเดื่องขบถตั้ง แขวงเมืองอยู่มิได้เข้ามาถวายบังคม ครั้นเมื่อ

เสด็จการฆ่าพวกอ้ายชบถท่ามเถียนแล้ว ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็มีพระ
 ราชดำรัสปรึกษาด้วยพระบรมโอรสาธิราชกรมพระราชวังบวร ว่าซึ่งหัว
 เมืองทั้งสองเป็นชบถแข็งเมืองอยู่นั้นจะไ้เข้ามิได้ จำจะเกณฑ์กองทัพยก
 ไปตีเสียจึงจะชอบ แต่ทว่าเมืองนครราชสีมาอยู่ใกล้ ควรจะให้ไป
 ตีเสียก่อน ครั้นได้แล้วจึงให้ไปตีเอาเมืองนครศรีธรรมราชต่อภายหลัง
 ส้มเด็จพระบรมโอรสาธิราชก็เห็นชอบด้วยโดยพระราชบริหารทุกประการ
 จึงมีพระราชดำรัสสั่งสมุหนายกให้ตระเตรียมไว้พล เครื่องธรรพาวุธไว้ให้
 ด้รวพ ขณะนั้นพระยาดีหราชเดโชครั้งสมเด็จพระนารายณ์ถึงอนิจกรรม
 เสียแล้ว แดทรงพระกรุณาตั้งหาหลวงเดิมคนหนึ่ง เป็นพระยาดีหราช
 เดโชแทนที่แล้ว ดำรัสให้เป็นแม่ทัพไปตีเมืองนครราชสีมา แล้วตั้งหา
 หลวงเดิมคนหนึ่งเป็นพระยานครราชสีมา ให้เป็นกองนำ ถ้าตีได้เมือง
 นครราชสีมาแล้วให้อยู่รั้งเมือง แล้วดำรัสให้ท้าวพระยาอาสาห้าหกเหล่า
 ทัพหลายเป็นยุกรมัคเรียมกายกองหลัง แดพลัดกรรเจ็ดเครื่องหมั้น
 หนึ่ง ช้างเครื่อง ๒๐๐ ม้า ๓๐๐ แดเครื่องธรรพาวุธปืนใหญ่น้อย
 กระสุนดินประสิว แดเสบียงอาหารสำหรับทัพทั้งปวงพร้อมเสร็จ ครั้น
 ถึงวันอันได้มหาพิไชยฤกษ์ ในเดือนสี่มีชวดจตุลศกนั้น จึงพระยาดีหราช
 เดโช แดท้าวพระยานายทัพนายกองทั้งหลาย ก็กราบถวายบังคม
 ตายกข้างม้ารพไปโดยทางเมืองสุระบุรี ฝ่ายพระยานครราชสีมาแจ้ง
 ว่ากองทัพกรงยกขบวนมาตั้งนั้น ก็ตรวจจัดพร้อมเครื่องธรรพาวุธทั้งปวง
 พร้อมด้รวพ แล้วแต่งทัพยกตงมาตั้งค่ายรายรับตามระยะทางนั้นเป็น
 หลายตำบล.

๑ ฝ่ายกองทัพพระยาดีหราชเดโชก็ยกขึ้นไปตีค่ายชาวเมืองอันมาตั้งรับนั้น แต่ได้รับพุ่งกันเป็นสำมารถ กองทัพชาวนครราชสีมาตั้งทานมิได้ ก็แตกฉานไปทุก ๆ ค่าย แต่พ่ายแพ้กัรบเข้าเมือง กองทัพกรุงตีค่ายรายทางทั้งหลายแตกฉานแล้ว ก็ยกติดตามไปถึงเมือง แต่พระยานครราชสีมาที่ตรวจจัดพลทหารขึ้นประจำหน้าที่เชิงเทินปรากฏการเมืองโดยรอบ กอปรด้วยเครื่องสรรพยุทธปืนใหญ่น้อยทั้งปวงพร้อมสรรพ แต่บ้องกันเมืองเป็นสำมารถ ฝ่ายทัพกรุงก็ยกเข้าตีค่ายรายล้อมเมืองนครราชสีมาโดยรอบ แล้วแต่งพลอาสาสามพันยกเข้าบ้ายปืนปล้นเอาเมือง ชาวเมืองรบพุ่งบ้องกันเป็นสำมารถ แต่พุ่งสาตราวุธปืนใหญ่น้อยระดมออกมาต้องพลอาสาทัพกรุงล้มตายบาดเจ็บเป็นอันมาก เห็นจะบ้ายปืนเขามิได้ก็ถอยออกมา แต่ยกเข้าปล้นคังนั้นเป็นหลายครั้ง ชาวเมืองรบพุ่งต้านทานเป็นสำมารถ ทัพปล้นตายจะปล้นเขามิได้ ก็ล้อมคังนั้นไว้ แต่คังล้อมอยู่เป็นหลายเดือน จนเสบียงอาหารก็ขาดลง ทัพพลอดอยากซบผอมไข้เจ็บล้มตายเป็นอันมาก บ้างหลบหลีกหนีไปจากกองทัพหนักมาก แต่ท้าวพระยานายทัพนายกองทั้งหลายปลุกชาวกันบอกลงมาถึงสมุหนายก ขอกองทัพหนุนขึ้นไปช่วย แต่ขอกระสุนดินดำแต่เสบียงอาหารสำหรับทัพทั้งปวง จึงเจ้าพระยาจักร์กราบบังคมทูลพระกรุณาโดยใบบอกทั้งปวงนั้น ให้ทราบสิ้นทุกประการ พระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงตั้งองค์ตรีศูได้ทรงฟังทราบประพฤติเหตุคังนั้นก็ทรงพระพิโรธ ดำรัสว่าอ้ายเหล่านี้ไซ้ให้ไปตีเมืองนครราชสีมาหนักหน่วงเท่านี้ ทัพหมื่นหนึ่งยกไปยังว่าหักเอาไม่ได้ อ้ายเหล่านี้ควรจะได้ยมันได้ฤๅ แล้วดำรัสให้สมุหนายก

แต่งข้าหลวงขึ้นไป กรมเอาท้าวพระยามายทัพนายกองทั้งหลายพันคน
 ลงมายังกรุงเทพมหานคร ครั้นได้ข่าวมาพร้อมแล้ว ก็ให้ตั้งพระราช
 อาชญาเขียนแตรวิบริบทพยัสเครื่องอัญมณีทั้งปวง แล้วให้ตระเวนบอก
 ตะเวนเรือสำเภา แล้วก็ให้ประหารชีวิตคนยาศัพทนายทัพนายกองเสียเป็นอัน
 มาก แล้วทรงพระกรุณาตำรวัดตั้งอรรคมหาเดชะบริบัติให้เกณฑ์กองทัพ
 ขึ้นไปตีเมืองนครราชสีมาใหม่เด้อ แต่ให้เจ้าพนักงานซึ่งไปเบิกดินดำใน
 คักดินเอาจอบคักคุ่มเพี้ยซึ่งได้ดินอันผืนใดนั้น ก็เป็นประกาย
 เพ็ญกระเด็นลงในดินดำ ๆ นนกว่าดินเป็นอันหนึ่งอันเดียว แต่เทือกดิน
 นั้นมากมั่งก่าดังมาก ก็ไซ้ดินทำดาบทัพสัมภารแห่งคักนั้นฝังลง แล้ว
 หอบหุ้มชนบอากาศ แดกไปโดยทิศน้อยแต่ทิศใหญ่ เดี๋ยงกักก้อง
 ดั้นหวุ่นไหวกัมปนาทพระธรณี คุ้งเดียงมหาอสนีบาต ค้องชาว
 พระนครล้มตายเจ็บป่วยได้ทุกขเวทนานนเป็นอันมาก แต่ได้ถูกแดดดิน
 นนกันอย จึงเกณฑ์กองทัพแต่ห้าพัน สรรพด้วยช้างม้าเครื่อง
 ตำตราวุธแต่เสบียงอาหารทั้งปวงแล้วก็ยกขึ้นไป ครั้นถึงเมืองนครราชสีมา
 แล้ว ก็ให้ตั้งค่ายล้อมเมืองไว้คักครั้งก่อน แต่พระยามนครราชสีมา
 ก็ตรวจจัดแจงรพด ษณอยู่ประจำรักษาหน้าที่เชิงเทินบ้องกันเมืองเป็น
 ตำมารถ ทัพกรุงยกเข้าแหกหักเป็นหลายครั้ง ชาวเมืองรบพุ่งบ้อง
 กันทั้งกลางวันกลางคืนไม่ย่อหย่อน ทัพกรุงแหกหักเอาไม่ได้ก็ตั้งล้อม
 มั่นไว้ แต่ทัพกรุงยกไปเคียวขับทำสงครามด้วยชาวนครราชสีมาทั้งต้อง
 ครั้ง ประมาณต้องปีเศษ ชาวเมืองไม่ได้ทำนาตั้งต้องเทศกาดมา
 แล้ว เเสบียงอาหารก็กันดารลง ไพร่พดเมืองอดอยากชุมมล้มตาย

เป็นอันมากนัก บ้างยกครัวหนีออกจากเมืองหนักมาก แต่ทว่าพระยา
ยมราชเจ้าเมืองนมมอเข้มแข็ง คงเคยจับคานทานอยู่มิได้แตกฉาน.

๑ อนึ่งท้าวทรงกันดาลอยู่ ซึ่งเป็นโทษถอดเดียนน หนีขึ้นไปอยู่
ในเมืองนครราชสีมาด้วย แต่ทว่าพระยานายทัพนายกองซึ่งตั้งล้อมอยู่
นั้น ก็ปลุกษากันเห็นว่าจะแหกหักเอามิได้ ด้วยชาวเมืองรบพุ่งคาน
ทานแข็งเมืองอยู่ จึงคิดกลอุบายเป็นหลายอย่าง แต่ให้ทำตุ๊กบ่อกด
ยิงไปคกตงแตงก่ตั้งบอยู่ ค่อเพลิงคิตตามเข้าไปถึงดินเร็วจึงแตกออก
ถูกผู้คนล้มตาย อุบายอันหนึ่งนให้ผูกจั่วจตุใหญ่ชกชนแล้ว เอา
หม้อดินผูกแขวนสายป่านอันใหญ่หย่อนเข้าไปในเมือง แต่จุดเพลิงชนวน
ตามใจ ครั้นเพลิงชนวนคิตถึงดินแล้วให้คกตงใหม่ในเมือง แต่อุบาย
อันหนึ่งนให้เอาเพลิงอิงแพตมผูกถุกรนุยิงระคมเข้าไปเผาเมือง ครั้น
จัดแจงแต่งการทงปวงนพร้อมแล้ว เพลาगतคินคักประมาณด้าม
ยาม ก็ให้ยิงบ่อกดชกจั่วจตุ แต่ยิงชนระคมเข้าไปพร้อมกัน
แล้วแต่งพตอสาห์นุเข้าไปปล้นเอาเมือง ฝ่ายชาวเมืองคองบ่อกตน
ก่มาก ด้วยประมาทอยู่มิได้เคยพบเคยเห็นมาแต่ก่อน แต่หม้อดิน
ซึ่งผูกจั่วจตุแต่ถุกรนุผูกเพลิงอิงแพตมนั้น ก็คกตงคิตคิงคาวเรือน
ทงปวงในเมืองนั้น เพลิงคิตรุ่งโรจโชตนาการใหม่ไปทุกหนทุกแห่ง ชาว
เมืองมีอาจอยู่รักษานาที่เชิงเทินนได้ ค่างคนค่างก่คินาที่เดี่ย จึง
ระดำระดำไปเปนนอดหม่าน บ้างเดี่ยเข้าของล้มตายแต่ดำบากเวทนา
อยู่นหนักมาก ก็เดี่ยเมืองแก่ทพกรุง ๆ เข้าเมืองได้ไต่จับผู้คน หารตั้ง
ของทงปวงค่าง ๆ แต่ตัวพระยานครราชสีมา นั้น พาท้าวทรงกันดาล
ครอบครัวบุตรภรรยา ทแกตงทหารทงปวง แหกหนีออกไปจากเมืองแต่

ในกตางคินหาได้ตัวไม่ กองทัพได้เมืองนครราชสีมาแล้วก็แต่งตั้ง
 บอกตงมาถึงสมุหนายก ให้กราบทูลพระกรุณาให้ทราบ พระบาท
 สมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ ครว้ทราบประพฤติ
 เหตุนั้นแล้ว ก็ดำรัสให้มัคราตอบขึ้นไปยังกองทัพว่า ให้จัดแจงตั้ง
 แต่งผู้รักษาราชการอยู่รักษาเมืองให้ราบคาบเป็นปรกติ แล้วให้เด็กทัพ
 กตัมมายังพระมหานครเกิด ครนท้าวพระยานายทัพนายกองทั้งหลายได้
 แจ้งในท้องตราตั้งนั้นแล้ว ก็ทำตามพระราชกำหนดขึ้นไปนั้นทุกประการ
 ครนเสด็จแล้วก็เด็กทัพกตัมมายังกรุงเทพมหานคร แดชนเฝ้าพระเจ้า
 อยู่หัว กราบทูลแถลงโดยอันได้คิดอ่านทำการปด้นเอาเมืองนั้นให้ทราบ
 ดั้นทุกประการ สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินก็พระราชทานรางวัลแก่ท้าวพระยา
 นายทัพนายกองทั้งปวงเป็นอันมากโดยลำดับตามานุศักดิ์.

๑ ตุลาคม ๓๐๔๗ ปีฉลูสุโขทัย ขณะนั้นสมเด็จพระอรรคมเหษี
 ฝ่ายขวากรมหลวงโยธาเทพ ทรงพระครรภ์กำหนดถ้วนทศมาศ ก็
 ประสูติพระราชโอรสองค์โปรดด้วยศิริรูปเป็นอันดี พระราชวงษานูงษ์ทั้ง
 หาดายถวายพระนามชื่อเจ้าพระขวัญ แต่เมื่อวันประสูติพระเพดากตางคิน
 นั้นแผ่นดินไหวเป็นอัศจรรย์ ครนทรงวัดมณฑลมาคนทงหาดายนับถือ
 มาก ด้วยเป็นพระราชนัดดาของสมเด็จพระนารายณ์เป็นเจ้า เป็นวงษ์
 กระษัตริย์อันประเสริฐ แดคนทงหาดายเข้าด้วามักคิดเป็นข้าไคเฝ้าพระ
 บาทเป็นอันมาก แต่มีบุญเบญจศกตั้งนั้น สมเด็จพระพุทธเจ้าหัวง
 ทรงพระราชดำริเห็นว่าบ้านหาดวงตำบลป่าคองนั้น เป็นที่มงคลศิริราชฐาน
 อันประเสริฐ สมควรจะสร้างเป็นพระอาราม มีพระอุโบสถวิหาร
 การเปรียญพระเจดีย์ฐานกำแพงแก้ว แดกผู้ตั้งชื่อศาลาด้านเว้จกฐี

พร้อม แล้วทรงพระกรุณาให้หมีนจันทราช่างเค็ดือบทำกระเบื้องเค็ดือบ
 ดีเหลือง มุงพระอุโบสถวิหารทั้งปวง แดการสร้างพระอารามนั้น
 ตามปีเศษจึงดำเร็จในปีชวดอัฐศก แล้วพระราชทานนามบัญญัติพระ
 อารามชื่อวัดพระบรมพุทธาราม ตั้งเจ้าอธิการชื่อพระญาณสมโพธิ
 ราชาคณะคามวาสีครองพระอาราม แดทรงพระกรุณาให้มีการฉลอง
 แดมีการมหรศัพธ์สามวัน แดทรงถวายไทยทานแก่พระสงฆ์เป็นอันมาก
 แดพระราชทานเดชข้าพระเจ้าอุปฐากพระอารามก็มาก แดถวายพระ
 กัดปนาชนแก่พระอารามตามธรรมเนียม.

๑ ในคักราช ๑๐๔๘ ปีชวดอัฐศกนั้น กรมการเมืองไชยาบออกข้อ
 ราชการเข้ามาถึงกรมพระกระดาโหม ในลักษณะนั้นว่า เจ้าพระยา
 นครศรีธรรมราชเป็นขอบแขวงเมือง แดช่องส้มผู้คนเครื่องดำคราดูช
 เป็นอันมาก จะยกเข้ามาตีหัวเมืองฝ่ายตะวันตกทั้งปวง ได้หัวเมือง
 ทั้งปวงแล้วจะยกเข้าไปทำร้ายกรุง อนึ่งนายสังขยมราชเจ้าเมืองนคร
 ราชสีมาซึ่งหนีไปได้หนี พาดม้คพรคพวกออกไปตั้งอยู่ณพรหมแดน
 เมืองนครศรีธรรมราชแดแขวงไชยาต่อกัน แดคิดการขอบเข้าด้วยเจ้า
 พระยานครศรีธรรมราชอีก ตั้งช่องส้มชาวนอกทั้งปวง แดผู้คน
 เข้าเกดยกต่อมนายสังขยมราชหนักมาก จึงเจ้าพระยาโกษาธิบดีนำเอา
 ข้อราชการนชนกราบทูลพระกรุณาให้ทราบ พระบาทบรมบพิตร
 พระพุทธเจ้าอยู่หัว ทรงส่งพระองค์ศรีศรทราบเหตุ ตั้งนั้น ก็ ทรง พระพิโรธ
 ดำรัสว่าอายตของคณ้องอาจนักจะไว้มันมิได้ ควรจะแต่งทัพใหญ่ยก
 ไปทั้งทางบกทางเรือปราบปรามมันเสียจึงจะชอบ อันอายขอบ
 ตองคณมนไม่พนเงอมมือเรา มันได้ตัวแล้วจะด้อมมิให้กากดินคั้น

แต่วมีพระราชดำรัสตั้งสมุหกระตาศให้ตรวจเตรียมข่างม้า เครื่องสรรพ
 ยุทขทงปวง แดเรือรบเรือไต้เรือดำเตียงเดบียงอาหารให้พร้อมไว้ทั้ง
 ทางบกทางเรือ แต่วมีพระราชโองการมานพระบั้นชูรสุรสิงหนาท
 ดำรัสเหนือเกล้า ๆ ตั้งให้พระยาสุรสงครามเปนแม่ทัพหลวง พระสุรเสนา
 เปนยุกรมัคร พระยาเพ็ชรบุรีเปนเกียกกาย พระยาศรีหราชเดโช
 เปนกองนำ พระยาราชบุรีเปนทัพหลัง ถือพลตั้งกรรจดำเครื่อง ๓๐๐๐๐
 ข่างเครื่อง ๓๐๐ สรรพด้วยเครื่องสรรพาวุธขทงปวงยกไปทางบก ฝ่าย
 ทัพเรือให้พระยาราชบงัสรเปนนายกอง เรือรบ ๓๐๐ ลำ เรือ
 ชเต ๓๐๐ ลำ พดรบพลแฉว ๕๐๐๐ ยกไปทางชเตทัพหนึ่ง แดให้
 ทัพบกทัพเรือยกไประดมตีเอาเมืองนครศรีธรรมราช ครนถึงวันอันได้
 มหาพิไชยฤกษ์ จึงพระยาสุรสงคราม พระยาราชบงัสร แดท้าว
 พระยานายทัพนายกองทั้งหิตายก็กราบถวายบังคมถายทัพไปตีเมืองนคร
 ศรีธรรมราชโดยดำดับสถมารคชตมารค ไปพร้อมทัพกันณเมือง
 ไชยาบุรี แดแม่ทัพบกเกณฑ์เอาผู้รุกรมการเมืองชุมพร เมืองไชยา
 ถือพลหัวเมืองขทงปวงเข้ามาบรรจบทัพยกไปด้วย แดกำหนดไปแก่
 กองทัพเรือให้ยกทัพออกจากเมืองไชยาพร้อมกัน แดกองทัพยกไป
 ถึงพรมแดนเมืองไชยาแดเมืองนครศรีธรรมราชต่อกัน ซึ่งนายตั้งช
 ยมราชตั้งอยู่ณ ก็เข้าด้อมไว้ในเพลากลางคืน แดนายตั้งชยมราช
 มริคว ไม่ทันที่จะจัดแจงค้ำทานไว้ให้มั่นคง ค้องจำเป็นจำรบพุ่ง
 ผู้คนทแถวทหารมทนมพร้อมเพรียงกัน ระดำระดำยไปเปนอดหม่าน
 แดนายตั้งชยมราชมีฝีมือเข้มแข็ง ถือพดทหารออกแหกหักจะออกมา
 ทัพกรุงค้อรบค้ำทานไว้เปนสามารถ แดเจ้ากรมค้ชนาบเปนหิตาย

กอง พวกนายตั้งชัยมราชน้อยตัวเหี้ยก่าตั้งแหกออกมิตได้ ก็แตก
 ฉานล้มตายเปนนันมาก แต่คัวนายตั้งชัยมราชหนีไปมิพัน กับทหาร
 ร่วมใจ ๗ คน ๘ คนด้วยกัน ก็ขึ้นประจันรบพุ่งอยู่จนตายในที่รบตั้ง
 ที่พิกรุงได้ ไชยขำนะแต่ได้เซตยพวกนายตั้งชัยมราชนั้นกมาก ก็ยกตั้งวง
 แตนเมืองนครศรีธรรมราชเข้าไป.

๑ ส่วนเจ้าพระยานครศรีธรรมราช แจ้งว่าพิกรุงยกออกมาตั้งทัพ
 บกทัพเรือ แต่เดี่ยนายตั้งชัยมราชแก่ทัพบกตั้งหนักเดี่ยวใจ จึงแต่ง
 ทัพบกทัพเรือยกไปรบพุ่งค้ำทานไว้ ให้หย่อนก่าตั้งคักตั้งก่อน แล้ว
 ก็กวาดเอาครอบครัวอพยพบ้านนอกทั้งปวง แต่เสบียงอาหารเข้าไว้
 ในเมืองเปนนันมาก แล้วตกแต่งปรากการบ้อมค้ายค้ายคูประศุหอรบ
 บักชวากหนามตามทำนองคักพร้อมเดรี่จ แต่จัดแจงบ้านเมืองบำรุง
 ทแก่ตั้งทหารไว้ค้อยค้ำทานรบพุ่งพิกรุงเปนนันสามารถ.

๑ ฝ่ายทัพเรือพระยาราชบังสรวยกไปทางทะเล ตั้งวงเข้าแดนเมืองนคร
 ศรีธรรมราชก่อนทัพบก ได้ยุทธนาการด้วยทัพเรือเมืองนครศรีธรรมราช
 ในกลางทะเล แต่ทัพเมืองนครศรีธรรมราชต่อรบค้ำทานเปนนันสามารถ
 ทัพเรือฝ่ายกรุงจะหักเอามิได้ ก็ทอดสมอเรียงกันอยู่เปนนันหลายวัน
 เดี่ยบั้นใหญ่ถันนครนกริกกักกอง ตั้งเทื่อนทองมหรณพหนักุญเสียดียง
 มหาวาตะพยุใหญ่ ถ้อยทมิได้ ไชยขำนะแก่กัน ส่วนทัพบกนั้นก็
 ยกไปประทะทัพเมืองนครศรีธรรมราชตั้งค้ำทานรบอยู่เปนนันหลายค้าย ก็ยก
 เข้าโจมตี ได้ยุทธนาการด้วยชาวนครศรีธรรมราช ๆ รบพุ่งค้ำทานคือ
 เปนนันสามารถจนถึงอาวุดตั้ง ทัพกรุงหักเอามิได้ ก็ตั้งค้ำทานรายล้อม
 อ้อมโอบค้ำทานชาวนครศรีธรรมราชเข้าไว้ แต่ได้ค้อยยุทธนาการหลายวัน

หาดายเพดา แดกกองทัพเมืองนครเห็นทัพกรุงมีฝีมือเข้มแข็งจะรบไว้
 มียู ก็แหกหนีออกจากค่ายแต่ในกลางคืน ทัพกรุงได้ติดตามไปในทันที
 ทัพเมืองนครมิได้รบ ด้วงกระจัดพัดไพรายพายหนีไปเป็นออดห่ม่าน
 ไม่เป็นตำบลนรธา เดี่ยวพดช้างม้าเครื่องสำตราวุธแก่ทัพกรุงเป็นอัน
 มาก ที่ต้องอาวุธบาดเจ็บล้มตายทั้งนายแตรไพร่หนักมาก ก็รุกทัพ
 หนีไปยังเมืองนครศรีธรรมราช ฝ่ายทัพกรุงได้ไชยชนะจับได้ช้างม้า
 คนเชลยอาวุธต่าง ๆ เป็นอันมากก็ยกติดตามไป ครั้นแจ้งว่าทัพเรือ
 ชาวเมืองนครค้ำทานอยู่เป็นส่ามารถเข้ายังมีได้ ก็ยกกองทัพลงไปช่วย
 ศึกกระหนาบสกัดหลังทางชายเขต แดทัพเรือเมืองนครถูกทัพกระหนาบ
 นำกระหนาบहतงเดี่ยวพดล้มตายมากทานมิได้ ก็แตกฉานพ่ายหนี แด
 ชักใบแฉ่นกดับไปโดยที่ค้ำทานุทิศทั้งปวง กองทัพกรุงได้ไชยชนะก็ยก
 เข้าล้อมเมืองนครศรีธรรมราชพร้อมกันทั้งทัพบกทัพเรือ แดตั้งค่าย
 รายล้อมไปรอบเมือง ฝ่ายพระยารามเดโชเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช
 ครั้นเสียทัพบกทัพเรือแก่ข้าศึกคงหนักเสียใจ จึงจัดทหารชั้นประจำ
 รักษาหน้าที่เชิงเทินโดยรอบ กอบปรด้วยเครื่องสรรพยุทธป้องกันเมือง
 เป็นส่ามารถ แด้วแต่งทัพออกไปตีข้าศึกเดได้รบกันทุกวัน ๆ มิได้ขาด
 จนรามือกันลง แด้วนัดกันแต่งทหารชำนาญดาบไล่หัด ค่ายดั่ง ค่ายสอง
 มือ ให้ออกว่าสู้กันตามกระบวนเพลงศิวค่อศิวเป็นหลายครั้ง แต่ทัพ
 กรุงกับชาวนครศรีธรรมราชคงเคี่ยวขับทำสงครามกันมาช้านานประมาณ
 ถึงสามปี ถอยทัพมีฝีมือเข้มแข็งมิได้มีไชยแต่ปราไชยแก่กัน แดพด
 ชิงรักษาน้ำที่แดพดค่ายล้อมร้องเพลงถ้อยกันไปมาต่าง ๆ ฝ่ายทัพกรุง
 มีเรือดำเตียงเข้าลอบยิงอาหารดังกันอยู่มิได้ขาด เที่ยงรพตมิได้อดอยาก

ชุบผอม แดบริบูรณ์อยู่ดี ก่าตั้งคักแขงมืออยู่ ฝ่ายในเมือง
 ดั้นเด็บยังอาหาร ผู้คนออกอยากชุบผอมล้มตายมาก ก่าตั้งคักก็ถอย
 ดงแต่มืออาจะยกออกมาค่อคั่นอกเมืองได้ ก็รักษาแค่มั่นไว้ แด
 กองทัพกรุงเห็นชาวเมืองก่าตั้งคักถอยลง ก็แต่งพลอาสา ๒๐๐๐ ยก
 เข้าถอนขวากหนามข้ามคูเข้าไป เอาบันไดพาดบ่ายบันปถนเอาเมือง
 แด พระยารามเดโชเจ้าเมือง มา ยืนให้พลทหารรบพุ่งป้องกันเป็นสามารภ
 แด พุ่งสาตราวุธเหตุนหดาวยิงปืนใหญ่จ่ารงค์มณฑกนกลัดบ ระดมออกไป
 ดั่งท่าฝน ค่อองพลอาสาทัพกรุงล้มตายบาดเจ็บมาก แดจะปถน
 เอามิได้ก็พ่ายออกไป จึงแม่ทัพใหญ่ให้ทำทุบทุบึงคักนอาวุธยกเข้า
 มาปถนอีกเต่า แดซุกคูเมืองกรุงเข้ามาใกล้เชิงกำแพงเมือง ชาว
 เมืองพุ่งสาตราวุธมิได้ถูกค่ออง จึงพระยารามเดโชเจ้าเมืองก็แต่งพล
 ทหารออกทตวงพันชาคักซึ่งซุกคูเมืองเข้ามานั้น แดได้ค่ออยู่ทหนาถึง
 อาวุธสิ้นประจันจุโจมพื้นพลอาสาทัพกรุงล้มตายมาก เห็นจะทำการ
 มิได้ก็ถอยไป แดบรรดาขุนนางกรมการทั้งหลายในเมืองนครเอาใจ
 ดงด้วยพระยารามเดโช เปนขอบแขงเมืองสิ้นทงนน ช่วยกันตรวจ
 ตรารักษาหน้าทีเชิงเทินป้องกันเมืองเปนกวดขัน มิได้คักอ่านเอาใจออก
 หาก แดประนีประนอมกันอยู่ดี จึงพระยารามเดโชก็ปรึกษาด้วย
 ขุนนางกรมการทงปวงว่า ซึ่งทัพกรุงยกออกมาค่อเมืองเราบัดนี้ ได้
 ยกเข้ามาปถนหลายครั้งท่ามิได้ ก็ระอามือเราอยู่ แดคักเราได้ที
 จะไว้ซำมิได้ ควรจะยกออกไปค่อให้แตกฉานพ่ายไปเสียจึงจะชอบ
 แดขุนนางกรมการทงปวงก็เห็นด้วย จึงให้จัดแจงพลทหารที่มีมือ
 เข้มแขงประมาณ ๓๐๐๐ ถ้วนถ้ออาวุธสิ้น แดพระยารามเดโชก็ยก

พดทหารออกจากเมืองแคในกลางคืน แต่ขับพดทหารเข้าไปปัดน้ค้ำย
 ซ้ำคัก แดพดทพกรุงซึ่งรักษานาทดอมกรุดว ก็ดำดปืนไฟใหญ่่น้อย
 ยิงระดมออกมา แด้วยกออกมาจากค้ำย ได้ทอดวงพันพดทหารชาวเมือง
 นคร ๆ ก็ยืนยืนประจัญบานต่อยุทโธให้้องอุคม์เอาไชย ะพดตัมตายทงต้อง
 ฝ่าย แด่ทว่าพวกชาวเมืองตายมากกว่าประมาณต้องเท่า แด่พระยา
 รามเดโชเห็นจะเอาไชยชำนะมิได้ก็พ่ายกดับเข้าเมือง แด่ยกออกปัดน้
 ค้ำยตงนเปนหลายครั้งเดัยพดทแถดวทหารก็มาก จะค้ำให้แตกฉานมิได้
 ก็รักษามันไว้ บรรดาไพร่พลเมืองทงให้ตายอดอยากอาหารชชุมม
 มาก แดตัมตายเปต้องไปทุกวัน ๆ แดเดบ่ียงอาหารเบี่ยกแว้งเดยง
 กันไปก็สิ้นมือตง เจ้าพระยานครศรีธรรมราชก็เคระ้าใจ เห็นจะรักษา
 เมืองไว้มิได้ ด้วยขาดเดบ่ียงอาหาร จะแแต่งออกตาดหากินนอกเมือง
 ก็มิได้ ด้วยซ้ำคักตงตอมไว้ โดยรอบ มิรู้ทจะคิดอุบายถายเท
 เดย จึงคิดว่าซึ่งกูจะอยู่ในเมืองให้พวกประทุษสูรายแผ่นดินจับได้อย่า
 ดงไถย ก็จะมีหนีไปให้รอด แด่อุบายซึ่งจะหนีไปนั้น เห็นจะเอา
 ชุระก็แต่พระยาราชบงัด้รซึ่งเปนมัทพ์เรือออกมานั้น ด้วยเปนส้หาย
 เพื่อนรักกันมาแต่ก่อน เห็นจะเดัยกันมิได้ จะช่วยแก้ไขให้ไปรอด
 จึงแแต่งหนังสือตบให้คนสนิทไว้ใจ ถัดตอบออกไปถึงพระยาราชบงัด้ร
 เปนใจความว่า หนังสือเราพระยารามเดโช มาถึงส้หายเราพระยา
 ราชบงัด้ร ด้วยเราทงต้องเปนข้าทูลตองอรุด้พระบาท ส้มเดัจ
 บรมนารถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวแห่งเรามาด้วยกัน แดเปนส้หาย
 รักคู่ชีวิตจรจิตรใจ ได้ศุขทุกขทำราชการตองพระเดชพระคุณมาแต่
 ก่อนเปนอนันมาก แด่ครั้งเมอทรงพระกรุณาดำรัสใช้ ให้ไปค้เมืองตาง

เมืองตะว้า แดค้พม่าซึ่งยกตามมอญเข้ามาตั้งณเมืองไชโยคนนั้น แด
 เราทั้งต้องก็เป็นคู่ทุกข์คู่ยาก ได้ทำราชการงานสงครามเอาไชยชำนะ
 มาทุดเกล้า ๆ ถวายด้วยกนกนิตายครั้ง แดสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง
 พระกรุณาโปรดปรานพระราชทานยศศักดิ์ ชูขบแต่ยงเราทั้งต้องถึงขนาด
 แดเมื่อพระองค์ทรงพระประชวรนั้น มีทาสย์ประมุกษักตัวคือพระเพท
 ราชาแดहतวงส์รค์กดี ต้องคนพ่อตูกตะน้ำพิพิฒม์จจาเดี่ยว กิดอ่าน
 ทำการขบถช่วงชิงเอาราชสมบัติ แดเด่นาบดทั้งปวงในกรุงมิได้มีผู้ใด
 ช่วยคิดอ่านทำการกำจัดศัตรูราชสมบัติเดี่ยวได้ แดพระองค์ทรงพระโสมนัส
 จนเสด็จสวรรคต แดราชสมบัติก็ได้อธิแก่พระเพทราชา แด้ว
 ให้หาท้าวพระยาพระหัวเมืองทั้งหตายเข้าไปถวายบังคม ฝ่ายเราซัด
 แดงอยู่มิได้เข้าไปนั้น ใ้ว่าตัวเราจะเป้นขบถต่อแผ่นดินนั้นหามิได้ เหตุ
 ว่าเรากิดกระตัญญูในพระผู้เป้นเจ้าของเรา ซึ่งเสด็จสวรรคตนั้น จึง
 มิได้เข้าไปอ่อนน้อมยอมตัวเป้นข้าผู้ประทุษร้ายแผ่นดิน ประการหนึ่ง
 กิดเกิดมาเป้นชายชาติทหารคนหนึ่ง ก็มีทสิมานะอยู่บ้าง ที่ไม่เคย
 กัดัวเกรงนบขอบใ้ก็ไม่นบขอบ ถือตัวอยู่ตามประเพณีคดีโดกยวิไสย
 จึงมีคักยกมาคิดเมืองเรา แดทัพกรุงกับเราได้ทำยุทธนาการสงคราม
 กันมาช้านาน ใ้ว่าทแกตัวทหารแห่งเราจะเซ็ดขามคร้ามผู้มีคักกพด
 ทหารกรุงนั้นหามิได้ ก็พอสู้รบกันไค้อยู่ แดบดินฝ่ายเราหย่อนกำลัง
 ดงด้วยซัดเสบียงอาหาร จำเป้นจำแพ้ว ด้วยออกตาดหากินมิได้ เห็น
 จะรักษาเมืองไว้เป้นอันยาก เราไม่สู้รบแล้วจะหนีไปจากเมือง แด
 ซึ่งจะแหกออกนั้นอย่าคิดเดยว่าค้ายด้อมทัพกรุงจะทานฝีมือเราได้ คง
 เราจะแหกออกไปได้ไม่ซัดสน แต่ทว่าจะไปมิตลอดด้วยไม่ม่นาวาที่จจะ

ไป แต่ซึ่งเราจะไปได้รอดจากชีวิตอันตรายครั้งนี้ ก็เพราะสหายเราจะเอาธุระเรา แต่สหายเราจงคิดถึงความทุกข์ความยากด้วยกันมาแต่หลัง ครึ่งเป็นข้าทูลตองของซุ้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแห่งเรามาด้วยกันนั้น แดงได้เมตตาการุณภาพอนุเคราะห์แก่เราครั้งนี้ ช่วยจัดแจงเรือบไว้รับหน้าท่าตั้งดำหนึ่ง ในสามวันเราจะแหกออกโดยค่ายล้อมด้านสหายเรา แดงเรือได้แล้วก็จะได้สหายหนีไปตามยถากรรมของเรา ครั้นพระยาราชบงส์รวแจ้งในหนังสือแล้ว ก็คิดถึงความหลัง ซึ่งได้เป็นสหายรักแต่เป็นเพื่อนทุกข์ยากมากมาแต่ก่อนนั้น ก็มิจคิดเมตตาแก่พระยารามเดโชยิ่งนัก ด้วยเป็นชาติแขกด้วยกัน แดงก็เข้าใจว่าการนับข้อมมิได้ มีผู้ใคร่เห็น ก็จัดแจงเรือบไว้รับหน้าท่าดำหนึ่ง แดงเขียนหนังสือฉบับเป็นใจความว่า ซึ่งธุระของสหายเราประสงค์นั้น เราก็จัดแจงไว้พร้อมแล้ว จงรีบออกมาโดยเร็วเถิด อย่าให้เนิ่นช้า การจะเอิกเกริกไปเราจะได้ความผิด แดงส่งหนังสือให้ผู้ถือออกมาหนี กลับเข้าไปแจ้งแก่พระยารามเดโช ๆ ได้แจ้งแล้วก็มีความยินดีนัก จึงสั่งทหารร่วมใจทั้งหลายห้าสิบเศษ ให้ตระเตรียมตัวให้พร้อมไว้ ครั้นค่ำดงพระยารามเดโชกับทหารร่วมใจทั้งหลายก็ได้ฆ่าฟันบุตรภรรยาญาติแดนขุนนางกรมการทั้งหลายตายสิ้น ตามประเพณีวิไลย์แขกไม่ว่าจะหนีแล้วก็ข้อมฆ่ากันเสียสิ้น มิให้ข้าศึกได้ไปเป็นเชลย แต่พระยารามเดโชคนนั้นมิอาจรอดมีฝีมือเข้มแข็ง แดงคอยดูฤกษ์ครั้นได้ฤกษ์ดีแล้ว แดงตัวพระยารามเดโชก็ถือดาบสองมือนำนำ พดทหารทั้งหลายห้าสิบเศษดงถือดาบสองมือด้วยกันสิ้น เปิดประตูรั้วกันออกจากเมืองในเพลิงตกต่างกัน แดงวิ่งเข้าจู่โจมโรมรุกรบกับพื้น

ปีกกา ค่ายด้อมด้านริมแม่น้ำที่พระยาราชนบังสัตว์ แดพตอาสาจามซึ่ง
 รักษาค่ายด้อมทั้งหลายนั้น ก็ระดมปืนไฟใหญ่ น้อยยิงแย่งออกมาเป็น
 โโกตาหุด แดพระยารามเตโชกับพตทั้งหลายเป็นคนดีมีวิชาอาวุธมิได้
 ถูกต้อง แดมิได้ยื่นย้อยทอดลอย ก็แหกหักค่ายปีกกาพังลงได้ ก็ได้
 ทดวงจ้วงฟอนพื้นพตอาสาจามทั้งหลายล้มตายแดด่ามากเป็นอันมาก พด
 ค่ายด้อมทั้งหลายทานฝีมือมิได้ ก็แยกออกให้ พระยารามเตโชกับพด
 ทหารทั้งหลายก็ได้ฟาดฟันฆ่าพดที่พกรุงแหวกเป็นช่องออกได้ มิได้
 มีผู้ใดต้านทาน ก็พาพดทหารกรุกกันลงได้ในเรือรบ ซึ่งพระยาราชน
 บังสัตว์จัดแจงจอดไว้รับหน้าท่านั้น แดวออกเรือไปถึงเขต ชักใบ
 แด่นออกไปยังมหาสมุทร แด่นหินไปยังเมืองแขก ที่พกรุงก็เข้าเมือง
 ได้ ได้จับผู้คนเก็บสิ่งของทั้งปวง แดนายที่พนายกองทั้งหลาย แจ้ง
 ว่าควชบดแหกหักออกไปได้น้ำที่พระยาราชนบังสัตว์แล้วได้ เรือรบแด่นหินไป
 แดพระยาราชนบังสัตว์มิได้จัดแจงทัพเรือไปคิดคามให้ทันที ละให้ควชบด
 หินไปพันเห็นผิดอยู่ จึงเอาคตินไปแจ้งแก่พระยาสุรสงครามแม่ทัพหลวงๆ
 ได้แจ้งดังนั้น ก็พิจารณาสืบสาวได้ส่วนได้เพียง แดการนั้นมิมี
 ก็ได้ เนื้อความว่า พระยารามเตโชเจ้าเมืองนครต่อคหนึ่งลือลือออกไป
 ถึงพระยาราชนบังสัตว์ ๗ รุกนกับผู คิมชอบ จัดแจงเรือรบไว้ให้ นิด
 หมายให้ออกมา แดวังสั่งควชบดให้หินไปพัน ครั้นได้เพียงเป็นลือลือแท้
 แดวก็ให้จำพระยาราชนบังสัตว์เข้าห้ำประการ แดวบอกหนึ่งลือเข้าไป
 ณกรุงเทพมหานคร สมุหพระกตาโหมกราบทูลพระกรุณาโดยเหตุ
 ทั้งปวงให้ทราบสิ้นทุกประการ พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้า
 อยู่หัวทั้งสองพระองค์ ครักทราบประเพณีเหตุดังนั้น ก็ทรงพระ

พิโรธแก่พระยาราชนบัณฑูร์ยิ่งนัก ดำริความนั้นเป็นพวกอ้ายชบถ แล้ว
ให้มัตราตอบออกไปยังกองทัพว่า ให้สืบข่าวเอาพวกภูเห็นทั้งปวงได้
แล้ว ก็ให้เอาตัวพระยาราชนบัณฑูร์แต่พรรคพวกภูเห็นทั้งหลายตระเวนด้าม
วัน แล้วให้ประหารชีวิตคนแต่คักคี่คะเดียบไว้ประคตเมืองนครศรีธรรมราช
อย่าให้ผู้นอนดูเยงอย่างสืบไปภายหน้า แล้วให้จัดแจงตั้งแต่งนายทัพ
นายกองผู้ใดซึ่งมีฝีมือเข้มแข็งมีความชอบมาก ให้อยู่ครองเมืองแต่
จัดแจงบ้านเมืองอาณาประชาราษฎร์ทั้งหลาย ให้ราบคาบเป็นปรกติ
แล้วก็ให้เด็กที่พลัดมาซึ่งกรุงเทพมหานครเกิด ครั้นท้าวพระยานาย
ทัพนายกองทั้งหลายได้แจ้งในท้องตราดังนั้นแล้ว ก็กระทำดูพระยารา
กำหนดออกไปนั้นทุกประการ แล้วตั้งแต่งผู้รั้งกรมการอยู่รักษาเมือง
แต่ไว้อาณาประชาราษฎร์ข้างม้าเครื่องดำตราดูตั้งของทั้งหลาย ดำหรับ
เมืองพอดัสมควร แล้วเด็กกองทัพภกกองทัพเรือ กวาดคนเซตยข้าง
ม้าเครื่องดำตราดูตั้งของทั้งหลายกลับเข้ามาซึ่งกรุงเทพมหานคร แล้ว
ขึ้นเฝ้าพระเจ้าอยู่หัวกราบทูลโดยเหตุทั้งปวง แล้วถวายข้างม้าคนเซตย
แต่ตั้งของทั้งหลายซึ่งคิดได้นั้นเป็นอันมากโดยดัสมควรแก่ความชอบนั้น.

๑ ดุคักราช ๓๐๔๘ ปีเถาะนพศก สมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้า
อยู่หัว มีพระราชดำริให้ช่างพนักงานจัดการสร้างพระมหาปราสาทองค์
หนึ่งในพระราชวังข้างใน ครั้นเสร็จแล้วพระราชทานนามบัญญัติมหา
ปราสาท ชื่อพระที่นั่งบรรยงก์รัตนาสน์ เป็นสี่ปราสาทด้วยกันทั้ง
เก้าสาม คือพระที่นั่งวิหารสมเด็จองค์หนึ่ง พระที่นั่งสุวรรณเพชญ์
ปราสาทองค์หนึ่ง พระที่นั่งสุริยamarinทรองค์หนึ่ง แล้วให้ชุดสระ
เป็นคู่อ้อยซ้ายขวาพระที่นั่งบรรยงก์รัตนาสน์ แล้วให้ก่ออ่างแก้วแต่

ภูเขามืดออกอุทกธาราไหลตลงในอ่างแก้วนั้น ที่ริมสระคู่พระมหาปราสาทนั้น
 แต่ให้ทำระหัดหน้าอ่างแก้ววิมานนี้ ฝั่งท่อน้ำเดินเข้าไปสุดชนนอ่าง
 แก้ววิมานนั้น แต่ให้ทำพระที่นั่งทรงปืนนท่ายสระเปนนท่ได้ตั้งออก
 กตบเขาท้ายสนมเปนนท่ข้างหน้า แต่ให้ทำศาลาตูกขุนในซ้ายขวา แต่
 โปรดให้ขุนนางเข้าเฝ้าทอดตองชุดพระบาทนพระที่นั่งทรงปืน แต่เข้า
 ทางประตูมหาโกศราช.

๑ ตุลาคม ๑๐๕๐ ปีมโรงดำเรทริศก ขณะนั้นสมเด็จพระอรรคมเหษี
 ฝ่ายซ้ายกรมหลวงโยธาเทพ ทรงพระครรภ์กำหนดถ้วนทศมาศ ประสูตร
 พระราชโอรสกอปรด้วยศิริวรรณลักษณะเปนนันต์ พระญาติวงษานุวงศ์
 ทั้งหลายก็ถวายพระนามว่าตรีศนัย แต่สมเด็จพระบรมราชบิดาตรีศเรียก
 ว่าสามยัง ในปีมโรงดำเรทริศกนั้นทรงพระกรุณาให้ต่อกำปั่นใหญ่ดำ
 หนึ่ง แต่ให้ทูตานุทูตคุมเครื่องราชบรรณาการออกไปจำเริญทางพระราช
 ไมตรีณกรุงฝรั่งเศส เหมือนเมื่อพระยาโกษาปานออกไปครั้งแผ่นดิน
 สมเด็จพระนารายณ์เปนนเจ้าก่อนนั้น ถึงปีมเมียโทศก ทูตานุทูตกลับ
 เข้ามาแต่เมืองฝรั่งเศส คุมเอาสิ่งของเครื่องราชบรรณาการต่างๆ เปน
 อนันมาก ซึ่งพระเจ้ากรุงทมิฬได้ตประเทศทรงคอบแทนมานั้นขนทนต์
 เกดๆ ๑ ถวาย จึงทรงพระกรุณาโปรดให้ตั้งราชทูตเปนนเจ้าพระยาพระ
 ศติงตามโบราณประเพณีเยี่ยงอย่างมาแต่ก่อน.

๑ ในเดือนหกปีมเมียโทศกศักราช ๑๐๕๒ นั้น มีหนังสือบอกกรมการ
 เมืองสุวรรณโคตกลงมาถึงสมุหนายกกว่า นายบุญเกิดคตองนางข้างเผือก
 ได้เ็นป่าแขวงเมืองสุวรรณโคตก สูงสี่ศอกมีหัวสัตว์ด้วยคชลักษณะงาม
 บริบูรณ์ จึงเจ้าพระยาจักรีนำเอาขั้ราชการถาวรเสวดกรณินนขนกราบ

ทูลพระกรุณาให้ทราบ พระบาทบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวครุฑทวารบ
 เหตุดังนี้ ก็ทรงพระปรีชาโมทย์ยิ่งนัก จึงดำรัสให้พระหอดวงขุนหมื่น
 กรมช่างท่งหลายชั้นไปรับเสด็จครุฑนี้ตั้งแพขนาน มีเรือแห่แห่นตาม
 บุรพประเพณี ต้องตั้งมายังพระมหานครศรีอยุธยา ทรงพระกรุณา
 ให้เทียบแพขนานเข้าณพเนียด ให้นำนางช่างเผือกชนประทับอยู่ณโรง
 ส้มโกลาตำบลพเนียด แต่ให้มีการมหรสพส้มโกลาสัปดาห์วัน แล้วนำ
 ดงเรือขนาน มีเรือคู่ชกแห่แห่นเป็นขบวนเข้ามายังพระนคร แต่ให้
 นำนางเสด็จครุฑเชนทรชนไว้ณโรงยอดในพระราชวัง แล้วทรงพระกรุณา
 พระราชทานขนานนามกรชื่อพระอินทโทยราพต ศบดินทร์ วรินทร์เดศฟ้า
 แด่นายบุญเกิดซึ่งคดองตองนั้น ก็พระราชทานชื่อเป็นชนอินทศบประเดรัฐ
 แดพระราชทานขันทองหนัก ๓ ตำดั่ง เงินตราหนึ่งชั่ง เสื้อผ้าสาม
 ตำรับ แดพระราชทานตราภูมคุ้มห้ามด้วยสัตพิภคอากรชนอนคตาดท่งปวง
 ดั้น แดทรงพระกรุณาโปรดให้ ไปทำกินอยู่ตามภูมิตำเนาคุจแต่ก่อน.

๑ ในบั้นเสด็จก่อนนั้น ส้มเด็จพระเจ้าแผ่นดินทรงพระราชดำริห์ ถึง
 คุณพระอาจารย์อริการวัดพระยาแมน ซึ่งได้ถวายพยากรณ์ไว้ว่าจะได้
 เสวยราชสมบัติ แต่ยังทรงผนวชเป็นภิกษุภาวอยู่ณวัดพระยาแมนนั้น
 แดพระผู้เป็นเจ้าของแม่หนัก แล้วได้ให้ โอรสทานุศาสตร์ในสมณกิจ
 ท่งปวง มีพระคุณมาก ควรจะทำสนองพระคุณให้ถึงขนาด ครั้น
 ทรงพระราชดำริห์แล้ว เพลาเช้าก็เสด็จด้วยเรือพระที่นั่ง ไปยังวัด
 พระยาแมน ครั้นถึงประทับเรือพระที่นั่งณสะพาน แล้วเสด็จขึ้นยัง
 พระอาราม ถวายนมัสการพระอาจารย์ด้วยสักกัจจเควพแล้ว ก็
 ดำรัสซึ่งการจะสร้างพระอารามให้ถาวรชนกว่าเก่า แดพระผู้เป็นเจ้าของ

อนุญาตแต่ก็เสด็จกลับยังพระราชวัง มีพระราชดำรัสสั่งอรรคมหา
 เสด็จให้กะเกณฑ์กันไปสร้างวัดพระยาแมน แดการสร้างพระอาราม
 นั้นต้องบีบเค้นจึงสำเร็จในบั้นแมตรีนิศก แดวทรงพระกรุณาให้มีการ
 ฉลองแต่มีการมหรสพสมโภชต่าง ๆ และมีใจร่วมด้วย ค้ำบด้ามวัน
 แดวทรงถวายไทยทานแก่พระสงฆ์เป็นอันมาก แดไว้ชำระสำหรับ
 อุปฐากพระอารามหนักมาก แดถวายพระกัณฑ์นาชั้นพระอารามตาม
 ธรรมเนียม แดวทรงพระกรุณาตั้งพระอาจารย์อธิการวัดพระยาแมน
 ชื่อพระศรีวิจิตรญาณมุนี ราชาคณะคามวาสี ถวายเครื่องสังฆณบริกขาร
 พร้อมตามคักัดพระราชาคณะทุกประการ.

๑ ในศักราช ๓๐๕๓ บีมแมตรีนิศกนั้น ณวัน ๒ ๖ ๗ ค่ำ นักเสด็จ
 เมาซึ่งครองกรุงกัมพูชาประเทศ ให้ทูตานุทูตถือศุภอักษรเข้ามาถึง
 อรรคมหาเสนาธิบดีณกรุงเทพมหานครศรีอยุธยา ในลักษณะนั้นว่าของ
 ข้างณกรุงกัมพูชาธิบดี ไปโพนข้างคตของคองนางข้างเผือกสูงด้ามคอกคืบ
 มีนิ้วดรรพด้วยคชลักษณะงามบริบูรณ์ แดพระเจ้ากรุงศรีอยุธยาได้ชนครอินท
 ปรัศกูรัฐราชธานี ขอถวายนางศรีเสวตรคเชนทรชาติฉันทันต์ตัวประเสริฐ
 มาเป็นพระบรมอรรคราชพาหนะ แห่งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้ากรุงเทพ
 มหานครบรมทวาราวดีศรีอยุธยา ขอเอาพระราชกฤษฎีกาเดชาภาพ
 สมเด็จพระนั่งเกล้าเป็นที่พึ่งพำนักสืบไป แดจะขอพระราชทานเชิญ
 ข้าหลวงกรมช่างออกไปรับเข้ามา จึงส่งมุนายกนำเอาตักษณอักษร
 พระเจ้ากรุงกัมพูชาธิบดีนั้น หนักกราบทูลพระกรุณาให้ทราบ ดั้นทุกประการ
 สมเด็จพระบาทบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ครั้นทราบเหตุดังนั้นก็
 ทรงพระโสมนัส ดำรัสให้พระราชทานเสื่อผ้าแก่ทูตานุทูตคนละสำรับ แดว

คำรัศให้ข้าหวดงสำนายแถกรมข้างออกไปด้วยทูตานุทูต แต่ให้รับ
 นางข้างเผือกเข้ามาณกรุงโดยระยะดลตมารควถิ หยุดยงประทบร้อน
 แรมมาอย่าให้อิดโรยเปนเหตุการได้ แต่ข้าหวดงสำนายกับกรมข้าง
 ทงหลาย ก็กราบถวายบังคมตาออกไปยังกรุงกัมพูชาธิบดีด้วยทูตานุทูต
 อันมานน ครนถงกรุงกัมพูชาประเทศเสนาบดักนำข้าหวดงเข้าเฝ้าพระ
 เจากรุงกัมพูชาธิบดี ๆ ก็ครักพระราชปฏิสันถารเปนอันดี แต่ให้เตียงดู
 เหน่าข้าหวดงมิให้อุดอยากได้ แต่ให้พระยาพระเชมรสำนายคุมเอา
 นางข้างเผือกไปด้วยข้าหวดงซึ่งออกมารบนั้น แต่ข้าหวดงสำนาย
 กราบถวายบังคมตาพระเจ้ากรุงกัมพูชาธิบดี แล้วก็พานางเสวตรกฤษฏ
 ออกจากกรุงกัมพูชาประเทศ กับด้วยพระยาพระเชมรสำนายนั้น แต่
 เดินทางประทบร้อนแรมรอรังยังหยุดมาโดยดลตมารควถิ กำหนดเดือน
 หนึ่งกับยี่สิบวัน จึงมาถึงกรุงเทพมหานคร จึงทรงพระกรุณาให้ปลูก
 โรงสุมโภชตำบลพเนียด แต่ให้นางข้างเผือกประทบอยู่ณโรงสุมโภช
 นั้น แต่ก็มีกรมหรัศพสุมโภชกำรบศติยวาร แต่ให้ย้าตราพระ
 บรมหัตถ์ตั้งตู้เรือขนาน มีเรือคู่ชักแห่แหนเข้ายังพระนคร แต่ให้นำ
 นางเสวตรกฤษฏชนไว้ณโรงยอดในพระราชวัง ทรงพระกรุณาพระราช
 ทานขนานนามบัญญัติชื่อพระบรมรัตนากาศ ชาติคเชนทร์ วรรณทร
 มหันธ์ อนันตคุณวิบุตยเลิศฟ้า แล้วสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็เสด็จออก
 ณมุขเด็จพระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาท พร้อมด้วยเจ้าพระยาเสนาบดักมนตรี
 มุขทงหลายฝ่ายทหารพดเรือน เข้มเฝ้าณทิมดาบคดตามตำแหน่งซ้าย
 ขวา จึงให้เบิกพระยาพระเชมรสำนายเข้าเฝ้าถวายบังคมณชาตาหว่าง
 ทิมดาบ แต่คำรัศพระราชปฏิสันถารสำนัดตามอย่างพระราชประเพณี

อุบายถ่ายเทพ้อดวงมันให้ยกตงไปตั้งอยู่ณเมืองตพบุรี พอให้ โกล้พระ
 เสด็จพระคุณ แดจะขอเอาพระเศษานุภาพสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาปก
 เกดด้วยจึงจะทำมันได้ถนัด ครั้นพร้อมด้วยกันแล้ว ก็ชวนกันออก
 ไปหาอ้ายคิมมิชอบนค่าตากตาง แด้จึงว่าข้าพเจ้าทั้งปวงขอเป็นข้า
 ท่านตั้ง แดจะขออาดตงไปตั้งกรุงเทมมหานครถวย แดซึ่งจะตั้ง
 อยู่ณเมืองนครราชดีมานหาเป็นประโยชน์ไม่ ถ้าได้ยกกองทัพตงไปตั้ง
 อยู่ณเมืองตพบุรี กวาดเอาผู้คนหัวเมืองให้ได้มากแด้วก็ยกเข้าโจมตี
 เอากรุงเทมมหานครเห็นจะได้ โดยง่าย แดซึ่งข้าพเจ้าทั้งหลายว่าดังนี้
 ควรมิควรขอท่านได้กรุณาอย่าถือโทษเสย ครั้นบุญกว้างขอบได้ฟัง
 ดังนี้ มิได้แจ้งว่ากตอุบาย ถ้าค้ำญว่าจริงก็เชื่อถอแดเห็นชอบด้วยทุก
 ประการ จึงให้เจ้าเมืองกรมการเกณฑ์พลเมืองนครราชดีมาได้ ๔๐๐๐ เศษ
 ข้างเครื่อง ๘๔ ม้า ๓๐๐ เศษ สรรพด้วยเครื่องสรรพยุทธพร้อมเสร็จ
 ก็ยกจากเมืองนครราชดีมาเดินทัพตัดตงทางเมืองบัวชุม เมืองไชยบาดาด
 กวาดได้ผู้คนเป็นอันมาก ก็ยกกองทัพผ่านไปเมืองตพบุรี แดตั้งช่อง
 สุ่มผู้คนอยู่ในที่นั้น จึงพระยานครราชดีมาแดกรมการทงหลาย ก็
 คิดอ่านแต่งหนังสือตบให้ขุนหมื่นม็ช้อถอตงไปถึงสมุหนายก ให้กราบ
 ทูลพระกรุณาโดยเหตุทั้งปวงนั้นให้ทราบตั้งทุกประการ ฝ่ายกรมการ
 เมืองสุระบุรี เมืองบัวชุม เมืองไชยบาดาด ก็บอกหนังสือตงมา
 ถึงสมุหนายก ว่าเมืองนครราชดีมาเป็นขบถ บดินยกกองทัพตงมา
 กวาดเอาผู้คนณแขวงเมืองบัวชุม เมืองไชยบาดาด ได้เป็นอันมาก
 แด้วก็ยกผ่านไปโดยควันตก มิรู้ว่าจะไปแห่งใด แดหนังสือฝ่าย
 หัวเมืองแนวหน้าแควบ่าตักมาถึงก่อนหนังสือบอกฝ่ายตพบุรีสองวัน เจ้า

พระยาจักรกรกเอาหนังสือบอกทงสองฉบับขนกกราบทูลพระกรุณา พระบาท
 บรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทงสองพระองค์ ครั้นได้ทราบประพฤติ
 เหตุตั้งนกกทรงพระพิโรธ ดำรัสว่าอายชบถ ๒๘ คนเท่านั้น ชาวนคร
 ราชดีมากก็ตายพัน ถึงไม่สู้รบด้วยอาวุธเดยจะทิ้งด้วยมุดดินแต่คนตะ
 กอนก็ไม่ว่ามีมืออีก ไฉนมันจึงว่ากลัวความรู้อยู่ในอำนาจอายชบถตั้ง
 ทงนั้นเป็นอัครวิญญูจัก ไม่เคยได้ยินมาแต่ก่อน จึงดำรัสสั่งอรรคมหา
 เสด็จมาบัด ให้ตระเตรียมช้างมารพดไว้ให้สรรพ จึงมีพระราชดำรัสให้
 พระยาศูรเสนาเป็นแม่ทัพหดวง แดท้าวพระยาอาสาหูกเหตาทงปวงเป็น
 ยุกรบตรีเกี่ยกกายกองนำกองหลัง ถือพลธรรมาเครื่อง ๕๐๐๐ สรรพ
 ด้วยเครื่องดำตราอาวุธทงปวง ให้ยกไปเอาตัวอายชบถ แล้วให้มัตราตอ
 ไปแก่พระยานครราชดีมา แดกรมการทงปวงว่า ถ้ากลัวมันอยู่จะจับมัน
 มิได้ไซ้ก็ให้ตอมมันไว้ก่อนอย่าให้มันส่งไสย ค่อยที่พกรุงยกขึ้นไปถึงจึง
 ให้จับตัวมันส่งออกมาให้แก่กองทัพกรุงที่เดียว แล้วพระราชทานตั้งของ
 ต่าง ๆ ไปแก่กองทัพชาวนครราชดีมาให้ ๆ แก่อายคิดมิชอบ แต่ให้เจรจา
 เต้าโตมันจึงดี อย่าให้มันรู้ตัวเดยจะทำการไม่ถนัด ครั้นถึงวันได้
 พิไชยฤกษ์ จึงพระยาศูรเสนาแดท้าวพระยานายทัพนายกองทงหลาย
 ก็กราบทูลถวายบังคมตาด้วยยกทัพบกทัพเรือขึ้นไปยงเมืองตพบุรี ครั้น
 ใกล้ถึงจึงให้หนังสือตบไปแก่กองทัพชาวนครราชดีมา นัดหมายวันคืน
 เพื่อดำญญาอาณัติให้ยกเข้าตอมพร้อมกัน ฝ่ายพระยานครราชดีมา
 แดกรมการทงปวง ก็เอาสิ่งของซึ่งพระราชทานขึ้นไปก่อนนั้นให้แก่
 อายเหตาร้าย พุดจามีให้ส่งไสย ครั้นถึงวันนัดหมายก็ยกพลทหาร
 เข้าตอมขึ้นใน ฝ่ายทัพกรุงล้อมไว้ช้นนอกเป็นมันคง แดชบถบุญกว้าง

พตประโคนปักทองชนะแควตงษ์ชองไชย ช้องใหญ่ช้องกะแตแซ่เลี้ยง
 ดันนันทนาท ก็ขยายยกพยุหบาตราคตาเคตอน เตือนกระบวณนำ
 หตงคืบค้งทองแถวหนที่ เป็นลำดับวารีมารคกำหนดระยะทางโยชน์หนึ่ง
 ก็บรรลถึงพระราชนิเวศพระนครหลวง ก็เสด็จพักพตพวยประทับร่อน
 เสวยพระกระยาหารดำราญพระอรามณ เสด็จเข้าที่พระบรรทมในทั้น
 ครนเพตาทายแถวตองนาพิกา จึงเสด็จตงส์เรือพระที่นั่ง ให้อาครา
 นาวาพยุหไปโดยลำดับ กำหนดทางโยชน์หนึ่งก็ถึงตำหนักทำเจ้าذنุก
 จึงเสด็จขึ้นประทับอยทั้นตองแวน แดมีพระราชดำรัสตั้งอรรคมหา
 เสนาธิบตีให้ตรวจเตรียมพตแห่แหนทงปวง โดยกระบวณพยุหบาตรา
 ตถตมารคตามอย่างโบราณราชประเพณีทงปวงให้พร้อมไว้ ครนเพตา
 บัจจุสได้มยได้พิไชยฤกษ์ จึงพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้า
 อยุ่หัวก็ทรงเครื่องราชวิษุณนาภรณ์แถวเสด็จ เสด็จทรงช้างคันพังส์รียา
 อษฏงค์ ทั้นรองพังอนงค์ศรีรัตน ผูกเครื่องสูงวรรณปฤษฎาหตง
 คาทอง พร้อมด้วยหมู่หม่มวตคชินทรเสนางคณกรตงกันแทรกแข่งสัดับ
 ค่ายคำพังคา แดหมู่พตอาสาตั้นชพตากรกรทงวิธวาย โดยชบวน
 ช้ายชวณนำหตงคืบค้งเป็นชนิด ถคินข้างพระที่นั่งพระราชบุตรนิตดา
 วชานวงษทงหตาย แดรถประเทียบเรียบรายตามเสด็จเป็นทงแถว
 งามไสว ข้าไฟด้วยเครื่องสูงเสวตธณิศรชงฉานชงไชยเป็นคู่ ๆ คุมโหพา
 ราติเรกด้วยพตบทจรเกณท์แห่แถพตอุโฆษแควตงษ์พาทย์ชอง กตอง
 ชนะประโคนครนกรนิกก้องนฤนาท ให้อขยายพยุหบาตราไปโดยรภัยา
 รมรินรโหฐานแถวเถอนพันภก อธิกด้วยนานาพรรณพฤษฎาชาติ
 บ้างเพตคตอกออกมตถนถกตาดคุดระการตา ก็เสด็จยาตราพตากร

ทวยหาญไปโดยลำดับสถิตมารควิดี้นทาง ๕๕๐ เค้น ก็บรรดุกิ่งเชิงเขา
 ลุ่จรรณบรรพต จึงให้หยุดชบวนแห่แหงทั้งปวงแล้ว ส้มเด็จพระเจ้า
 อยู่หัวก็ทรงรำพระแสงของ้าวเหนือตระพองข้างต้นต้นวารดำมหนัก บูชา
 พระพุทธรบาทโดยพระราชประเพณีเสร็จแล้ว ก็บายพระคชาธารโดย
 มารควิดีกำหนด ๕๐ เค้น ถึงพระราชนิเวศธารเชชม เสด็จตั้งอยู่
 แล้วเสด็จเข้าประทับแรมณพระตำหนักนั้น ครั้นรุ่งจึงส้มเด็จพระเจ้า
 อยู่หัวก็เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยเสนาบดีมนตรีมุขมูติกากร บวร
 ราชบุตรราชনীตคากรมฝ่ายนำฝ่ายใน เสดนางคพระสนมทงหลาย ขึ้นไป
 นมัสการพระพุทธรบาทอันโอฬาร ทุกเพดาเข้าเย็นเป็นนิจทุกวันมิได้ขาด
 แดทรงถวายสักการบูชาด้วยสักกัจจเคารพเป็นอันดี แล้วเสด็จพระราช
 ดำเนินไปเหนือไหล่เขา เสด็จนั่งเหนือแท่นศิลาโกถต้นพระศรีมหาโพธิ
 ทรงไปรยสุ่จรรณรัชฎุพระราชทานแก่พตนิกายทงหลายเป็นอันมาก ตาม
 อย่างพระราชประเพณีมาแต่ก่อน แล้วทรงพระกรุณาให้มการมหรศพ
 ส้มโภชนานานาประการ ครั้นค่ำให้จุดดอกไม้เพลิงต่าง ๆ ระทา
 ใหญ่แปดระทา บูชาพระพุทธรบาทเปนมโหฬาราริการยิ่งนัก แล้วทรง
 ถวายไทยทานแก่พระสงฆ์เป็นอันมาก แล้วส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรง
 พระราชดำเนินพร้อมด้วยพระราชวงษานุวงษเสนาพฤตามาตย์ พระ
 สนมนาฏนารทงหลาย ไปประพาศณพระตำหนักธารโคกปดายธาร
 ทองแดง แดเสด็จเที่ยวประพาศสมพนมพนค้แนวเนินเทินเขา ทุกดำ
 แนวถ้ำธารตทานเหว เปดพล่องช่องชวากเว้งหว่างศิขรเขตร วิเศษ
 ด้วยสรรพรุกชชาตินานา ทรงผลตกาทุกกึ่งก้านถนถนถาด ชมหมู่
 จักุบททวิบาทต่าง ๆ ชาติคุดระการ สำราญพระราชฤไทยแล้วเสร็จ

ก็ได้ตั้งกตัญญูยังพระราชนิเวศธารเกษม กำราบเจ็ดแควนแคววายนมัสการ
 ฑาพระพุทธรบาท ยกพยุหยาตราโดยกระบวนถมมารคชดมารค กตัญ
 ยังพระนครศรีอยุธยา.

๑ ฤกษ์กราช ๑๐๕๗ ปีกุญต์ปีศก ขณะนั้นพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต
 ให้แสนสุพรรณไมตรี เป็นราชทูตจ้าทูตพระราชดำذن คุมเครื่องมงกต
 ราชบรรณาการตงมายังกรุงเทพมหานคร ในลักษณะพระราชดำذنนั้น
 ว่า พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต ผู้เป็นมหิศราชิปไตยในเสดงมดาว
 ประเทศปาจิณทิส ขอถวายวันทนประณามมาแทบพระบวรบาทบงกช
 เรณูมาศ แห่งพระบาทบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ผู้เสดงยศวรยา
 ธิปัตติถดยราชณกรุงเทพมหานคร บวรทวารวดีศรีอยุธยา มหาคิตถ
 ภพนพรัตนราชธานีบุรีรมย์ อุดมพระราชนิเวศมหาสถาน มโหฬารด้วย
 เสดงครุญชราชติพาหะเป็นศรีเมือง เพื่อองพระเกียรติยศปรากฏแผ่
 ไพศาลไปไพนาพาประเทศราชธานีใหญ่น้อยทั้งปวง ดุจฉัตรทำวมหา
 พรหมกางกั้นร่มเย็นเป็นสุขานุสุข ปราศจากทุกข์ระงับไภยแห่งสรรพ
 ด้ศดทั้งหลาย อันรื้อนรทังดลโลกธาตุ ในกาลเมื่อมขณคิกไส่มย
 ข้าพระองค์ขอถวายพระราชธิดา ทรงพระนามพระแก้วฟ้า พระธัญษา
 ใต้สืบห้าพระพรษา มาเป็นศรีสุรางคบริจาริกองตองบาทยุคต
 ขอพระเดชานุภาพสมเด็จเจ้าอยู่หัวเป็นทพงที่พำนัก ด้วยมีอริราช
 ปรบักษกต่างคือเจ้าฟ้าเมืองหลวงพระบาง กอปรด้วยโลกหาหิริไคตปป์
 มิได้ ให้เสนาโยธาหาญยกมากระทำวิหิงษาการย้ายกรุงศรีสัตนาคนหุต
 ให้ได้ความเดือตร้อน แดบคนจะขอพระราชทานกองทัพไปช่วยบ้องกัน
 กรุงศรีสัตนาคนหุตให้พ้นเงื่อมมือประจามิตร แดจะขอเป็นข้าขอบ

ฉันทเดมาพระมหานครศรีอยุธยา ไปทราบเท่ากัฒปาวสาน จึง
 เจ้าพระยาจักรีนำเอา ดัชนีพระราชาต้นพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตชน
 กราบทูลพระกรุณาให้ทราบสิ้นทุกประการ ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรง
 เครื่องศิริราชาตั้งการารณวิญญูดีเดรัจ เด็ดจออกณมุขเด็จพระที่นั่ง
 สรรเพชญ์ปราสาท พร้อมด้วยท้าวพระยาเดนาบคมนตรีมุขทงหลาย
 ฝ่ายทหารพลเรือน เพียมเผ้าทูลตอองรุตพระบาทณทิมดาบคคตาม
 ตำแหน่งซ้ายขวา จึงให้เบิกแค้นด์พจนามไตรีเข้ามาถววยบังคมณชาตา
 หว่างทิมดาบ แดค้ำรงค์พระราชประฏิฐันถารดำนันค ตามราช
 ประเพณี แด้วพระราชทานเลอผ้าแกแค้นด์พจนามไตรีโดยสมควร จึง
 มีพระราชดำรงค์ตั้งสมุหนายก ให้เกณท์กองทัพัสรพด้วยข้างม้าเครื่อง
 ส้าตราอุทงปองให้พร้อมไว้ แดค้ำรงค์ให้พระยานครราชดีมาเปนแม่
 ทัพหดวง พระสุรบุรีเปนยุกรบัตริ พระนครนายกเปนเกียกกาย
 พระรามกำแหงเปนกองนำ พระยาตพบุรีเปนทัพหลัง ถือพลตกรรจ
 ต้าเครื่อง ๓๐๐๐๐ ข้างเครื่อง ๓๐๐ ม้า ๔๐๐ สรรพด้วยนานาสรรพาวุธ
 ปืนใหญ่ปืนน้อยกระสุนดินประสิ้วพร้อมเดรัจ ให้ยกไประงับคักเมือง
 หลดวงพระบาง ซึ่งยกมาคักกรุงศรีสัตนาคนหุตนน.

๑ ครนถึงวันอันได้มหาพิไชยฤกษ์ จึงท้าวพระยานายทพนายกอง
 ทงหลายก็กราบถววยบังคมตา ยกข้างม้ารพตจากกรุงเทพมหานคร
 กับด้วยแค้นด์พจนามไตรีซึ่งเป็นราชทูตนน แดเดินทัพไปโดยทางเมือง
 นครราชดีมา ครนใกล้กรุงศรีสัตนาคนหุต จึงให้ตั้งค่ายบังกองทัพั
 อยู่ทนน จึงปฤกษากันว่า ครนจะยกเข้าโจมตีคักกองทัพัชาวเมืองหลวง
 พระบองบัติน ก็จะได้ยไมตรีไปคุมิกว แดเราจะแต่งหนังสือให้ไป

ว่ากต่างแก่ชาวเมืองหลวงพระบางให้เด็กที่พกธูปไปโดยคัก่อน ถ้าแ
 มพึ่งยั้งองอาจจะต่อรบไซ้ จึงให้พดทหารเข้าโจมตีแตกหักเอาค้อ
 ภายหลัง ครู่เดียวก็จะเปเนภคัมขุดไป อันทัพดาวมิตานฝีมือเราได
 แต่ในเพดาเดียว ครนนายทัพนายกองปฤกษาเห็นพร้อมกันแล้ว ก็
 ให้แต่งหนังสือให้ขุนหมื่นมีชื่อถือไปถึงแม่ทัพดาวชาวเมืองหลวงพระบาง
 เปนใจความว่ากต่างโดยไมตรี เพื่อจะให้บระนีประนอมเปนมิตรสันถ
 กับกรุงศรีสัตนาคณหุดคังกาดก่อน มีให้เป็นเวรไพร้อาชาฎกันสืบไป
 ครนแล้วท้าวเตนดาวแม่ทัพเมืองหลวงพระบางได้แจ้งในหนังสือ แด
 ทราบว่ากองทัพกรุงเทพมหานครมาช่วยกรุงศรีสัตนาคณหุดคังนั้นแล้ว
 ก็เซ็ดขามคร้ามเดชานุกาพียงนัก จึงแต่งหนังสือให้เพยกวานมีชื่อถือ
 มาแจ้งแก่แม่ทัพไทย รับยินยอมประนีประนอมเพื่อจะเปนมิตรสันถ
 ไมตรี มิได้มีเวรอาชาฎกับกรุงศรีสัตนาคณหุดสืบไป ก็เด็กที่พกธูป
 คั้นไปเมือง.

๑๑ จึงพระยานครราชสีมาแต่ท้าวพระยานายทัพนายกองทั้งหลาย ก็
 แต่งหนังสือบอกให้ขุนหมื่นมีชื่อถือตงไปกราบทูลพระกรุณาณกรุงเทพห
 นครโดยประพฤติเหตุทงปวงก่อน แล้วบอกเข้าไปให้เสนาดาวนำเข้า
 เฝ้าพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคณหุดที่พระไทย คำรัศพระราชประฏิฉนการ
 เปนอันดี แดให้เลี้ยงดูเหต่ากองทัพให้อิมหน้าดำราญ พระราชทาน
 รางวัลแก่ท้าวพระยานายทัพนายกองทั้งปวงเปนนันมาก ฝ่ายผู้ถือ
 หนังสือบอกนนักมาถึงกรุงเทพมหานคร ให้อรรคมหาเสนาธิบคักราบทูล
 พระกรุณาให้ทราบ จึงทรงพระกรุณาโปรดให้มีครวหากองทัพกดับตง
 มรทกรุง ท้าวพระยานายทัพนายกองทั้งหลายได้แจ้งในทงครานนแล้ว

ก็กราบถวายบังคมตาพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต แล้วเด็กที่พกบัตร
มายังกรุงเทพพระมหานคร.

๑ ส่วนพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตก็จัดแจงตกแต่งพระราชธิดา พร้อม
ด้วยพระพี่เลี้ยงนางกำนัลแต่ทาสกรรมกรชายหญิงถึงละ ๓๐๐ เปนบริวาร
สรรพด้วยเครื่องอุปโภคบริโภคทั้งปวงพร้อมเสร็จ แลให้แสนท้าว
พระยาดาวสามนายถือพัด ๓๐๐๐ ช้างม้าโดยสมควร ให้อัญเชิญ
เสด็จพระราชบุตร ซึ่งตั้งวิภาทกานัญจนยานวิจิตร ดงไปยังกรุงเทพมหานคร
โดยลำดับมารควิถี ถึงพระราชนิเวศพระนครหลวง จึงบอกหนังสือ
ดงไปณกรุงเทพมหานคร ให้กราบทูลพระกรุณาให้ทราบ พระบาท
บรมบพิตรพระพุทธเจ้าข้างเผือก ตรัสทราบเหตุนี้แล้วทรงพระโสมนัส
คำรัสตั้งอรรคมหาเสนาธิบดี ให้ผูกเรือพระที่นั่งบัลลังก์มาทงแถวเรือ
อื่น ๆ หาดายดำ ซึ่งไปรับนางกระษัตริย์กรุงศรีสัตนาคนหุตณพระนคร
หลวง แล้วดองดงมายังพระมหานครโดยทางคดของโพธิ์เรียง ครั้นมา
ถึงวัดกระโจิมจะเดียวขึ้นไปทางรอกำนบ พอส่มเด็จพระเจ้าอยู่หัวกรม
พระราชวังบวร มีพระบัญชาให้มารับพระราชบุตรกรุงศรีสัตนาคนหุต
ซึ่งไฉนพระราชวังบวร แล้วเสด็จพระราชดำเนินดงมายังพระราชวัง
หลวง ซึ่งเฝ้าสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง กราบทูลพระกรุณาขอพระราช
ทานนางไฉนพระราชวังบวร จึงทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานให้
แก่สมเด็จพระเจ้าตากเรือโดยพระราชอัชฌาไศรยนั้น.

๑ ตุลาคม ๑๐๕๘ ปีมะแมศก ขณะนั้นสมเด็จพระเจ้าตากเรือเจ้า
พระขวัญ พระชนม์คำรบ ๓๓ พรรษา จึงทรงพระกรุณาดำรัสเหนือ
เกล้า ๆ ตั้งอรรคมหาเสนาธิบดีให้จัดแจงการพระราชพิธีโสกันต์ ณพระ

ที่นั่งสรพเชญปราชัท แต่ให้ตั้งโรงพระกระยาสำน แต่พระเบญจา
 ณห้องสำนชั้นใน แต่ให้ตั้งราชวัครฉัตรเบญจรงค์ ของไชยของประจวาก
 วางเปนระยะไป โดยทางอันจะเห็นที่วางกระยาตาดเปนชั้น ๆ ครั้น
 ถึงมิดีรมาศศุกรบักชดิถันวันอันได้ม้หามงคตฤกษ์ เพดาชายแล้ว
 ดำนาพิกา จึงพระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าหลวง ก็ทรง
 เครื่องศิริราชอติการั้ดรรพารณภูษาตายทอง ส่นับเพดาเชิงอน
 ลอดทรงนตองพระองค์อย่างเทศ ทรงเจียรบาตรัตพิตรแล้วทรงมหา
 กฐิน้อย ทรงเห็นพระแสงกันหยัน แดมหาดเด็กเชิญพระแสงดาบใจ
 เพ็ชร แล้วเสด็จพระราชดำเนินมาชนเกษทรงพระราชยาน เจ้าพนักงาน
 ประโคมแตรตั้งข้ มหาดเด็กแห่ซ้ายขวาน่าหลังเปนขบวน มาถึงพระ
 ที่นั่งสรพเชญปราชัท เสด็จขึ้นประทับอยู่ณพระที่นั่งเกาอนชานพัก
 ฝ่ายสมเด็จพระเจ้าลูกเธอทรงเครื่องแล้ว เสด็จขึ้นพระยานุมาศ เจ้า
 จอมเฒ่าแก่เปนเพื่อนคนหนึ่ง แดมหาดเด็กคู่เห็นหนึ่งห่มด่มบักทองขาว
 ชายกรวย ได้เสด็จครยดำพอกเกยวพินผ้าขาว หน้า ๒๐ คู่ ถัดนั้น
 จิตเฮาบุตรขุนนางทไวศ์สะจุคน ให้หนึ่งผ้าตายพันขาว ได้เสด็จครย
 ขาว ๒๐ คู่ แห่กระบวนน่า แดวถึงนางเชิญพระเช้อย่น่าพระยานุมาศ
 แดกระบวนหลังนั้นนางเชิญเครื่องหกกคน นางถือพชนคนหนึ่ง ถัดนั้นจิต
 เฮาภรรยาขุนนางเดินพนมมือคามานางเชิญเครื่องเปน ๔ แถว ๆ ละ ๒๐ คน
 เปน ๘๐ คน ถัดหนึ่งผ้าทองขาวชายกรวยห่มผ้าขาวขดิบทองสี ครั้น
 แห่เสด็จมาถึงที่ประทับชานพักแล้ว จึงให้ทรงเหยียบน่าชองไชย มีนาง
 พนังงานเอน้ำชำระพระบาทองค์คน แดวสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับ
 พระกรดมเด็จพระเจ้าลูกเธอเสด็จเข้าในพระมหาปราสาท ทรงฟังสวด

พระพุทฺทมณฑลคำรบสามวันแล้ว ถึงวันเป็นคำรบสี่ได้ฤกษ์ เพดาร์วังจึง
 ให้เสด็จไปโสดกนัคบนพระที่นั่งธรรมเพชญ์ปราสาท ครั้นโสดกนัคแล้วให้
 เสด็จมาณโรงพระกระยาสำหนาน เสด็จขึ้นบนพระเบญจา แล้วถวายเครื่อง
 มุรธาภิเศก สรงน้ำพระพุทฺทมณฑล แล้วตั้งชกษิณาวฏ วิชาจารย์
 ถวายอาเศียรพาทประโคมฆ้องกลองแตรสังข์ดุริยางคดนตรี แล้วทรง
 เครื่องให้เสด็จกลับเข้าพระราชวัง ครั้นเพดาชายแล้วดำนานาฬิกาจึง
 ให้เสด็จไปสมโภชเวียงพระเที้ยน เกณฑ์แห่งดมปักตายใต้เศียรขลุ่ย
 ดำพอกชมพู แดนางเชิญพระแซ่ นางยกเครื่อง นางตามเสด็จ
 ทงปวงนน ด่วนผ้าทองเขียวชายกรวย ห่มผ้าชมพูขลิบทอง สิ้น
 คำรบสามวัน เป็นหกวันด้วยกันทั้งให้ไปทรงฟังสดดสามวันนั้น ครั้น
 โสดกนัคแล้วเจ้าพระขวัญเสด็จออกหัดทรงม้าณท้องสนามหลวงหน้าพระที่นั่ง
 จักรวรรดิทุกวัน ๆ ครั้นถึงเดือนสาม สิ้นเดือนพระพุทฺธเจ้าหัดทรง
 พระประชวรทรงได้ประมาณ ๑๕ วัน แดพระโรคนี้กำเริบหนักดัง จะ
 เสวยพระกระยาหารก็ไม่ได้ เกือบใกล้สวรรคตอยู่แล้ว แดพระราช
 วงษานวงษ์ แดท้าวพระยาข้าทูลตอของชุดพระบาทผู้ใหญ่น้อยทั้งหลาย
 ก็เข้าไปนอนอยู่ในพระราชวังพร้อมกันสิ้น.

๑ ขณะนั้นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกรมพระราชวังบวร ทรงพระราช
 ดำริห์แสดงเจ้าพระขวัญ ด้วยเห็นชาวไทยมาก คนทงปวงนิยมยินดี
 นับถือมาก นานไปภายหน้าเกรงจะเป็นศัตรูราชสมบัติ จึงทรงคิดการ
 อันเป็นคหุหิรหัดแต่กับเจ้าฟ้าเพชร เจ้าฟ้าพระราชวังบวรต้องพระองค์
 มิให้ผู้อื่นรู้เห็น ครั้นเห็นจวนจะสวรรคตในวันสองวันเป็นแท้อยู่แล้ว
 จึงเสด็จพระราชดำเนิน มายังพระราชวังหลวง กับด้วยพระราชบุตรทงสอง

แต่ข้าทูลตอของชุดพระบาททงปวงเป็นอันมาก แต่เสด็จเข้าอยู่ณพระ
 คำหนักหนองหวาย จึงอุบายให้มหาดเล็กไปเชิญเสด็จเจ้าพระขวัญ
 ว่ามีพระบันฑูรให้เชิญเสด็จไปเฝ้า ทรงพระกรุณาจะให้ทรงม้าเทศ
 ให้ทอดพระเนตรสักหน่อยหนึ่ง แล้วเจ้าพระขวัญเสด็จออกอุทิศความ
 ค้างอยู่ ครั้นทราบว่ามีพระบันฑูรให้หาก็ก็นำได้เสด็จต่อไป แต่ซึกซึ่ง
 ยังมีได้เสด็จนั้นเขาได้ไว้ในเครื่อง แล้วทูลถามเสด็จพระมารดา เสด็จ
 มาเฝ้ากรมพระราชวังบวรณพระคำหนักหนองหวาย กับด้วยนักพระ
 สัตว์ฐาธิราชพระพี่เลี้ยง แดข้าไทยทงปวงตามเสด็จมาเป็นอันมาก ครั้น
 เจ้าพระขวัญมาถึงเสด็จเข้าไปเฝ้าถวายบังคมแล้ว มีพระบันฑูร
 ให้ห้ามพระพี่เลี้ยงแดข้าไทยทงปวงมิให้ตามเสด็จเข้ามา แต่ให้ปิดประตู
 กำแพงแก้วนั้นเสีย จึงให้จับเจ้าพระขวัญสำเร็จโทษเสียด้วยท่อนจันทน์
 ในพระคำหนักหนองหวายเสร็จแล้ว ก็ให้เอาพระศพใส่ถุงแล้วใส่ลงใน
 แม่ฉัน ให้ชำหดงเขาออกไปฝังเสียณวัดโคกพระยา แล้วเสด็จ
 กลับยังพระราชวังบวรสถานมงคล.

๑ ฝ่ายนักพระสัตว์ฐาธิราชพระพี่เลี้ยงแดข้าไทยทงปวง แจ้งว่าเจ้า
 ของตัวเป็นเหตุแล้ว ก็ชวนกันร้องไห้กลับมากทูลแก่เจ้าฟ้ากรมหลวง
 โยชาติพิ ซึ่งเปนพระมารดา แดเจ้าฟ้ากรมหลวงโยชาติพิ ขณะเมื่อ
 พระราชบุตรทูลดาไปเฝ้ากรมพระราชวังบวรนั้น เขาทพระบรมมอยู่
 แต่ทว่ายังมีได้บรมมหลับสนิท พอเค้ามหลับตงก็ได้ยินเสียงพระราช
 บุตรมาทูลว่า ข้าพเจ้าจะขอพระราชทานผลอุทิศความซึกซึ่งเหลืออยู่
 นั้นเสด็จต่อไป ก็คกพระไทยบรมมคั้นขึ้นมาในทันใดนั้น พอนักพระ
 สัตว์ฐาธิราชมาถึง ร้องไห้กราบทูลโดยมุตเหตุทงปวง แดเจ้าฟ้า

กรมหลวงโยธาเทพได้ทรงฟังดังนั้นก็ตกพระทัย ขอนพระทรวงทรง
 พระกรรแสงถึงพระราชบุตรเป็นกำลัง แล้วเสด็จขึ้นไปเฝ้าสมเด็จพระ
 พุทธเจ้าหลวง ซึ่งทรงพระประชวรหนักอยู่นั้น แดทรงพระไศกา
 ว่าโรกราบทุกโดยมุดคืดทั้งปวง แล้วทูลว่าถูกข้าพระพุทธเจ้าหาความ
 ผิดมิได้ กรมพระราชวังบวรมาฆ่าตัวข้าพระพุทธเจ้าเสีย โดยหา
 เหตุมิได้ สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงตรัสได้ทรงฟังดังนั้นก็ตกพระทัย
 อาโดยในพระราชโอรส ทรงพระไศกาอาศุรภาพเป็นกำลัง แดทรง
 พระพิโรธแก่กรมพระราชวังบวรยิ่งนัก ตรัสว่ากูไม่ให้ราชสมบัติ
 แก่ยายสามคนพ่อตูกนแล้ว ๆ มีพระราชดำรัสให้เจ้าพระพิไชยสุนทรราช
 นิตดาชนมาเฝ้าบนพระที่นั่งบรรยงกริศานาคัน ซึ่งเสด็จทรงพระ
 ประชวรอยู่นั้น แดทรงพระกรุณาตรัสมอบเวนราชสมบัติให้แก่เจ้า
 พระพิไชยสุนทรแล้ว สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็เสด็จสวรรคตในเพธา
 ราศวันนั้น พระบาทบรมนารถบรมพิศรพระพุทธเจ้าอยู่หัว พระ
 ชันษาเถาะหกศก แรกเสด็จขึ้นเสวยราชสมบัตินั้น พระชนม์ได้ ๕๖ พระ
 พรรษา เสด็จดำรงราชอาณาจักรอยู่ได้ ๑๕ พระพรรษา ขณะนั้น
 สวรรคตณพระที่นั่งบรรยงกริศานาคันมหาปราสาทในเดือน ๔ ปีมืดนพศก
 ศักราชได้ ๑๐๕๘ นั้น สิริพระชนม์ได้ ๗๑ พระพรรษา

* หนังสือพงษาวดารฉบับนี้ ว่าสมเด็จพระเพทราชาได้เสวยราชย์เมื่อ
 ปีจอจตุศักราช ๑๐๔๔ อยู่ในราชสมบัติ ๑๕ พรรษา สวรรคตปีฉลู
 จตุศักราช ๑๐๕๘ ความจริงที่สอบได้แน่นอนนั้น สมเด็จพระเพทราชา
 ได้ราชสมบัติคือเมื่อมีมโรงจตุศักราช ๑๐๕๐ ถ้าสวรรคตปีฉลูจตุ
 ศักราช ๑๐๕๘ ดังว่าในพงษาวดารนี้ รัชกาลของสมเด็จพระเพทราชา

มีเพียง ๘ ปี แต่มีเหตุซึ่งน่าตั้งได้ยว่าราชสมบัติจะกว่า ๘ ปี ที่ความ
ปรากฏในพงษาวดารว่า ได้กัณฑ์พระขวัญพระราชโอรสแล้ว ดมเด็จพระ
เทพราชาก็สวรรคตในปีนั้น พระขวัญอย่างรวดเร็วจะประสูติในรัชกาล
ปีที่ ๒ ถ้าได้กัณฑ์พระชันษา ๑๓ รัชกาลของสมเด็จพระเทพราชาค้อง
เป็น ๑๕ ปี ถ้าได้กัณฑ์เมื่อพระชันษา ๑๓ ค้องเป็น ๑๓ ปี ถ้าหาก
เป็นพระราชพิธีตั้งตรง ทำเมื่อพระชันษาพระขวัญ ๘ ขวบ รัชกาล
ค้องเป็น ๑๑ อย่างไร ๆ ถ้ามีความจริงในเรื่องได้กัณฑ์ฤกษ์ตั้งพระ
ขวัญแล้ว รัชกาลของสมเด็จพระเทพราชาค้องกว่า ๘ ปี ได้สอบ
ดูในปฐมก็ไม่ได้จดไว้ว่าสมเด็จพระเทพราชาสวรรคตปีไร มีแต่ปีพระ
เจ้าท้ายสระเสวยราชย์ตรงกับที่ว่าได้ ในพงษาวดาร ว่าโดยย่อมีปี
อยู่ ๑๗ ปี คือในระหว่างตั้งแต่ปีมโงงจตุศักราช ๑๐๕๐ จนปีจอจตุ
ศักราช ๑๐๖๘ จะค้องแบ่งในรัชกาลสมเด็จพระเทพราชากับสมเด็จพระ
เจ้าเสือ ว่ารัชกาลไหนก็มี แต่ค้องกันเมื่อปีใด นี้จะค้องเป็นพระ
ของพระเจ้าวรวงศ์เธอพงษาวดารกรุงเก่า ยังจะค้องหาหลักฐานกำหนด
ให้แน่นอนต่อไป (ด. ร.)

แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๘ (พระเจ้าเสือ)

๑ ฝ่ายสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกรมพระราชวังบวรสถานมงคล ครีศ
ทราบเหตุว่ามีพระราชโองการโปรดมอบเวนราชสมบัติให้แก่เจ้าพระพิไชย
สุนทรราชันย์คางงั้นแล้ว ก็มีได้เด็ดยุทธราชดำเนินลงมายังพระราช
วังหลวง ส่วนเจ้าพระพิไชยสุนทรก็มีอากรรับราชสมบัติได้ เกรง
พระเชษฐาภาพสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกรมพระราชวังบวร จึงนำเอา
เครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์ทั้ง ๕ ประการ สำหรับพระมหากษัตริย์
ราชเจ้านั้น ขึ้นไปยังพระราชวังบวรกับด้วยท้าวพระยาเสนาบดีมนตรี
มุขทั้งหลายพร้อมกันเป็นอันมาก ขึ้นเฝ้าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาอุปราช
กราบบังคมทูลถวายราชสมบัติแต่เครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์ทั้งปวง สม
เด็จพระเจ้าอยู่หัวก็มีได้รับ จึงมีพระบัญชาตรัสแก่เจ้าพระพิไชยสุนทร
ว่าพระโองการโปรดมอบเวนราชสมบัติให้เป็นสิทธิ์แก่ท่านแล้ว ท่านจง
ครองราชสมบัติเถิด แลซึ่งท่านจะมายกราชสมบัติให้แก่เรา แลเรา
จะรับราชสมบัตินั้น ก็จะเป็นเดิมดพระโองการไปดุมิบังคอรนิก แต่
เจ้าพระพิไชยสุนทรได้ฟังดังนั้น ก็ยังตั้งคฤงคพระไทยกถัวพระเช
ษฐาเพียงนิก จึงกราบทูลอ้อนวอนไปเป็นหลายครั้ง สมเด็จพระมหา
อุปราชก็มีได้รับ เจ้าพระพิไชยสุนทรก็ชบพระเคี้ยวเกด้าตงกตั้งเกด้อก
กับเฝ้าพระบาทแล้วกราบทูลอ้อนวอนไป ว่าข้าพระพุทธเจ้าวาคันบาบม
กน้อยบุญน้อยกำลังน้อย มีอากรสามารถจะดำรงราชสมบัติไว้ได้ ถ้าแต่
ข้าพระพุทธเจ้าจะครองแผ่นดินสืบไปคน เห็นจะมีไภยนั้นครายแก่ราช
สมบัติแต่บ้านเมือง สมณพราหมณาจารย์อาณาประชาราษฎร์จะได้
ความเดือดร้อนเป็นมั่นคง อันเสด็จครันเป็นมหาศิริอันประเสริฐ

ถ้าบุคคลผู้ใดมิได้มีบุญญาภิสังขารดำด้อมมาแต่ก่อน ก็หาดำรงรักษา
ไว้ได้ไม่ อุประมาคังมันเหตวแห่งพระยาราชดีห์ มีธรรมชาติอัน
ดุซุมเลื่อยคยั้งนัก ถ้าแต่จะเอาภาชนอันใด ๆ ก็ดีมารองรับไว้
ก็หากรองรับไว้ได้ไม่ ก็จะทำให้ร่วงไปเสียสิ้น แต่ซึ่งจะรองรับไว้ได้นั้น
ก็แต่ผู้บรรณภาชนสิ่งเดียว แต่พระองค์ก็อุปด้วยพระราชกฤษฎาเทศา
ธิการณินหารบารมีมาก ส้มควรวะดำรงราชอาณาจักรในแผ่นดินสยาม
ประเทศได้ อุประไมยคังภาชนของอันรองรับไว้ ซึ่งมีเหตวแห่งพระยา
ราชดีห์เหมือนนน ขอพระองค์จงทรงพระกรุณาโปรดรับครองราช
สมบัติโดยสุภาวสุจริตรรมเกิด เหมือนพระองค์ทรงพระมหากาญ
ภาพแก่แผ่นดินอย่าให้เป็นจตาจตเคย ส้มณพราหมณาจารย์อาณา
ประชาราษฎรจะได้ฟังพระบารมีร่วมเย็นเป็นสุขานุสุข แต่ซึ่งพระองค์
จะมีทรงพระกรุณาโปรดรับครองราชสมบัติไซ้ ก็เหมือนหนึ่งมีทรง
พระกรุณาแก่แผ่นดินแต่ไฟรฟ้าเข้าขอบขัณฑเสมาทั้งปวง เห็นว่าบ้าน
เมืองจะเกิดอันตราย ส้มณพราหมณาจารย์ อาณาประชาราษฎร
จะได้ความเดือดร้อนเป็นแท้ ข้าพระพุทธเจ้าก็จะหาทพทพานกมิได้
ก็จะกราบถวายบังคมตาพระองค์ บุคบำผ่างไปชุกช่อนนอนตายเสีย
ตามยถากรรมของข้าพระพุทธเจ้า แต่เมื่อเจ้าพระพิไชยสุรินทรกราบ
ทูลวิงวอนอยู่ณน พอท้าวพระยาข้าทูลตองรู้ดีพระบาททั้งหลาย
ฝ่ายพระราชวังหลวงตามชนไปถึงพร้อมกัน แต่เข้าเฝ้ากราบถวาย
บังคมสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแต่ช่วยอุดหนุนพิศทูลอ้อนวอนขึ้น เพื่อให้
ทรงพระกรุณาโปรดรับครองราชสมบัติณน จึงเจ้าพระพิไชยสุรินทรกราบ
พระราชโองการแต่พระบาทสมเด็จพระบรมพิศพรพุทธเจ้าอยู่หัว แล้ว

รับพระบัญชาแต่เดิมแต่พระเจ้าตากเอกเจ้าน้องพระองค์ แต่ท้าวพระยา
 เฒ่าบดมนครมูขงหงาย ก็รับพระโองการแต่พระบัญชา ตาม
 เจ้าพระพิไชยสุรินทรนั้น พระบาทบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ครั้น
 ทอดพระเนตรเห็นท้าวพระยาเฒ่าบดมนครมูขงหงายราบคาบเป็นปกติ
 พร้อมมุดกันอยู่ตั้งแต่ จึงมีพระราชโองการครั้นเห็นเกล้า ๆ โปรด
 ให้ท้าวพระยาชำตุตถองสุดพระบาทผู้ใหญ่น้อยหงาย ถือนำพระ
 พิพัฒน์ศยาถวายเป็นตามโบราณราชประเพณีเสร็จสิ้นทุกประการ แต่
 เจ้าพระพิไชยสุรินทร แต่ท้าวพระยาเฒ่าบดมนครมูขงหงาย สมนพรหมณา
 จารย์หงาย ก็อัญเชิญเสด็จพระราชดำเนินลงมายังพระราชวังหลวง
 จึงมีพระราชดำรัสให้เจ้าพนักงานจัดแจงการ จะอัญเชิญพระบรมศพไว้ใน
 พระโกศสูงเสร็จแล้ว ประคิบฐานไว้ในพระที่นั่งบรรยงก์รัตนาสน์ที่
 เสด็จสวรรคตนั้น แล้วมีพระราชโองการครั้นตั้งพระมหाराชครู พระ
 ราชปโรหิตโหราจารย์ ให้จัดแจงการพระราชพิธีราชาภิเศกเฉลิมพระ
 ราชมณเฑียร.

๑ ครั้นถึงวันอันได้ศุภวารมหามงคลนักขัตฤกษ์ จึงท้าวพระยา
 เฒ่าบดมนครมูขงหงาย ชำตุตถองสุดพระบาทผู้ใหญ่น้อยหงายฝ่าย
 ทหารพลเรือน แต่พระสงฆ์ราชาคณะคามวาสีอรัญวาสีพรหมณา
 จารย์ทั้งปวง ประชุมพร้อมกันพระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาท อัญเชิญ
 เสด็จพระบาทบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นราชา
 ภิเศกเป็นเอกบรมบพิตรศยาธิบดินทรบิณฑิพพจนสังกตราชดีมา ด้วย
 มไหศุริยสังวรยาธิบดินทรราชประเพณี สืบครั้นเสร็จแล้ว ดำรงราช

อาณาจักรกรุงเทพมหานคร บวรทวารวดีศรีอยุธยา มหาคิติกภพ
 นพรัตนราชธานีบุรีรมย์ อุดมราชนิเวศน์มหาสถาน แด้วถวายเป็นเครื่อง
 เบญจราชกกุธภัณฑ์สำหรับพระมหากษัตริย์ราชเจ้า แดการพระ
 ราชพิธีทั้งปวงนั้น พร้อมตามอย่างโบราณราชประเพณีเดี๋ยวจด
 ทุกประการ.

๑ จังส์มเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็เสด็จประเวศพระราชมณฑลเข็ยร แด
 เสด็จอยู่พระที่นั่งสุริยามรินทร์มหาปราสาท แดขณะเมื่อพระองค์เสด็จ
 เสด็จราชสมบัตินั้น พระชนม์ได้ ๓๖ พระพรรษา จึงมีพระราช
 โองการตรัสเห็นเกล้า ๆ โปรดให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอพระองค์ใหญ่
 ประดิษฐานณที่กรมพระราชวังบวรสถานมงคล แดสมเด็จพระเจ้า
 ลูกเธอพระองค์น้อยนั้น ทรงพระกรุณา โปรดให้เรียกว่าพระบันฑูร
 น้อย แดบรรดาข้าหวดงเดิมทมิบ่าเห็นใจความชอบนั้น ก็พระราช
 ทานยศศักดิ์ให้ตามสมควรแก่ถาณารูปถ้วนทุกคน แด้วทรงพระกรุณา
 ให้ช่างพนักงานจับทำการเมรุมาศขนาดใหญ่ชื้อ ๗ วา ๒ ศอก กอปร
 ด้วยเมรุทิศเมรุแทรกแดล้ามสร้างพร้อม แดการพระเมรุมาศนั้น
 กำหนด ๑๑ เดือนจึงดำเร็จ.

๑ ตุลาคม ๑๐๖๐ ปีชวดดำเรทธิศก เดือน ๔ ได้ศุภวารดิถี
 พิไชยฤกษ์ จึงให้อัญเชิญพระบรมโกษฐขึ้นประดิษฐานเหนือพระมหา
 พิไชยราชรถ แห้แหนเปนกระบวนไปเข้าพระเมรุมาศตามอย่างแต่ก่อน
 แดให้ทั้งทานคันทปฤกษ์ แดมีการมหรศพต่าง ๆ ทุกประการ
 ครั้นค่ำให้จุดดอกไม้เพลิงต่าง ๆ ระทาใหญ่ ๑๖ ระทา บูชาพระ
 บรมศพนมโหฬาราริการยิ่งนัก แดทรงสดับปกรณ์พระสงฆ์ ๑๐๐๐๐

คำรบ ๗ วันแล้วถวายพระเพลิง ครั้นตีพระเพลิงแล้วแจ้งพระรูป ทรง
ตัดปีภรณ์พระดังซีก ๕๐๐ รูป แล้วเก็บพระอัฐิใส่พระโกษฐน้อย
อัญเชิญขึ้นพระราชยานแห่เป็นขบวนเข้ามายังพระราชวัง จึงให้อัญเชิญ
พระบรมโกษฐพระอัฐิบรรจุไว้จนท้ายจวนำพระมหาวิหาร วัดพระศรี
สรรเพชญ์คาราม.

๑ ตุศักราชได้ ๓๐๖๑ ปีเถาะเอกศก ส้มเด็จพระเจ้าแผ่นดินทรง
พระราชดำริถึงภูมิมชาติแห่งพระองค์ ซึ่งสมเด็จพระพันปีหวดวงครัด
บอกไว้แต่ยังทรงพระเยาว์อยู่นั้นว่า เมื่อศักราช ๓๐๒๔ ปีชวดอัฐศก
แต่ครั้งแผ่นดินสมเด็จพระบรมพิตรพระนารายณ์เป็นเจ้า ได้ตั้งพระราช
ดำเนินขึ้นไปนมัสการพระพุทธบาทพระชินราชพระชินสีห์ ณ เมือง พระ
พิศณุโลก ทรงพระกรุณาให้มีการมหรศพลถวายพุทธสมโภชคำรบ
สามวัน ครั้นนั้นสมเด็จพระพุทธเจ้าหวดวงในบรมโกษฐพาเอาสมเด็จพระ
พระพันปีหวดวงตามเสด็จขึ้นไปด้วย ขณะนั้นสมเด็จพระพันปีหวดวงทรง
พระครรภ์แก่ จึงประสูติพระองค์ที่ตำบลบ้านโพธิ์ประทับช้าง แขวง
เมืองพิศิตร ในเดือนอ้ายปีชวดอัฐศกนั้น แล้วจึงเอารกที่สดหชาติ
นั้นใส่ลงในผอบเงิน เอาไปฝังไว้ที่หว่างคันทโพธิ์ประทับช้างแต่ต้นอุทุมพร
คอกนนวน เหตุดังนี้จึงได้พระนามกรชื่อมะเคือ แต่สมเด็จพระเจ้า
อยู่หัวทรงพระราชดำริห์มาถึงที่ภูมิมชาติ อันพระองค์ประสูติ ณ แขวงหัว
เมืองฝ่ายเหนือ เป็นที่มหามงคลสถานอันประเสริฐ สมควรจะสร้างขึ้น
เป็นพระอาราม จึงมีพระราชดำริตั้งสมุหนายกให้กะเกณฑ์กันขึ้นไป
สร้างพระอารามตำบลบ้านโพธิ์ประทับช้าง มีพระอุโบสถวิหารมหาธาตุ
เจดีย์ ศาลาการเปรียญแต่กฎตั้งพร้อมเสร็จ แลการสร้างพระ

พระพุทธเจ้าหลวงเสด็จสวรรคตแล้ว จึงทูตตามเสด็จพระเจ้าแผ่นดิน
 เสด็จออกไปตั้งพระตำหนักอยู่ในที่ใกล้พระอารามวัดดุสิต แต่ที่พระ
 ตำหนักวัดดุสิตนั้นเป็นที่พระตำหนักมาแต่ก่อน ครั้นแผ่นดินสมเด็จพระ
 นารายณ์เป็นเจ้า แต่เจ้าแม่ผู้เฒ่าซึ่งเป็นพระนมเอกของสมเด็จพระ
 นารายณ์เป็นเจ้า แต่เป็นมารดาเจ้าพระยาโกษาเหล็กเจ้าพระยาโกษา
 ปาน ซึ่งได้ขึ้นไปช่วยกราบทูลขอพระราชทานโทษสมเด็จพระเจ้า
 แผ่นดิน ขณะเป็นที่หลวงสรศักดิ์ แต่ชกเอาปากเจ้าพระยา
 วิไชยเนทรครั้งนั้น แต่เจ้าแม่ผู้เฒ่านั้นก็ไปตั้งพระตำหนักอยู่ในที่นั้น ครั้น
 แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์นั้น แต่สมเด็จพระราชมารดาเพียง
 ก็เสด็จตั้งพระตำหนักอยู่ในที่นั้นสืบต่อกันมา แล้วจึงทรงพระกรุณา
 โปรดตั้งให้เป็นกรมพระเทพามาตย์.

๑ ส่วนสมเด็จพระอรรคมเหษณ์ฝ่ายซ้ายฝ่ายขวาแห่งสมเด็จพระพุทธเจ้า
 หลวงในพระบรมโกษฐ ซึ่งทรงพระนามกรมหลวงโยธาเทพ กรม
 หลวงโยธาเทพนั้น ก็ทูตตามเสด็จพระเจ้าแผ่นดิน แล้วเอาพระ
 ราชบุตรซึ่งทรงพระนามตรีศัณษีนั้น ออกไปตั้งพระตำหนักอยู่ในที่
 ใกล้พระอารามวัดพุทธไสยาสน์ ครั้นเมื่อมีโรงโศกนั้น ตรีศัณษี
 ราชบุตรพระชนม์ได้ครบ ๓๓ พระพรรษา จึงเจ้ากรมหลวงโยธาเทพ
 พระราชมารดานั้น ก็ให้กระทำการฝังศพไว้ใกล้กับพระราชบุตร ครั้น
 ฝังศพแล้วจึงให้ ไปทรงผนวชเป็นสามเณรอยู่ในสำนักพระพุทโฆษา
 จารย์ราชาคณะ แต่ตรีศัณษีนั้นทรงพระสติปัญญาเป็นอันมาก ประพฤติ
 พรหมจรรย์เป็นอันดี แต่ทรงเรียนพระปริยัติไตรปิฎกธรรมแต่คัมภีร์
 เศษยันต์มนตรคาถาธรรมพินิทยาคูณต่าง ๆ ในสำนักพระพุทโฆษาจารย์

๑ ตุลาคม ๑๐๖๔ ปีมเมียจัตวา คก ขณะนั้นโสดงชาวบ้านแก่งน้ำ
โสดงเข้ามาแต่ท้องป่าคั้น แดกนั้นเขาข้างพตยงาตั้งคิดโสดงเข้ามาได้
คิ้วหนึ่ง สูงประมาณ ๖ ศอก ๕ นิ้ว สรรพด้วยคชตักษณงามบริบูรณ์
แดชกโสดงนั้นเข้ามาณพเนียด จึงพระราชวังเมืองนำเอาช่างดำคัญ
๒๕
นนชกราทุดพระกรุณาให้ทราบ พระบาทบรมบพิตรพระพุทธเจ้า
อยู่หัว ก็เสด็จพระราชดำเนินไปณพเนียดทอดพระเนตรให้ชกข้างโสดง
เข้าพเนียด แล้วทรงพระกรุณาให้ช่างดำคัญนั้นเข้าไปในวงพาด ให้
ปรนปรีอฝึกสอนให้ค้อยชานชานาญ แล้วจึงนำเข้าไปในณโรงที่พเนียด
ทรงพระกรุณาให้มีกรมทศพดมโกลดามวัน แล้วให้นำตงตู้เรือชาน
มีเรือคชกแท้เป็นกระบวณเข้ามายังพระนคร จึงให้นำขึ้นไว้ในโรงยอด
ในพระราชวัง ทรงพระกรุณาพระราชทานนามบัญญัติชื่อพระบรมไตรจักร
แล้วพระราชทานรางวัลแก่นายโสดงนั้นโดยสมควร.

๑ ในปมเมียจัตวา คก นั้น ทรงพระกรุณาให้ช่างค้อย่างพระมรรฎ
พระพุทธบาท ให้มียอดห้ายอด ให้ยอเก้จ่มบันถาดงแดยอดแทรก
ด้วย นายช่างค้อย่างแล้วเอาเข้าทูลถวาย จึงมีพระราชดำรัสตั้ง
ให้ปรุงเครื่องบนพระมรรฎตามอย่างนั้นเสร็จ จึงเสด็จพระราชดำเนิน
โดยชบวนพยุหาตราดมารดศถดมารค ขึ้นไปนมัสการพระพุทธบาท
ตามอย่างพระราชประเพณีมาแต่ก่อน แล้วทรงพระกรุณาให้ช่างพนักงาน
จับการยกเครื่องบนพระมรรฎพระพุทธบาท ขณะนั้นสมเด็จพระสังฆราช
ตามเสด็จขึ้นไปช่วยเป็นแม่การด้วย สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระไทย
ปราโมทย์ยิ่งนัก จึงทรงพระกรุณาขอการท่งปวงถวายให้สมเด็จพระ
สังฆราชเป็นแม่การ แล้วก็เสด็จกลับยังกรุงเทพมหานคร.

๑ ครั้งหนึ่งสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินมิได้เสด็จอยู่ในพระนครนาน เสด็จ
 อยู่เดือนหนึ่งบ้างสิบห้าวันบ้าง แล้วเสด็จด้วยเรือพระที่นั่งแวกต่อมไปด้วย
 เรือขาทูตของชุดพระบาททั้งปวง เทียบประพาศไปในท้องแควนที่ตราบ
 เท่าถึงเมืองสมุทรปราการ แต่ทรงเบ็ดตกนานามัจฉาชาติทั้งปวงต่าง ๆ
 ทรงสร้างแต่อกุศตทุจริต ผิดพระราชประเพณีมาแต่ก่อน แต่พระองค์มา
 เสด็จซึ่งหม่อมมัจฉาชาติทั้งหลายด้วยเบ็ดแต่ช่วยล้มตายเป็นอันมาก บางที
 เสด็จด้วยช้างพระที่นั่ง แวกต่อมไปด้วยช้างท้าวพระยาข้าราชการเป็นอัน
 มาก เทียบประพาศไปในอรัญประเทศ แต่ให้ช้างค้ำช้างกันแต่ช้างเชือก
 บาคได้ล้อมหมู่ช้างเถื่อนในป่า แต่ช้างเชือกบาคค้ำช้างเถื่อนได้เป็นอัน
 มาก แต่เสด็จไปตั้งล้อมช้างเถื่อนในป่าแขวงเมืองท่าโรงครึ่งหนึ่ง หนี
 เพชรบุรีครึ่งหนึ่ง บางทีเสด็จเทียบประพาศไปในท้องทุ่ง ทรงพระแสง
 มีนกกัดบึงต้อนา ๆ สัตว์มฤคคณาทิวาชาติทั้งหลายล้มตายเป็นอันมาก
 บางทีเสด็จยกพยุหบาตราขึ้นไปนมัสการพระพุทธบาท บำเพ็ญพระราช
 กุศเลศคามาอย่างพระราชประเพณีมาแต่ก่อน แล้วเสด็จกลับยังพระนคร.

๑ ฝ่ายนายช่างกระทำการมรฎูปพระพุทธบาท ยกเครื่องบนแล้ว จึง
 จับการปูนแต่รักต่อไป แต่การทองแดงการระจกนั้นยังมีได้สำเร็จ.

๑ อยู่มาวันหนึ่งสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินเสด็จออกณท้องพระโรง จึงมี
 พระราชโองการตรัสถามข้าทูลตอของชุดพระบาททั้งปวงว่า ช้างประจันต
 ชนบทประเทศบ้านนอก เขามีกากรมหรรค์พงานใหญ่ที่ไหนบ้าง ขณะ
 นั้นข้าราชการผู้มชอคนหนึ่งกราบทูลพระกรุณาว่า ข้าพระพุทธเจ้า
 ได้ทราบเกล้าว่าณบ้านประจันตชนบทแขวงเมืองวิเศษไชยชาญ เพศ
 พวุงษ์ชาวบ้านทำการนวดของพระอาราม มีกากรมหรรค์พงานใหญ่ จึง

มีพระราชดำริว่า แต่เราเป็นเจ้าของบ้าน มีได้เต็มวอยปล้ำบ้าง
 เลย แต่มือก็นักเหนื่อยเหนื่อยถ้าอ่อนไป เพศหญิงเราจะไปเดิน
 สุนัขกมวอยตองฝีมือให้สบายใจสักหน่อยหนึ่งเกิด ครั้นรุ่งขึ้นจึงเสด็จ
 ด้วยพระชตพาหะ แวด้อมไปด้วยข้าทูลถองของชุดพระบาททั้งปวง
 ไปโดยลำดับชดमारक ถึงตำบลบ้านตระดากรวด จึงให้หยุดประทับ
 เรือพระที่นั่งเสด็จชนบทในทนน แต่ดำริห้ามมิให้ข้าราชการทั้งปวง
 ไปโดยเสด็จพระราชดำเนิน แดพระองค์มีตัตพระภุษาแปลงเพศเป็นคน
 ยาก เสด็จไปด้อมไปแต่กับตำรวจมหาดเล็กข้าหลวงเดิมสี่ห้าคน ซึ่ง
 เป็นคนสนิทไว้พระไทย มิให้ผู้ใดสงสัย ครั้นไปถึงตำบลบ้านซึ่งมี
 งานใหญ่ของพระอารามนั้น จึงเสด็จพระราชดำเนินด้วยข้าหลวง
 ปลดอมไปกับคนชาวบ้านทั้งปวงซึ่งเที่ยวดูงานนั้น ขณะนั้นพอเจ้างาน
 ให้เปรียบมวอย จึงมีพระราชดำริใช้ข้าหลวงไปว่าแก่ผู้เป็นนายสำนาม
 ว่ามัตนมวอยในกรุงออกมาคนหนึ่ง จะเข้ามาเปรียบคู้ชกมวอยในสำนาม
 ท่าน แตนายสำนามได้ยินดังนั้นก็ดีใจ จึงว่าให้เข้ามาเปรียบคู้เกิด
 จึงเสด็จเข้าไปในสำนาม แตนายสำนามก็จัดหาคนมวอยฝีมือจะมาให้
 เปรียบคู้ เหล่าข้าหลวงจึงห้ามว่าอย่าเอาเข้ามาเปรียบเลย เราเห็น
 คิวแล้วจะเอาแล้ว จึงให้แต่งคิวเกิด นายสำนามจึงให้แต่งคิวเข้าทั้ง
 สองฝ่าย แล้วให้ชกกันในกลางสำนาม พระเจ้าแผ่นดินแตนคนมวอยผู้
 นนก็เข้าชกชกกันแตนกัน แตนฝีมือทั้งสองฝ่ายนั้นตักกันพอแตกถ่ากันได้
 มิได้เพียงพด้าแก่กัน แตนกำลังนั้นก็พอกากงกันอยู่ แตนคนทั้งหลาย
 ซึ่งดูนั้นก็สรรเสริญฝีมือทั้งสองฝ่าย แตนให้เลี้ยงฮาคิดกันไปทุกนัด แตน
 คนมวอยผู้นั้นบุญน้อยวาค่าน้อย แตนเข้าคู้ด้วยสมเด็จพระมหา

กระษัตริราชเจ้า อังกอปรด้วยบุญญาภิสังขารบารมีมาก แต่
 กำนิงบุญวาสนานั้นช้มน้อย ครั้นตั้งไปได้ประมาณกึ่งยกก็หย่อน
 กำนิงตง แต่เสียดที่เพลิงพลาฏุกที่ดำคณฤนคเจ็บบ่อยถึงดำหัดเป็น
 หตายนัต ก็แพด้วยบุญญาภาพในยกนั้น จึงนายสนามก็คก
 รางวัดให้แก่ผู้ชนะนบาท ๓ ให้ผู้แพนั้นสองตั้งตามวิไลบ้านนอก
 แต่เหล่าข้าหตวงนรับเอาเงินรางวัด จึงดำรงค์ให้ข้าหตวงว่าแก่นาย
 สนามให้จัดหาคุมมาเปรียบอก แต่นายสนามก็จัดหาคุมมาได้ อีกตัวให้ชัก
 กัน แต่คนมอญนั้นชารบุญมิได้ ก็แพในกึ่งยก คนทงหตาย
 ด้รวเดริญมีพระหัดถมิไป แล้วว่ามอญกรุงคนนมมีมอญนิก แต่นาย
 สนามก็คกรางวัดเหมือนหนตงนั้น แล้วดมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกว้า
 หตวงคินมาสู่เรือพระที่นั่ง ค่อยดำราชญพระราชหฤไทยแต่เด็ค้จกตบ
 ยิงกรุงเทพมหานคร.

๑ ในปี่มเม็ยจ้ควาศกนนั้น ดมเด็จพระพุทชเจ้าอยู่หัวทงนั้สุริยามรินทร์
 มีพระราชหฤไทยปรภาณาจะใคร่เสด็จไปประพาศด้อมข้างเดือนในป่า จึง
 มีพระราชดำรงค์ตั้งสมุหนายกให้ตรวจเตรียมข้าง ม้า รพดแตนาวา พยุทง
 ปวงให้พร้อมไว้ ครั้นถึงวันอันกำหนด จึงเสด็จตั้งสู่เรือพระที่นั่ง
 พรังพร้อมด้วยเรือพระบรมโอรสาธิราชเจ้า แต่เรือท่างพระยาเสนาบดี
 พิริโยธาทากรทวยหาญทงหตาย แวดด้อมโดยเสด็จพระราชดำเนิน
 เปนอันมาก จึงให้เกต้อนชยายชบวนนาวาพยุทงไปโดยดำดัมชดमारक
 ครั้นถึงท่าเรือแขวงเมืองนครสวรรค์ จึงเสด็จชตงค้ำหนักประทับ
 พลับพลาอยู่ค้ำบตบ้านหูกวาง แล้วทรงพระกรุณาให้ตั้งค้ำยบีกกา
 ด้อมฝูงข้างเดือนณป่าอย่างภองทอง แต่ให้ทำค้ำยมันสำหรับจะกันข้าง

เถอนเข้าจับนอน แต่ให้เหล่าช่างเชือกไปได้ต้อมกันช่างเถอนมาเข้าค้ำ
 มั่น ครองหนแปนเทศกาดวสันตฤดู ฝนตกน้ำนองท่วมไปทั้งป่า
 คนทงหลายซึ่งทำค้ำยหนดยุหน้าทำการ เร่งรัดกันตึงค้ำยต้อมทั้งกตาง
 วันแตกตางคน จนเท่านั้นเบือยทนทุกขลำบากเวทนาบ่้วยเจ็บทุพุดภาพ
 มาก อดอาหารชูปมด้มค้ำยก็มาก อนึ่งในทรวง ค้ำยหดวง
 ที่ประทับ แต่ทค้ำยต้อมช่างคอกันนั้น มีบึงหนึ่งใหญ่หดวงขวาง
 อยู่หว่างกตาง ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หิวจะเสด็จไปทอดพระเนตรให้กัน
 ฝูงช่างเถอนเข้าจับในค้ำยมั่น แต่ทางซึ่งจะเดินตัดค้ำยตรงไปค้ำยต้อม
 หน ต้องผ่าข้ามบึงใหญ่นั้นไปจึงไถด้ ถ้าแต่จะเดินหัดกไปให้พัน
 บึงนั้น มีระยะทางอ้อมวงไปไกลนัก จึงมีพระราชโองการตรัสตั้งสมเด็จพระ
 พระเจ้าลูกเธอทั้งสองพระองค์ ให้เป็นแม่กองกะเกณฑ์คนมณน
 หดวงเปนทางสัดตมารคข้ามบึงใหญ่นั้นไป ให้สำเร็จแต่ในเพตางตางคืน
 วันนั้น รุ่งสว่างชนจะเสด็จพระราชดำเนินข้ามช่างพระที่นั่งไป แต่ให้
 เร่งรัดกระทำการให้ด้วทันตามพระราชกำหนด จึงตั้งสมเด็จพระเจ้า
 ลูกเธอทั้งสองพระองค์รับตั้งแล้ว ก็ออกไปกะเกณฑ์ผู้คนในกองหดวง
 ได้หมื่นเศษ แบ่งปันนำทักนทำการมณนข้ามบึงใหญ่แต่ในกตางคืน
 บ้างชุดมุดดินแต่ค้ำคไม้ใหญ่ใหญ่ทั้งถนลงไป แล้วเอาช่างตงเหยียบให้
 ที่แน่น แต่เร่งรัดกันทำการมณนทูปราบราบรื่นแล้วคตอดถึงฝั่งฟาก
 ช่างโน้นเสร็จแต่ในกตางคืน แล้วเสด็จกลับเข้ามาราบทุกพระกรุณา

ที่มเห็นชดโคบนทคณน คือที่เปนตายพระราชหัดถเลขาพระบาทสมเด็จพระ

พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแก้

๑. เดิมว่า รหว่าง

ว่าทางสถิตมารคนนั้นแล้วเดี๋ยวจุฑุพระราชกำหนด ครั้นเพดาบัจจุสดได้มาย
 จึงพระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธรเจ้าอยู่หัวก็เสด็จขึ้นเกย ทรง
 ข้างต้นพดายสังหารคชด้ห้เป็นพระคชาธาร พริ่งพร้อมด้วยข้างพระที่
 หนึ่งพระราชบุตร แต่ข้างท้าวพระยาเด่นามาตย์ราชพยุหโยธาพดากกร
 เดินเท้าทั้งหลาย แวดล้อมโดยเสด็จพระราชดำเนินเป็นอันมาก จึง
 เสด็จยาตราพระคชาธารไปโดยวิถีสถิตมารคข้ามบึงนั้น ครั้นไปถึง
 กวางบึง แต่ทนนเป็นหล่มกุกนักถมทูปราวไม่สู้แน่น แต่เท่านั้น
 ข้างคณนเหยียบถดำจมลงไปแล้วกลับขึ้นได้ จึงค่อยจ้องจดยกย่าง
 ค่อยไป ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงพระพิโรธแก่สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ
 ทั้งสองพระองค์น้อยนัก ดำริคิดว่าอายสองคนนั้นเห็นว่ากแก่ชราแล้ว
 จึงชวนกันคิดเป็นขบถแต่ทำถนนให้เป็นพุดหล่มไว้ หวังจะให้ข้างซึ่งกช
 เหยียบถดำหล่มถ่มตงแล้วมันจะชวนกันฆ่ากเดี่ย หมายถึงจะเอาราช
 ส้มบตี แต่พระองค์ศรีศเท่าคณนแล้ว ก็ขับพระคชาธารไปคาม
 แถวถนนข้ามพนบึงขึ้นถึงฝั่ง จึงแปรพระภักครเห็ดอบพระเนตรมาข้าง
 เบื้องพระปฤษฎางค์ ทอดพระเนตรเห็นข้างพระที่นั่งสมเด็จพระเจ้า
 ลูกเธอทั้งสองพระองค์ตามเสด็จจิตต้ายข้างพระคชาธารมา ก็ยงทรง
 พระพิโรธนัก จึงเยื้องพระองค์ทรงพระแสงของ้าวเงอจะฟันเอาพระเคียร
 ส้มเด็จพระเจ้าลูกเธอกรมพระราชวังบวร จึงสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ
 พระบิณฑุรน้อย ก็เอาค้ำมพระแสงของซึ่งทรงอยู่นนยกชนกนรบพระ
 แสงของ้าวไว้ได้ด้วยฉับไว มิได้ค้องพระเชษฐาธิราชเจ้า ด้วยพระ
 องค์ทรงชำนาญชำนาญในการกระบี่กระบองมวยปล้ำว่องไวสนิทค้อย แล้ว
 จึงเอาข้างทรงเข้ากันข้างพระเชษฐาธิราชเจ้า แต่พากันรบข้างพระที่นั่ง

แต่หนีไป ส้มเด็จพระบรมราชบิดุรงค์ก็ทรงพระพิโรธเป็นกำลัง
 แต่จะได้พระคชาธารได้ติดตามข้างสมเด็จพระเจ้าตากเรือทั้งสองพระองค์
 ไปในทันใดนั้น ฝ่ายความซึ่งอยู่ท้ายข้างพระที่นั่งนั้น เห็นว่าข้าง
 ส้มเด็จพระเจ้าตากเรือทั้งสองจะหนีไปมิทัน จึงเฝ้าขอท้ายข้างเกี้ยว
 ท้ายข้างพระที่นั่งเข้าไว้ ให้คอยรอข้าง แต่สมเด็จพระเจ้าตากเรือ
 สองพระองค์ความกลัวพระราชอาญาเป็นกำลัง ก็เร่งรีบขับข้างพระ
 ที่นั่งแต่หนีบุกป่าไป พระคชาธารจะได้ติดตามไปมิทัน จึงมีพระราช
 โองการตรัสร้องประกาศไปแก่ข้าทูลตลอดชุดพระบาททั้งปวงว่า ท่าน
 ทั้งหลายจงช่วยกันติดตามจับเอาตัวอ้ายชบถสองคนมาให้เราจงได้ แล้ว
 บ่ายพระคชาธารกลับมายังพดด้วงที่ประทับนั้น ส่วนตำรวจแต่ข้า
 ราชการทั้งหลายก็ติดตามไปพบสมเด็จพระเจ้าตากเรือทั้งสองพระองค์แล้ว
 ก็นำเอามาถวายณค่ายหลวง จึงมีพระราชดำรัสสั่งให้ตั้งพระราช
 อาญา เขียนสมเด็จพระเจ้าตากเรือทั้งสองพระองค์นั้นโดยยกหนึ่ง ๓๐ ที่
 แล้ว ให้พันนาเข้าไว้ด้วยสังขิกพันธ์ แล้วดำรัสสั่งว่าให้ตั้ง
 พระราชอาญาเขียนรับเสด็จ เพดาเข้ายกหนึ่ง เขียนยกหนึ่ง เป็น
 นิจทุกวัน ๆ ไปอย่าได้ขาด กว่าจะเสด็จพระราชดำเนินกลับลงไป
 พระนคร.

๑ ขณะนั้นนายผลฆ่าหลวงเดิมคนหนึ่ง เข้าไปเฝ้าเขียนสมเด็จพระ
 เจ้าตากเรือทั้งสองพระองค์ในเรือนโทษ จึงมีพระบรมทูตรัสว่าอ้ายผล
 บิดสมเด็จพระบรมราชบิดาทรงพระพิโรธ ดำรัสสั่งให้ตั้งพระราชอาญาแก่
 กูทั้งสองทุกเพดาเข้าเขียนเป็นนิจทุกวัน ๆ กว่าจะเสด็จกลับลงไปณกรุงเทพ
 มหานคร แต่กูทั้งสองจะทนพระราชอาญาได้ฤๅ จะมีตายเสียฤๅ

เองจะคิดประการใด นายผลได้ฟังดังนั้นก็เห็นว่าพะพันไทย จึง
 กราบทูลว่า ขอพระราชทานจงดำรัสสั่งให้ตำรวจเอาเรือเร็วรีบลงไป
 ทูลเชิญเสด็จสมเด็จพระโอยกักรมพระเทพามาตย์ ซึ่งเสด็จอยู่ณพระ
 ตำหนักวิมวดีคุณนันทน์มาช่วยกราบทูลขอโทษ เห็นว่าจะทรงพระ
 กรุณาโปรดพระราชทานให้เป็นมั่นคง ด้วยเหตุว่ากรมพระเทพามาตย์
 หม่อมคุณูปการเป็นอันมาก ได้อุประภักดิ์บำรุงเดียงรักษาสมเด็จพระราช
 บิดามาแต่ทรงพระเยาว์นั้น จะว่าไรกว่ากันได้ เห็นจะชดกันมิได้
 แต่ซึ่งจะอุบายคิดอ่านไปอย่างอื่นนั้น เห็นว่าจะมีพันโทษ สมเด็จพระ
 เจ้าตุกเธอทรงต้องพระองค์ครีได้ทรงฟังดังนั้นก็เห็นชอบด้วย ทรง
 พระบิศได้มนัสยิ่งนัก จึงมีพระบัญชาตรัสใช้ให้ดวงกระษेत्रรักษา
 ให้เอาเรือเร็วรีบลงไปเฝ้าสมเด็จพระโอยกักรมพระเทพามาตย์ แต่ให้
 ทูลโดยมุตเหตุทั้งปวงให้ทราบสิ้นทุกประการ แล้วจึงทูลว่าเราทั้งสอง
 พนอง ขอถวายบังคมมาแทบฝ่าพระบาทสมเด็จพระโอยกัเจ้า ขอ
 จงทรงพระกรุณาโปรด เชิญเสด็จขึ้นมาช่วยทูลขอพระราชทานโทษ
 ข้าพเจ้าทั้งสองโดยเร็วเถิด ข้าพเจ้าทั้งสองจึงจะรอดจากความตาย
 แต่ซึ่งบุทคนผู้ใดจะมาเบียดเบียนที่พึ่งที่พำนัก ช่วยชีวิตข้าพเจ้าทั้งสองใน
 ครานเห็นไม่มีตัวแล้ว แต่ดวงกระษेत्रรักษาไว้ตั้งแล้ว ก็มาดง
 เรือเร็วรีบลงไปณกรุง ตามวันก็ถึง จึงเข้าไปเฝ้ากรมพระเทพามาตย์
 ณพระตำหนักวิมวดีคุณนันทน์ แล้วกราบทูลโดยมีพระบัญชาตั้งมานั้น
 ทุกประการ สมเด็จพระโอยกัได้ทรงฟังดังนั้นก็ตกพระไทย จึงตรัส
 เรียกข้าหตวงสาวใช้สั่งให้ฝีพายผูกเรือพระที่นั่งมาประเทียบทำเป็นการเร็ว
 แล้วเสด็จโดยด่วนมาดงเรือพระที่นั่งให้ รับเร่งฝีพายขึ้นไป หตวง

กระเชอรักษาเป็นเรือนำเสด็จ รีบเร่งไปทงกตางวันกตางคืน ลี้วณ
 ก็ถึงท่าเรือประทับ จึงเสด็จขึ้นไปเฝ้าสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินพระตำหนัก
 พลับพลาณัน จึงพระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ทอด
 พระเนตรเห็นกรมพระเทพามาตยพระราชมารดาเพียงเสด็จขึ้นมา ก็
 กระทำอัศจรรย์จนการต้อนรับเชิญเสด็จให้ ชนนิ่งร่วมราชาอาศน์ ทรง
 ถวายอภิวัตต์แล้วดำรัสถามว่า ซึ่งเจ้าคุณชนมมานด้วยกิจธุระเป็นประการ
 ไต จึงกรมพระเทพามาตยกราบทูลว่า ได้ยินข่าวตงไปว่าพระ
 ราชบุตรทั้งสองเป็นโทษ จึงอุดำหชนมาทงนเพื่อจะทูลขอพระราช
 ทานโทษ จึงมีพระราชโองการตรัสเต่าให้กรมพระเทพามาตยทรงฟัง
 ว่าอ้ายสองคนนั้นคิดการเป็นชบถ เดิมข้าพเจ้าให้มันเป็นแม่กองถม
 ถนหม่มบึง มันแต่รงทำเป็นพดุด่มไว้ ให้ช่างซึ่งข้าพเจ้าช่นเหยียบ
 ถดำตงแต่วมันจะคึดกันข้าพเจ้าเตี้ย จะเอาราชด่มบคี่ กรมพระ
 เทพามาตยจึงกราบทูลว่า อันพระราชบุตรทั้งสองนี้เป็นลูกเพื่อนทุกข์
 เพื่อนยากของพ่อมาแต่ก่อน แต่ซึ่งจะคึดการชบถประทุษรูร้ายค้อพ่อ
 นั้นหามีได้ กรมพระเทพามาตยกราบทูลจึงวอนขอพระราชทานโทษไป
 เป็นหลายครั้ง จึงทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานโทษให้แก่กรมพระ
 เทพามาตยนั้น แต่วมีพระราชดำรัสมอบให้แก่กรมพระเทพามาตยว่า
 เจ้าคุณจงเอามันทั้งสองนั้นตงไปเตี้ยค้อยเถิด อย่าให้มันอยู่กับข้าพเจ้า
 หนึ่งเตย ถ้าแต่จะเอามันไว้ หนึ่งค้อยข้าพเจ้าใช้ มันก็คึดการชบถ
 ข้าพเจ้าเตี้ยอีกเป็นหม่มคง แดกรมพระเทพามาตยรับสั่งแต่ว ก็
 ไปถอดสมเด็จพระเจ้าตุกเชอทั้งสองพระองค์ออกจากโทษ แด่วทูลตา

สมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน พาเอาสมเด็จพระเจ้าลูกเธอทั้งสองพระองค์
มาลงเรือพระที่นั่ง แล้วเสด็จกลับมายังกรุงเทพมหานคร.

๑ ส่วนสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินก็เสด็จด้วยช้างพระที่นั่งแต่ข้างคางข้างกัน
ไปทอดพระเนตรให้ชนข้างเถอนเข้าคายนั่น แต่จับช้างเถอนได้ครั้งนั้น
มากประมาณร้อยเศษ แล้วเสด็จกลับยังพระมหาราชวังที่ร้อยยี่สิบห้า ฝ่าย
สมเด็จพระเจ้าลูกเธอทั้งสองพระองค์ก็เสด็จมาเฝ้าทอดอองธุลีพระบาท
ตามเคยมาแต่ก่อน แต่สมเด็จพระราชบิดาก็สิ้นความพิโรธ ทรงพระ
กรุณาดำริตั้งกิจราชการงานพระนครให้เป็นปรกติไปเหมือนแต่ก่อนนั้น.

๑ ในขณะนั้นเจ้าพระบำเรอภุชราชนิกุลองค์หนึ่ง เป็นเชื้อพระวงศ์
มาแต่ก่อน สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงพระกรุณาแก่เจ้าพระบำเรอภุช
ราชนิกุลมาก ว่ามีน้ำใจซื่อต่อแผ่นดิน แต่ทรงพระกรุณาดำริ
ให้ว่าราชการทั้งปวงต่างพระเนตรพระกรรณ แต่เจ้าพระบำเรอภุช
ราชนิกุล & องค์ ซื่อพระองค์รัตนากองค์หนึ่ง พระองค์เอียงองค์
หนึ่ง พระองค์ขาวองค์หนึ่ง พระองค์พัดบ้ององค์หนึ่ง แต่พระองค์
รัตนากนั้น ทรงพระกรุณาเอาเข้ามาเพียงเป็นพระสนมเอก แต่พระ
องค์เอียงนั้น ทรงพระกรุณาพระราชทานให้แก่สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ
กรมพระราชวังบวร แต่พระองค์ขาวนั้น ก็พระราชทานให้แก่สมเด็จพระ
เจ้าลูกเธอพระบัณฑูรน้อย แต่พระองค์พัดบ้องน้อยนั้นยังเยาว์อยู่
ยังมีได้ ไต่กันดี แต่พระองค์รัตนากซึ่งเป็นพระสนมเอกนั้น สมเด็จพระ
เจ้าแผ่นดินก็ทรงพระเสน่ห์หาการุณภาพ โปรดปรานเป็นอันมาก ครั้น
อยู่มาพระองค์รัตนากก็มีไต่ตั้งอยู่ในกตัญญูกตเวทิต่อสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน
โดยสุจริตธรรม ก็คิดการเป็นประทุษฐิจิตร แต่ให้หาหมอทำเสน่ห์

หวังจะให้ล้มเจ้าพระเจ้าแผ่นดินทรงพระเด่นหารักใคร่ดุ่มหลง แดทหาษ
 ในเรือนนรเหตุ จึงเอาการอันเป็นคุษหรัหคั้นไปแจ้งแก่ท้าวนางผู้
 ใหญ่ ๆ ก็เอาเหตุนั้นกราบทูลพระกรุณาให้ทราบ จึงทรงพระกรุณา
 ให้เอาตัวพระองค์รัตนมาพิจารณา ใต้สวนใต้เตียงลับสาวเอาตัว
 หมอผู้หนึ่ง ครั้นเป็นสัจแท้แล้ว ก็ให้ตั้งพระราชอาชญาแก่
 พระองค์รัตน แดหมอผู้ทำเด้นท์ กับทั้งเจ้าบ่าวเรอภูธรผู้เป็นบิดา
 นนถึงสิ้นชีวิต.

๑ ครั้นอยู่มาล้มเจ้าพระเจ้าตุ๊กเชอกรมฝ่ายในเจ้าฟ้าหญิงทรงพระ
 ประชวรพรรณโรคนี้คณทมาตานีพาน จึงทรงพระกรุณาให้ทำการ
 ฌาปนกิจพระราชทานเพลิงพระอารามวัดไชยวัฒนาราม ตามอย่างตุ๊ก
 หลวงเอก แด้วทรงสดับปกรณ์พระดังข้เป็นอันมาก โดยสมควร
 แก่ยศถาศักดิ์.

๑ ครั้นล้มเจ้าพระเจ้าแผ่นดินมีพระราชฤไทยกักขชะหยาบซ้ำทารุณ
 ร้ายกาจ ปราศจากกุศตสุจริต ทรงประพฤติกผิดพระราชประเพณี
 มิได้มีหิริโอตตัปป แดพระไทยหนาไปด้วยอกุศตตามก มีวิตกใน
 โทสะโมหมุดเจ้าไปในพระสันดานนิรันดรมิได้ขาด แดพระองค์ทรงเสวย
 หน้าจันท์ขาวอยู่เป็นนิจ แด้วมกยินดีในการอันตั้งวาศด้วยนางกุมารี
 อันยังมีได้ มีรัศ ถ้าแดนางได้อุดาหอดทนได้ ก็พระราชทานรางวัล
 เงินทองผ้าแพรพรรณต่าง ๆ แก่นางนั้นเป็นอันมาก ถ้านางได้อุดทน
 มิได้ใช้ ก็ทรงพระพิโรธแดทรงประหารดงที่มีชณิมุราประเทศให้ถึงแก่
 ความตาย แด้วให้เอาโลงขาวมาใส่ศพนางนั้นออกไปทางประตูพระ

ราชวงศ์ข้างท้ายด้นมนนเื่อง ๆ แด่ประคูนนี้ก็เรียกว่าประคูนี่ออก มี
มาคราบเท่าทุกวณน.

๑ อยู่มาครั้งหนึ่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จด้วยพระชตพาหนะออกไป
ประพาศณเมืองเพ็ชรบุรี แด่เสด็จไปประทับแรมอยู่ณพระราชนิเวศ
ตำบลตระโหนดหวงโกดฝั่งพระมหาสมุทร แด่ที่พระตำหนักนเป้นที่พระ
ตำหนักเคยประพาศมหาสมุทรมาแต่ก่อน ครึ่งแผ่นดินสมเด็จพระนเรศวร
บรมราชาธิราชบพิตรเป้นเจ้านั้น แด่สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินก็เสด็จด้วย
พระที่นั่งมหานาวาท้ายรถ แล่นไปประพาศไปในท้องพระมหาสมุทร คราบ
เท่าถึงตำบลเขาดำร้อยยอด แด่ทรงเบ็ดตกปลาตามแต่ปลาอื่น
เป้นอันมาก แด่วเสด็จกลับมาณพระตำหนักตระโหนดหวง แด่เสด็จ
เที่ยวประพาศอยู่ดั่งนประมาณ ๑๕ เวณ จึงเสด็จกลับยังกรุงเทพ
มหานคร.

๑ ลุคักราชได้ ๑๐๖๖ ปีออกณศก ขณะนั้นสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน
เสด็จด้วยเรือพระที่นั่งเอกไชย จะไปประพาศทรงเบ็ดณปากน้ำเมือง
สาครบุรี ครั้นเรือพระที่นั่งไปถึงตำบลโคกขาม แด่คตองทนนคตเคยวนน
แด่พนทายนรสิงหซึ่งถอยท้ายเรือพระที่นั่ง คตแก่ไขมีทนนที่ แด่คั้เรือ
พระที่นั่งนนโดนกระทบกั้งไม้อนใหญ่เข้า ก็หักคตลงในน้ำ พนทายนรสิงห
เห็นดั่งนนั้นก็คตใจ จึงโดดชนเดี่ยวจากเรือพระที่นั่ง แด่ชนอยู่บนฝั่งแด่ว
ร้องกราบทูลพระกรุณาว่า ขอเดชะฝ่าดองชฎีพระบาทปกเกล้า ๆ
พระราชอาชญาเป้นด้นเกล้า ๆ ขอจงทรงพระกรุณาโปรดให้ทำคาค
ชนทนนต้งประมาณเพียงตา แด่วจคตเอาคั้เข้าพระพุทธรเจ้า กับ
คั้เรือพระที่นั่งซึ่งหักคตหน้าดงไปนชนบวงสรวงไว้วดวยถนทนน ตาม

พระราชกำหนดในบทพระไอยการเกิด จึงมีพระราชโองการตรัสว่า
 อ้ายพันท้าย ซึ่งโทษเองหนักถึงตายก็ชอบอยู่แล้ว แต่ทว่าบัณฑิตจะ
 ยกโทษเสียไม่เอาโทษเองแล้ว เองจึงคิดลงมาเรือไปด้วยกุเกิด ซึ่ง
 คดีระเรื่อที่หนักนักจะทำต่อเอาใหม่แล้ว เองอย่าวิตกเลย พันท้ายนรสิงห
 จึงกราบทูลว่า ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดมิได้เอาโทษข้าพระพุทธเจ้าใน
 พระเดชพระคุณหาที่สุดมิได้ แต่ทว่าจะเสียขนบธรรมเนียมในพระราช
 กำหนดกฎหมายไป แลซึ่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะมาละพระราชกำหนด
 สำหรับแผ่นดินเสียดังหตุมิควรยิ่งนัก นานไปภายหน้าเห็นว่าคนทั้งปวง
 จะล่วงครหาติเตียนดูหมิ่นได้ แลพระเจ้าอยู่หัวอย่าทรงพระอาโดย
 แก่ข้าพระพุทธเจ้า ผู้ถึงแก่กรรมโทษนี้เลย จึงทรงพระอาโดยถึง
 พระราชประเวณี อย่าให้เสียขนบธรรมเนียมไปหนักกว่า อันพระราช
 กำหนดมีมาแต่โบราณนั้นว่า ถ้าแต่พันท้ายผู้ใด ถ้อยหายเรือพระที่นั่ง
 ให้คดีระเรื่อพระที่นั่งหนัก ท่านว่าพันท้ายนั้นถึงมรณโทษให้คดีคี่เสีย
 แลพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดให้คดีคี่เสียข้าพระพุทธเจ้าเสียตาม
 โบราณราชกำหนดนั้นเกิด จึงมีพระราชดำรัสสั่งให้ ฝ้ายท่งปวงบัน
 มุตดินเป็นรูปพันท้ายนรสิงหแล้ว ก็ให้คดีคี่เสียรูปดินนั้นเสีย แล้ว
 ดำรัสว่าอ้ายพันท้าย ซึ่งโทษเองถึงตายนั้นก็ประหารชีวิตตัวเองเสีย
 พอเป็นเหตุแทนตัวแล้ว เองอย่าตายเลย จึงกลับมาลงเรือไปด้วย
 กุเกิด พันท้ายนรสิงหเห็นดังนั้นก็มีความตายนัก ด้วยคิดว่าจะ
 เสียพระราชกำหนดโดยขนบธรรมเนียมโบราณไป เกรงคนทั้งปวงจะ
 ครหาติเตียนดูหมิ่นในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแห่งคนได้ ผู้เสียสละชีวิต
 ของตัวมิได้เอาโดย จึงกราบทูลไปว่า ขอพระราชทาน ซึ่งทรงพระ

กรุณาโปรดข้าพระพุทธเจ้าทรง^{๒๕} พระเดชพระคุณหาที่สุดมิได้ แต่ทว่า
ซึ่งคดีที่^{๒๖}รูปดินแทนตัวข้าพระพุทธเจ้าคงนุเป็นทำเด้นไป คนทั้งหลาย
จะตวงครหาตีเคียนได้ ขอพระองค์จงทรงพระกรุณาโปรดคดีที่^{๒๗}
ข้าพระพุทธเจ้าเสียโดยฉันทจริงเถิด อย่าให้เสียชนบทรรมเนียมใน
พระราชกำหนดไปเลย ข้าพระพุทธเจ้าจะขอกราบทูลฝากบุตรภรรยา
แต่ก็จะกราบทูลบังคมตาคายไปโดยฉันทนยาโทษอันกราบทูลไว้
สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินศรีได้ทรงฟังดังนั้นจึงดำรัสจึงวอนไปเป็นหลายครั้ง
พันท้ายนรสิงห์ก็มิยอมอยู่ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระมหากาญภาพ
แก่พันท้ายนรสิงห์เป็นอันมาก จนกตัญญูพระเนตรไว้มิได้ จำเป็นจำทำ
ตามพระราชกำหนด จึงดำรัสสั่งนายเพชรฆาฏให้ประหารชีวิต
พันท้ายนรสิงห์เสีย แต่ให้ทำค้ำตขนส่งเพียงตา แต่ให้เอาคดีที่^{๒๘}
พันท้ายนรสิงห์กับคดีที่^{๒๙}เรือพระที่นั่งซึ่งหกนั้น ชนพดัดกรรมไว้ด้วยกัน
บนค้ำตนั้น แต่ให้ออกเรือพระที่นั่งไปประพาศทรงเบ็ดณปากน้ำเมือง
สาครบุรี แล้วเสด็จกลับยังพระมหานคร แด่ค้ำตเทพารักษ์ที่ค้ำต
โคกขามนั้น ก็มีปรากฏมาทราบเท่าทุกวันนี้.

๑) จึงพระบาทบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็ทรงพระราชดำริเห็นว่า
คดองโคกขามนั้นคดเคี้ยวนัก คนทั้งปวงจะเดินเรือเข้าออกก็ยาก
ต้องอ้อมวงไปไกลกันดารนัก ควรเราจะให้ขุดตัดคดีเสียให้ตรงจึง
จะชอบ อนึ่งพันท้ายนรสิงห์ซึ่งตายเด้นนั้น เป็นคนสัตย์ซื่อมั่นคงนัก
ผู้เสียสละชีวิตมิได้อำโดย กตัญญูจะเสียพระราชประเพณีไป เรา
มีความเสียตายนักด้วยเป็นข้าหลวงเดิมมาแต่ก่อน อันจะหาผู้ซึ่งรักใคร่

ช่อตรงต่อเจ้าเหมือนพันท้ายนรสิงห์^๕ หนายากนัก แต่วด้า^๒ให้เอาศพ
 พันท้ายนรสิงห์^๕ มาแต่งคั้ง^๕ไว้ โดยส้มควรวด้า^๓ พระราชทานเพลิง แด
 บุตรภรรยา^๕ ก็พระราชทานเงินทองสิ่งของเป็นอันมาก แต่วด้า^๕พระ
 ราชโองการครัดสั่งสมุหนายกให้กะเกณฑ์เลขหัวเมืองให้ได้ ๓๐๐๐๐ ไป
 ชูดคตองโคกขาม แต่ให้ชูดคตักตีให้ตรงคตอดไป โดยภูกทศอก
 ปากคตองกว้างแปดวา พินคตองกว้างห้าวา แต่ให้พระราชสงคราม
 เป็นแม่กอง คุมพตหัวเมืองทั้งปวงชูดคตองจงแต่วด้า^๕เจ้าคุณพระราช
 กำหนด แต่วด้า^๕พระราชดำริศกัเก่าท้าวพระยาเสนาบดีมนตรีมุขทั้งหลายน
แต่ครั้งศักราช ๘๖๐ ปีเม็เมีย^๕ดำฤทธิศก^๔ ครั้งแผ่นดินสมเด็จพระรามา
ธิบดี^๕นั้น ก็ให้ชูดคตองสำโรงคำบตหนึ่ง ครันตวงมาศักราช ๘๘๔ ปี
มโรงจัควาศก ครั้งแผ่นดินสมเด็จพระไชยราชาธิราชเจ้า^๕นั้น ก็ให้ชูด
 คตองบางกอกใหญ่คำบตหนึ่ง ครันตวงมาศักราช ๘๐๐ ปีจอ^๕ดำฤทธิศก
ครั้งแผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิพระเจ้าข้าง^๕เผือกนั้น ก็ได้ชูด
คตองบางกรวยริมวัดชลอ ทุดไปออกริมวัดมุตเหล็กนั้นคำบตหนึ่ง
ครันตวงมาศักราช ๘๗๐ ปีวอก^๕ดำฤทธิศก ครั้งแผ่นดินสมเด็จพระเจ้า
ทรงธรรมนั้น ก็ให้ชูดคตองวัดริมวัดไ้^๕เคย ณท้ายบ้านสามโคก
นั้นคำบตหนึ่ง ครันตวงมาศักราช ๘๘๘ ปีชวด^๕อัฐศก ครั้งแผ่นดิน
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปราสาททองนั้น ก็ให้ชูดคตองเมืองนนทบุรีคำบตหนึ่ง
คตมาออกคตาดแก้ว^๕นั้น แต่ครั้ง^๕นเรวาก็จะชูดคตองโคกขามให้เป็น

- ๒ เดิมว่า กเพชร
 ๓ " " แต่งการมาปนกิจ
 ๔ " " สำเวทธิศก

เกียรติยศไว้ตราบนานเท่านาน จึ่งเจ้าพระยาจักร์เก็บเอาเดชหัว
เมืองนนทบุรี เมืองธนบุรี เมืองนครไชยศรี เมืองสาครบุรี
เมืองสมุทรสงคราม เมืองเพชรบุรี เมืองราชบุรี แลเมืองสมุทร
ปราการ ได้พัดหัวเมืองทั้งปวงนั้น ๓๐๐๐๐ เศษ มอบให้พระราช
สงครามผู้เป็นนายกอง แลพระราชสงครามก็กราบถวายบังคมลาถือ
พัดหัวเมืองทั้งปวงไปทำการขุดคลองโคกขาม แลซึ่งที่จะขุดไปทอดออก
แม่น้ำเมืองสาครบุรีนั้น ให้รั้งวัดได้ทางไกล ๓๔๐ เส้น แลให้รั้ง
ส่องกุดองค้ำทางให้ตรงแล้ว จึ่งให้ปักกรุยแบ่งปันน้ำที่นั้นขุดตามหมวด
ตามกอง แลปันน้ำที่ให้ขุดคนหนึ่งโดยยาวคืบหนึ่ง กว้างกอนั้นโดย
ขนาดคลอง แลการขุดคลองนั้นได้จบทำในศักราช ๑๐๖๗ ปีระกาตั้งปักคอก
แลการนั้นยังมีได้สำเร็จก่อน.

๑ ครั้นถึงมาฆมาศศักราชขัตติย์ จึ่งพระบาทบรมบพิตรพระพุทธเจ้า
อยู่หัว ก็มีพระราชดำรัสตั้งสมุหนายก ให้ตรวจเตรียมพดพยุหบาตรา
โดยกระบวนขดมารคสถมารคทั้งปวงให้พร้อมเสร็จ จะเสด็จพระราช
ดำเนินขึ้นไปนมัสการพระพุทธบาท โดยพระราชประเพณีมาแต่ก่อน
ครั้นถึงศักราชมหาพิไชยฤกษ์ จึ่งสมเด็จพระบาทบรมบพิตร
พระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็ทรงเครื่องศิริราชวิภูษนาตั้งการาภรณ์บัวรัตน์
มาตมณีนมาศมงกุฎ สอดทรงวิสุทธีสังวาล กาญจนอดงกฏรจนา
ทรงวิไชยมหาราชาดุสดำหรับราชรถยุทศรรพเสร็จ ก็เสด็จทรงเรือ
พระที่นั่งไกรสรมุขพิमान อลังการด้วยเสวตรมยุรฉัตร ชนิดพระ
อภิรัฐมนตรีสายพรายพรรณ บังวรวิกรมบังแทรกสถอนต์ดับ สรรพด้วย
กรรชิงกตั้งถิตตจามรมาศดาษดา ทุมโฬพารวติเรกพันทุก อธิกด้วย

กระบี่ช้วนเทียวช้วนเป็นทิวแถว ดูแพรวพราวปลาดายรยบรยบจับพัน
 ทัชมันพรอโรภาค เดียรคาศด้วยเรือท้าวพระยาสำมนตราชาราชักก
 ชุนหวดง คันเชือกปลาดายเชือกทังหลาย รายเรียงจับนตากเป็นคู่ ๆ
 ดูเป็นชนิดโดยชบวนพยุหบาทราน่าหลัง คับคั่งเนื่องนองกักก้องกาหัด
 ด้วยศัพทสำเนียงเสียงพดอโหมษแตรสังข์ดุริยางคดนตรี บีกดองชนะ
 ประโคมครันครัน เพียงพณพสุธาธารจะกัมปนาท ให้ชยายพยุหบาตรา
 คดาเคลื่อนเลื่อนไปโดยชดमारक แล้วหยุดประทับที่ร่อนราชนิเวศ
 พระนครหวดง แล้วพระกระยาหารสำราญพระราชเหตุไทย^๕ เสด็จ
 ชาติพระบรมมในที่นั่ง ครั้นชยแล้วสำมนาพิกา จึงให้ออกเรือ
 พระที่นั่งไปโดยลำดับตราบเท่าถึงที่ประทับพระค้ำหนักเจ้าذنุก แล้ว
 เสด็จทรงช้างพระที่นั่งพงศกตเกษ ที่นั่งรองพิงบวรประทุม ชุมนุมราช
 พิริยโยชาพดากรพฤษที่พร้อมพรั่ง คิงตามชบวนพยุหบาตราสถมารค
 ด้รรพเดรัจฉ ก็เสด็จยกพยุหแดนชยกรทวยหาญไปโดยลำดับสถมารค
 วิถถึงเขาสุวรรณบรรพต จึงหยุดพระคชาธารทรงว่าพระแดงชอ
 เห็นอกระพองข้างคัน ดันวารสำนัค บุษาพระพุทฐบาทตามอย่าง
 พระราชประเพณีเดรัจฉแล้ว ก็บายพระคชาธารไปเข้าที่ประทับณพระ
 ราชนิเวศชารเชษม แล้วเสด็จมานมัสการพระพุทฐบาททุกเพดาเข้าเย็น
 ให้เด็นการมหรศพลถวายเป็นการบูชา^๖ พุทฐมโกช ถ้วน^๗ ค่ำรบสามวัน

๕ เดิมว่า พระอารมณ

๖ เดิมไม่มี

๗ „ „

ครั้นทำให้จุดดอกไม้เพลิงต่าง ๆ รथाใหญ่ ๘ รथा บขาพระพุทธรบาท
 เปนมโหฬารยิ่งนัก แล้วทรงพระกรุณาให้ถอยเรือพระที่นั่งแตรเรือแห่ง
 ปวงกตบังไปณกรุง แล้วถวายนมัสการตายกพยุหโยธาคนิกทรทวย
 หาญผ่านไปโดยทิศตะวันออก ซ้ำมน้ำแควบ่าสักไปณเขาบ่ถัว
 เสด็จขึ้นถวายนมัสการพระพุทธรบาท แล้วประทับอยู่ที่นั่นสามวัน
 จึงเสด็จยกพดนิภายบายหน้าไปโดยบูรพทิศ แดเสด็จประพาศไปถึง
 ตำบลเขาพนมโยง จึงเสด็จขึ้นนมัสการพระเจดีย์ฐานบนยอดเขานั้น
 แดเสด็จประทับอยู่ที่นั่นอีกสามวัน จึงเสด็จยกพดแดนยากกร้อนแรม
 ประพาศไปในอาณาประเทศทั้งปวงสิ้นสองสามวัน มีพระราชหฤทัย
 ปราณจะไปประพาศล้อมข้างเดือนในป่า ก็พอทรงพระประชวรลง
 จึงเสด็จยกพยุหโยธาทัพกตบเข้าพระนคร แดพระโรคหนักยิ่งกำเริบ
 มากจนทรงพระประชวรหนักลง แดบรรดาข้าทูลตองธูตพระบาท
 ฐุใหญ่ผู้น้อยทั้งปวงก็เข้าไปนอนประจำช่อง^๘ ในพระราชวังทั้งนั้น.

๑ ฝ่ายพระราชสงครามนายหมวดนายกองเจ้านาททั้งหลาย ซึ่ง
 คุมพดทำการซุกคตองนั้น แดซุกได้ครึ่งหนึ่งยังมิได้สำเร็จ ครั้นแจ้ง
 ไปว่าทรงพระประชวรหนัก ก็เลิกการนั้นเสีย ชวนกันกตบเข้ามา
 พระนคร แดการนั้นยังค้างอยู่ ส่วนสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินก็ทรงพระ
 ประชวรอยู่ณพระที่นั่งสุริยามรินทร์ พระโรคหนักเป็นอาดันทวงคต
 อยู่แต่ จึงทรงพระกรุณาโปรดมอบเวณราชสมบัติให้แก่สมเด็จพระ
 เจ้าลูกเชอกรมพระราชวังบวรสถานมงคล แดสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๘ เดิมไม่มี

๙ ” ”

ก็เสด็จสวรรคตในเดือนหกปีจออัฐศกนั้น พระบาทบรมบพิตรพระพุทธ
เจ้าอยู่หัวพระชนษากำเนิดชาติจัตวาศก คักราช ๑๐๒๔ ปี แรกเสด็จ
ชนราชาภิเศกด้วยราชสมบัตินั้นพระชนม์ได้ ๓๖ พระพรรษา เสด็จดำรง
ราชอาณาจักรอยู่ได้ ๘ ปีเศษ ขณะสวรรคตณพระที่นั่งสุริยามรินทร์
ในเดือนหกปีจออัฐศก คักราช ๑๐๖๘ นั้น รวม^{๑๐} พระชนม์ได้ ๔๕
พระพรรษา.

แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๙ (พระเจ้าท้ายสระ)

๑ จึ่งพระบาทสมเด็จพระบรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์
แดพระราชวงษานูงษ์ทั้งหลาย ก็กระทำชำระพระศิริกิจไต่รถตรง
ด้วยน้ำสุคนธมาตาอันหอมขจรระหัดบอบองค์ แด่วทรงเครื่องราชา
ภรณ์พร้อมเสร็จ ก็อัญเชิญพระบรมศพได้ในพระโกษสุกาญจนอดงกฏ
รจนาคัวยมหาเนาวัตน์เรื่องอร่าม ประดิษฐานไว้ในพระที่นั่งสุริยา
มรินทร์ แด่วสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็เสด็จออกณท้องพระโรง พร้อม
ด้วยพระราชวงษานูงษ์ เสด็จมาคยเข้าพระบาทมฤตกากรทั้งหลาย
กราบถวายบังคมแดรับพระราชโองการแต่^{๑๑} พระบาทสมเด็จพระบรมบพิตร
พระพุทธเจ้าอยู่หัวแล้ว จึ่งมีพระราชดำรัสให้ข้าทูลตองชุดพระบาททั้ง
หลาย มีพระราชวงษานูงษ์แต่เด่นั้นเป็นประธาน ถือนำพระพิพัฒน์สัตยา
ถวายสำบาตตามโบราณราชประเพณีเสร็จตั้งนทุกประการ แด่มพระราช

๑๐ เดิมว่า สิริ

๑๑ เดิมว่า แก่

โองการครุฑตั้งพระมหाराชครู พระครูบุรีโสดมพรหมพฤฒาจารย์ ให้
จัดแจงการพระราชพิธีราชาภิเศกเฉลิมพระราชมณเฑียร.

๑ ครนถึงคู่ภวารัตถ์ศรีสวัสดิ์พัฒมมงคลมหานักขัตฤกษ์ จึงทำ
พระยาเสนาบดีมนตรีมุข^{๑๒} มาคยขำบาทมฤตกากรบวรราชวงษาวงษ์
แต่สมณพราหมณาจารย์ทงหลาย ประชุมพร้อมกันณพระที่นั่งสุวรรณเพชญ์
ปราสาท กระทำการพระราชพิธีราชาภิเศกอันเชิญเสด็จพระบาทสมเด็จพระ
บรมนาถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นผ่านพิภพด้วยมไห
ศวรราชยี่เป็ดด้วยราชประเพณี ดับศรีสุริวงษ์ดำรงราชมณฑลศักดิ์มา
อาณาจักร ณกรุงเทพมหานครศรีอยุธยา แล้วถวายเครื่องเบญจ
ราชกกุธภัณฑ์ แด่เครื่องราชูปโภคสำหรับพระมหากษัตริราชเจ้า
ทุกประการ จึงเสด็จพระเจ้าแผ่นดินเสด็จพระราชดำเนินเข้าพระราชวัง
แต่เสด็จไปอยู่ณพระที่นั่งบรมยงค์รัตนาศน์ข้างท้ายสระ แด่ขณะเมื่อ
พระองค์เสด็จด้วยราชสัปตนั้นพระชนม์ได้ ๒๘ พระพรรษา จึงทรง
พระกรุณาโปรดให้เสด็จพระอนุชาธิราช ประดิษฐานณที่กรมพระราช
วังบวรสถานมงคล แด่บรรดาข้า้หลวงเดิมทงหลายท่มความชอบนั้น
ก็พระราชทานยศศักดิ์ให้ โดยสมควรแก่ถาหรูปถั่วนทุกคน ครั้น
เสด็จพระเจ้าแผ่นดินทรงประพฤติในอโนตปปรกรม แด่เสด็จประพาศ
ทรงเบ็ดเหมือนเสด็จพระราชบิดา แด่พระองค์พอพระไทยด้วยปลา
ตะเพียน ครั้นนคงพระราชกำหนดห้ามมิให้คนทงปวงรับพระราชทาน
ปลาตะเพียนเป็นอันขาด ถ้าผู้ใดเอาปลาตะเพียนมาบริโภค ก็ให้

๑๒ เดิมว่า มุขมาคย
๑๓ เดิมไม่มี

มีดินใหม่แก่ผู้เป็นเงินตราห้าตำลึง ขณะนั้นพระองค์เจ้าดำ กอปรด้วย
 ทิฐิमानะ กระทำการหยาบช้ากระด้างกระเดื่อง ตดุมตด้าว^{๑๔} เข้า
 ไปในพระราชฐานตำแหน่งที่ห้ามเป็นหลายครั้ง มิได้เกรงกลัวพระราช
 อาชญา จึงสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็มีพระราชดำรัสปรึกษาด้วยสมเด็จพระ
 พระอนุชาธิราชกรมพระราชวังบวร ตรัสเห็นว่าโทษพระองค์เจ้าดำ
 นั้นผิดเป็นมหันตโทษ จึงให้จับพระองค์เจ้าดำพันธนาไว้ แล้วให้
 เอาไปดำเรือโทษเดี่ยด้วยท่อนจันทน์ เอาพระศพไปฝังเสียณวัดโคก
 พระยา แดพระองค์เจ้าแก้วซึ่งเป็นบาท^{๑๕} บริจาพระองค์เจ้าดำนั้นเป็น
 หม้ายอยู่ จึงได้ตั้งไปทรงผนวชเป็นพระรูปชื่อยุณพระตำหนักวัดคุตต์
 กับด้วยสมเด็จพระไอยกา^{๑๖} กรมพระเทพามาตยพน.

๑ ตศักราช ๑๐๖๘ ปีกุญนพศก สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินมีพระราช
 ดำรัสสั่งให้ช่างพนักงานจับการทำพระเมรุมาศขนาดใหญ่ ช่อ ๗ วา ๒ ศอก
 สูง ๒ เส้น ๑๑ วาศอกคืบ แดการเมรุทั้งปวงนั้น ๑๑ เดือนจึงดำเรือ
 ครั้นถึงผดุงมาศศุกรบักษดิถันวันอันได้มหาพิไชยฤกษ์ จึงพระบาท
 สมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ ก็ให้อัญเชิญพระ
 บรมโกษรูชั้นประดิษฐานเหนือพระมหาพิไชยราชรถ แล้วแห่เป็นขบวน
 ไปโดยรัถยาราชวัตร เข้าสู่พระเมรุมาศตามอย่างแต่ก่อน แล้วให้
 ึ่งทานคันทปฤกษ์ แดมงานมหรศพแสดอกไม้เพลิงต่าง ๆ แด
 ทรงสถาปกรณพระสงฆ์ ๑๐๐๐๐ ค่ำรบ ๗ วันแล้วถวายพระเพลิง ครั้น

๑๔ เดิมว่า ตดามตด้าว

๑๕ เดิมไม่มี

๑๖ เดิมว่า พระไอยกั

คืบพระเพลิงแก้วแจงพระรูป ทรงดทับกรณพระสงฆ์ ๔๐๐ รูป แล้ว
เก็บพระอัฐิได้พระโกษฐน้อยอัญเชิญขึ้นพระราชยาน ให้เป็นขบวนเข้า
มายังพระราชวัง จึงให้อัญเชิญพระบรมโกษฐพระอัฐิเข้าบรรจุไว้ณท้าย
จวนำพระมหากษัตริย์พระศรีรัตนวงศาภิรมย์

๑ ตุลาคม ๑๐๗๐ ปีชวดดำฤทธิศก สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินมี
พระราชโองการตั้ง^{๑๗} ให้ช่างกระจกประดับกระจกแผ่นใหญ่ในผนัง
พระ^{๑๘} มรฎุพระพุทธรูป แล้วมีคตของปะทาดในที่มีตาย^{๑๙} แล้ว
เสด็จพระราชดำเนินไปพระพุทธรูปด้วย ข้าราชการในกระบวนโดย
เสด็จพระราชดำเนิน^{๒๐} เป็นอันมาก ทั้งทางบกทางเรือเหมือนในหนังสือ
ให้มีการ^{๒๑} นตองพระมรฎุทรงตั้งการบูชาบำเพ็ญพระราชกุศลเป็นอัน
มาก แล้วสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงถวายนมัสการตาพระพุทธรูป
กตบคินยังพระมหา^{๒๒} นคร^{๒๓}

๑ ตุลาคม ๑๐๗๓ ปีเถาะตรีศก สมเด็จพระไอยกา^{๒๔} กรมพระ

๑๗ เต็มไม่มี

๑๘ เต็มว่า ฝา

๑๙ เต็มไม่มี

๒๐ เต็มว่า ราชบริวาร

๒๑ เต็มไม่มี

๒๒ เต็มไม่มี

๒๓ เต็มมี แห่งพระองค์ (ทรงคัตออก)

๒๔ เต็มว่า ไอยกั

เทพามาตยซึ่งอยู่วังโกถวัดดุสิตถนนตั้งวรยศ ดมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน
 ให้แต่งการรบชาพระศพลววยพระเพลิง ^{๒๕} ตามพระราชประเพณีแต่
 ก่อนในบีมโรงจัตวาศกเปนลำดับมา ^{๒๖} แต่เมื่อ ^{๒๗} ปีชาติโทศก
 ก่อนปีเถาะตรีศก ^{๒๘} นักเสด็จเจ้ากรมพญาธิบดี ^{๒๙} ชื่อพระธรรมราชา
 วังกระดาน ฉิวาทกนักกับนักแก้วฟ้าจอก จักทำสงครามแก่กัน นัก
 แก้วฟ้าจอกไปเมืองญวน ดอบขอพตญวนได้มากแล้วกลับมาเคา
 เมืองกัมพูชา ^{๒๙} ได้ นักเสด็จกับพระองค์ทองพายุครรรษา ^{๓๐} ข้า
 คนเปนนมมาก ^{๓๑} หนีมายังกรุงเทพมหานคร ^{๓๒} ขอให้ท่านเสนาบดี ^{๓๓}
 กราบทูลพระกรุณาให้ทราบใฝ่ฝ่าตองชู้ตพระบาท ^{๓๓} ทุกประการ ขอ
พระบารมีเป็นทพง จึงพระบาท ^{๓๔} ดมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทราบความ
 แล้วให้เสด็จนั้นเข้ามาเฝ้า จึงพระราชทานเครื่องอุปโภคบริโภค

๒๕ เดิมว่า ฉาปนกิจต่าง ๆ

๒๖ เดิมไม่มี

๒๗ เดิมว่า แต่

๒๘ เดิมไม่มี

๒๙ เดิมว่า ขิบดินน (ทรงศัตตออก)

๓๐ เดิมว่า ทารา

๓๑ เดิมว่า แห่งตน

๓๒ เดิมไม่มี

๓๓ เดิมไม่มี

๓๔ เดิมไม่มี

แดบ้านเรือนให้อยู่คาบต ^{๓๕} โถงวัดคางคาง ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัว ^{๓๖}
 กรุงเทพมหานครทรงพระราชดำริห์ ^{๓๗} โปรดให้นำเสด็จไปตั้งเอาเมืองกัม
 พุชา ^{๓๘} ขึ้น จึงมีพระราชโองการดำรัสสั่ง ^{๓๙} ให้มหาดไทยยกตาไหม
 เกณฑ์ทศดองหมื่นเศษ พร้อมด้วยช้าง ๓๐๐ เศษ ม้า ๔๐๐ เศษ
พร้อมทั้ง ๔๐ เครื่องสำครา ^{๔๑} วุธ ต่าง ๆ ให้พระพิไชยรณฤทธิชัยเป็นนาย
 พดทหารทัพหน้า ให้พระวิจิตรณรงค์เป็นยุกระบัตร์ทัพ ให้พระพิไชย
 สงครามเป็นนายกองเกี่ยกาย ให้พระรามกำแหงเป็นนายกองทัพหลัง
 แล้วจึงให้พระยาโกษาธิบดีขึ้นเป็นแม่ทัพเรือ ถือพดทหารหมื่นหนึ่ง
เรือรบ ๓๐๐ เศษ พร้อมด้วยพดแจว แดเครื่องสรรพาวุธต่าง ๆ ครั้น
 จึงแจ้งทัพบกทัพเรือเสร็จแล้ว จึงส่งไปให้ตั้งเมืองกัมพูชา ^{๔๒} ขึ้น ให้จึงได้
 แม่ทัพนายกองทั้งปวงทั้งทัพบกทัพเรือกราบถวายบังคมตาแล้ว ครั้น
 ได้เพดาศุภวารดิถีพิไชยมงคลฤกษ์ดี ก็ยก ^{๔๓} ยาตรา ยกทัพบกทัพเรือ

- ๓๕ เดิมว่า แทบ
 ๓๖ เดิมไม่มี
 ๓๗ เดิมไม่มี
 ๓๘ เดิมว่า กัมพูชาธิบดี (ทรงตัดออก)
 ๓๙ เดิมไม่มี
 ๔๐ เดิมไม่มี
 ๔๑ เดิมว่า สรรพา
 ๔๒ เดิมว่า กัมพูชาธิบดี (ทรงตัดออก)
 ๔๓ เดิมว่า กรัชาพดทวยหาญพยุหบาตรา

ออกไปโดยลำดับทาง ^{๔๔} ฝ่ายพลทหารที่พบก็ไปทางเดี๋ยมราบ ฝ่าย
 กองทัพเรือไปทางพุทไธมาศตามลำดับทางทะเล ฝ่ายพลทหารญวนยก
 กองทัพเรือมา พบกองทัพทหารไทยที่ปากน้ำพุทไธมาศ คือต้องกตอง
 ยิงปืนใหญ่ ยกเข้าตีกองทัพเรือพระยาโกษาธิบดีจั่น ฝ่ายกองทัพเรือ
 ทหารไทยจัดแจงแต่งตัวพร้อมแล้ว ทหารนั้นก็แยกเรือรบออกเป็นสาม
 แห่ง ให้ยิงปืนใหญ่สามนัดให้สามตาเขาไชยแล้ว ให้พลทหารแจว
 เรือรบเข้าไป ต่อต้านทานกำลังกับพลทหารญวน เข้าปะทะถึงเรือ
 กันยิงแทงฟันกันเป็นสามารชฆ่าญวนตายเป็นอันมาก เรือรบทหารญวน
 เข้าช่วยอุดหนุนกันมาก พระยาโกษาธิบดีจั่นแม่ทัพไม่ชำนาญในการ
 พิไชยสงคราม ขาดไม้กระด้าง ย่อท้อแก่สงคราม ไม่ช่วยอุด
 หนุนเพิ่มเติมแก้ไข ถอยเรือหนีไปทิ้งทหารเสีย ฝ่ายทหารญวนได้ที
 เข้าหักเอาทหารไทย ฆ่าฟันกันเป็นสามารช ฝ่ายทหารไทยเห็นศึก
 นนหนักเหลือมือเหลือกำลัง แม่ทัพก็หนีไปแล้ว แต่เห็นคนทหาร
 ก็เสียมาก ก็ถอยเรือดำแตกหนีมา เสียเรือรบแต่ผู้คนปืนใหญ่น้อย
 เป็นอันมากแก่กองทัพญวน ฝ่ายเจ้าพระยาจักร์โรงฆ้อง ยกกองทัพ
 บกไปถึงเมืองกัมพูชา ^{๔๕} ให้ตั้งค่ายหลวงตรงใกล้เมืองประมาณ
 ทาง ๘๐ เส้น ๘๐ เส้นรักษาอยู่ที่นั่น พระพิไชยรณฤทธิ์เป็นแม่กอง
 ทหาร นำ ถือพลทหาร ๓๐๐ เศษไปก่อน ด้รบกันกับเขมรญวน ^{๔๖}
 ฆ่าเขมรญวนตายเป็นอันมาก มีไชยได้ ที่ทัพเขมรญวนแตกพ่ายเป็น

๔๔ เดิมว่า มรคา

๔๕ เดิมว่า กัมพูชาธิบดี (ทรงศัดออก)

๔๖ เดิมว่า แดกพ่ายเป็นหลายตำบล (ทรงศัดออก)

หลายแห่งให้ทหารเร่งรีบได้ติดตามเข้าไป ได้หัวเมืองน้อยใหญ่เป็น
 อันมาก ทักษะวงก็ให้เร่งรีบยกพลทหารทุกทัพทุกกองไปช่วยอุดหนุน
 เพิ่มเติมที่ติดขัดทาง ให้ข้าศึกอดคิดชดชวางคับแคบตั้งตกใจกลัว
 มิได้สู้รบต้านทานได้ รบครั้งใดก็มีชัยชนะทุกครั้งทุกแห่ง ได้ผู้คน
 ช่างมาเครื่องศาสตราวุธต่าง ๆ เป็นอันมาก เขมรแดงจะต้านทาน
 มิได้ ก็แตกพ่ายพังหนีไป กองทัพทั้งปวงได้ติดตามเข้าไป ตั้งค่ายล้อม
 เมืองกัมพูชา ^{๔๗}ไว้มั่นคง แต่ฝ่ายเขมรถือว่าญวนจะให้กำลังก็ยังไม่
 ตั้งแขงอยู่ เจ้าพระยาจักร์จึงคิดอุบายจะให้ใต้ราชการเป็นพระเกียรติยศ
 โดย ^{๔๘}สดวก จึงให้แต่งศุภอักษรฉบับหนึ่ง ^{๕๐}แล้วส่งให้ทูตถือ
 ศุภอักษรนั้นไป บอกความเมืองแก่นักแก้วฟ้าโดยทางชวນให้อ่อนน้อม
 ด้วยดี ^{๕๑}นักแก้วฟ้าครั้นได้แจ้งในศุภอักษร จึงเห็นเป็นดีด้วยจะได้ ^{๕๒}
 พันไทยอันตราเป็นความสบาย ^{๕๓}ในอนาคต จึงรับว่าจะถวายดอก
 ไม้ทองเงินเป็นเมือง ^{๕๔}ชนแก่กรุงเทพมหานคร เจ้าพระยาจักร์ได้ความ

๔๗ เดิมว่า กัมพูชาธิบดี (ทรงตัดออก)

๔๘ เดิมไม่มี

๔๙ เดิมไม่มี

๕๐ เดิมไม่มี

๕๑ เดิมว่า พระราชไมตรี

๕๒ เดิมว่า พิจารณาเห็นซึ่งจะ

๕๓ เดิมว่า อันต์

๕๔ เดิมไม่มี

คิงหม่มคงแล้ว จึ่งตั้งให้หกแก้วฟ้าจัดดอกไม้ทองเงินตั้งเข้ามาทอด
เกด้า ๕๕ ถวายตามคำปฏิญาณนั้นแล้ว จึ่งเด็กทพกตบคั้นมายังกรุง
 เทพมหานคร ส้มเด็จพระเจ้าแผ่นดินได้ความทราบดังนั้น ทรงพระ
โด้มนัก ๕๖ จึ่งพระราชทานบำเหน็จรางวัลแก่เจ้าพระยาจักรีแด่นายทัพ
 นายกองเป็นอันมากตามสมควร แด่ทรงพระพิโรธพระยาโกษาธิบดีจั้น ๕๗
 ให้ไซ้บั้นน้อยใหญ่แต่ดินประดีวดูกกระสุนเรือรบ ซึ่งเสียไปแก่ญวนนั้น ๕๘
 ให้ ส่นเชิง.

๑ ส้มเด็จพระเจ้ากรุงศรีอยุธยา มีพระราชบุตรด้วยพระอรรคมเหษี
 กรมหลวงประชา ๕๙ นุรักษ์นั้น ๕ พระองค์ คือ เจ้าฟ้าพรนทร ๑ หญิง
 เจ้าฟ้าเทพ ๑ หญิงเจ้าฟ้าปทุม ๑ เจ้าฟ้าอไทย ๑ เจ้าฟ้าบรมเศียร ๑
 พระมารดาชื่อเจ้าท้าวซึ่งเปนมกรมหลวงประชา ๖๐ นุรักษ์นั้น ในปีฉลูเอก
 ศกนั้นม้พระราชบริหารให้ช่างปฏิสังขรณ์วัดมเหยงค์ แต่ตั้งพระราช
 ดำเนินไปให้ช่างกระทำการวัดนั้นเนื่อง ๆ บางที่ก็ตั้งอยู่ท่พระตำหนัก
 ริมวัดมเหยงค์เดือนหนึ่งบ้างสองเดือนบ้าง ว่าราชการอยู่ในที่นั้น ๓ บ
 เศษ วัดนั้นจึงสำเร็จแล้วบริบูรณ์ ส้มเด็จพระอนุชาธิราชกรมพระ

- ๕๕ เดิมไม่มี
- ๕๖ เดิมว่า ค้พระไทย
- ๕๗ เดิมไม่มี
- ๕๘ เดิมไม่มี
- ๕๙ เดิมว่า ราชา
- ๖๐ เดิมว่า ราชา

ราชวงศ์บวรสถานมงคล ให้ช่างปฏิสังขรณ์วัดกุฎีดาวอันใหญ่ในปีเกาะ
ศรีนคัก เด็ดจ้ไปทอดพระเนตรการทวดคนนเดือนหนึ่งบ้างต้องเดือนบ้าง
เหมือนพระเชษฐาธิราช ๓ ปีเศษวัดนั้นจึงดำเร้วด้วยบริบูรณ์ ด่มเด็จ
พระเจ้าแผ่นดินนพพระไทยทำปาณาติบาต ชำมัจฉาชาติปถาน้อย
ใหญ่ต่าง ๆ เปนอันมาก ด้วยตกเบ็ดทอดแหแทงฉมวกกนเผือกคักถอบ
คักไซ กระทบการฆ่าสัตว์ต่าง ๆ ประพาศป่าฆ่าเนื้อนก เต็นต๋นุกด้วย
คักแร้วบ่วง ได้ช่างต้อมช่างได้ช่างเถื่อนเปอันมาก เปนหลายวันแต้ว
กดับคินมายังพระนคร.

๑ ในปีมเด่งเบญจศกนั้นให้ฉดองวัดมเหยงค์ ทรงพระราชรัทธา
บำเพ็ญพระราชกุศตเปอันมาก ทรงพระราชทานเครื่องบริกขารแด
วัดกุฎีดาวต่าง ๆ แก่พระสงฆ์ ๓๐๐๐ ตามพระราชประเพณีแต่ก่อน มี
งานมหรศัพตมโภช ๗ วัน เสร้วจ้บริบูรณ์การฉดองนั้น.

๑ ในปีมเมี้ยนคัก ด่มเด็จพระเจ้าแผ่นดินให้ช่างไม้คอกำบ้านใหญ่
ไตรมุขยาว ๑๘ วา ๒ คอก ปากกว้าง ๖ วา ๒ คอก ให้คัก
ด่มอใหญ่ที่วัดมเหยงค์ ๕ เดือนกำบ้านใหญ่นั้นแต้ว ให้เอาออก
ไปยังเมืองมฤต บรรทุกช่างได้ ๓๐ ช่างเคษให้ ไปขายเมืองเทศโน้น
คนทงหลายตงกำบ้านไซ้ไปไปถึงเมืองเทศแต้ว ขายช่างนั้นได้เงินแต้ว
เปอันมาก แต้วกดับคินมายังเมืองมฤตด้นปีเคษ.

๑ ฦปีมแมต้ปคคกนั้น พระมหาอุปราชให้ฉดองวัดกุฎีดาว บำเพ็ญ
พระราชกุศตให้ทานสักการบูชาแก่พระรัตนไตรยเปอันมาก ให้ฉ่น
งานมหรศัพตมโภช ๗ วัน การฉดองนั้นดำเร้วบริบูรณ์ ในปีนั้น

เจ้าพระไอยกา^{๖๑} กรมหลวงโยธาเทพพิวงคตณพระตำหนักวัดพุทไธศวรรย์
 นน ส้มเด็จพระเจ้าแผ่นดินให้ช่างไม้กระทำการพระเมรุ ช้อยาว ๕
 วา ๒ คอก โดยสูง ๒๐ วา ๒ คอก แดพระเมรุทองกตางแถการ
 พระเมรุทงปวงนน ๒ เดือนเศษจึงแถว เสิญพระโกษฐองชนราชรถ
 พร้อมเครื่องอดงกฏแห่แหนเปนนมาก นำมาสู่พระเมรุทอง แถ
 การทบุชาให้ทันทังปวงตามอย่างราชประเพณีมาแต่ก่อน ส้มโทษ๗วัน
 การพระศพนนดำเรื่จบริบูรณ.

๑ สุกักราชได้ ๑๐๘๓ ป็นตุครนคก พระเจ้าอยุ่หัว^{๖๒} เถด็จพระราช
 ดำเนินไปประพาศ^{๖๓} ที่ปากน้ำท่าจีน เมื่อเสด็จ^{๖๔} ไปถึงคตองมหาไชย
 ทอดพระเนตร^{๖๕} เห็นคตองนนชุดยงไม่แถวค้างอยุ่ ครนเมื่อเสด็จ^{๖๖}
 กตบคณมาถึงพระนครจึงทรงพระราชดำริห์แถว^{๖๗} ครคตั้งให้พระราช
 ดงครามเปนนายกอง ให้เกณฑคณหัวเมืองปากใต้ ๘ หัวเมืองให้
 ได้คณ ๓ หมั้นเศษ ๔ หมั้นไปชุดคตองมหาไชย พระราชดงคราม
 ให้กะเกณฑจคแถงได้ไพร่พล^{๖๘} ๓ หมั้นเศษเสื่จแถวถวายบังคมตาไป

๖๑	เดิมว่า	ไอยกั
๖๒	เดิมว่า	กรุงเทพมหานคร
๖๓	เดิมว่า	ทรงเบ็ด
๖๔	เดิมไม่มี	
๖๕	เดิมไม่มี	
๖๖	เดิมว่า	ทรงเบ็ดแถว
๖๗	เดิมว่า	กรุณา
๖๘	เดิมว่า	พตนิกาย

ครั้นถึงคตของมหาไชย จึงให้ฝรั่งเสด็จต้องแกวดูให้ตรงปากคตของ
 บั๊กกรุยเป็นสำคัญ ทางไกล ๓๕๐ เส้น ชุกที่ก่อนนั้นได้ ที่แล้ว ๖
 เส้นเศษ ยังไม่แล้วนั้นมากถึง ๓๕๐ เส้น ให้ชุกคตของภก ๖ คอก
 กวาง ๗ คอกเท่าเท่า เกณฑ์กันเป็นน้ำที่คน ๓ หมื่นเศษ ชุก ๒ เดือน
 เศษจึงแล้ว พระราชสงครามกตบมาเฝ้า กราบทูลพระกรุณา
 ให้ทราบทุกประการ ส้มเด็จพระเจ้าแผ่นดินได้ความทราบทรงพระมีติ
 ปราโมทย์ จึงตรัสว่าพระราชสงคราม ให้เป็นพระยาราชสงคราม
 แล้วพระราชทานเจียดทองเนื้อห้าเงินตราเป็นอันมาก คตของหนชอคตของ
 มหาไชยทราบเท่าทุกวันนี้.

๑ ในปีชาติจัตวาศกนั้น ทรงพระกรุณาโปรดให้พระชนบุรีเป็นแม่
 กอง เกณฑ์ไพร่พล ๖๘ คนหัวเมืองปากใต้ ให้ได้คนหมื่นเศษ ให้
 ชุกคตของเกร็ดน้อยตักคูกบางบัวทองนั้นอันนัก ชุกตักตักให้ตรง พระ
 ชนบุรีรับสั่งแล้วถวายบังคมตามาให้เกณฑ์คนไพร่พล ๗๐ ในบรรดาหัว
 เมืองปากใต้ ได้คนหมื่นเศษ ให้ชุกคตของเกร็ดน้อยนั้นภก ๖ คอก
 กว้าง ๖ วา ยาวทางไกลได้ ๒๘ เส้นเศษ ชุกเดือนเศษจึงแล้ว
 พระชนบุรีนั้นจึงกตบมากราบทูลพระกรุณาให้ทราบทุกประการ.

๑ ในปีเถาะเบญจศกนั้น พระเจ้าอยู่หัว ๗๓ ๕ ทรงส่งพระองค์ เสด็จ
 พระราชดำเนินไปประพาศโพนข้างป่าหัวเมืองนครนายกฝ่ายตะวันออก ใน
 เพศราตรนั้นเดือนหงาย เสด็จไปได้ข้างเถื่อน พระจันทร์เข้าเมฆ

-
- ๖๘ เดิมว่า พตนิกาย
 ๗๐ เดิมว่า พตนิกาย
 ๗๓ เดิมว่า บรมกระษัตริย์

ข้างพระอนุชาธิราชขับแต่คนตามไปทันข้างพระที่นั่งทรง ไม่ทันจะรอรัง^{๗๒}
 ข้างพระที่นั่งกรมพระราชวังโถมแทงเอาท้ายข้างพระที่นั่ง ความท่าย
 ข้างนกระเด็นตกจากข้างนกลง ข้างทรงเจ็บป่วยมาก ก็ชวนเซ
 แด่นไปในป่า สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินจึงขับข้างนักดับมายังพัดบพตา
 ไชย พระมหาอุปราชไม่แกตั้งจะให้ข้างแทง แต่หากรอรัง^{๗๓}
 ข้างนมทนต์ ตกพระไทยกั้วพระราชอาชญา เสด็จตามไปเผ้าที่
 พัดบพตาไชย จึงกราบทูลพระกรุณาว่า^{๗๔} ข้าพระพุทธเจ้าไม่ได้แกตั้ง
แด่งพระจันทร์เข้าเมฆมืดมัวเป็นเงาไม่เห็นไม่ถนัด จะรอรัง^{๗๕} ข้าง
ไว้มีทัน ได้ทรงพระกรุณาโปรดคอดโทษข้าพระพุทธเจ้าเถิด พระเจ้า
อยู่หัวนั้นไม่สงได้ย ไม่ทรงพระพิโรธชุนเคื่องแก่พระอนุชาธิราชเดย^{๗๖}
ตั้งหมอให้รักษาข้างนั้นแล้วกดับมาพระนคร.

๑ ในปีเถาะเดือน ๔ ข้างชนน สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตั้งพระองค^{๗๗}
เสด็จพระราชดำเนินไปทรงบำเพ็ญพระราชกุศลตณพระพุทธบาท ด้วย
บริวารศักดิ์เป็นอันมากทั้งทางบกทางเรือ เป็นพยุหบาตรยาตราตาม
อย่างแต่ก่อน ครนถึงพระพุทธบาทเสด็จอยู่ท่าเขษม ชนนมัสการ

๗๒ เดิมว่า เกยว

๗๓ เดิมว่า เกยว

๗๔ เดิมมี ข้าแต่พระองค์ทรงพระคุณอันประเสริฐ (ทรงคัตออก)

๗๕ เดิมว่า เกยว

๗๖ เดิมว่า นนห้ามได้

๗๗ เดิมว่า มหากระษัตริย์

บูชาพระพุทธบาทกับด้วยพระอนุชาธิราช ๆ จึงกราบทูลพระกรุณาว่าขอ
พระราชทานชีวิต เมื่อข้าพระพุทธเจ้าชนข้างตามเด็คี้ไป แต่ข้าง
นนทงข้างพระที่นั่งทรงนน ข้าพระพุทธเจ้าจะได้มีเจตนาแกตังจะให้
ข้างทงนนหามีได้ เป็นความดีจความจริง ข้าพระพุทธเจ้าจะขอ
กระทำดีจดาบาดถวายเนภาะนำ ๗๘ พระพุทธบาท ถวายแต่ต้นเกล้า
ต้นกระหม่อมบัติน ส้มเด็จพระเชษฐาธิราชทรงพระกรุณาโปรดดำริค้
ว่า นินหามีความแคงแก่เจ้าฟ้า ๗๙ ไม่ เจ้าฟ้า ๘๐ อย่ากระทำดีจดาบาด
เลย เคะระห็นร้ายเอง ครักแต่ด้วยขานมัตการพระพุทธบาท บำเพ็ญ
พระราชกุศตให้ทานเปอนันมาก เต้นงานมหรศพดมโภช ๗ วันบูชา
พระพุทธบาท ๘๑ แล้ว ถวายมัตการตาพระพุทธบาทถบคินมายัง
พระมหานคร.

๑ ดุค้กรราชได้ ๑๐๘๗ บีมเด่งตปคคก เจ้าอริการวัดป่า โมกเข้า
มาหาพระยาราชสงคราม แจ็งความว่าพระพุทธได้ยาคันวัดป่า โมก
นนทากิตเซาะตคังพงเข้ามาถึงพระวิหารแล้ว ยังอีกประมาณตักบี่หนึ่ง
พระพุทธได้ยาคันเห็นจะพังตงน้ำเต็ยแล้ว พระยาราชสงครามได้ฟัง
คังนิน จึงเข้าไปเฝ้ากราบทูลพระกรุณาให้ทราบเหตุแห่งพระพุทธ
ได้ยาคันนินทุกประการ พระเจ้าอยู่หัวได้ทรงทราบคังนิน จึงปฤกษา
ด้วยข้าราชการทงปวง มีเด่นาบตเปอนาทิ ว่าเราจะรือพระพุทธ

๗๘ เดิมว่า ในตำหนักนี้แห่ง

๗๙ เดิมว่า ข้าหาแคงแก่เจ้า

๘๐ เดิมว่า เจ้า

๘๑ เดิมว่า เจ้า

ไต่ยาศน์ไปก่อเอาใหม่จะดีฤ ๆ จะชดอไปไว้ในที่ส้มควรวดี พระยาราชสงครามจึงกราบทูลพระกรุณา ว่าข้าพระพุทธเจ้าจะขอออกไปดูก่อน แล้วถวายบังคมลาออกไปพิจารณาดูเห็นจะชดอตกได้ จึงกลับมากกราบทูลพระกรุณาว่า ข้าพระพุทธเจ้าจะขออาสาชดอตกพระพุทธไต่ยาศน์ให้ถึงที่อันควรให้จึงได้ ส้มเต๋จพระมหาอุปราชเฝ้าอยู่ที่นั่นด้วย ได้ทรงฟังดังนั้นไม่เห็นด้วย จึงตรัสว่าพระพุทธไต่ยาศน์นั้นพระองค์โตใหญ่นัก เห็นจะชดอตกไม่ได้ กัดจะแตกจะพัง เปนการใหญ่มิใช่ของห่อ ถ้าไม่มีอันตรายก็จะคืออยู่ ถ้ามีอันตรายแตกพังหักทลาย จะอายอภัยแก่ไพร่ฟ้าประชาราษฎร์อำมาตย์เสนาข้าราชการ เลี่ยพระเกียรติยศ จะภาษาปรากฏไปในอนาคตเพนอันมาก ถ้าเรารอไปก่อใหม่ให้ตั้งมากกว่าเก่าเห็นจะง่ายดีอีก พระยาราชสงครามจึงกราบทูลพระกรุณาว่า ข้าพระพุทธเจ้าจะขออาสาชดอตกพระพุทธไต่ยาศน์ มิให้แตกหักพังไปเปนปรกตถึงที่ใหม่อันส้มควรวให้จึงได้ ถ้าแต่เปนอันตรายขอถวายชีวิต ส้มเต๋จพระเจ้าแผ่นดินก็ยังไม่วางพระไทย จึงดำรัสสั่งให้นิมนต์พระราชกณะมาประชุมแล้วตรัสว่าข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าทั้งปวง เราจะรอพระพุทธไต่ยาศน์ก่อใหม่ไว้ในที่ควร จะควรฤาสมควร พระบาทจะมีประการใดบ้าง พระราชกณะทั้งปวงถวายพระพรว่า พระองค์ไม่แตกหักพังวิปริตเปนปรกตคือย่นนั้น จะรอไปก่อใหม่ไม่ควร พระเจ้าแผ่นดินได้ทราบดังนั้น จึงดำรัสสั่งให้พระยาราชสงครามคิดกระทำการชดอตกพระพุทธไต่ยาศน์นั้น.

๑ ตุศักราชได้ ๑๐๘๘ ปีมเมียอัฐศก ส้มเด็จพระเจ้าแผ่นดินเด็กลง
 ไปวัดป่าโมก ให้ รอพระวิหารแล้วให้ตั้งพระตำหนักพดับพตาไชยใกล้
 วัดชีปขาว ยับยั้งระม ๖ วันบ้าง ๗ วันบ้างกับด้วยพระอนุชาธิราช กดับ
 ไปกดับมาให้กระทำกรออยู่ ๓ วันบ้าง ๔ วันบ้าง แล้วกดับมาพระนคร
 พระยาราชสงครามเกณฑ์ให้ข้าราชการไปตัดไม้ยางยาว ๑๔ วา ๑๕ วาน่า
 ใหญ่ศอกคืบบ้าง ยาว ๔ วา ๕ วาน่าใหญ่ศอก ๑ บ้างให้ได้มาก ทำ
 ตะเข้แม่สังคิง ให้เต็ยเปนตัวไม้ใหญ่ศอกหนึ่ง นาน้อยคืบหนึ่ง
 เปนอันมาก ให้เอาเต้าไม้ยาง ๓ กำ ๓ วากถึงเปนนง เต็ยกระดาน
 น้า ๒ นิ้วจะปูพื้น ทางจะตากตะเข้ไปนั้นให้ราบทให้เต็มอ ทุดค้
 ด้วยศตุมพุกให้ราบเต็มอ ให้พื้นเข็อกน้อยใหญ่เปนนันมาก แล้วให้
 เจาะฐานแท่นพระเจ้านันช่องกว้างศอกหนึ่ง เว้นไว้ศอกหนึ่ง ช่อง
 สูงคืบหนึ่ง เว้นไว้เปนนปตา เอาตะเข้แอบเข้าทั้งสองข้าง ร้อย
 ไม้ขวางทางที่แม่สังคิง แล้วล่อคกระดานน้าคืบหนึ่งนบนหลังตะเข้คดอด
 ช่อง แล้วเจาะซุศหรืออิฐห้วางช่องกระดานที่เว้นไว้เปนนปตานนออก
 เต็ย เอากระดานน้านันล่อคให้เต็มทุกช่อง แดการผูกมัดร้อยริงกระดาน
 ทั้งปวงมันคงบริบูรณ์ ห้าเดือนสำเร็จแล้วทุกประการ ครั้นได้
 ศุภวารดิถีเพลาพิไชยมงคลฤกษ์ค้แล้ว ให้ชตอตากซกตะเข้ที่ทรงพระ
 พุทธไสยาคันไปเข้าที่อนจะกระทำพระวิหารนั้นได้สำเร็จบริบูรณ์ จึง
 ทรงพระกรุณา โปรดให้พระยาราชสงครามเต็ยที่เปนนมุนายก ส้มเด็จพระ
 พระมหากระษัตริย์ให้ทำพระวิหารการเปรียญ โรงพระอุโบสถพระเจดีย์
 กุฎีศาลากำแพงแดหอไตรณนวน ๔๐ ห้องหลังคามุงกระเบื้อง แล้วม
 ฐานสพานบันได ๕ บัเศษจึงแล้ว ยังไม่ได้คดอง ทรงพระประชวรหนัก

ดง จึงพระราชทานราชสมบัตินั้นให้แก่เจ้าฟ้าอภัย พระมหาอุปราช
 ไม่เค็มพระไทย ไม่ยอมอนุญาตให้ราชสมบัติแก่เจ้าฟ้าอภัย ถ้าให้
 ราชสมบัติแก่เจ้าฟ้าเรนทรจึงจะยอมให้ เจ้าฟ้าเรนทรซึ่งเป็นกรมขุน
 อนุรักษ์พิทักษ์เป็นภิกษุภาค เมื่อมิได้รับซึ่งราชสมบัติ จึงมิได้
 ตามนวดชออก.

๑ ฝ่ายเจ้าฟ้าอภัย พระบิดาให้อนุญาตแล้วจึงรับราชสมบัติ ปราธนา
 จะทำสงครามกันกับด้วยพระมหาอุปราช จึงตั้งข้าราชการวังหลวงจัด
 แจงผู้คนกะเกณฑ์กระทำการตั้งค่ายคู คูตรวจคราค่ายรายเรียงลงไปตาม
 คดอง แต่ประตูเข้าเปิดอกจนถึงประตูชั้น จึงให้ขุนศรีคงยศไปตั้งค่าย
 ริมสะพานข้างคดองประตูเข้าเปิดอกฟากข้างตะวันตก ให้รักษาค่ายอยู่ที่นั้น.

๑ ในกาดนั้นพระมหาอุปราชได้ทราบเหตุทั้งปวงนั้น ให้ข้าราชการ
 ตั้งค่ายข้างฟากตะวันออก ให้รักษาค่ายในที่นั้น ฝ่ายพระราชบุตร
 พระมหาอุปราชได้ตรวจค่ายมาตรงค่ายขุนศรีคงยศ ตรัสถามว่า
 ค่ายนั้นของใคร เขากราบทูลว่าค่ายนั้นของขุนศรีคงยศ ทรงพระโกรธ
 จึงตั้งให้ขุนรามเกณฑ์หัดขบวนเรือชาวบ้านริมคดอง ต้องปืนตาม
 ช้องนำต่างยิงขุนศรีคงยศถูกตาย กัดข้อมาทูลแด่พระบิดา ๆ ตรัสว่า
 คำนึงเขาก่อนใย จึงกราบทูลว่าจะเอาฤกษ์เอาไชยไว้ก่อน.

๑ ตศักราชได้ ๑๐๘๔ ปีชวดจัตวาศก ส้มเต๋จพระเจ้าแผ่นดินทรง
 พระประชวรหนักถึง ก็ถึงแก่พิราลัยในเดือนนี้ข้างแรมไปโดยยถากรรม
 แห่งพระองค์นั้น พระเจ้ากรุงศรีอยุธยาบังเกิดในปีนั้นแม่พระชนมายุ
 ได้ ๕๘ ปี ได้เสวยราชสมบัติอยู่ ๒๖ ปีเศษ พระชนมายุได้ ๕๔ ปีเศษ

กรุณาว่า พระองค์อย่ากลัวอย่าเพื่อหนังก่อน ข้าพระพุทธเจ้าจะขอ
 อาสาถวายชีวิต จะขอตายก่อนพระองค์ ข้าพระพุทธเจ้าจะถวาย
 บังคมดาออกไปรบกับข้าศึกกับคน ทรงพระกรุณาโปรดให้ม้าเร็ว
 ตามออกไปคอยดูข้าพระพุทธเจ้ารบกับข้าศึก ถ้าเห็นข้าพระพุทธเจ้า
 ตายในที่รบแล้ว ให้มาใช้กัณฑ์มาแจ้งเร็ว กราบทูลพระกรุณาให้ทราบ
 พระองค์ทรงทราบว่าข้าพระพุทธเจ้านตายแล้วจริงไหม ถ้าข้าพระพุทธเจ้า
 ยังไม่ตายอย่าเพื่อหนังก่อน ว่าแล้วถวายบังคมตามาจัดพดทหาร ๓๐๐
 เศษออกไปถึงทัพพระชนบุรี ก็จับได้พดทหารเข้าจู่โจมตีหักหาญ
 ค่อยค้ำชิงไชย ทดวงได้ดุษประหารทนายพันแห่งต่อแยงค้อยุทธ ให้
 อังอุคมเอาไชย ชุนชำนาญทหารใหญ่บุกรุกได้ไม่ถอย ระวัง
 คอยบ้องกัน รุกได้คืนพันฟาด ทหารพระชนบุรีแตกหนีค้ำกันไป
 พระชนบุรีหาหนีไม่ ชุนชำนาญเครื่องใหม่ใจหาญ รับค้ำทาน ชุน
 ขำนาญทหารใหญ่ บุกรุกได้เข้าฟาดพันพระชนบุรี ๆ ทางด้วยหอกฝัดมัน
 รบสู้กันเปนสามารถ ชุนชำนาญถือดาบฟาดต้องมือมัน จู่โจมโถม
 เข้าจ้วงฟัน ถูกพระชนบุรีนคอขาดบนหลังม้าตายในที่รบ ชุนชำนาญ
 คนขยันค้ำค้ำเคาะมาถวาย ฝ่ายทหารทั้งหลายได้คิดตามเช่นฆ่าพดโยธาวัง
 หดวงไปจับได้บ้าง ตายก็เปนนันมากในที่รบนั้น ส้มเด็จพระมหาอุปราช
 ทอดพระเนตรเห็นค้ำเคาะพระชนบุรี มีพระไทยยินดียิ่งนัก ครั้นตั้งให้
 จัดพดทหารชุนเปนนันมาก จะให้ไปตีพระราชวังหวดวง ฝ่ายพระ
 ราชบุตรทั้งต้องพระองค์ คือเจ้าฟ้าอโภยแต่เจ้าฟ้าบรมเศวต เห็นพด
 ทหารปราไชยเปนหลายครั้งก็ตั้งตั้งตักพระไทยกัณฑ์ ให้เอาพระราชทรัพย์
 ต่าง ๆ เปนนันมาก ตั้งเรือพระที่นั่งดำเตี้ยกัณฑ์ ก็หนีไปในราตรีกัณฑ์

โดยทางป่าโมก ผู้พายทิ้งหทัยนั้นไม่เค็มใจจะไปด้วย โศคน้ำหนักเสีย
 กตางทาง ครั้นถึงบ้านเดนมจึงได้จันจากเรือพระที่นั่งหนีไปทางบก
 จวนรุ่งเช้าเร็นอยู่ในป่าอ้อป่าพงแสมอันรกใกล้บ้านเอกราช นายด้วง
 มหาตเด็กคนเดียวตามเจ้าไป ได้เที่ยวไปขอเข้าชาวบ้านมาเลี้ยงเจ้า
 ทั้งสองพระองค์ อยู่ ๖ วัน ๗ วันนายด้วงตาเจ้านั้นมาเยี่ยมมารดาที่
 บ้านหม้อ วันหนึ่งเจ้านั้นให้พระขำรงค์วงหนึ่งแก่นายด้วง ให้ขอ
 เข้าชาวบ้าน ๆ จึงรู้ว่าพระขำรงค์ของเจ้า กัดผิวหนังจะไม่ดับ
 จึงบอกเหตุนี้แก่ข้าหลวง ๆ จึงบอกคตินแก่ขุนชำนาญ ๆ ให้จับเอาตัว
 นายด้วงมา จึงกราบทูลพระกรุณาให้ทราบคตินแล้ว จึงคุมเอา
 พดทหารเปนอันมากตงเรือไป ให้นายด้วงนำไปถึงบ้านเอกราช ให้
 ได้กวาดเอาชาวบ้านทิ้งหายไปล้อมป่าพงแสมที่เจ้าทั้งสองพระองค์อยู่ให้
 มั่นคง แล้วขุนชำนาญทหารใหญ่แต่งตัวกับทหารร่วมใจเจ็ดคนนั้น ได้
 เครื่องกะตุดตุงประจำ แล้วถือดาบสองมือกับด้วยทหารร่วมใจเจ็ดคน
 นั้น ให้นายด้วงชทางค้อยย่องเข้าไป เห็นพระราชบุตรเจ้าทั้งสอง
 เขาดินมาบนตัวหมากรุกเด่นกันอยู่ ขุนชำนาญทหารใหญ่แอบเข้าไป
 หนึ่งใกล้เห็นพระแสงดาบสองเล่ม ครั้นจะเข้าจับก็เกรงอยู่ เจ้าฟ้าไทย
 เห็นขุนชำนาญทหารใหญ่ถือดาบสองมือ ก็บ่าวเจ็ดคนแต่งตัวมั่นคง
 พร้อมมือกัน ก็ตกพระไทยกลัว บอกเจ้าฟ้าบรมเศวตว่าพระยามัจจุราช
 มาถึงเราแล้ว ขุนชำนาญทหารใหญ่ ร้องทูลเข้าไปว่าพระองค์อย่า
 กัดขี้เถย ได้จันไปกับข้าพระเจ้าเกิด จะช่วยแก้ไขให้รอดชีวิต
 พระองค์ตั้งพระแสงทั้งสองนั้นมาให้แก่ข้าพระเจ้าก่อนเกิด เจ้าฟ้าทั้ง
 สองพระองค์ก็กลัวขุนชำนาญยิ่งนัก ร้องบอกว่าขี้เถยตีไป จึงตั้ง

พระแสงทั้งสองเล่มนั้นให้แก่ขุนชำนาญ ๆ ก็เกลียดถ่อมด้วยสุนทรวาจา
 ต่าง ๆ ให้อ่อนพระไทยแล้ว พาเจ้าฟ้าทั้งสองพระองค์ออกมาจากป่า
 พงดงเรือโสมคยา ทหารอยู่เฝ้าก็ให้ห้อมล้อมมา ครั้นถึงพระนคร
 แล้ว ขุนชำนาญชาญณรงค์ ก็พาเจ้าฟ้าทั้งสองขึ้นไปถวายสมเด็จพระ
 มหาอุปราช ๆ ได้ทราบความทั้งปวงนั้นแล้ว ตั้งให้เจ้าฟ้าทั้งสอง
 นั้นไว้ ๒ วัน ๓ วัน ให้ได้ถามไต่เนือความแล้วให้ประหารชีวิตทีเดียว
 ทั้งสองพระองค์ด้วยไม้ค้อนท่อนจันทน์ตามราชประเพณีแต่ก่อน เจ้า
 พระองค์แก้วพระเชยนั้นไปด้วยเจ้าฟ้าทั้งสองนั้น ครั้นเห็นผีพายโศคน้ำ
 ไปสิ้นตั้งหนักตกพระไทยกลัวคิดจะถอยคืน เมื่อจะขึ้นจากเรือจึงถือ
 เอาเครื่องยศไปตามหลัง เจ้าฟ้าทั้งสองนั้นไปก่อนหน้า แกดั่งเดิน
 ให้ช้าไม่ทัน คตาศห่างดับคิ้วแต่ก็ถอยหันคนมาดูเมือง เอาเครื่อง
 ยศเข้าไปถวายแก่พระมหาอุปราช กราบทูลพระกรุณาด้วยถ้อยบาย
 ต่าง ๆ สมเด็จพระมหาอุปราชได้ทราบสิ้นแล้ว ตรัสตั้งให้เจ้า
 พระองค์แก้วไว้ จึงคิดการดับด้วยขุนชำนาญ ๆ จึงให้เอาพระขำมรงค์
 ที่เจ้าฟ้าอภัยให้นายดวงไปซื้อเข้านั้นมา แล้วให้เอาพระขำมรงค์นั้น
 ตอบไปฝังไว้ ริมคันยาง ริมบ้านเรือนเจ้าพระองค์แก้วในเวดากดางคืน
 แล้วให้หาอ้อท้าวที่ไว้ใจได้นั้นมา ขุนชำนาญให้กระซิบบอกความลับ
 นั้นแก่อ้อท้าวให้รู้แล้ว ให้อ้อท้าวนั้นตั้งผู้ดูพระขำมรงค์ที่หายไปนั้น จะ
 ตกเรืออยู่ที่ไหนในน้ำในบกประการใด จะได้คนถามไต่คน ให้อ้อท้าว
 คนทรงบอกให้จงแจ้ง ส่วนอ้อท้าวคนทรงรู้เหตุอยู่แล้วแกดั่งกระทำ
 มายาเป็นที่เฝ้าตามาตั้งดู ทำหาเวรพดผย่าเมยอแล้วทายว่าจะได้
 พระขำมรงค์นั้นคน แต่ทว่ามีคนเขาไปซ่อนไว้ที่ต้นไม้ใหญ่ ผู้ถาม

จึงถามว่าจะนำไปได้ฤาไม่ ได้ จึงบอกว่าจะไปให้ถึงที่นั่นได้ ว่าแล้ว
 จึงนำข้าหวดงนั้นไป ซุกเอาพระขำมรงค์นั้นใส่ในหม้อต้มยา ข้าหวดง
 ก็นำเอาพระขำมรงค์นั้นมาถวาย จึงทรงพระกรุณาตรัสสั่งให้ดูขุน
 พิจารณาพิพากษาโทษเจ้าพระองค์แก้ว ดูขุนเห็นว่าพระขำมรงค์อยู่
 ในบ้านเรือนเจ้าพระองค์แก้ว จึงพิพากษาว่าเจ้าพระองค์แก้วเป็นกระบด
 โทษถึงตาย จึงกราบทูลพระกรุณาให้ทราบ แล้วให้ประหารชีวิต
 เจ้าพระองค์แก้วนั้นเสีย ส่วนนายด้วงมหาเด็กลงไปด้วยเจ้าทงตองนั้น
 ทรงพระกรุณาโปรดว่า อ้ายด้วงหม่นกตัญญูจงรักภักดีในเจ้า อย่า
 ขำมันเสียเลย เดี๋ยวไว้ให้เป็นข้าราชการสืบไปเถิด ส่วนนายเต็ม
 พระยาพิไชยราชา แตนายพูนพระยายมราช คนทงตองนั้นครั้นเจ้าหนีไป
 แล้ว ก็พากันหนีไปบวชเป็นภิกษุอยู่ในแขวงเมืองสุพรรณบุรี ข้าหวดง
 ทั้งหลายติดตามไปได้ตัวภิกษุทงตองนั้นมา ให้รักษาคุมตัวไว้ในวัดฝาง
 นายตั้งราชบริบาล หนีไปบวชเป็นภิกษุอยู่ในแขวงเมืองบัวชุม ข้าหวดง
 ติดตามไปได้ตัวมาตั้งออกแล้วให้ประหารชีวิตเสียที่หัวแตกแกง พระ
 มหาอุปราชให้แขกจาม มาทางภิกษุตั้งรูปอันอยู่ที่วัดฝางนั้นตายเวตา
 กตางคน หมิ่นราชดีทริกรรมกรรมข้างเป็นบุตรปชาวจันเพ็ชร เอา
 ฝันใหญ่ชนบนโรงข้างยิงไปในพระราชวังนำเมื่อรบกันอยู่นั้น ถูกกิ้ง
 คันด้งหัก พระมหาอุปราชรู้จักตัวทรงพระพิโรธ ให้จับหมิ่นราชดีทริ
 กรรมได้ตัวมาให้เขียน ๕๐ ที่ แล้วให้ถามได้ความว่าเป็นบุตรปชา
 จันเพ็ชร ให้หาปชาวจันเพ็ชรมา พระองค์จึงอยู่แต่ก่อน จึง
 ตรัสถามว่าปชาวจันเพ็ชร อ้ายหมิ่นราชดีทริกรรมบุตรของท่านกระทำ
 การดังนี้ โทษตัวมันจะเป็นประการใด ปชาวจันเพ็ชรจึงกราบทูล

พระกรุณาว่า บุตรข้าพระพุทธเจ้ากระทำการเป็นกระบถดงนี้ โทษถึง
ตาย ๗ ชั่วโมงตามบทพระไอยการ ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณา
โปรด ครักได้ทรงทราบดังนั้น จึงตรัสชมว่าปชาวจันเพ็ชรเป็นผู้ใหญ่
ดีด้วยข้อตรง ว่ากล่าวคำนั้นจริง ปชาวจันเพ็ชรจะขออภัยหมิ่นราชสิทธิ์
กรรมฤๅ ปชาวจันเพ็ชรจึงกราบทูลพระกรุณา ว่าผู้กระทำผิดคิด
มิชอบแล้ว ข้าพระพุทธเจ้าไม่รับพระราชทานขอโทษเลย ควรมิควร
ตามแต่จะทรงพระกรุณาโปรด จึงทรงพระกรุณาโปรดตรัสว่า เออ
ปชาวจันเพ็ชรไม่เลี้ยวที่เป็นผู้ใหญ่ ว่ากล่าวนั้นชอบเราเห็นด้วย เรา
ให้ชีวิตอภัยหมิ่นราชสิทธิ์กรรมแก่ปชาวจันเพ็ชรเถิด แต่ทว่าโทษตัว
มันมาก ให้อภัยหมิ่นราชสิทธิ์กรรมไปกระทำการต่อฝ่าบาทว่าจะสิ้น
โทษ ปชาวจันเพ็ชรได้ฟังตรัสดังนั้นก็ได้มนต์ขยันยิ่งนัก จึงถวาย
บังคมลาไป.

๑ ตุลาคมได้ ๑๐๘๕ ปีฉลูเบญจศก ณ เดือน ๕ นั้น ข้าทูลฉลองขุด
พระบาทผู้ใหญ่น้อยทั้งปวง มีเสนาบดีเป็นประธาน กับทั้งสมเด็จพระ
พระสังฆราชพระราชาคณะประชุมพร้อมกัน ถึงวันศุกร์วารดิถีพิไชย
มงคลมหามหุติฤกษ์ จึงกระทำการพิธีปราบดาภิเษก อัญเชิญสมเด็จพระ
พระมหาอุปราชกรมพระราชวังบวร เสด็จขึ้นผ่านพิภพมไหศวรราช
ธานีถวญราชสมบัติณพระที่นั่งวิมานรัตยา ในพระราชวังบวรสถาน
ผ้าย่านนั้นสืบต่อไป ข้าทูลฉลองพระบาททั้งปวงพร้อมกันกราบถวาย
บังคมถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ถวายสัตย์สาบานตามโบราณราชประเพณี
พระมหากษัตริย์ราชเจ้าแต่ก่อน จึงทรงพระกรุณาโปรดให้ขุนชำนาญ
ชาญณรงค์ เป็นเจ้าพระยาชำนาญบริรักษ์ ว่าที่โกษาธิบดี โปรด

ให้หลวงจำแค้นยากร เป็นเจ้าพระยาอภัยมนตรี ว่าที่สัมมุนายก
โปรดให้พระยาราชสงครามผู้ว่าที่สัมมุนายกเดิมนั้น ว่าที่สัมมุนายกใหม่
แล้วทรงพระกรุณาโปรดตั้งข้าหลวงเดิมทั้งหลาย แต่บรรดาที่มีความ
ชอบนั้น เป็นเจ้าพระยาแฉะพระยา พระหลวงเมืองชุมหมื่นพันทนาย
เป็นอันมาก ตามลำดับถานานุศักดิ์ซึ่งมีความชอบมากแต่ผู้น้อย พระ
ราชทานบำเหน็จรางวัลเครื่องยศ แต่เสื้อผ้าเงินตราเป็นอันมาก ตาม
สมควรแก่คุณานุรูปทั่วทุกคน แล้วโปรดให้พระพันวัสสาใหญ่ เป็น
กรมหลวงอภัยนุชิต ให้พระพันวัสสาน้อย เป็นกรมหลวงพิพิธมนตรี
แต่พระพันวัสสาทั้งสองพระองค์นั้น เป็นบุตรนายทรงบาศ์ ซึ่งเป็น
เจ้าพระบาเรอภูธรครั้งแผ่นดินสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ พระมารดาเป็น
เชลยภรรยาหมั้นชาวเมืองเพชรบุรี* แล้วทรงพระกรุณาโปรดตั้งสมเด็จพระ
พระเจ้าตากเธอพระองค์ใหญ่ ซึ่งทรงพระนามเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ไชยเชษฐ
สุริยวงษ์ พระราชบุตรพระพันวัสสาใหญ่นั้น เป็นเจ้าฟ้ากรมขุนเสนา
พิทักษ์ โปรดให้สมเด็จพระเจ้าตากเธอเจ้าฟ้าเอกทัศ พระราชบุตร
พระพันวัสสาน้อย เป็นเจ้าฟ้ากรมขุนอนุรักษมนตรี ให้พระเจ้าตากเธอ
พระองค์เจ้าแขกเป็นกรมหมื่นเทพพิพิธ พระองค์เจ้ามังคุด^{๘๒} เป็นกรม
หมื่นจิตรสุนทร พระองค์เจ้ารถเป็นกรมหมื่นสุนทรเทพ พระองค์
เจ้าปานเป็นกรมหมื่นเสวกศักดิ์ ให้เจ้าฟ้านเรนทรซึ่งทรงพระผนวชอยู่นั้น
เป็นเจ้าฟ้ากรมขุนสุเรนทรพิทักษ์ ให้สมเด็จพระเจ้าตากเธอเจ้าฟ้าดอก

* (พระราชกระแสในรัชกาลที่ ๔ ว่า) ทราบที่เพชรบุรีว่าชาวบ้าน
ส้มอปรือ

๘๒ เดิมว่า มงกุฏ

เดื่อเป็นเจ้าฟ้ากรมขุนพรพินิต ครั้งทรงสดงคราวกรมหมื่นเดื่อพกดี แต่
 กรมหลวงอภัยนุชิตพระมเหสีใหญ่ มีพระราชบุตรพระองค์หนึ่ง พระ
 ราชนิศา ๒ พระองค์ แต่พระเชษฐาบุตร ทรงพระนามเจ้าฟ้าบรม ๑
 เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์คือกรมเดื่อพิทักษ์ ๑ เจ้าฟ้าธิดา ๑ เจ้าฟ้ารัศมี ๑
 เจ้าฟ้าสุริยวงษ์ ๑ เจ้าฟ้าสุริยา ๑ เจ้าฟ้าอินทสุธาดดี ๑ เป็น ๗
 พระองค์ด้วยกัน แต่กรมหลวงพิพิธมนตรี พระอรรคมเหสีน้อยมี
 พระราชบุตร ๒ พระองค์ พระราชบุตร ๒ พระองค์ ทรงพระนาม
 เจ้าฟ้าประภาวดี ๑ เจ้าฟ้าประชาวดี ๑ เจ้าฟ้าพิณฑวดี ๑* เจ้าฟ้า
 เอกทศคือกรมขุนอนุรักษ์มนตรี ๑ เจ้าฟ้าจันทวดี ๑ เจ้าฟ้า
 กระษัตริ ๑ เจ้าฟ้ากุสุมาวดี ๑ เจ้าฟ้าดอกเดื่อคือกรมขุนพรพินิต
 นัน ๑ เป็น ๘ พระองค์ด้วยกัน แต่สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงพระ
 พิโรธพระบรมศพพระเชษฐาธิราช ดำรัสว่าเห็นแก่ผู้น้อยดีกว่าผู้ใหญ่
 ให้ราชสมบัติแก่บุตร มิได้ให้แก่เราผู้เป็นเพื่อนทุกข์เพื่อนยาก คิดจะ
 ไคร์เอาศัพทังหน้าเดื่อไม่เฝ้าแต่จกัอ้ายแก่คนทั้งปวง.

๑ จึงเจ้าพระยาราชนาถผู้ว่าที่สมุหพระกระตือรือร้น กราบทูลวิง
 วอนขอให้ถวายพระเพลิงเป็นหลายครั้ง จึงทรงพระกรุณาโปรดดำรัส
 สั่งให้กระทำพระเมรุมาศขนาดน้อยชื่อหัววัดองค์ออก แต่การพระเมรุ
 นั้นเก่าเดือนจึงดำเร็จ ครั้นถึงศักราชฤกษ์พิไชยฤกษ์ จึงให้เชิญ
 พระบรมโกษฐไปขึ้นพระมหาพิไชยราชรถ พร้อมไปด้วยรูปสัตว์แด
 เครื่องแห่งทั้งปวงตามอย่างโบราณราชประเพณี ให้ไปเข้าพระเมรุมาศ

* (พระราชกระแสในรัชกาลที่ ๔ ว่า) ชื่อเดิมชื่อเอม อยู่มาจนปีระกา
 ตรีศก ๑๑๖๓

ให้นิมนต์พระสงฆ์มาสดับปกรณ์หกพัน ถวายไตรจีวรปริกขารเครื่อง
ไทยทานต่าง ๆ มิ่งนมหรศพดมโภชตามวันแล้วถวายพระเพลิง
ดำเร็จการท่งปวงในเดือนสี่ปีณอุเบญจคณัน.

๑ ตศักราช ๑๐๘๖ ปีชวดฉก พระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระ
พุทธเจ้าอยู่หัว จึงมีพระราชดำรัสตั้งท้าวพระยามุขมนตรีทั้งหลายว่า
วัดปากโมกนั้นการท่งปวงดำเร็จบริบูรณ์แล้ว ให้จัดแจงการฉลอง
แต่เครื่องสักการบูชาไว้ให้พร้อมสรรพ ครั้นถึงวิสาขมาสศักราช
ศฤงษีไชยฤกษ์ ส้มเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวก็เสด็จทรงเรือพระที่นั่งไกรสร
มุขพิมาน อันอติงการด้วยเครื่องพระอภิรมรัตนจักรชุมด้วยบังแทรก
สดอนสดับ ประดับด้วยเรือสี่เสด็จด้วยกันสรพรอเนกนาวา ท้าวพระยา
ข้าทูลฉลองรุดพระบาทโดยเสด็จพระราชดำเนินแห่แหน ตามกระบวน
พยุหบาทราน้ำหลังเปนนัดแน่น เดียรดาษแดนอรณพนที่ธาร บรรลุ
พดับพตาไชยณวัดชีปขาว เสด็จขึ้นประทับในที่นั้น แล้วเสด็จ
ทรงพระราชยานดำเนินโดยสถมวารคถึงวัดปากโมก ให้มีงานฉลอง
พระสงฆ์สามร้อยรูปสวดพระพุทธรูปแล้วรับพระราชทานธัมมทานแล้ว
ทรงถวายไทยทาน ให้เล่นการมหรศพต่าง ๆ ถวายพุทธสมโภชครบ
ศศิวาร ณทุ่งนางฟ้าริมพระอาราม ในวันเพ็ญที่สี่นั้นให้มีช้าง
บ่ารูกัน เพตาเย็นเกิดพยุใหญ่พัด โรงร้านแลรทาหักล้มทำตายเป็น
มหัศจรรย์ ครั้นเสร็จการสมโภชแล้วก็เสด็จโดยขบวนนาวาพยุหคัน
เข้าพระมหานคร.

๑ ครั้นถึงเดือนเก้าข้างขึ้น ส้มเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวมีพระราช
กระหมดประสงค์จะให้พระราชบุตรรักษาทอดพระเนตรดูต้อมช้างเถื่อน จึง

มีพระราชโองการตรัสให้เจ้ากรมหมื่นอินทรภักดี กับเจ้าพระยาราช
 นายกว่าที่กระต่าโหมเป็นแม่กอง เกณฑ์คนตามหมื่นชนไปล้อมข้าง
 เกือบหน้าแขวงเมืองตพบุรี ให้ตั้งค่ายมั่นที่ใกล้คันทเดชบุครข้าง
 บุรพทิศ ที่สมเด็จพระนารายณ์เป็นเจ้าเคยตั้งแต่ก่อนนั้น แต่ตั้ง
 พลับพลาไชยริมต้นไม้ใหญ่ ครั้นถึงเดือนเก้า สมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน
 ดินจึ่งเสด็จโดยทางชลมารค พร้อมด้วยเรือข่าทอดของชุดพระบาท
 แดพระราชบุตรธิดาพระราชวงษานุวงษ์ แต่เรือพระประเทียบทงปวง
 โดยเสด็จพระราชดำเนินเป็นอันมาก ชนไปยังเมืองตพบุรี ฝ่ายพวก
 พนักงานกรมข้างก็ได้ล้อมกันฝูงข้างเกือบเข้าสู่ที่ค่ายมั่น แล้วให้กราบ
 บังคมทูลพระกรุณาให้ทราบ สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวก็เสด็จพระราช
 ดำเนินไปสู่ที่ล้อม เสด็จขึ้นสู่พลับพลาไชยทอดพระเนตรดูข้าง พดาง
 คำรัสสั่งให้กรมข้างเอาข้างเชือกวงล้อมเข้า คดองจับข้างเกือบซึ่ง
 อยู่ในค่ายนั้น แต่เสด็จไปทอดพระเนตรสองเวตา จับได้ข้างเกือบ
 พดางพังร้อยแปดสิบข้าง แล้วโปรดให้เปิดปล่อยข้างเกือบที่ยังเหลือ
 อยู่ประมาณสามร้อยเศษไปบ้างแล้ว เสด็จเข้าประทับยังเมืองตพบุรี.

๑ ครั้นถึงเดือนสิบข้างแรม จันนายท้ายณกรุงเทพมหานคร
 พรรคพวกประมาณสามร้อยเศษ คบคิดกันเป็นขบถยกเข้ามาในเพลา
 ราตรี จะเข้าปล้นชิงเอาพระราชวังหลวง พระยาเพชรพิไชยแต่เข้า
 ราชการทงปวงซึ่งอยู่รักษาพระนครนั้น ขวณกันออกค่อรบฆ่าฟันจัน
 ขบถช่วยเจ็บล้มตายเป็นอันมาก พวกจันขบถจะเข้าพระราชวังมิได้
 ก็แตกพ่ายหนีไป ขณะนั้นเจ้าพระศรีสุนทรซึ่งเป็นพระราชบุตรพระไชยกา
 ทรวงผนวชอยู่ณวัดพุทธไสยวรรณนั้น ก็เสด็จเข้ามาอยู่ช่วยป้องกันรักษา

พระราชวังด้วย จึงพระยาเพชรพิไชยแต่ข้าราชการทั้งหลายซึ่งอยู่รักษา
พระนครนั้น ก็แต่งหนังสือบอกให้เร็วเร็วถอยไปณเมืองดพบุรี กราบ
ทูลพระกรุณาให้ทราบเหตุนี้ทุกประการ พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้า
อยู่หัวได้ทรงทราบก็ตกพระทัย พระราชดำริให้ส่งไฉยเจ้าพระศรีศรัทธา
คำวักว่าพระสมันต์ยังมีอำนาจจะเอาราชสมบัติเองฤๅประการใด ฝ่ายเจ้า
พระวัดพุทธไสยาจารย์ก็เสด็จลงเรือเร็วรีบขึ้นไปณเมืองดพบุรี เข้าไปเฝ้า
พระเจ้าแผ่นดิน ถวายพระพรแสดงเหตุนี้ให้ทราบ สมเด็จพระ
พุทธเจ้าอยู่หัวก็ทรงพระโสมนัสยินดี หายทีชอทรงพระวิตก ครั้น
เพลาตีบเช้าท่ม วันแรมสิบเอ็ดค่ำในเดือนสิบนั้น ก็เสด็จโดยทาง
ชลมารคจากเมืองดพบุรี กลับมายังพระมหานครศรีอยุธยา คำวักตั้ง
ให้พิจารณาสืบสาวเอาตัวจันชบถ จับตัวได้ส่งร้อยแปดสิบเศษ
ที่เป็นต้นเหตุนี้สืบคน ให้ประหารชีวิตทีเดียว เหตุนี้ให้ตั้งพระราช
อาชญาเขียนแล้วปลดปล่อยไปให้พ้นโทษ.

๑ ตุลาคม ๑๐๘๗ ปีเถาะ ทรงพระกรุณาตั้งเจ้าพระยาราช
นายภูวาทิศกระดาโหม ให้เป็นแม่กองทำการปฏิสังขรณ์พระที่นั่ง
สรรเพชญ์ปราสาทซึ่งคร่ำคร่าอยู่นั้น ให้ซื้อเครื่องบนลงปรุงใหม่ แด
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระประชวรลงในปีนั้น.

๑ ฝ่ายเจ้าฟ้ากรมขุนสุเรนทรพิทักษ์ ซึ่งทรงผนวชอยู่ณวัดยอดเกาะ
นั้น เสด็จเข้ามาอยู่ณวัดโคกแดงภายในพระนคร เข้าไปเยี่ยม
เยือน สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินอันทรงพระประชวรอยู่ในพระราชวัง นาน
เนื่อง ๆ อยู่มาวันหนึ่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จเจ้าฟ้ากรมขุนสุเรนทรพิทักษ์
ศรีใช้ให้พระองค์เจ้าชื่น พระองค์เจ้าเกิด ซึ่งเป็นพระเจ้าอยู่หัว

ทั้งต้องพระองค์ ออกไปทอดวงเจ้าพระกรมขุนสุเรนทรพิทักษ์ ว่า
 มีพระราชโองการให้หมื่นเจ้าเข้าไปในพระราชวังนำในเพลาราตรี เจ้าพระ
 กรมขุนสุเรนทรพิทักษ์ดำคัญว่าจริง ก็เสด็จเข้ามาในพระราชวัง ขึ้น
 ไปบนหน้าพระไชย เจ้าฟ้ากรมขุนเดชาพิทักษ์แอบพระทวารคอยอยู่
 เอาพระแสงดาบฟันเอาเจ้าพระกรมขุนสุเรนทรพิทักษ์หาเข้าไม่ เพราะ
 มีวิชากรดี ถูกแต่ผ้าจ้วรขาด เจ้าฟ้ากรมขุนเดชาพิทักษ์ตกพระไทย
 กัดพระราชาอาชญา วิ่งเข้าไปข้างในไปตำหนักพระราชมารดา เจ้า
 พระกรมขุนสุเรนทรพิทักษ์ก็เสด็จเข้าไปเฝ้าสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ๆ ได้
 ทอดพระเนตรเห็น จึงตรัสถามว่าเหตุไฉนผ้าจ้วรจึงขาด เจ้าพระ
 ถวายพระพรว่ากรมขุนเดชาพิทักษ์หัดนอนหยอก ครั้นเจ้าพระกรมขุน
 สุเรนทรถวายพระพรลาออกมาแล้ว กรมหลวงอภัยนุชิตจึงเสด็จมา
 อ้อนวอนว่าถ้าพ่อมช่วยก็เห็นจะตาย เจ้าพระจึงตรัสว่าจะช่วยได้ก็แต่
 กาด้าวพิศรอันเป็นธงไชยพระอรหันต์ กรมหลวงอภัยนุชิตได้พระสติ
 ขึ้นจึงเสด็จกลับเข้าไป แล้วพากรมขุนเดชาพิทักษ์ ขึ้นซ่อนในพระวอ
 ทรงพระวอเดี่ยวนั้นออกทางประตูคนนอนไปวัดโคกแสง ให้บวชเป็น
 ภิกขุอยู่ณวัดนั้น สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงพระพิโรธเจ้าฟ้ากรมขุน
 เดชาพิทักษ์เป็นอันมาก คำรักให้ค้นหาตัวในพระราชวังมิได้พบ ได้
 แต่พระเจ้าลูกเธอพระองค์เจ้าชั้น พระองค์เจ้าเกิด ซึ่งร่วมคอกกันนั้น
 คำรักสั่งให้เขาไปสำเร็จโทษเสียด้วยท่อนจันทน์คืบสัญญาทั้งสองพระองค์.

๑ ในบึงเกาะนั้น นักพระแก้วฟ้าผู้ครองกัมพูชาธิบดี ให้ทูตถือ
 ศุภอักษรเข้ามากราบทูลพระกรุณาว่า กองข้างไปโพนข้างคตต้อง
 ข้างพงเผือกข้างหนึ่ง ดั่งตามศอกเจ็ดนิ้ว จะตั้งเข้ามาทูลเกล้า

ทอดกระหม่อมถวาย ส้มเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงพระโสมนัส ดำรัส
สั่งให้ข้าหลวงกรมช่างออกไปรับนางพระยาเสวตกริณีนเข้ามา แด
นักพระแก้วฟ้าจึงแต่งพระยาพระเชมรสามนาย ให้คุมเอานางพระยา
ช่างเผือกนั้นเข้ามาพบกับด้วยข้าหลวง มาถึงตำบลบ่อโพง จึงทรง
พระกรุณาโปรดให้จัดแจงออกไปรับเข้ามาประทับอยู่ ณ โรงริมวัดนางตั้ง
ให้มั่งงานมหรศัพตมโกลาสามวัน แล้วพระราชทานขนานนามพระวิเชียร
หัตถ์ดิณรินทรเลิศฟ้า แล้วให้รับมาด้วยเรือขนานแห่ชนพระราชวังหลวง
ให้อยู่ในโรงยอดไถ่พระที่นั่งวิหารสมเด็จ แล้วพระราชทานเสื้อผ้า
เงินตราแก่พระยาพระเชมรทั้งสามนั้น โดยควรแก่ถาพานุศักดิ์ แดพระ
ราชทานเครื่องยศแด่บรรณาการตอบแทนไป แก่ นักพระแก้วฟ้าเป็นอันมาก
พระยาพระเชมรทั้งสามนายก็กราบถวายบังคมลากลับไปกรุงกัมพูชาธิบดี.

๑ อนึ่งการซึ่งกระทำพระที่นั่งสุวรรณเพชฌัญชรปราสาทนั้นสืบเดือนจึงดำริ
แต่องค์เก่านั้นหุ้มแต่ด้บุกหาบีดทองไม้ กระทำใหม่ครั้งทรงพระกรุณาให้
บีดทองยอดแด่ข้อฟ้าใบรูกานาคตั้งบรรทัดเชิงกลอนดอกจอกทองสิ้น อนึ่ง
พระที่นั่งบรรยงกรัตนาคันแดพระที่นั่งสุริยามรินทร์ ก็คร่ำคร่าชำรุดทั้ง
สองปราสาท ดำรัสให้ รอดตงปรองเครื่องบนทำใหม่ แดพระที่นั่ง
บรรยงกรัตนาคันนั้นทำหกลเดือนจึงเสร็จ พระที่นั่งสุริยามรินทร์นั้นทำ
แปดเดือนจึงแล้ว.

๑ ในปีเถาะนั้น ส้มเด็จพระโอยกักรมหลวงโยธาเทพ ซึ่งเสด็จ
อยู่ ณ พระตำหนักริมวัดพุทไธศวรรย์นั้น คับคั่งด้วยพระชนม์ จึง
โปรดให้ทำพระเมรุมาศขนาดน้อย ณ วัดพุทไธศวรรย์นั้น แล้วเชิญพระ

โกษฐชนพระยานุมาศแห่มาเข้าพระเมรุ พระราชทานพระดั่งหมัดคืบกรณ
แต่ม้งานมหรศพด้ามวัน แด้วเสด็จไปพระราชทานเพลิงตามโบราณ
ราชประเพณีสืบ ๆ กันมา.

๑ ตุลาคม ๑๐๘๘ ปีเม็งแสงนพศก สมเด็จพระอรรคมเหษีใหญ่
กรมหลวงอโยนุชิตทรงพระประชวรหนัก จึงกราบทูลขอพระราชทาน
โทษพระราชบุตรซึ่งเป็นเจ้าฟ้ากรมขุนเสนาพิทักษ์ แดหนีไปทรงผนวช
อยู่นั้น สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวก็โปรดพระราชทานโทษให้ คำว่า
ว่าไม่เป็นชบถแต่ไม่ฆ่า กรมหลวงอโยนุชิตหายที่ขอทรงพระวิตกแต่
ก็ดับสูญสิ้นพระชนม์ ฝ่ายเจ้าฟ้ากรมขุนเสนาพิทักษ์ทราบข่าวพิษโทษแล้ว
ก็ตามผนวช เข้ามาเฝ้าทูลต่อองค์พระบาทเหมือนอย่างแต่ก่อน สมเด็จพระ
พุทธเจ้าอยู่หัวจึงมีพระราชดำรัสสั่งให้ ทำพระเมรุมาศณที่พระเมรุเก่า
จัดแจงการทวงปวงตามอย่างบูรพประเพณีเสด็จแล้วก็พระราชทานเพลิง.

๑ ตุลาคม ๑๓๐๐ ปีเม็งเม็ยสำฤทธิศก ถึงณเดือนหก สมเด็จพระ
พระเจ้าแผ่นดิน เสด็จพระราชดำเนินโดย ขบวนนาวาพยุหีไป ฉดอง วัด หาร
ตรา ให้ม้งานมหรศพสมโภชพระอารามด้ามวัน ทรงถวายไทยทาน
แก่พระภิกษุสงฆ์เป็นอันมาก ในวันเป็นที่สุดนั้นให้เอาข้างออกบ่าวกัน
บังเกิดพยุใหญ่ฝนตกหนัก เสด็จการแล้วเสด็จกลับเข้าพระนคร แด
สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว เคยเสด็จพระราชดำเนินขึ้นไปนมัสการพระ
พุทธบาทนั้น ไปเป็นขบวนพยุหบาตราบ้าง ขบวนราบบ้าง ทุกๆ
ปีมิได้ขาด ตามรัชตยราชประเพณีมาแต่ก่อน จะขาดบ้างแต่ทรง
พระประชวร.

๑ ครั้นตุศักราช ๓๑๐๒ ปีวอกโทศก ถึงณเดือนสิบสอง ค่ำเดือน
พระพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนิน เสด็จบวชนพยุหบาตราใหญ่ทั้ง ทาง
บกทางเรือ พร้อมจตุรงคโยธาหาญด้ารดิษฐพจนเนกนานาแสนวาเป็น
อันมาก เสด็จขึ้นไปเมืองพระพิศณุโลก นมัสการพระพุทธชินราช
แด่พระชินสีห์ แล้วเสด็จพระราชดำเนินขึ้นไปเมืองศรีพนมมาศทวาย
นมัสการพระแท่นศิลาอาสน์แด่พระมหาธาตุณเมืองสว่างคบุรี ให้มี
งานมหรศัพธ์มโหฬารแห่งละสามวันสามคืน แล้วเสด็จกลับยังพระมหา
นครศรีอยุธยา.

๑ ตุศักราช ๓๑๐๓ ปีระกาตรีศก จึงพระราชโองสาปทานบ้านวัดร้าง
กราบทูลพระกรุณาว่า จะขอพระราชทานให้สมเด็จพระเจ้าตาก
เจ้าฟ้ากรมขุนเดชะพิทักษ์ ขึ้นประดิษฐานณที่พระมหาอุปราชกรมพระ
ราชวังบวร ตามโบราณจารีตราขประเพณี จึงทรงพระกรุณาโปรด
ดำรัสสั่งให้ประชุมเสนาบดีปรึกษา ครั้นเห็นสมควรพร้อมกันแล้ว จึง
ให้ตั้งพระราชพิธีอุปราชภิเศกอัญเชิญเจ้าฟ้ากรมขุนเดชะพิทักษ์ ขึ้น
เถลิงถวัลยราชสถิตย์ที่พระมหาอุปราช เป็นกรมพระราชวังบวรสถาน
มงคล สืบรัชทายาทระกุดตามคำปรึกษาหมุ่ขุนมนตรีทั้งปวง แล้ว
ทรงพระกรุณาโปรดให้เจ้าฟ้าอินทสุธาดดีเป็นกรมขุนยี่ดาร์เด้น พระ
ราชทานให้เป็นพระอรรคมเหษีกรมพระราชวังบวร ฯ นั้น.

๑ ตุศักราช ๓๑๐๔ ปีจอจัตวาศก พระบาทสมเด็จพระบรมพิตร
พระพุทธเจ้าอยู่หัว จึงมีพระราชดำรัสตั้งกรมพระราชวังบวร ฯ ให้
เป็นแม่การกระทำปฏิสังขรณ์วัดพระศรีสรรเพชญ์ขึ้นใหม่ อนึ่งพระ
เคียรพระพุทธปฏิมากรพระองค์ใหญ่ในพระมณฑปวัดสุมงคลบพิตร ซึ่ง หัก

ตกอยู่นั้น ให้ยกขึ้นคอกกับพระองค์ให้บริบูรณ์ดังเก่า แดพระมรรภู
 ษณ์ให้ รอก่อใหม่แปดงเป็นพระมหากุฬาร ด้องมีเศษจึงด้ว แด
 วดพระรามหนักขำรุด ทรงพระกรุณาให้ปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ มีเศษ
 จึงสำเร็จ แดวให้ม้งานถองทั้งด้ามพระอารามเหื่อง ๆ กันไป ทรง
 ถวายเป็นทานแก่พระสงฆ์เป็นอันมาก ม้งานมหรศพดมโภชวัดละด้าม
 วันด้ามวัน อนึ่งพระที่นั่งวิหารสมเด็จคร่ำคร่ำขำรุด ทรงพระ
 กรุณาด้ารศังกรมพระราชวังบวร ๆ ให้ รอกเครื่องบนดงทำใหม่ ด้ับ
 เตือนจึงสำเร็จ.

๑ ในปัจฉิมนี้ เจ้าพระยาอภัยมณตรีผู้ว่าที่ด้มุนายกถึงแก่กรรม
 จึงทรงพระกรุณาโปรดให้พระยาราชภักดีเตือนทเป็นเจ้าพระยา ให้ว่า
 ที่ด้มุนายกด้วย แดเจ้าพระยาราชภักดีจึงกราบทุดพระกรุณาว่า เดช
 จิตพดตทไม่มีมุนายกหุดหุดก้อยุนหัวเมืองทงหุดายมเป็นอันมาก จะ
 ขอพระราชทานให้ ไปเกดยกด้อมเข้ามาให้คงหม่มหุด จะด้รับราชการ
 แผ่นดิน ผู้คนจะด้ม้งคงชน จึงทรงพระกรุณาโปรดให้กระทำ
 ตามคำชังกราบทุดนนี้ เจ้าพระยาราชภักดีก็จัดแจงแต่งขำหุดวง ให้
 กอตราพระราชด้หุดอกไปเกดยกด้อมเดชจิตพดตทหัวเมืองวิเศษไชยชาญ
 เมืองด้พรรณบุรี เมืองนครไชยครี เมืองพรหมบุรี เมืองอินทบุรี
 เมืองด้งคบุรี เมืองด้รคบุรี เมืองไชยนาทบุรี เมืองมโนรมย์
 เมืองอุไทยธานี เมืองนครด้วรรค ด้คนเป็นอันมาก ท่มมุนาย
 กก็เข้าหาเจ้าหม่มมุนายเดิม ท้าหาเจ้าหม่มมุนายมิได้ ก็เข้าหาเจ้าหม่ม
 มุนายใหม่ ดั่งด้ารบวนชชนกรมพระด้ด้ด้ ด้ได้เดชไพร่หุดวงแด

ตั้งกีดพรรคแต่เดชะหัวเมืองนครกรงหนมากเป็นหลายหมื่น รับราชการ
แผ่นดินสืบไป.

๑ ในปีนั้นกรมการเมืองนครศรีธรรมราชตั้งคนถือหนังสือบอกเข้ามา
ว่า บ่าวพระปลัดไปโพนข้าง คดองได้ข้างพตยงาตั้งข้างหนึ่งตั้งห้า
ศอกเศษ งามาพ่นไฟปากหัว ตั้งเข้ามาทุกเด้า ๆ ถวาย โภษา
รับคกราบบังคมทูลพระกรุณา ส้มเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวจึงมีพระราช
โองการดำรัสตั้งกรมข้างให้ออกไปรับเข้ามา ต้องเดือนถึงพระนคร
ให้ปลูกโรงส้มโภษณวัดกุเขาทอง มังานส้มโภษเสร็จแล้ว พระ
ราชทานขนานนาม พระบรมราชาเคนทร์วเรนทรเด็คฟ้า แล้วให้
ตงแพรับเข้ามาไว้ณโรงยอดในพระราชวังหลวง.

๑ ในปีนั้นได้ข้างพตยงาตั้งมาแต่เมืองไชยาอีกข้างหนึ่ง พระราช
ทานนามพระบรมวิไชยคเชนทร แต่ได้ข้างพตยงาตั้งมาแต่เมืองเพชร
บุรีอีกข้างหนึ่ง พระราชทานนามพระบรมกฤษร.

๑ ตุศักราช ๑๓๐๕ ปีกุญเบญจศก กรมการเมืองนครศรีธรรมราช
ตั้งข้างพตยงาตั้งเข้ามาถวายอีกข้างหนึ่ง พระราชทานนามพระบรม
จักรพาหัตถ์.

๑ ในปีกุญนั้น ฝ่ายภูกามประเทศ เนมโยรหม่ง แปลภาษา
ไทยว่าพระเจ้าอาทิตย์ ได้เสวยสมบัติณกรุงรัตนบุรีองวะ จึงตั้ง
มิ่งดำอ่องตงมาเป็นเจ้าของหงษาวดี ให้ตั้งมิ่งแข่งมรามัญแปลตั้ง
เจ้าเมือง แต่ตั้งมิ่งแข่งมุนหมญาตีพรรคพวกมาก ชาวเมืองทงปวง
รักใคร่นับถือว่ามีบุญ จึงคิดพร้อมกันจับมิ่งดำอ่องเจ้าเมืองหนฆ่าเสีย

ยกตั้งเมืองขึ้นเป็นเจ้าเมืองหงสาวดี คิดการรบถ่วงเมืองไม่ไป
 ขนกรุงรัตนบุรีองจะเหมือนแต่ก่อน จึงตั้งของชายคนหนึ่งเป็นพระยา
 อุปราชา น้องอีกคนหนึ่งเป็นพระยาทตะ หาดานคนหนึ่งเป็นคตะบัน
 กองหาญ แดกวยคนหนึ่งมีความรู้วิชาการดี ตั้งให้เป็นตั้งเมืองที่
 ได้เป็นนครเซยเจ้าเมืองหงสาวดี ช่วยกันเกลี้ยกล่อมช่องล้อมพวกรามัญ
 หัวเมืองอื่น ๆ มาเข้าด้วยเป็นอันมาก.

๑ ฝ่ายนักวรุคองพม่าเจ้าเมืองเมาะตะมะ แดมั่งรายจ่อตั้งปัดเมือง
 ได้แจ้งเหตุว่ารามัญเมืองหงสาเป็นขบถ เกรงจะยกมาตีเมืองเมาะตะมะ
 ครั้นจะขึ้นไปเมืององจะก็ไม่ได้ ด้วยเมืองหงสาวดีนั้นอยู่กต่างทาง
 จึงคิดพร้อมใจกันพาครอบครัวอพยพพรรคพวกของตนเป็นคนดำมรัยเคษ
 หนึ่งเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิ์สมภารทางเมืองคณาควรี แดกรมการเมือง
 คณาควรีบอกเข้ามาให้ โภษาธิบดีกราบทูลพระกรุณาให้ทราบ จึงดำรัส
 ให้ข้าหลวงออกไปรับครัวพม่าพวกนั้นเข้ามายังพระมหานคร พระบาท
 สัมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทาน
 บำเหน็จรางวัลแก่นักวรุคองแดมั่งรายจ่อตั้งซึ่งเข้ามาตีความภักดินั้น แดว
 โปรดให้ปลูกเคหาฐานบ้านเรือน พระราชทานให้สักครัวพม่าพวกนั้น
 ให้อยู่อยู่ที่โกดัดมณเฑียร แดพระราชทานให้ตั้งตราฎุมคุ้มห้ามให้ค้า
 ขายทำมาหากินเป็นสุข.

๑ ตุลาคม ๓๓๖๒ ปีชวดตศก ถึงณวันเดือนสิบสองแรมสองค่ำ
 เกิดเพลิงไหม้ในพระราชวังบวรสถานมงคล จึงเสด็จพระราชดำเนิน
 เข้ามาอยู่ณพระราชวังหลวง เสด็จขึ้นสถิตย์ณพระที่นั่งบรรยงกรัตนาคัน
 ท้ายสระ เหาพระที่นั่งทรงปืนเป็นที่เสด็จออก แดวโปรดให้ปลูก

สร้างพระราชวังนำขึ้นใหม่ พระราชทานให้กรมพระราชวังบวร เด็จ
 ขึ้นไปสถิตย์ตามอย่างแต่ก่อนนั้น.

๑ ฝ่ายพระเจ้ากรุงรัตนบุรีองจะทราบข่าวไปว่านักวารุคองมังรายจอบุ
 พาครอบครัวอพยพหนีรามัญชบถ เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารณกรุง
 เทพมหานครศรีอยุธยา ทรงพระกรุณาโปรดชุบเลี้ยงให้ได้อยู่เย็น
 เป็นสุขก็ทรงพระโสมนัส จึงแต่งทูตานุทูตให้จำทูตพระราชดำذن คุม
 เครื่องมงคตราขบรรณาการมาจำเริญทางพระราชไมตรี ด้วยขอพระ
 ไทย ครั้นทูตานุทูตมาถึงกรุงเทพมหานครแล้ว ส้มเด็จพระพุทธเจ้า
 อยู่หัวดำรัสสั่งให้ปลุกโรงเรือนรับทูตอยู่ด้านนี้ใกล้วัดนางเล็ง ให้เชิญ
 พระราชดำذنเข้ามาแปลถนหอราชดำذن.

๑ ฝ่ายทูตานุทูตไม่ไหว้บรรคมหาเสนาบดี เสนาบดีจึงให้ถามถาม
 ทูตว่า ตัวเป็นแขกเมืองมา แลกระทำบังอาจถือคัมได้ ไหว้ท่าน
 บรรคมหาเสนาบดีในพระนครนี้ด้วยเหตุอันใด ราชทูตตอบว่าอย่าง
 ธรรมเนียมข้างกรุงรัตนบุรีองจะนั้น ถ้าแลราชทูตจำทูตพระราชดำذن
 ไปจำเริญทางพระราชไมตรีณราชธานีอื่น ยังมีได้เข้าเฝ้ากราบถวาย
 บังคมพระมหากษัตริย์ แลยังมีได้ถวายพระราชดำذنก่อน ซึ่ง
 จะไหว้บรรคมหาเสนาบดีก่อนนั้นไม่ได้ เจ้าพนักงานจึงเฝ้าทูลทูล
 ษักราบทูลพระกรุณา จึงมีพระราชดำรัสว่าราชทูตว่านั้นชอบ แม้
 ถึงชนบธรรมเนียมกรุงเทพมหานครแต่ก่อนนั้น ถ้ามีพระราชโองการ
 ครัสต์สั่งมหาดเล็กด้วยข้อราชการใด ๆ ให้ออกไปตั้งบรรคมหาเสนาบดี
 ณค่าตาตูลุชุนแต่ที่ใด ๆ ก็ดี แลมหาดเล็กผู้รับสั่งนั้นชนชคชค้ำรวจวง
 ออกไปถึงที่แล้ว ดงจากคอย้นประนมมือบอกรับสั่ง แลบรรค

มหาเดชาบดีนั่งคุกเข่าประนมมือฟังจนสิ้นชอรับสั่ง จึงบ้ายหน้าเข้ามา
 คอพระราชนิเวศกรวบถวายเป็นคัมแล้ว มหาเดชาบดีผู้รับสั่งจึงนั่งลงไหว
 นบเดชาบดีได้ คางคกเดินไปภายหน้าให้ทำตามอย่างธรรมเนียมแต่ก่อน
 คางคก แล้วโปรดให้ทูตานุทูตชนเผ่าบนที่เสด็จออก พร้อมด้วย
 ราชการฝ่ายทหารพลเรือน กรวบถวายเป็นคัมเข้าตามตำแหน่งซ้ายขวา
 จึงเสด็จออกแขกเมืองณมขกระสัน คำรัศพระราชปฏิสันถารดำมนัด
 ตามขัตติยประเพณีแล้วเสด็จขึ้น ทูตจึงไหว้บรมมหาเดชาบดีทงน
 แล้วทรงพระกรุณาโปรดให้แต่งพระราชดำส่นตอบ แดเครื่องราชบรรณา
 การ ให้ทูตานุทูตจำทูตไปจำเริญทางพระราชไมตรีณกรุงรัตนบุรีองจะ
 ไปกับทูตานุทูตพม่าอันมานั้น.

๑ ในคืนฝ่ายพระยาหงษาวดีแต่งให้พระยาอุปราชาเป็นแม่ทัพเรือ ให้
 พระยาทละเป็นแม่ทัพบก ยกกองทัพรามัญขึ้นไปตีกรุงรัตนบุรีองจะ
 เข้าล้อมเมืองไว้.

๑ ฝ่ายทูตานุทูตพม่าพาทูตไทยอ้อมไปทางเมืองป่าสักป่าโคง ให้
 ชาวไปถึงกองทัพรามัญ ว่ากองทัพพระมหานครศรีอยุธยาจะไปช่วย
 กรุงองจะ พอกองทัพรามัญขาดเดบียงตงก็เลิกกองทัพกลับไปเมือง
 หงษาวดี ประมาณยี่สิบวันทูตก็ไปถึงองจะ นำทูตไทยขึ้นเฝ้ากับ
 ทงพระราชดำส่น เครื่องราชบรรณาการชนถวายเป็นคัมพระเจ้าองจะ แด
 ทูตานุทูตได้เข้าเฝ้าดำมครั้ง แดกรวบถวายเป็นคัมตากดบมา มา
 ถึงกลางทาง ราชทูตอุปทูตบ่วยตงถึงแก่กรรม ยิ่งแต่ครทูตกับ
 พ้าไตซำสองนายมาถึงพระนครได้ ขึ้นเฝ้าทูตตองชุตีพระบาท แจ้ง
 ชอราชการทงปวงน.

๑ ในปีนั้นทรงพระกรุณาให้ปฏิสังขรณ์พระมหาเจดีย์ แด่พระอาราม
วัดภูเขาทองสืบเดือนจิงดำเร็วจ.

๑ ฤกษ์กราช ๑๓๐๘ ปีฉลูอัฐศก ถึงเดือนสิบสอง ส้มเด็จพระ
พุทธเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินโดยทางชลมารคขึ้นไปประพาศ
ณเมืองตพบุรี ขณะนั้นเขมรคนหนึ่งชื่อนักโสม คึงเกิดยกด้อมช่อง
ดุ่มผู้คนอยู่ในแขวงเมืองตพบุรีนั้น ครั้นได้ทรงทราบจึงให้จัดข้าहतวง
ตามนายคุมไพร่ตามร้อยออกไป จับได้ตัวนักโสมจำส่งลงมาณกรุงเทพ
มหานคร ให้ได้คุกไว้ แด้วเสด็จกลับยังพระมหานคร.

๑ ในปีนั้นมีหนังสือบอกเมืองนครศรีธรรมราชส่งเข้ามาว่า กอง
ข้างไปโพนข้างคตองคองข้างพดายตีประหัดดาข้างหนึ่ง ตั้งตามศอก
สิบนิ้ว จักขุดแต่ดินแดนทางชาวท่งต้น โภษาธิบตีกราบทูลพระ
กรุณา จึงมีพระราชดำรัสให้हतวงราชวังเมืองออกไปฝึกขานี้แล้วให้
นำเข้ามา.

๑ ฝ่ายเจ้าพระยาชำนาญบริรักษ์ผู้ว่าที่โภษาธิบตี เจ้าพระยาราช
ภักดีผู้ว่าที่สมุทรนายก ให้มีตราพระราชดำรัสให้แต่ตราบัวแก้วออกไปให้
กรมการหัวเมืองทำโรงรายทาง ให้เป็นมรรฐปมียอดแต่ทางหงษ์กระจิง
เป็นโรงพักตามระยะทาง เจ้าเมืองกรมการทั้งปวงปฤกษากันว่าไม่เคย
ทำ จึงบอกเข้ามาขอหมายข้างอำนาจการออกไปบอกการเมืองตะคน
ครนเอาหนังสือบอกชนกราบทูล จึงมีพระราชโองการให้ถามเจ้าพระ
ยาทั้งสองว่า แต่โรงรายทางจะหยุดพักแห่งตะวันสองวันก็จะมา ถ้า
จะให้ทำเป็นโรงมรรฐปแล้ว แต่เมื่อมาถึงกรุงเทพมหานครนี้จะทำโรง
รับไว้เป็นอย่างไรเล่า นี้ฤจะช่วยทำนุบำรุงอาณาประชาราษฎร์ให้อยู่

เป็นสุข จึงโปรดให้ภาคโทษเจ้าพระยาชำนาญบริรักษ์ไว้ครึ่งหนึ่ง แต่
เจ้าพระยาราชภักดีนั้นให้ตั้งพระราชอาชญาโทษตั้งยี่สิบที่ ครั้นหลวง
ราชวงศ์เมืองออกไปนำข้างเข้ามาถึงกรุงเทพมหานครแล้ว จึงพระราช
ทานขนานนามพระบรมคชดักษณ อรรคคเชนทร์ วเรนทรสุปติรุ ดิทธิ
ต้นรยา มหามงคตวิมตเดศฟ้า ให้อยู่โรงยอดในพระราชวัง.

๑ ฝ่ายข้างกรุงรัตนบุรีองวะ พระเจ้าอาทิตย์นั้นตั้งบัญชาทิวังคต พระ
ราชบุตรได้ครองราชสมบัติสืบไปในทุกามประเทศ พระยาหงษาวดี
ได้ทราบข่าวว่าเมืององวะผลัดแผ่นดินใหม่ จึงให้พระยาอุปราชาพระ
ยาทตะ ตตะบั้น ยกทัพยกทัพเรือขึ้นไปตีเมืององวะ เข้าล้อมเมือง
ไว้ถึงสามปี จึงให้พัทธหารเข้าบั้นปล้นเอาเมืองได้ จับได้พระเจ้า
องวะแลบุตรภรรยาเดณาอำมาตย์ญาติวงศ์ส่งลงมาเมืองหงษาวดี พระ
ยาอุปราชาจึ่งให้พระยาทตะกับตตะบั้นอยู่รักษาเมืององวะ แด้วกวาด
ครอบครัวอพยพพม่าชาวเมืองทั้งปวงกลับไปเมืองหงษาวดี.

๑ ครึ่งนั้นพม่าคนหนึ่งชื่อมังตอง งามัญเรียกว่าอ่องไจยะ เป็น
นายบ้านมุกไซโป อยู่เหนือเมืององวะทางหลายคืน มีบุตรชายหก
คน บุตรี่สามคน มีพรรคพวกทแถ้วทหารเข้มแข็งเป็นอันมาก ตั้ง
เกลี้ยกล่อมช้องส้มคนสืบสืบห้าบ้าน ได้ไพร่พลประมาณสี่พันห้าพัน.

๑ ฝ่ายพระยาทตะกับตตะบั้นซึ่งอยู่รักษาเมืององวะ รู้ว่ามังตอง
ตั้งช้องส้มพลอยู่ณบ้านมุกไซโป จึงแต่งกองทัพให้ยกไปสองหมื่นไป
ตีบ้านมุกไซโป มังตองจึงให้ตั้งค่ายด้วยไม้คาน ให้พัทธหารออก
สู้รบเป็นสามารภ รบกันอยู่ประมาณสิบห้าวัน ทหารามัญแตกหนีมา
เมืององวะ แด้วพม่าหัวเมืองทั้งปวงมาเข้าด้วยมังตองเป็นอันมาก มัง

ดองกับมังระผู้บุตรจึงยกพลมาล้อมหน้าเมืองอังวะ ครอบอยู่
ประมาณสิบห้าวันได้เมืองอังวะ แต่พระยาทตะกับคตะบันแตกหนีกลับไป
ไปเมืองหงสาวดี มังดองจึงให้มังระผู้บุตรคุมพลหมื่นหนึ่งอยู่รักษา
เมืองอังวะ แล้วกลับไปสร้างเมืองณบ้านมุกไซไป ก่อกำแพงแต่
ปราสาทราชวัง การตั้งป้อมห้าเดือนก็สำเร็จ ให้นำมาเมืองรัตน
สิงค แต่พม่าทั้งหลายนับถือมังดองว่ามีบุญญาธิการมาก จึงพร้อม
กันยกมังดองขึ้นเป็นกระษัตริย์ ถวายพระนามพระเจ้าออดองพราญ
เสวยราชสมบัติในฤททามประเทศสืบต่อไป มีไพร่พลมากขึ้นถึงสาม
หมื่นสี่หมื่น.

๑ ฝ่ายพระยาหงสาวดี จึงปรึกษาด้วยพระยาอุปราชาท้าวพระยา
สั่งมังรามัญตั้งป้อมว่า มังดองมีกำลังท้าวทหารกล้าแรงมาก ที่ใด
เมืองอังวะแตกเห็นจะมีใจกำเริบยกมาตีเมืองเราเป็นแท้ จะตะไวก้า
มิได้ ควรเราจะยกทัพใหญ่ไปตีเสียก่อน อย่าให้ทัพพม่ามีกำลัง
มากขึ้น จึงให้กองทัพพลสดกรรจดาเครื่องสองหมื่นเศษ ช้างเครื่อง
สี่ร้อย ม้าหกร้อย สรรพไปด้วยเครื่องสำตราวุธ ให้พระยาอุปราช
เป็นแม่ทัพ คตะบันเป็นทัพหน้า กตุกหุ่่นเป็นยุกรบตรี คอถ่อหุ่่นเป็น
เกี้ยกกาย คตะโบเป็นทัพหลัง ยกไปทางบกทัพหนึ่ง ให้พระยาทตะเป็น
แม่ทัพเรือ ส้มิงพัคปะเป็นกองหน้า ส้มิงพัคเบิดเป็นยุกรบตรี ส้มิง
อุบะกองเป็นเกี้ยกกาย ส้มิงพะปะเติดเป็นกองหลัง เรือกระจิงเตาคา
สี่ร้อยตำพดรบพตกระเซียงสองหมื่นเศษ สรรพไปด้วยเครื่องสำตราวุธ
ยกไปทัพหนึ่ง.

๑ ครั้นถึงศุภฤกษ์ไชยฤกษ์ นายทัพนายกองทงปวงก็ยกจากเมือง
หงษาวดีพร้อมกันทั้งทางบกทางเรือ ขึ้นไปถึงเมืองอังวะแล้วก็เข้าตั้ง
ค่ายล้อมเมือง ด้รบกับพม่าเป็นสามารถ แดยกเข้าปัดันเป็นหลาย
ครั้งจะหักเอาเมืองมิได้.

๑ ฝ่ายมังระราชบุตรกับอกหนึ่งตั้งไปถึงพระราชบิดาขอกองทัพมาช่วย
พระเจ้าอตองพรญาจึงจัดกองทัพ ให้สะโตะมหาดีริอุจนาผู้เป็นอนุชา
ถือพัดหมั้นหนึ่งเป็นแม่ทัพเรือ ให้แมงตะแวงเป็นยุกรบตรี ช่างนาง
โบเป็นเกยกกาย เฒ่นัดห่วนเป็นกองนำ ยกทัพเรือตงมาช่วยเมือง
อังวะทัพหนึ่ง แดทัพบกนั้นให้แมงตะราชาเป็นแม่ทัพถือพัดสองหมั้น
ให้แมงตะแวงช่องเป็นกองนำ ดิงจาแมงช่องเป็นยุกรบตรี มหานรธา
เป็นเกยกกาย ฉับกุงโบเป็นกองหลัง พร้อมด้วยช่างม้าเครื่อง
ศาสตราวุธอีกทัพหนึ่ง แดกองทัพบกทัพเรือยกมาถึงเมืองอังวะ ก็เข้า
ตั้งค่ายกระหนาบล้อมค่ายรามัญเข้าไว้ แดยกเข้าตีค่ายรามัญ ด้รบ
กันเป็นสามารถ แดค่ายกองทัพรามัญตั้งอยู่หว่างกลาง ถูกทัพ
กระหนาบทั้งน้ำทั้งหลัง ด้รบต้องศาสตราวุธปืนใหญ่บ่อยเจ็บล้ม
ตายเป็นอันมาก ทั้งขัดเสบียงจะส่งกันมิได้ อดอยากถอยกำลังตง
แแต่ล้อมกับกองทัพพม่าอยู่ประมาณเดือนหนึ่ง ก็แตกฉานพ่ายหนีไป
ในเขตราตรี แดกองทัพรามัญเลิกถอยจากเมืองอังวะทั้งทางบก
ทางเรือ ตงมาพร้อมทัพกันอยู่ณเมืองย่างกุ้ง.

๑ ฝ่ายพระยาพระราม พระยาตากเมือง พระยาน้อยวันดี ซึ่งอยู่
ในกลางทัพพระยาตตะ ปรุกษากันเห็นว่าพม่ามีกำลังนัก ฝ่ายรามัญ
จะสู้รบมิได้ คงจะเสียเมืองหงษาวดีแก่พม่าเป็นแท้ จึงพาพรรคพวก

ของตัวเป็นคนดีร้อยเศษหนีออกจากกองทัพ เข้ามาฟังพระบรมโพิธิ
 สัมภารณพระมหานครศรีอยุธยาทางด่านเมืองตาก กรมการเมือง
 ตากตั้งหนังสือบอกตงมาณกรุงเทพมหานคร สุ่มนายกกวางบึงคม
 ทูต จึงทรงพระกรุณาโปรดให้ข้าหลวงออกไปรับรามัญพวกนั้นมายัง
 พระมหานคร แล้วพระราชทานเงินตราเสื้อผ้าแต่เครื่องเรือน ให้ตั้ง
 บ้านเรือนอยู่ตำบลโพธิ์สามต้น.

๑ ตุลาคม ๑๓๐๘ ปีเถาะนพศก พระกษัตริย์บอกหนังสือเข้ามาว่า
 พืชทองคำบังเกิดขึ้นตำบลบางลำพานแขวงเมืองกษัตริย์ ได้ตั้งทองหนัก
 สยามตำดิ่งเข้ามาทูตเกล้า ๆ ถวายเป็นทองคำ โกษาธิบดีกวางบึงคม
 ทูตพระกรุณาให้ทราบ ครั้นถึงเดือนสิบสองจึงมีพระราชดำรัสให้ข้า
 หลวงคุมไพร่สองพัน ออกไปตั้งร่อนทองคำบางลำพาน ครั้นถึง
 ๑๓๑๐ ปี ได้เนื้อทองเข้ามาทูต
 เกล้า ๆ ถวายเกล้าสิบชั่งเศษ จึงโปรดตั้งพระกษัตริย์เป็นพระยาวิเศษ
 สัมบัติสมควรแก่ความชอบ แล้วทรงพระราชดำริให้แม่ทองร่อน
 เป็นประทักษณตั้งขึ้นไปบิตพระมรรฎูปพระพุทธรบาท แต่ยอดแต่หมกกับ
 นาคนนแม่หุ้มทั้งต้น

๑ ตุลาคม ๑๓๑๒ ปีมีเมียโทศกเดือนห้า สุ่มเด็จพระพุทธรเจ้าอยู่หัว
 ทรงแจกทานแก่ยากจวรรณพิททงหลายเป็นอันมากเสมอคนตะบาท ต้น
 พระราชทรัพย์ถึงพันสามร้อยชั่งเศษ.

๑ ครั้นถึงเดือนแปดแรมสิบค่ำ สุ่มเด็จพระพุทธรเจ้าอยู่หัวทรง
 พระประชวรหนักจนถึงสี่ค่ำตามชน ต่อถึงกลางเดือนสิบจึงคดา
 ครั้นถึงเดือนสิบสอง จึงเสด็จพระราชดำเนินไปนมัสการพระพุทธร

บาทเปนชบวณราบ เด็ดจ้จประทับณพระตำหนักท่าเจ้าส่ญก แด้วทรงพระ
วอช้ชไปประทับร้อนค้ำบดบ่อโคก เพดาเย้นเด็ดจ้จไปถ้งพระตำหนักที่ประ
ทับท้ายพิกุต เด็ดจ้ช้ชไปนมัดการพระพุทชบาทแด้วให้ส่มโภชเวียนพระ
เทียนครบเจ็ดวัน แด้วเด็ดจ้จพระราชค้ำเนนกดบย้งพระมหานครศร์อัยทชยา.

๑ ในบ่มีเมียบโทศกน้ช ฝ้ายส่มิงท้อบคุตรเซยเจ้าเมืองหงษาวดี เกิด
อริวิาทกบพระยาทละ ๆ กถ้าวโทษยุงพระยาหงษาวดีจะให้ฆ่าส่มิง
ท้อเด็ย แด้วส่มิงท้อกถ้วอาชญา จ้งพาวบ่าวไพร่ของค้วหนีจากเมือง
หงษาวดีเข้ามาพ้งพระบรมโพธิส่มภารณพระมหานครศร์อัยทชยาทางค้ำน
เมืองตาก กรมการเมืองตากตั้งหนังสือบอกถงมา ส่มุหนายก
กราบบ้งคมทุดพระกรุณา จ้งโปรดให้ฆ่าหตวงช้ชไปรับค้วส่มิงท้อกบ
พรรคพวกถงมาย้งพระมหานคร ทรงพระราชค้ำวรีห้แคถงอัยมได้เชื่อ
กถ้วจะเปนอูบาย จ้งให้จ่าส่มิงท้อถ้งไปไว้ณคูก แต่พรรคพวกน้ช
ให้ตั้งไปอัยในกองพระยาพระราม.

๑ ในบ่ช้ชเจ้ากรมหมื่นอินทรวกถัดบ่ส่ญช้ชพระชนม์ จ้งทรงพระ
กรุณาโปรดให้ทำพระเมรุตามอัยจ้งค้ำงกรม ณวัดไชยวัฒนาราม
แด้วเด็ดจ้จพระราชค้ำเนนไปพระราชทานเพดิง.

๑ ฝ้ายช้างกัมพูชประเทศ นักพระส่ถาองค้อจ้งไปชอกองท้พญวน
มาค้กรุงกัมพูชาธิบตี แตนักพระรามาริบตีกบนักพระศร์ไชยเซษฐูธู่รับ
ญวนมิได้ จ้งพาส่มักพรรคพวกค้ชหนีเข้ามาพ้งพระบรมโพธิส่มภาร
ทางเมืองปราจันบุรี กรมการเมืองปราจันตั้งหนังสือบอกเข้ามา
ส่มุหนายกกราบบ้งคมทุด จ้งทรงพระกรุณาโปรดให้ฆ่าหตวงออกไป
รับเจ้าเซมรทงธ้อถง กบส่มักพรรคพวกเข้ามาย้งพระมหานคร แด้ว

มีพระราชโองการครัดสั่งให้เกณฑ์พดหมันหนึ่ง ให้พระยาราชสุภาวดี
ออกไปตั้งชุมพลอยู่ณวัดพระเจ้ายักษ์แดง.

๑ ขณะนั้นพระยาพระรามรามัญคิดกตอุบายเข้าเรียนแก่ท่านอรรคมหา
เด่นาบคิดว่าจะอาสาไปทัพด้วยห้าสิบคน แต่ไม่มีอาวุธ ครั้นกราบทูล
พระกรุณาโปรดให้จ่ายอาวุธให้ครบมือกันแล้ว พระยาพระรามกดับ
คิดขบถ เพศาค่ายกไปโพธิ์สามต้นพาครอบครัวหนีไป แต่พระยา
กตางเมืองแดงพระยาน้อยวันคืนหนีได้หนีไปด้วยพระยาพระราม ส้มเต๋จ
พระพุทธรเจ้าอยู่หัวใต้ทรงทราบ จึงดำรัสสั่งให้ชาห์ดวงไปจับพวกมอญ
ขบถไปทันทีที่ตำบลทุ่งบ้านวังแก้ว จับได้ทั้งสิ้น มีพระราชโองการครัด
สั่งให้ตั้ง พระราชอาชญาเขียน พระยาพระรามแดงพรรคพวกบรรดาชายทั้ง
ปวงนั้น ให้ประหารชีวิตครัดเสียทั้งสิ้น เว้นไว้แต่ครอบครัว ให้ไป
อยู่ณบ้านโพธิ์สามต้นตามเดิม.

๑ ครั้นถึงศุภวารฤกษ์พิไชยฤกษ์ จึงพระยาราชสุภาวดีเด่นายทัพ
นายกองทั้งปวงก็กราบถวายบังคมลา ยกกองทัพไปกรุงกัมพูชาจับได้
ได้เจรจาความเมืองกัน แด่นักพระศธองคังก็อ่อนน้อมยอมชนแก่
กรุงเทพมหานครขอเป็นข้าขึ้นธานีมา พระยาราชภักดีก็กลับทัพยัง
พระมหานคร กราบทูลขอราชการนั้นให้ทราบ.

๑ อยู่มาประมาณปีหนึ่ง นักพระศธองคังถึงแก่พิราลัย มี
หนึ่งดีบอกเข้ามา จึงทรงพระกรุณาโปรดให้นักพระรามาชิดักดับ
ออกไปครองกรุงกัมพูชา กับทั้งนักพระศรีไชยเชษฐ แดพรรคพวก
บริวารซึ่งเข้ามาด้วยกันนั้น.

๑ ในปีนั้นพระเจ้าราชดำรัสให้เอาควัสมิงท้อ ซึ่งจำไว้ณคุกดงสำเภง
หัวทรงไปปล่อยเสียณเมืองกวางตุ้ง.

๑ ดุคักราช ๑๑๑๕ ปีระกาเบญจศก ฝ่ายพระเจ้ากิตติศิริราชดี
ได้เสวยสมบัติในเมืองสิงขรนคร เป็นอัครราชบิดในลังกาทวีป แด
ครังหนพระพุทธเจ้าในเกาะลังกาหาพระภิกษุสงฆ์ได้ จึงแต่งให้
ศิวิวัฒน์อำมาตย์เป็นราชทูต กับอุปทูตศรีทูตจำทูตพระราชดำณ คุณ
เครื่องมงคตราชบรรณาการมีพระบรมสารีริกธาตุเป็นอาทิ มากับกำปั่น
โอดันชาพานิชวิทันดา เข้ามาจำเรือทางพระราชไมตรีณกรุงเทพ
มหานคร จะขอพระภิกษุสงฆ์ออกไปให้อุปสมบทบวชกุฎบุตรสืบพระ
พุทธเจ้าในลังกาทวีป ทรงพระกรุณาดำรัสสั่งให้จัดแจงรับทูตานุทูต
ลังกาตามธรรมเนียม แล้วให้เบิกทูตเข้าเฝ้ากราบถวายบังคม เสด็จ
ออกแขกเมืองณมุขเด็จพระที่นั่งศรเพชญ์ปราสาท ครั้นพระราชปฏิ
สันถารดำณนัดตามขัตติยประเพณี แล้วพระราชทานรางวัลแก่ทูตานุทูต
โดยสมควร จึงทรงพระกรุณาโปรดให้แต่งข้าหลวงเป็นทูตานุทูตจำทูต
พระราชดำณ คุณเครื่องราชบรรณาการคอบออกไปถึงพระเจ้าลังกา
แล้วโปรดให้อารามหาพระอุปาลี พระอริยมุนี พระราชาคณะต้อง
พระองค์ กับพระสงฆ์อันดับสิบสองรูป ออกไปตงพระพุทธเจ้า
บวชกุฎบุตรไว้ ในลังกาทวีป แดให้ส่งเด็จพระสังฆราชแต่งสมณสาณ
ออกไปด้วยอีกฉบับหนึ่ง แล้วให้แต่งกำปั่นลำหนึ่งให้ทูตานุทูตไทยกับ
ทงพระสงฆ์สิบสี่รูป แดพระราชดำณเครื่องราชบรรณาการตงกำปั่น
นน ไปกับด้วยกำปั่นทูตานุทูตอันมาแต่ลังกานน.

๑ ครั้นถึงณเดือนสี่ในบั้นนี้ เจ้าพระยาชำนาญบริรักษ์ผู้ว่าที่โกษาธิบดี บัญยแปนตมอัมพาศส์เคื่อนถึงแก่กรรม ทรงพระกรุณาพระราชทานโกษาฐ ให้แต่งตั้งผู้ครองชฎาอย่างเจ้าต่างกรม ให้เรียกว่าพระศพ ให้ทำเมรุณวัดไชยวัฒนาราม แล้วเสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานเพลิง แล้วโปรดตั้งพระยาพิพัฒน์โกษาบุตรเขยเจ้าพระยาชำนาญแปนพระยาพระคลังว่าที่โกษาธิบดีสืบไป.

๑ ดุศักราช ๑๑๑๖ ปีจอฉศก ถึงณเดือนเก้า สิ้นเสด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำรัสให้พระเจ้าลูกเธอกรมหมื่นจิตรสุนทร แดกรมหมื่นสุนทรเทพ เกณฑ์ไพร่พลขึ้นไปล้อมช้างเถื่อนณป่าแขวงเมืองตพบุรี ตั้งค่ายมั่นที่คันทขเดชบศรมุขข้างเหนือหน้าวัดป่าเกล้า ครั้นถึงเดือนสิบข้างขึ้น จึงเสด็จพระราชดำเนินไปณเมืองตพบุรี ให้เกณฑ์คนออกไปช่วยทำค่ายปักกา ครั้นถึงเดือนสิบแรมหกค่ำเพดาเข้า เสด็จทรงช้างพระที่นั่งไปช่วยกันข้างเถื่อนถึงเขาเชิงน้ำทรง แล้วให้ช้างตั้งเข้าช่วยข้างเขือก ได้ล้อมกันฝูงข้างเถื่อนเข้ามาถึงค่ายมั่นแล้วให้บีบค่าย ครั้นรุ่งชนเพดาเข้าเสด็จขึ้นพระตำหนักห่างทอดพระเนตรให้กันข้างออกมา จับได้พญาพังด้ามร้อยข้าง ยังไม่ได้จับด้ามร้อยเศษ ดำรัสสั่งให้เปิดค่ายปล่อยไปสิ้น.

๑ ครั้นถึงณวันแรมเก้าค่ำ เสด็จพระราชดำเนินไปนมัสการพระพุทธไสยาศน์ณวัดจักรศรี ประทับแรมอยู่แรมหนึ่ง จึงล่องมาทางแม่น้ำน้อย เสด็จขึ้นนมัสการพระพุทธไสยาศน์ณวัดขุนอินทรประมูล แล้วเสด็จกลับยังพระมหานครศรีอยุธยา.

๑ ตุศักราช ๓๓๑๗ ปีกุญต์ปีศก กิ่งณเดื่อนหก ส้มเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปนมของวัดนางคำ ครั้นนั้นฝนตกชุกหนัก จึงมีพระราชดำรัส ให้ตั้งขการีธรรมการไปนิมนต์พระอาจารย์วัดพันทาบ แขวงเมืองวิเศษไชยชาญลงมา ให้เข้านั่งสมาธิช่วยห้ามฝน แดพระอาจารย์นั้นให้กราบทูลว่ามีธุระอยู่ จะถวายพระพรตากดับไปปลูกการเปรียญ จะขอพระผู้เป็นเจ้าของค้ำหนึ่งซึ่งชำนาญในทางพระกรรมฐาน มาบอกวิธีให้เข้านั่งสมาธิห้ามฝนแทนอาตมา จึงทรงพระกรุณาให้นิมนต์พระญาณรักขิตพระราชาคณะฝ่ายวิปัสณากรรมอยู่ณวัดดังกล่าวมาเรียนวิธีทางพระกรรมฐานในสำนักนี้พระอาจารย์วัดพันทาบ ๆ บอกวิธีให้แล้วก็ถวายพระพรตากดับไปอาราม แดการณของวัดนางคำนั้น มีงานมหรศพสามวัน ทั้งมีโชนร่วมด้วย เพดาเย็นฝนตั้งมา พระญาณรักขิตเข้านั่งสมาธิบเพียง มีเพดานแต่ม่านผ้าขาววงรอบตั้งอยู่ กดางแจ้ง แดพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าเจริญวาโยกสิณภาวณา บังเกิดพายุใหญ่ พัดฝนเด็กไปทั้งสามวันหากดไม่ เห็นประจักษ์เป็นมหัศจรรย์ ค้อถึงวันคาร์บตีเด็กงานแล้วฝนทำใหญ่จึงตก น้ำนองท่วมท้งนสน.

๑ ในปีนั้นพระมหาอุปราชกรมพระราชวังบวร ทรงพระประชวรพระโรคสำหรับบุรุษกตายเป็นพระโรคคชราช แต่ไม่ได้เสด็จเข้ามาเฝ้าถึงสามปีเศษ วันหนึ่งมีพระบันฑูรให้ตำรวจมาเอาตัวเจ้ากรมปลัดกรม นายเวรปลัดเวร กรมหมื่นจิตรสุนทร กรมหมื่นสุนทรเทพ กรมหมื่นเสวกศักดิ์ มาถามว่า เจ้ากรมเป็นแต่หมื่น ตั้งกันในกรมชนเป็นชน ทำสูงกว่าศักดิ์ ให้ตั้งพระราชอาชญาโทษดังคนละ ๑๕ ที่บ้าง ๒๐ ที่บ้าง เพดากลางคืนให้คนเข้ามาค้อมมองอยู่ประตูระแก้ว

กรมหมื่นสุนทรเทพเกรงจะทำร้าย เพศาคำเสด็จไปประชมอยู่ณทิม
 ช้างโรงเคียบ เพศากตางวันจึงเสด็จไปอยู่ณค้ำหนักสระแก้วได้ประมาณ
 เก้าวันสิบวัน กรมหมื่นสุนทรเทพจึงทำเรื่องราวกราบบังคมทูลพระ
 กรุณาเปนการลับว่า กรมพระราชวังบวรเสด็จเข้ามาตบตักทำชู้กับ
 เจ้าฟ้าฉิมเจ้าฟ้าสังวาลถึงในพระราชวังเปนหลายครั้ง จึงมีพระราช
 โองการให้ข้าราชการฝ่ายในรีบเร่งจับตัว จึงดำรัสตั้งสมเด็จพระเจ้า
 ลูกเชอเจ้าฟ้าธิดา เจ้าฟ้าสุริยวงษ์ ให้ไปเชิญเสด็จกรมพระราชวัง
 บวรตงมา เจ้าฟ้าทั้งสองกราบทูลว่าเปนอริกันอยู่ จะไปเชิญเสด็จ
 มิได้ จึงดำรัสให้เจ้าจอมจันทรมาрдตาพระองค์เจ้ากระแห ให้ขึ้นไป
 ทูลเชิญเสด็จกรมพระราชวัง ๆ ทราบว่ามีพระราชโองการให้หา ก็
 เสด็จลงเรือพระที่นั่งตงตงมาถึงพระราชวังหลวง จะเสด็จขึ้นที่สะพาน
 เห็นอนนทนม มหาเด็กที่ตงตงมาคอยรับเสด็จนั้น กราบทูลว่า
 ประศุเสาชงไชยบีตอยู่ ก็หาเสด็จขึ้นไม่ ตงตงมาประทับที่ถนน
 หน้าประจำท่า ประศุถนนกบีต จึงตงตงมาเสด็จขึ้นสะพานไคว้หัดหน้า
 ทรงพระเสด็จมาถึงศรีตำราญ ทอดพระเนตรเห็นคนนั่งประชมอยู่ทริม
 ศำตาดูกขุนนอกพระที่นั่งทรงปืนเปนอันมาก จะให้กลับพระเสด็จ หลวง
 ศรีภวังกราบทูลว่าขอพระราชทานเชิญเสด็จเข้าไปเฝ้าจึงจะชอบ ก็
 เสด็จเข้าไปอยู่ณทิมตาบ จึงมีพระราชโองการตรัสตั้งมหาเด็กให้ออก
 มาเชิญเสด็จไปณค้ำหนักสองห้องข้างทิมตงฉิม แล้วดำรัสตั้งพระมหา
 เทพให้ตงพระราชอาชญาจำห้าประการแล้ว ให้มีกระตุ้ชุกถามตามคำ
 พ้อง กรมพระราชวังรับเปนลัจ.

๑ ครั้นถึงวันแรมค่ำหนึ่งเดือนเก้าในปีกุกุบัติศกนั้น มีพระราช
 คำรัสให้ผู้กรมพระราชวัง ให้ตั้งพระราชอาชญาเขียนไต่ยี่สิบที่เกิด
 ดมจุก กรมหมื่นสุนทรเทพขึ้นไปกราบทูลว่าจุกหนัก จะขอพระราช
 ทานให้แก่เลย จึงมีพระราชโองการสั่งให้รีบ ถึงวันแรมสองค่ำ
 ให้ตั้งพระราชอาชญาเขียนอีกสองยกเป็นหกสิบที่ แล้วให้นำพระบาท
 ด้วย แต่ให้ถือว่ากรมพระราชวังว่า อ้ายปีนกระดาโหมคบหาทำชู้
 กับมารดาเจ้ามิตร เป็นแต่โทษภรรยา ให้เขียนถึง ๗๐๐ คายกับคา
 ้นมาคบหาทำชู้กับสามีภรรยาทั้งสององค์ แล้วก็มีพระราชบุตรด้วยถึง
 สามพระองค์สี่พระองค์ แด่เจ็ดร้อยนั้น โปรดให้แบ่งออกเป็นสามส่วน
 ยกเสียสองส่วน จะให้เขียนส่วนหนึ่งแต่สองร้อยสามสิบที่ชื่อว่าประการ
 ไต กรมพระราชวังให้การว่า จะขอรับพระราชอาชญา ตามแต่
 จะทรงพระกรุณาโปรด กรมหมื่นเทพพิพิธเอาคำให้การขึ้นกราบทูล
 พระกรุณา จึงคำรัสถามว่าเขียนได้เท่าไรแล้ว กรมหมื่นเทพพิพิธ
 กราบทูลว่า ตั้งพระราชอาชญาได้ ๖๐ ที่แล้ว จึงคำรัสสั่งว่าให้เขียน
 ยกสามสิบที่ไปกว่าจะครบสองร้อยสามสิบที่ แล้วให้เสนาบดีแต่ดูขุน
 พิพากษาโทษว่าโทษจะเป็นประการใด ท้าวพระยามุขมนตรีแต่ดูขุน
 พร้อมกันปรึกษาโทษ ต้องด้วยพระราชกำหนดกฎหมายเทียรบาด จึง
 กราบทูลพระกรุณาว่า โทษกรมพระราชวังบรรพเนรมิตโทษ ถึง
 ประหารชีวิตเป็นหลายข้อ จะขอพระราชทานให้สำเร็จโทษด้วยท่อน
 จันทน์ตามขัตติยประเพณี จึงทรงพระกรุณาครัดขอชีวิตไว้ แต่ให้
 นามพระนลาต ถอดเสียจากเจ้าเป็นไพร่ แด่เจ้าฟ้านมเจ้าฟ้าสังวาลนั้น
 ให้ตั้งพระราชอาชญาเขียนองค์ละยกสามสิบที่ ให้ถอดเป็นไพร่จำไว้กว่า

จะตาย แต่เจ้าฟ้าด้วงวาทนอยู่ตามวันก็สิ้นพระชนม์ แต่กรมพระราชวัง
นั้น ต้องรับพระราชอาชญาเขียนออกดึกเป็นร้อยแปดสิบที่ก็ดับสูญสิ้น
พระชนม์ จึงดำรัสตั้งให้เอาศพทั้งสองไปฝังณวัดไชยวัฒนาราม.

๑ ในปีนั้นเจ้าพระยาราชนาयกผู้ว่าที่กระดาโหม บัญโรคชราถึง
แก่กรรม อยู่มาประมาณสองเดือนเศษ เจ้าพระยาราชภักดีผู้ว่าที่
สมุหนายก บัญเบเนวรรณโรคที่หัดถึงแก่กรรม จึงทรงพระกรุณา
โปรดให้กระทำฅาปนกิจพระราชทานเพลิง ตามอย่างเสนาบดีทั้งสองศพ
เสร็จแล้ว จึงโปรดตั้งพระยาราชสุภาวดีบ้านประตูจีน เป็นเจ้าพระยา
อภัยราชาว่าที่สมุหนายก โปรดให้พระยาธรรมไตรโลกบ้านคดองแกตบ
เป็นเจ้าพระยามหาเสนาธิบดีศรีสมุหพระกระดาโหม แต่ครั้งนั้นทพระยา
ธรรมมาว่างอยู่หาตัวมิได้ จึงโปรดเลื่อนพระยามาเรอภักดีเป็นพระยา
รัตนาธิบดีว่าที่กรมวัง.

๑ ตุลาคม ๑๑๑๘ ปีชวดอัฐศก ถึงณวันแรมสิบเอ็จค่ำเดือนห้า
สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินโดยทางชลมารค ขึ้นไป
ฉลองพระพุทธรูปได้ยาคันณวัดจักรศรีแขวงเมืองสิงคบุรี ให้มีงานมหรค์พ
สมโภชสามวัน แล้วเสด็จกลับยังพระมหานคร.

๑ ในขณะนั้นพระยาราชวังเมือง ออกไปตั้งพเนียดจับช้างเถื่อนณท่า
โคแขวงเมืองนครไชยศรี จับได้ช้างพลายงาต้นช้างหนึ่งสูงห้าศอก จึง
บอกเข้ามาให้กราบทูลพระกรุณาให้ทราบ พระบาทสมเด็จพระบรมบพิตร
พระพุทธเจ้าอยู่หัว จึงเสด็จพระราชดำเนินโดยทางชลมารค ออก
ไปทอดพระเนตรช้างนั้นถึงตำบลท่าโค แล้วเสด็จกลับยังพระนคร ครั้น

ข้างนั้นฝึกสอนชำนาญชำนาญแล้ว ให้นำเข้ามาไว้ในโรงยอดในพระราชวัง
พระราชทานขนานนามพระบรมไตรจักรวรรคคชาธาร.

๑. ดุคักราช ๑๓๑๘ ปีฉลูนพศก เดือนห้า กรมหมื่นเทพพิพิธจึงปลุกษา
ด้วยเจ้าพระยาอภัยราชาผู้ว่าที่สมุหนายก แด่เจ้าพระยามหาเสนาพระยา
พระคลังพร้อมกัน แด่กรมบงคมทูตพระกรุณาว่า จะขอพระราช
ทานให้สมเด็จพระเจ้าตากเรือเจ้าฟ้ากรมขุนพรพินิตขึ้นประดิษฐานณที่พระ
มหาอุปราช กรมพระราชวังบวรสถานมงคล จะได้บำรุงรักษา
แผ่นดินสืบไป ฝ่ายเจ้าฟ้ากรมขุนพรพินิต จึงทรงทำเรื่องราวกราบ
ทูลพระกรุณาว่าเจ้าฟ้ากรมขุนอนุรักษ์มนตรียังมีอยู่ ขอพระราชทานให้
เป็นกรมพระราชวังจึงจะสมควร จึงมีพระราชโองการตรัสว่า กรมขุน
อนุรักษ์มนตรีนั้น โฉดเขตฯ หาสติปัญญาแตกความเพี้ยนมิได้ ถ้าจะ
ให้ดำรงณาคักัดมหาอุปราชสำเร็จราชการกิจกึ่งหนึ่งนั้น บ้านเมืองก็จะ
เกิดไทยพิบัติภัยเสีย เห็นแต่กรมขุนพรพินิต กอปรด้วยสติปัญญา
เฉลียวฉลาดหลักแหลม สมควรจะดำรงเสวยตรนิตรครองสมบัติรักษา
แผ่นดินสืบไปได้ เหมือนดังคำปลุกษาท้าวพระยามุขมนตรีทั้งปวง จึง
ตรัสสั่งเจ้าฟ้ากรมขุนอนุรักษ์มนตรีว่า จงไปบวชเสียอย่าให้กิดชวง
เจ้าฟ้ากรมขุนอนุรักษ์มนตรีมีอาชชิตพระราชโองการได้ กัดวพระราช
อาชญาที่ต้องจำพระไทยทูตตาไปทรงผนวช แด่เสด็จขึ้นไปอยู่ณวัด
ตมุดปากจัน จึงทรงพระกรุณาโปรดให้กระทำพระราชพิธีอุปราชาภิเศก
ณพระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาท อัญเชิญเจ้าฟ้ากรมขุนพรพินิตเถลิงถวัลย
ราชันที่กรมพระราชวังบวร ฯ แต่มิได้เสด็จขึ้นไปสถิตย์ณพระราชวัง

นำ เสด็จอยู่ณพระตำหนักถนอมกระต่ายในพระราชวังหลวงตามเคยเสด็จ
อยู่แต่ก่อนน.

๑ ครั้นถึงณเดือนเจ็ดในปีฉลูพศก กรมหมื่นจิตรสุนทรกราบทูล
พระกรุณาว่าข้างต้นพระบรมจักรพาฬหัตถ์นั้นงายาวออก ให้จำเรียง
เข้าไปเกือบจะถึงได้งายอยู่แล้ว เกรงจะล้มเสีย จึงดำริศว่าเราจะเอา
ไปถวายพระพุทธรูปแต่จะปล่อยให้ไป.

๑ ครั้นถึงเดือนเก้า จึงเสด็จพระราชดำเนินขึ้นไปสมโภชพระพุทธรูป
ให้เอาข้างต้นพระบรมจักรพาฬหัตถ์นั้นไปด้วย เสด็จประทับแรมอยู่
ณพระตำหนักทำเจ้านุกสามเณร แล้วทรงพระวอขึ้นไปถึงตำหนักท้าย
พิภุต รุ่งขึ้นเพลาเช้าให้ทำเครื่องสด ผูกข้างต้นพระบรมจักรพาฬ
หัตถ์ แล้วเสด็จขนมัสการพระพุทธรูป ทรงพระราชอุทิศถวาย
ข้างต้น แล้วให้ปล่อยไปทางซากรกระเซม ให้เวียนพระเทียนกระทำ
พุทธสมโภช แล้วเสด็จพระราชดำเนินกลับยังกรุงเทพมหานคร อยู่
สองสามวันมีหนังสือบอกกรมการเมืองตปบุรีตั้งมาว่า ข้างต้นพระบรม
จักรพาฬหัตถ์ ซึ่งทรงถวายพระพุทธรูปปล่อยไปนั้น หาไปป่าไม่
เข้ามาในเมืองตปบุรีมานอนอยู่ริมศาลากลาง ดมูหนายกกราบบังคม
ทูลพระกรุณา จึงดำริศว่าพระยาข้างหมื่นจิตรศวามิภักดิ์รักเรา จะกลับ
มาอยู่กับเราอีก จึงโปรดให้กรมช่างไปรับตมมายังพระนคร ให้เข้า
ผูกโรงตั้งเก้า พระราชทานนามผดด้ใหม่ชื่อพระพิไชยจักรพาฬหัตถ์.

๑ ครั้นถึงณเดือนสิบสองแรมสองค่ำ เพดาगतาคันตมว่าวพัดหนัก
พระมหาธาตุวัดบวรโพธิ์นั้นทำตายน.

๑) ตศักราช ๑๓๒๐ ปีชาตดำฤทธิศก ถึงณวันชนแปดค่ำเดือนหก
 กตางคินเพดาเจ็ดทุ่ม ส้มเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงพระประชวรหนัก
 ครั้นณวันแรมห้าค่ำเดือนหกเพดาเข้าทรงพระเสด็จหวมา เสด็จออก
 ณพระที่นั่งทรงปืน ดำรัสให้หาพระราชบุตรผู้ใหญ่มาเฝ้าพร้อมแล้ว
 ตรัสมอบราชสมบัติแก่กรมพระราชวังบวร ฯ ให้พระเจ้าลูกเธอทั้งสี่
 กรมถวายตั้งยอมเป็นข้าทูลตองรุดพระบาทต่อน้ำพระที่นั่ง อย่าให้
 กิดประทุษร้ายต่อกัน แล้วเสด็จกลับยังพระที่นั่งบรรยงก์รัตนาสน์
 เพดาห้าโมงเศษ ทรงพระเสด็จหวมาเข้าที่พระบรรทมณพระที่นั่งทรง
 ปืน ถึงเพดาเที่ยงแล้วหาบาทบรรทมคืน จะเสด็จไปตงพระบงคน
 หดวงราชรักษาหดวงรา ไชหมอนวดพยุงพระองค์ให้ทรงยั้งชน พระวาคะ
 ประทศพระเนตรวิคตกลบช้อนขึ้น หายพระไทยดั่งดั่งเตียงกรน พระหัตถ์
 คว่าจับหัตถ์ไชมิใคร่จะถูก หมอนวดทั้งตองประคองให้เอนพระองค์
 ตงบรรทม แล้วถวายอยู่จนนวดแก่พระวาคะ.

๑) ขณะนั้นกรมพระราชวังบวร ให้ไปเชิญเสด็จกรมหลวงพิพิธมนตรี
 พระราชมารดา แดเจ้าฟ้าจันทวดี เจ้าฟ้ากรมขุนยี่ดาร์เด่น แดพระ
 เชษฐภคินทงปวง กับทั้งพระราชบุตรธิดาวงษานูงษ์มาพร้อมกันขึ้น

๑) ฝ่ายเจ้าฟ้ากรมขุนอนุรักษ์มนตรีซึ่งทรงผนวชอยู่ณวัดตมุด ได้
 ทราบว่าทรงพระประชวรหนัก ก็ตามนวยเสด็จตงมาอยู่ณพระตำหนัก
 ส่วนกะต่าย แดเจ้าอาทิตย์ราชบุตรกรมพระราชวังซึ่งทวงคตนั้น ออก
 ไปเชิญเสด็จเข้ามาณพระที่นั่งทรงปืน แยมฉากทอดพระเนตรดูสักครู่
 หนึ่งก็เสด็จกลับไปยังส่วนกะต่าย.

๑ ครั้นเพดาบายดีโมงเศษ ส้มเด็จพระเจ้าแผ่นดินเสด็จสวรรคต
พระชนมายุได้ ๗๘ พระพรรษา เสด็จดำรงราชสมบัติอยู่ได้ ๒๕ ปีเศษ.

แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๔ (กรมขุนพรพินิต)

๑ ในขณะนั้นกรมหมื่นเทพพิพิธจึงเชิญเอาพระแสงดาบ พระแสง
กระบี่ พระแสงง้าว ที่ข้างที่นั้น ตั้งให้ขุนพิพิธรักษาชาวที่เชิญตาม
เสด็จกรมพระราชวังไปณพระตำหนักสวนกะต่าย แดกรมหมื่นสุนทรเทพ
กรมหมื่นเสวกศักดิ์ เสด็จเข้าไปข้างใน เชิญเอาพระแสงบนพระที่นั่ง
บรรยงก์รัตนาคัน เอาไปตำหนักศาลาตอดทั้งสิ้น แดกรมหมื่น
เทพพิพิธ กรมหมื่นจิตรสุนทร จึงตรัสตั้งเจ้าพระยาอภัยราชา
พระยาพระคลัง พระยารัตนาธิเบศ ให้ปิดประตูพระราชวังตาม
ธรรมเนียม พอเจ้าฟ้ากรมขุนอนุรักษ์มนตรีเสด็จมาตรัสเรียกกรมหมื่น
เทพพิพิธออกไป ตั้งให้เชิญหีบพระแสงในโรงคั้น เอาไปตำหนัก
สวนกะต่ายทั้งสิ้น กรมหมื่นจิตรสุนทรเห็นดังนั้นก็ตกพระไทย เสด็จ
กลับไปตำหนักศาลาตอดซึ่งเป็นที่อยู่.

๑ ครั้นเพดาจะใกล้พดบค่ำ กรมพระราชวังบวร ฯ มีพระบัญชา
ให้หาท้าวพระยาข้าทูลฉลองชุดพระบาทผู้ใหญ่น้อย ซึ่งประชุมพร้อม
กันอยู่ณศาลาดูกขุนเข้ามาเฝ้าณพระตำหนักสวนกะต่าย จะปรึกษา
ราชการแผ่นดิน.

๑ ฝ่ายขุนอนุรักษ์ภูธรข้าหลวงในกรมหมื่นสุนทรเทพ พาเอาคน
ณตำหนักสระแก้วประมาณร้อยเศษ ปีนข้ามกำแพงวัดศรีรัตนเพชญ์
แต่กำแพงโรงรถเข้ามาบรรจบคนในกรมหมื่นจิตรสุนทร ณตำหนัก

ศาตาดวด แดขุนพิทักษ์ภักดีข้าหวงในกรมหมื่นจิตรสุนทร พาคนเข้าไปกระทุ้งทำตายบานประตูโรงแสงนอกเข้าไป เอาปืนกลดับแต่ลำตราดูธมาถึงเป่นอันมาก.

๑ ในเพลาเย็นวันนั้นพระราชอาคันตุกะรูป คือ พระธรรมโคดม วัดธรรมิกราชหนึ่ง พระธรรมเจดีย์ วัดสวนหลวงศัพทวรรคหนึ่ง พระพุทธโฆษาจารย์ วัดพุทธไสยาจารย์หนึ่ง พระเทพมุนี วัดกุฎีดาวหนึ่ง พระเทพกระวี วัดพระรามาวาศ์หนึ่ง แต่พระเทพมุนีนี้มีวัดสามากกว่าทั้งนั้น เข้ามาพร้อมกันอยู่ณทิมดงษ์ ครั้นเพลาประมาณทุ่มเศษ จึงมีพระบัญชาให้มานิมนต์เข้าไปเฝ้าพระตำหนักสวนกะต่าย ตรัสอาราธนาพระราชอาคันตุกะทั้งห้ารูป มีพระเทพมุนีเป็นประธาน ให้ไปว่ากล่าวเต้าโตมเจ้ากรมให้มาสมัครสวามนตร์โมสร่วมสมัครด้วยกัน ตามพระราชโองการตรัสสั่งไว้ แดพระราชอาคันตุกะทั้งห้าไปเจรจาถึงสองกลับ จนเพลาตึกสามยามเศษจะใกล้รุ่ง เจ้ากรมจึงมาเฝ้ากระทำการสัจถวายทั้งตามพระองค์.

๑ รุ่งขึ้นวันแรมหกค่ำเพลาเช้า จึงเสด็จมาพร้อมกันเฝ้าพระที่นั่งทรงปืนตรงพระบรมศพ แล้วอัญเชิญเข้าพระโกศฐานชั้นประดิษฐานไว้บนพระที่นั่งบรรยงกวดาศน์.

๑ ครั้นถึงวันแรมสิบเอ็ดค่ำเพลาบ่าย กรมหมื่นจิตรสุนทร กรมหมื่นสุนทรเทพ กรมหมื่นเสวกภักดี เสด็จมาเฝ้ากรมพระราชวังแดงกรมขุนอนุรักษ์มนตรีณพระตำหนักตึก ขณะนั้นมีพระราชบัญชาตรัสปรึกษาเป็นความดับกับกรมขุนอนุรักษ์มนตรี สั่งให้วางคนไว้พร้อม แต่เจ้ากรมมิทันรู้พระองค์ จึงให้กุมเอากรมหมื่นสุนทรเทพไปจำไว้ณหอพระ

มณฑลยัรธรรม ให้กลุ่มเอากรมหมื่นเสด็จไปจำไว้ณตึกพระคลังศุภรัต
ให้กลุ่มเอากรมหมื่นจิตรสุนทรไปจำไว้ณตึกพระคลังวิเศษ แล้วครี
ตั้งเจ้าอาทิตย์ว่าเขาทำแก่พระบิดาเจ้าฉันใด จงกระทำตอบแทนฉันนั้น.

๑ ครั้นถึงณวันแรมสิบสามค่ำ จึงมีพระบัญชาตั้งให้ตั้งพระราชอาชญา
ดำเร็จโทษเจ้ากรมมณฑลพระคลังวิเศษแห่งเดียวกัน แดกรมหมื่น
สุนทรเทพนั้นพระไทยอ่อน ร้องให้วิงวอนผิดก่อนเพลาไป แต่กรม
หมื่นเสด็จกั้นหน้าพระไทยของอาจมิได้ยอต่อต่อความตาย ครีให้
สติเจ้าพี่ว่าจะกั้วตายไย ชรรมาเกิดมาในมหาประยูรเสด็จครัน
คั้งนี้ใครจะได้ตายดีสักกัคน แดกรมหมื่นจิตรสุนทรนั้นนั่งอยู่มิได้ครี
ประการใด เจ้าอาทิตย์จึงตั้งเจ้าพนักงานให้ตั้งท่อนจันทน์ดำเร็จโทษ
เจ้ากรมมณฑลพระชนม์แล้ว ให้เอาพระศพทั้งสามไปฝังณวัดโคก
พระยา ตามโบราณราชประเพณี.

๑ ครั้นถึงณวันชนหกค่ำเดือนเจ็ด ท้าวพระยามุขมนตรีทั้งหลาย
จึงให้ตั้งการพระราชพิธีปราบดาภิเศก ณพระที่นั่งจักรพรรดิปราสาท
อัญเชิญสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกรมพระราชวังบวร ฯ เสด็จเถลิงถวัลยราช
มไหสุริยสมบัติสืบสันตติวงศ์ ดำรงพิภพกรุงเทพมหานครมหานครบวรทวาร
วดีศรีอยุธยา.

๑ ฝ่ายพระเชษฐาธิราชกรมขุนอนุรักษมนตรีนั้น พระไทยปราณา
ราชสมบัติ มิได้เสด็จไปอยู่ท่อน เสด็จขึ้นอยู่บนพระที่นั่งสุริยา
มรินทร์ สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินมีรับสั่งที่จะทำประการใด ด้วยร่วม
พระอุทรเดียวกัน จึงทรงพระราชดำริที่จะยอมถวายราชสมบัติ แด
พระองค์เสด็จดำรงราชอาณาจักรอยู่ได้ สิบวัน.

๑ ครั้นถึงวันแรมค่ำหนึ่งเดือนเจ็ด จึงเสด็จพระราชดำเนินไปเฝ้า
สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช กราบทูลถวายราชสมบัติแล้ว ก็ถวาย
บังคมทูลจะออกทรงผนวช.

๑ ถึงวันเดือนแปดข้างขึ้น ก็เสด็จทรงเรือพระที่นั่งศรีสามรรก
ไชย เป็นขบวนพยุหยาตราแห่ออกไปทรงผนวชณวัดเดิม แล้ว
เสด็จมาอยู่ณวัดประดู่.

แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาที่ ๓ (พระที่นั่งสุริยามรินทร์)

๑ แต่ในเดือนแปดข้างขึ้นนั้น ท้าวพระยามุขมนตรีทั้งหลายก็ให้ตั้ง
การพระราชพิธีราชาภิเษก ณพระที่นั่งสุวรรณพิบัติปราสาท อัญเชิญ
สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชขึ้นผ่านพิภพเสวยมไหสุริยสมบัติสืบไป ถวาย
พระนามสมเด็จพระบรมราชามหาอดิศร บวรสุจริตทศพิชธรรมรงค์
เชษฐโศกนายกอุดมบรมนารถบรมบพิตร พระพุทธเจ้ากรุงเทพมหานคร
บวรทวารวดีศรีอยุธยา แต่การพระราชพิธีราชาภิเษกในมีชาติสำคัญ
ศกนั้น ถึงต้องครึ่งเนื่อง ๆ กันไป.

๑ อยู่มาประมาณเจ็ดวัน กรมหมื่นเทพพิพิธคิดถึงพระองค์ว่าเป็นเจ้า
ผู้ใหญ่ เกรงพระเจ้าแผ่นดินจะมีความรังเกียจพระไทยไม่เพียง ก็
จะมีชพคณครายเหมือนเจ้าดำกรม จึงเข้าไปกราบทูลถวายบังคม
ทูลออกทรงผนวช ครั้นทรงพระอนุญาตแล้วก็ไปทรงผนวชอยู่ณวัด
กระโจมน.

๑ สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว จึงมีพระราชโองการโปรดให้ตั้งกรม
หลวงพิพิธมนตรีพระราชมารดา เป็นสมเด็จพระพันปีหลวงกรมพระ

เทพามาตย์ แล้วโปรดตั้งเจ้าอาทิตย์เป็นกรมหมื่นพิทักษ์ภูเบศร์ ตั้ง
 นายบันผู้พี่เจ้าจอมเพงเจ้าจอมแมนพระذنมเอกนั้น เป็นพระยาราชา
 มนตรีบริรักษ์จางวางมหาดเล็ก ตั้งนายฉิมผู้น้องเป็นจมื่นศรีธรรมรักษ์.

๑ ครั้นถึงเดือนสิบสอง ส้มเด็จพระพันปีหัดวงกรมพระเทพามาตย์
 ทรงพระประชวรหนักเสด็จทิวงคต ส้มเด็จพระเจ้าแผ่นดินจึงให้แต่ง
 พระศพใส่พระโกศฐูแล้ว อัญเชิญขึ้นประดิษฐานบนพระที่นั่งบรรยงก์
 รัตนาศน์ เคียงกันเป็นสองพระโกศฐู.

๑ ฝ่ายพระยาราชามนตรีบริรักษ์นั้น เข้าออกในพระราชวังทั้งกลาง
 วันกลางคืน ไม่มีใครว่ากล่าวห้ามปรามได้ แล้วเจรจาห้าม
 ประมาทหมิ่นชุนนางผู้ใหญ่ให้ได้ความเจ็บแค้น เจ้าพระยาอภัยราชา
 มีความโทมนัส จึงปรึกษาด้วยพระยายมราช พระยาเพชรบุรี
 หมิ่นทิพเดณา กับนายจ้อย นายเพงจิ้น อันเป็นคนสนิทไว้ใจว่า
 พระเจ้าแผ่นดินชุนเตยงพระยาราชามนตรี จมื่นศรีธรรมรักษ์ มีจิต
 กำเริบกระทำการหยาบช้าต่าง ๆ ไม่ช้าบ้านเมืองก็จะเกิดจลาจลเป็น
 แท้ อนึ่งส้มเด็จพระพุทธเจ้าหัดวงก็ครัดมอบราชสมบัติแก่พระพุทธรเจ้า
 อยู่หัวซึ่งทรงผนวช จะได้ทรงมอบราชสมบัติให้แก่พระองค์นั้นห้ามได้
 ครัดทำนายไว้ว่าถ้าจะให้พระองค์ครองสมบัติ บ้านเมืองก็จะพิบัติ
 ฉิบหาย ควรเราจะคิดกำจัดพระองค์เสียจากเสด็จครัดครัด จะไป
 เชิญเสด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งทรงผนวชนั้นให้ตามผนวชออกมาด้วยราชสมบัติ
 ดังเก่า บ้านเมืองจึงจะเป็นสุข พระยายมราช พระยาเพชรบุรี
 จึงว่า ซึ่งจะคิดการทงนเป็นกรใหญ่ จำจะไปทูลปรึกษากรมหมื่น
 เทพพิพิธก่อน ด้วยเธอเป็นเจ้าผู้ใหญ่มองเห็นควรไม่ควรประการใด

เจ้าพระยาอภัยราชาได้เห็นชอบด้วย ครั้นเพตาคำจึงพากันไปณวัด
กระโจม เข้าเฝ้ากรมหมื่นเทพพิพิธ แล้วกราบทูลปรึกษาตามคดี
ซึ่งคิดกนนวน กรมหมื่นเทพพิพิธครั้นครั้นว่าข้ากเห็นด้วย แต่เกรง
ว่าขุนหลวงหาว่าท่านจะไม่ยอมลี้กออกมาครองสมบัติ เราจำจะไปทูล
ปรึกษาพระองค์ท่านก่อน ถ้าท่านยอมด้วยแล้วจึงคิดทำการ.

๑ ครั้นคำอีกวันหนึ่ง กรมหมื่นเทพพิพิธกับขุนนางทั้งสี่คน ก็พา
กันไปเฝ้าพระเจ้าอยู่หัวซึ่งทรงผนวชณวัดประดู่ แล้วกราบทูลความ
ซึ่งคิดกนนวน ครั้นได้ทรงทราบจึงตรัสว่ารูปเป็นสมณ จะคิดอ่าน
การแผ่นดินด้วยนั้นไม่ควร ท่านทั้งปวงเห็นควรประการใดก็ตามจะคิด
กันเถิด กรมหมื่นเทพพิพิธกับขุนนางทั้งสี่ก็เข้าใจว่าทรงยอมแล้ว ก็
ทูลตาดับมา.

๑ ฝ่ายพระเจ้าอยู่หัวทรงผนวชจึงทรงพระดำริห์ว่า คนเหล่านี้คิด
ชบถจะทำการใหญ่ ถ้าเขาทำการสำเร็จจับพระเชษฐาได้แล้ว เขา
จะมาจับเราด้วย จะยกกรมหมื่นเทพพิพิธขึ้นครองสมบัติ เรา
ต้องคนพี่น้องก็จะพากันตาย จะนิ่งไว้มิได้ จำจะไปทูลพระเจ้าพี่ให้รู้
พระองค์จึงจะชอบ ครั้นรุ่งขึ้นเข้าจึงเสด็จเข้ามาในพระราชวัง เข้า
เฝ้าพระเชษฐาราช ถวายพระพรแถดงรหัดเหตุนี้ให้ทราบสิ้นทุก
ประการ แล้วถวายพระพรว่า อาตมภาพเป็นสมณจะเกี่ยวข้อง
ศึกฆบถ จะรับพระราชทานแต่ชีวิตคนเหล่านี้ร้ายอย่าให้ถึงตาย แล้ว
ถวายพระพรตาดับไปอาราม.

๑ สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินจึงมีพระราชโองการตรัสตั้งเจ้ากรมปลัดกรม
พระตำรวจทั้งแปดกรมให้ไปจับคนเหล่านี้ร้าย ให้ฆ่าปรากฏไม่ว่ามี

ผู้เป็นโจทก์มาฟ้องว่าคิดการขบถ ได้ตัวแต่เจ้าพระยาอภัยราชา
พระยายมราช พระยาเพชรบุรี นายจุย ดีคน ให้ตั้งพระราชอาชญา
เขียนแล้วจำไว้ แต่หมิ่นทิพเสนา กับนายเพงจันนหนึ้นไปหาได้ตัวไม่.

๑ ฝ่ายกรมหมื่นเทพพิพิธทราบเหตุก็หนีจากวัดกระโจม ไปอยู่ณวัด
พระผนางเชิง ครึ่งหนึ่งเจ้ากรมปลัดกรมแต่เช้าในกรมท่งปวง มีความกระ
ตัญญูต่อความภักดีรักเจ้า มาพร้อมกันเป็นอันมาก ช่วยกันตั้งค่ายล้อม
วัดไว้ป้องกันรักษาเจ้าของตน ตำรวจติดตามไปจับกรมหมื่นเทพพิพิธ
หนีไม่ได้ตัว พวกข้าในกรมออกป้องกันไว้ ส้มเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว
ได้ทรงทราบ จึงแต่งข้าหลวงที่ติดตามไปทูลแก่กรมหมื่นเทพพิพิธว่า
ทรงพระกรุณาตำราว่าเจ้าเป็นคนดีใจซื่อ เกิดเหตุท่งนเป็นเพราะเจ้า
กรมปลัดกรมคิดอ่านเอง ให้เจ้าส่งตัวเจ้ากรมปลัดกรมมาถวายโดยดี
ทรงพระกรุณาไว้ได้เอาโทษแก่เจ้า ๆ กรมหมื่นเทพพิพิธ กตัญญูพระราช
อาชญาที่รับว่าจะส่งตัวให้ เจ้ากรมปลัดกรมรู้ตัวก็หนีไปท่งบุตรภรรยา
แต่ปลัดกรมหนีไปผูกคอตายเสีย เจ้ากรมนั้นหารู้ว่าหนีไปแห่งใดไม่
ตามไม่ได้ตัว พวกข้าในกรมก็แตกหนีกระจัดพัดพรายกันไป แต่ตัวเจ้า
กรมหมื่นเทพพิพิธนั้นพาบุตรชายหุดายองค์หนีไปข้างตะวันตก พวก
ข้าหลวงไปติดตามจับได้เฒ่าพระแท่นดงรัง กุมเอาตัวมาถวายกับ
ท่งบุตร ทรงพระกรุณาให้ปล่อยออกคุมตัวไว้.

๑ ฝ่ายกำนันท่งซึ่งออกไปตั้งกาท่งปีครึ่งก่อนนั้น ตั้งพระด่งษ์แล้ว
กลับเข้ามา จึงทรงพระกรุณาให้แต่งกำนันใหม่ในปีชาตดำฤทธิศกนั้น
แล้วให้อารามหาพระวิสุทธาจารย์ พระวรญาณมุนี พระราชาคณะสอง
องค์ กับพระด่งษ์อันดับส่ามรูปเป็นหัวรูป ด่งกำนันไปตั้งกาท่งปี

อีกครั้งหนึ่งกับด้วยข้าหลวง ออกไปมัตตพระดงซึ่งไปครั้งก่อนนั้น
ให้กลับเข้ามาพระนคร แต่ให้เอากรมหมื่นเทพพิพิธดงกำปั่นไปปล่อย
เสียณเกาะดังกาด้วย แล้วดำรัสสั่งให้ทำพระเมรุมาศขนาดใหญ่ ชื่อ
เจ็ดวาล์องศ์ออก แต่การพระเมรุนั้นแปดเดือนจึงสำเร็จ.

๑ ครั้นตุศักราช ๑๑๒๑ ปีเถาะเอกศก ถึงณวันขึ้นสิบเอ็ดค่ำเดือน
ห้า ส้มเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวจึงให้เชิญพระโกษาธิบดีพระบรมศพสมเด็จพระ
พุทธเจ้าหลวง แต่สมเด็จพระพันปีหลวง ไปขึ้นพระมหาพิไชย
ราชรถทั้งสองรถ ประดับด้วยรูปสัตว์แตรเครื่องแห่ทั้งปวงให้ไปเข้าพระ
เมรุมาศ ให้มีงานมหรศัพธ์โกษาแต่สดับปกรณ์ ทรงถวายไตรจีวร
บริกขารแต่ไทยทานต่าง ๆ แก่พระดงษ์เป็นอันมาก ครบเจ็ดวันแล้ว
ถวายพระเพลิง ครั้นดับพระเพลิงแล้วแจ้งพระรูป พระดงษ์สดับปกรณ์
อีกตั้งร้อยรูป แล้วเก็บพระอัฐิใส่พระโกษานุ้ย ให้เข้ามาบรรจุไว้
ณท้ายจวนำพระมหาวิหารวัดพระศรีรัตนวงศาอาราม ตามโบราณราช
ประเพณีสืบมา.

๑ ฝ่ายข้างภูกามประเทศ พระเจ้าอติลาพรหมมั่งตองผู้ครองเมือง
รัตนดิงค เมื่อมีไชยขำพะแก่รามัญแล้ว ก็ได้เป็นอัครราชบริพารในอาณา
เขตแดนดินพม่าทั้งสิ้น จึงให้ราชบุตรทั้งหกองค์แยกกันไปครองหัว
เมืองต่าง ๆ ให้มั่งตองราชบุตรผู้ใหญ่ไปครองเมืองติปะเยียง ให้
มั่งระไปครองเมืองบีคู้ ให้มั่งไปไปครองเมืองอเมียง ให้มั่งเวงไป
ครองเมืองปดุง ให้มั่งจูไปครองเมืองปคาน ให้มั่งโพเซียงไปครอง
เมืองแบ่งคแต ให้ดีโคมะหาดีริยอุจนาผู้เป็นอนุชานัน ไปครองเมือง
ตองอู พระราชทานเครื่องอุปโภคบริโภคโดยควรแก่ถานาศักดิ์ แล้ว

ให้เกณฑ์กองทัพพม่าทั้งปวง จะยกไปคิดตามรามัญคี่เมืองย่างกุ้ง ให้มั่งคอกกราชบุตรผู้ใหญ่อยู่รักษาเมืองรัตนสังคกับพดหมื่นหนึ่ง แล้ว ให้เดออกสรรพตทหารที่มีฝีมือหมื่นหนึ่ง ช่างเครื่องต้องร้อย ม้าดีร้อย เตรียมไว้ให้พร้อมสรรพ.

๑ ครั้นถึงวันได้มหาพิไชยฤกษ์ พระเจ้าอดองพราญ ก็ให้ดำเนินทัพทั้งบกทั้งเรือตรงมาถึงเมืองปรอนหยุดที่อยู่ที่นั่น ให้กองนำยกตั้งตรงมาคี่เมืองย่างกุ้ง ตั้งค่ายล้อมเมืองไว้ ด้รบกับพดรามัญเป็นสามารถ ถึงสามเดือนจึงหักเอาเมืองย่างกุ้งได้ กองทัพรามัญแตกพ่ายถอยไปตั้งมั่นรักษาเมืองเสียง ทัพนำพม่ายกตามไปล้อมเมืองเสียง ทัพหลวงเดื่อนตรงมาตั้งอยู่ณเมืองย่างกุ้ง เร่งให้กองนำเข้าคี่หักเอาเมืองเสียงให้จงได้ แดพดรามัญต่อสู้รบป้องกันเมืองเป็นสามารถ ชำพม่าล้มตายเป็นอันมาก เข้าปัดนเป็นหลายครั้งไม่ได้ แต่ตั้งรบนอยู่ถึงสี่เดือน ฝ่ายรามัญอยู่ในที่ล้อมขาดเสบียงอาหารจะส่งกันมิได้ ก็อดอยากอดโรยเหลือกำลัง จึงแหกหนีออกจากเมืองในเพดากต่างคืน ถอยทัพไปเมืองหงษาวดี พม่าเข้าเมืองได้ ๆ วิกฤตสิ่งของแลผู้คนครบครันเป็นอันมาก พระเจ้าอดองพราญทราบว่าได้เมืองเสียงแล้ว ก็ยกทัพหลวงมาตั้งอยู่ในเมืองเสียง ให้กองนำยกคิดตามไป ตั้งค่ายล้อมเมืองหงษาวดี แดทัพหลวงก็ยกตามไปตั้งค่ายใหญ่ใกล้กำแพงเมืองทางหกเสน ให้สร้างเมืองก่อกำแพง แดปราสาทตั้งในที่นั้น กระทำการเมืองสามเดือนก็สำเร็จ.

๑ ฝ่ายพระยาหงษาวดีก็ให้นายทัพนายกองแแดพดทหารทั้งปวงออกตั้งค่ายนอกเมือง ด้ต่อสู้รบกับพม่าเป็นสามารถ แต่ยกออกคี่ค่ายพม่า

เป็นหลายครั้งไม่แตกฉาน เห็นเหลือกำลังก็ถาถอยเข้าเมือง แต่
 พระยาหงษาวดีจึงปลุกษาศด้วยพระยาอุปราช แต่ท้าวพระยาสมิงรามัญ
 ทั้งปวง ว่าเสบียงอาหารในเมืองเราก็น้อย แม้จะสู้รบพม่าซ้ำวัน
 ไปก็จะสิ้นเสบียงดัง เมืองก็จะเสียแก่ข้าศึก เราจะแต่งธิดาออก
 ไปถวายมังกอง ยอมแพ้อเป็นเมืองขึ้น จึงจะพ้นไทยปัจจุามิตร
 ท่านทั้งปวงจะเห็นประการใด พระยาอุปราชแต่ท้าวพระยาสมิงรามัญ
 ทั้งปวงก็ไม่เห็นด้วย ต่างคนพูดว่า ข้าพเจ้านายทัพนายกองทั้งปวง
 มีฝีมือพอติดกันอยู่กับทหารพม่า ซึ่งจะอ่อนน้อมยอมแพ้อเขานั้น มี
 ความตายอภัยยศนัก จะขอต่อสู้พม่ากว่าจะสิ้นชีวิต ไม่ยอม
 เป็นข้าพม่าแล้ว พระยาหงษาวดีก็มีฟัง จึงแต่งราชธิดากับทั้ง
 บรรณาการแตราชสาส์นอ่อนน้อม ให้ขุนนางรามัญนำออกไปถวาย
 มังกองณเมืองซึ่งสร้างใหม่นั้น.

๑ ฝ่ายพระเจ้าอโศกพรามัญได้ราชธิดาแต่ทราบในราชสาส์นนั้น ก็ตั้ง
 นายทัพนายกองทั้งหลายให้จัดการบรรออยู่ประมาณสองวันสามวัน.

๑ ฝ่ายพระยาอุปราช พระยาทะเล คตะบั้น แต่ท้าวพระยา
 สมิงรามัญนายทหารทั้งหลาย ชวนกันโกรธพระยาหงษาวดี ด้วย
 มีความตายอภัยศแก่พม่านัก จึงคิดพร้อมกัน มีได้ทูตพระยา
 หงษาวดีให้ทราบ เพศากตางคินก็คุมพดทหารประมาณหมื่นเศษเปิด
 ประตูเมืองออกไป ยกเข้าปล้นค่ายพม่าแตกถึงเก้าค่าย ข้าพพม่า
 ต้มตายเป็นอันมาก ก็เข้าตั้งรักษาอยู่ในค่ายซึ่งตั้งได้นั้น.

๑ พระเจ้าอโศกพรามัญทราบว่ามอญกลับออกมาตีค่ายได้หลายค่ายตั้ง
 หนักทรงพระโกรธ ครีว่าพระยาหงษาวดีเสียสัตย์ต่อดวงเรา ๆ จะ

เซตย ทั้งภฤหัสถ์แลสมณฆาเสียด้วยหน้าด้วยเพลิงด้วยสาตราวุธต่าง ๆ
 ตายมากกว่ามาก แดจับตัวพระยาหงษาวงศ์ พระยาอุปราชา พระยา
 ทตะ แดพระญาติวงษาท้าวพระยาดีมิงรามัญทั้งปวง กับทั้งครอบครัว
 ครวอพยพชาวเมืองเป็นอันมาก ให้กวาดค้อนขึ้นไปก่อน แด้วทัพ
 หตวงจึงเลิกตามขึ้นไปยังเมืองรัตนดิงคค่อภายหลัง แด้ตตะบั้นนี้
 หนีไปได้ ให้พดทหารไปตามจับไม่ได้ตัว แด้สมิงแขงบุญได้เป็นเจ้า
 รามัญอยู่ได้เจ็ดปี ก็เสียดเมืองแก่พม่า.

๑ เมื่อมีจอกศกนั้น อดนี้บาดตงในเมืองรัตนดิงคในวันเดียวกันถึง
 ดิบหกแห่ง โหรทำนายว่าพระเจ้าอดองพรามัญจะมีเดชานุภาพมากแผ่ไป
 ในนานาประเทศทั้งปวง.

๑ ครั้นนั้นพระเจ้าอดองพรามัญ ก็ได้เป็นอัครราชในภูกามประเทศ
 แดรามัญประเทศทงตั้น แด้วางคักบำรุงช่างมารพดอยู่ด้ามปี จึง
 ให้เกณฑ์กองทัพพดสัตว์เครื่องด้ามหมันห้าพัน ช่างเครื่องด้าม
 ร้อยเศษ ม้าห้าร้อย สรรพด้วยเครื่องนานาสรรพาวุธ คิดจะยก
 มาตีกรุงเทพมหานครศรีอยุธยา.

๑ ครนถึงบิเถาะเอกศกนั้น พระเจ้าอดองพรามัญมั่งตองกับมั่งระราช
 บุครที่ตอง ก็ยกทัพหตวงทงทางบกทางเรือ ออกจากเมืองรัตนดิงค
 ให้มั่งตอกราชบุตรผู้ใหญ่อยู่รักษาเมือง แด้วก็ตงมาพร้อมทัพกันอยู่
 ณเมืองปรอนในเดือนห้าต้นปี ให้กองนำยกตงมาตงอยู่ณเมืองย่างกุ้ง
 จัดแจงเสียดอาหารค่อเรือรบเรือดำเตียงอยู่เจ็ดเดือน ครนพร้อมเสียด
 แด้ว ถึงณเดือนสิบเอ็จ จึงยกทัพหตวงทงทางบกทางเรือ ตวง
 รามัญประเทศมาตีเมืองทวาย ได้เมืองทวายแตวกตงทัพอยู่ทนน.

๑ ครั้นถึงเดือนธันวาคม ๒๕๖๐ กรมการเมืองนครราชสีมาได้รับหนังสือจากข้า
มาณกรุงเทพมหานคร ว่าเจ้าพม่าซึ่งมั่งคั่งของยกกองทัพมาประมาณ
สามหมื่นเศษ ได้เมืองทวายแล้วจะยกมาตีเมืองมฤคเมืองนครราชสีมา
โกษาธิบดีกราบทูลพระกรุณาตามหนังสือขอราชการศึก.

๑ สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวจึงดำรัสตั้งเสนาบดีให้เกณฑ์กองทัพ ขณะ
นั้นพระยายมราชเป็นโทษอยู่ จึงโปรดให้พระอินทรราชรองเมือง เป็น
พระยมราชเป็นแม่ทัพ ให้พระยาเพชรบุรีเป็นทัพหน้า พระยาราชบุรี
เป็นยุกระบัตร์ พระสมุห์สงครามเป็นเกยกาย พระชนบุรีกับพระ
นพบุรีเป็นทัพหลัง ถือพลสามพันเศษ พร้อมด้วยช้างม้าเครื่อง
ศาสตราวุธ ยกไปทัพหนึ่ง แต่ให้เกณฑ์อีกทัพหนึ่ง โปรดให้พระ
ยารัตนาธิเบศร์ผู้ว่าราชการมาเป็นแม่ทัพ แต่จัดเอาตัวพระยาอาสาหักเหต่า
เป็นยุกระบัตร์เกยกายทัพหน้าหลัง ถือพลสองพันเศษ สรรพด้วยช้าง
ม้าเครื่องศาสตราวุธให้ยกหนุนไปอีกทัพหนึ่ง.

๑ ขณะนั้นขุนรอนปลัดชู เป็นกรมการเมืองวิเศษไชยชาญ เข้า
มารับอาสาทัพไพร่ดีร้อยเศษขอไปรบพม่าด้วย จึงโปรดให้เปนกอง
อาสาสมัครกองหนึ่ง ให้ไปในกองทัพพระยารัตนาธิเบศร์ แต่ตัว
พระยานายกทัพนายกองทั้งต้องทัพก็กราบถวายบังคมลา ยกกองทัพออก
จากพระนครเนื่อง ๆ กันไป แต่ทัพพระยมราชไปตั้งค่ายรับอยู่ตำบล
แก่งคุ่ม ทัพพระยารัตนาธิเบศร์ไปตั้งค่ายมั่นอยู่ณเมืองกุยบุรี จึงทรง
พระกรุณาโปรด ให้เจ้าเมืองกรมการหัวเมืองทั้งปวงได้ค้ำขันเดชะสำหรับ
เมืองเข้ามาช่วยรักษาพระนคร แต่ครอบครัวหัวเมืองทั้งปวงนั้น ให้
ยกย้ายหลบหนีเข้าซุ่มซ่อนอยู่ในป่า อย่าให้ซำคักจับเอาไปได้.

๑ ฝ่ายทัพหน้าพม่าซัดศึกกยกมาตีเมืองมฤตเมืองคณาครี เจ้าเมือง
กรมการสู้รบต้านทานมิได้ ก็แตกฉานพ่ายหนีพาครอบครัวอพยพเข้าป่า
พม่าก็ได้เมืองมฤตเมืองคณาครีทั้งสองเมืองโดยสะดวก แล้วออกไป
ถึงทัพหลวงณเมืองทวาย พระเจ้าอติสาพรานุกียกทัพใหญ่มาตั้งอยู่
ณเมืองคณาครี จึงให้มังระราชบุตร กับมังตะราชา มังตะ
มังชอง ถือบถส่งหมิ่นเพนกองนำ ยกถ่วงมาก่อน ทัพหลวง
พดหมิ่นหาพนจึงยกตามมาภายหลัง แดกกองทัพหน้าพม่ามาถึงทัพพระ
ยมราชซึ่งตั้งค่ายรับอยู่ณแก่งคุ่ม ก็ยกเข้าตี ทัพไทยน้อยตัวต้านทาน
มิได้ ก็แตกฉานในเพลาคើว แดพระยารัตนาธิเบศ์ได้แจ้งว่าทัพพระ
ยมราชแตกพ่ายมา จึงเกณฑ์พลทหารน้อยเข้าบรรจบกองขุนรองปลัดชู
แล้วให้ยกไปรับทัพพม่า ไปตั้งอยู่ตำบลหัวขาวริมชายทะเล.

๑ ฝ่ายทัพหน้าพม่ายกมาถึงถนนพองเพลาเข้าครุ่ ขุนรองปลัดชูก็แต่ง
ตัวกับทงพดทหารทงนน ก็กรูกันออกโจมตีทัพพม่า รบกันด้วยอาวุธ
จนถึงคตุมบอนพันแทงพม่าล้มตายเป็นอันมาก แดคัวขุนรองปลัดชู
ถือบถส่งมือฉิ่งเข้าในท่ามกตางคัก พันพม่าตายล้มตงไปก่ายกันตั้ง
ชอนไม้ แต่รบกันอยู่แต่เข้าจนเพลาคើว พดพม่ามากกว่าเป็นหลาย
เท่าไม่ท้อถอย เขี่ยคยคหนุนเนื่องกันเข้ามาต่อรบ จนขุนรองปลัดชู
เหนื่อยอ่อนล้ากำลังดงพม่าจับเป็นไปได้ แล้วให้พดทัพข้างซบข้างเข้า
ย่ำเหยียบพดทหารไทยล้มตายเป็นอันมาก ได้กันตงไปในชเต จมหน้า
ตายบ้างปลตกินเสียบ้าง ที่รอดหนีกลับคืนนน้อย มาแจ้งความแก่
พระยารัตนาธิเบศ์ๆ ก็ตกใจกลัวไม่อยู่สู้รบ เร่งเลิกทัพหนีมากับทงทัพ

พระยมราช พากันพายหนึ่งพม่าเข้าค้ำกัดมายังพระนคร จนเฝ้ากราบ
ทูลพระกรุณาว่าค้ำกักหนักเหลือกำลังจึงพาย.

๑ ฝ่ายทัพพม่าก็ยกมาทางเมืองกุย เมืองปราน เมืองชอ้า
เมืองเพชรบุรี เมืองราชบุรี จนถึงเมืองสุพรรณบุรี ไม่มีหัวเมือง
ใดต่อรบแตกหนีไปสิ้น ทัพหลวงก็ยกตามมาตั้งอยู่ณเมืองสุพรรณบุรี
ขณะนั้นขุนนางแต่อาณาประชาราษฎร์ทั้งหลาย ชวนกันไปกราบทูลวิง
วอนพระเจ้าอยู่หัววัดประคู้ เสด็จได้จึงตามนอชออกมาช่วยราชการแผ่นดิน
พระเจ้าอยู่หัวมีพระไทยกรุณาแก่ไพร่ฟ้าประชากร เกรงพระนครจะเสีย
แก่ข้าศึก จึงตามนอชออกมาช่วยราชการพระเชษฐาธิราช รักษา
แผ่นดินบ่อภัยพระนคร จึงมีรับสั่งโปรดให้ถอดเจ้าพระยาอภัยราชา
พระยายมราช พระยาเพชรบุรีออกจากโทษ ให้คงที่ถานาค้ำกัดว่า
ราชการตามเดิม แล้วให้กวาดค้ำอันไพร่พลเมืองแต่ครอบครัวได้บ่ยัง
อาหารเข้าพระนคร แต่กำแพงเมืองตามนำพระราชวังด้านข้างริมด้าน
เดิมมีแต่ชั้นเดียว ให้ก่อกำแพงชั้นใหม่ภายนอกอีกชั้นหนึ่งต่ำกว่ากำแพง
เดิม แต่ให้เอาไม้ซอสนัดกั้นผูกแขวนตามใบเตมาแต่บักเปนเขื่อน
ปิดประตูบักหน้าทางดิน แล้วให้เอาบันตอบันตอกั้นคางเรียงบนเชิงเทิน
เกณฑ์พลทหารชนประจำรักษานำที่รอบพระนคร แล้วให้เกณฑ์กองทัพ
โปรดให้เจ้าพระยามหาเสนาเป็นแม่ทัพ กับพระยารัตนาธิเบศ์ พระ
ยมราช พระยาราชวงศ์ร์รค์ แต่ข้าราชการทั้งปวงยกกองทัพใหญ่พล
สองพันเศษออกไปตั้งรับทัพพม่าเข้าค้ำ กัด ค้ำรายกันอยู่ตามด้าน
เอกราชเปนหลายค่าย แล้วให้จับพระยาราชมนตรี จมื่นศรีร์รค์
มาจำไว้ ให้มีกระตุ้ถามว่าเข้าไปภายในพระราชวัง คบหาทำชู้ด้วย

นางข้างในเปนหลายคน ครนรับเปนด้จ้แล้ว ให้ตั้งพระราชอาชญา
เขียนคนทั้งด้องคนตะห้าสิบที่ด้จ้จำไว้ อยู่ด้มวันพระยาราชนคร
บีถึงแกกรรม ให้เอาศัพไปเลี้ยงประจานไว้ณประตูไชย.

๑ ฝ่ายกองทัพนำพ่ายกจากเมืองสุพรรณบุรี เดินทัพมาตามท้อง
ทุ่ง พบกองทัพไทยมาตั้งค่ายรายรับอยู่ด้บดด้นำเอกราชเปนหลาย
ค่าย ก็ขับพดทหารข้ามน้ำแยกกันออกเปนหลายกอง เข้าด้ค่ายทัพ
ไทยทุก ๆ ค่าย ด้รับกันเปนด้สามารถ พดทัพไทยมีมืออ่อนด้พม่า
มิได้ ก็แตกฉานทั้งค่ายเล็กทุก ๆ ค่าย พ่ายหนีกระจัดพดไพรายไม่
เปนหมวดกอง แดเจ้าพระยามหาเดณาแม่ทัพหนชนข้างหนมาถึงทุ่งวัด
นทรี ทัพพม่าควบได้คิดตามมาหน ฟุ้งด้ว้ดอกช้ดถูกตายคก
จากหลังข้าง แดพระยมาษก็ด้องดอกช้ดเปนหลายแห่งหนมาด้ถึงพระ
นคร อยู่ประมาณเก้าวันสิบวันก็ถึงแกกรรม แดพระยารัตนาธิเบศ
หน ชนมาหนมารอดถึงพระนคร ชนเผ้ากราบทุตถด้ว้โทษพระยา
ราชวงศ์รรคว่าเปนชบถ ให้ยิงปืนแย้งเอาค่ายข้าพระพุทธเจ้าจ้แตก
ฉานเล็กที่ ครนพ่ายหนีช้ค้กมาด้ว้ก็หามาเผ้าไม่ เปนพรรคพวก
ราชนครบีน จ้ด้ว้ให้ด้ว้ไปด้บหาจับด้ว้มาได้ ให้ตั้งพระ
ราชอาชญาเขียนห้าสิบด้จ้จำไว้ อยู่จ้ดเปดวันก็ถึงแกกรรม ให้เอา
ศัพไปเลี้ยงประจานไว้ณประตูไชยตามโทษ.

๑ ฝ่ายพระเจ้าอดองพราญ์ม้ตอง ก็ด้ว้เนินทัพหดวงเข้ามาด้บค่าย
ใหญ่ณทุ่งบางกุ่มบ้านกระเดื่อง ทัพนำมาด้บค่ายใหญ่ด้บดโพธิ์ด้มคัน

๑ จ้หดวงอไทยพิพัฒน์จ้หนกราบทุตถอด้ว้ออกรบ จ้ด้ว้จ้หนาย
ก่ายได้ด้องพ้นยกออกไปจากเมือง ข้ามคดองข้างไปจะไปด้บค่าย จ้

โปรดให้หมื่นทิพเดชาปลัดกรมพระตำรวจในขวา ถือบพินหนึ่งยกหนุ
 ออกไปคอยช่วย คังพดอยู่ณที่ปรกวัดเทพเทัญ้า แดทพจน์ยังมีท
 จะคังค้ายมัน พอแมงตะแมงของนายกองทัพนำพม่าแดเห็น ก็ขับ
 พดทหารข้ามแม่น้ำโพธิ์ดำมคั้น มาคักกองทัพจีนแตกพ่ายตงนำหนชนบ
 ทหารมาพม่าเห็นได้ที ก็ขับมาข้ามน้ำได้คึดตามยังมีบนพดงมาแด
 พุงหอกซัดค้องพดทพจน์ตายในน้ำในบกเปอนันมาก ได้มาถึงทพหมื่น
 ทิพเดชา ๆ เห็นทพจีนแตกก็มีได้เข้าช่วยอุดหนุน พดอยแตกข้ามน้ำหนี
 มาค้วย เดี่ยไพร่พดไทยจีนตายเปอนันมาก พม่าก็ยกกองทัพตาม
 เข้ามาคังค้ายณพเนียด แดวัดพระเจดีย์แดง วัดสามพิหาร ให้
 ทำบ้นไดไว้เปอนันมาก สำหรับจะพาดกำแพงบ้นปล้นเอาเมือง ขณะนั้น
 แดบรรดาเรือราชวรถูกค้ำเหนือไตทงปวง ก็ถอยตงไปจอดคับคังกันอยู่
 ณท้ายคู้ แดเรือพระที่นั่งกิงไชยศรีกราบ แดเรือตงกันเรือคี่คี่คี่คี่คี่
 ทงหลายใหญ่่น้อย กับทงกำบั้นแดเรือรบ ก็โปรดให้ถอยตงไปจอดไว้
 ที่ท้ายคู้ทงดิน.

๑ ครันถึงณวันแรมแปดค่ำเดือนห้ามีโรงโทศก คักราช ๑๑๒๒ ปี
 พดพม่าประมาณสองพัน ยกไปคัที่ท้ายคู้ทงสองฟาก บรรดาครอบ
 ครวชยหญิงซึ่งอยบกันนั้น พม่าจับผูกมัดฆ่าพันตายเปนกอง ๆ ที่
 อยเรือแอดกกันทงแม่น่าน พม่าตงในเรือได้ฆ่าพันตัมตายเปอนันมาก
 แดเวากำบั้นแดเรือหลวงใหญ่่น้อยทงปวงเดี่ยสิ้น อาศ์พดอยเค็มทง
 แม่น้ำจนน้ำกินไม่ได้ ที่จับได้เปนไปก็มาก.

๑ ครันณวันแรมสิบคี่ค่ำเดือนห้า พม่าเอาบ้นใหญ่มาคังณวัดราช
 พฤกษ์ แดวัดกระษัตราวาส ยิงเข้ามาในพระนคร ถูกเย่าเรือ

แต่คนเจ็บป่วยล้มตาย จึงล้มเด็จพระอนุชาธิราช เสด็จทรงช้างต้น
 พลายแสนพดพ่ายไปเยี่ยมพระนคร ทอดพระเนตรตรวจไปทุก ๆ นาทีกี่
 ครึ่งกำชับเจ้านาทที่ทงปวงให้ระวังรักษาจงงวดขันอย่าประมาท แล้ว
 ดำรัสสั่งให้เจ้านาทที่ตรงวัดสวนหวดวงศ์พลัดพรรค แต่บ้อมท่ายกบบ้อม
 มหาไชย ให้รตมยิงปืนใหญ่เอาพม่าณฝั่งปากข้างโน้น ครั้นเพลา
 เย็นพม่าเด็กข้ามปากไปข้างวัดภูเขาทอง ครั้นณวันขึ้นค่ำหนึ่งเดือนหก
 เพลาเช้า พม่าเอาปืนใหญ่เข้ามาตั้งณวัดพระเมรุราชิการามแต่วัดท่าช้าง
 จังกายิงรตมเอาพระราชวัง แต่พระที่นั่งสุริยามรินทร์ทั้งกลางวันกลางคืน
 ต้องยอดปราสาททำตายตง.

๑ ครั้นณวันขึ้นสองค่ำเดือนหกมีมโหรี โทศก กองทัพพม่าเด็กกดับ
 ไปทางเหนือตามแนวแม่น้ำใหญ่ แต่ได้ข่าวว่าพระเจ้าอโศกพรามัญมั่งตอง
 มาให้จับปืนใหญ่ยิงปราสาท ปืนแตกต้องพระกายกดับไปค่ายบางกุ่ม
 ประชวรหนัก จึงเร่งเด็กทัพกลับไปโดยเร็ว ให้แมงตะแมงช่อง คุม
 พดหมื่นหนึ่งอยู่รังหลัง แต่ทัพหลวงนั้นยกรีบไปถึงตำบลเมาระกโลก
 นอกด่านเมืองตากเป็นระหว่างแดนต่อแดน พระเจ้าอโศกพรามัญมั่งตอง
 ก็ดับสูญทิวงคตในที่นั้น แต่ได้เสวยราชสมบัติอยู่แปดปี.

๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ ได้ทรงทราบ
 ว่ากองทัพพม่าเข้าศึกยกไปแล้ว จึงมีพระราชดำรัสสั่งให้พระยายมราช
 พระยาศรีสุริยราชเดโช ยกกองทัพไปติดตามทัพพม่า แต่ยกไปถึงด่าน
 เมืองตาก ตามไม่ทันแล้วก็กลับมายังพระมหานคร.

๑ ฝ่ายมั่งระราชบุตร ก็เชิญพระศพไปถึงด่านแม่ตำเมา จึงหยุด
 ทัพอยู่สามวัน กระทำกรณถวายพระเพลิงในที่นั้นเสร็จแล้ว ก็เก็บ

พระอัฐิเชิญไปยังเมืองรัตนสิงค แดเมงตะเมงช่องซึ่งเปนกองวังตั้ง
 หน แจ้งว่าพระเจ้าอดองพราญทวงคตแล้ว ก็มีใจกำเริบคิดการขบถ
 รับเดินทัพไปโดยด่วน ถึงเมืองอังวะแล้วก็ให้กวาดผู้คนเสียบียงอาหาร
 เข้าไว้ในเมือง จัดแจงการรักษามืองตั้งมั่นอยู่ มิได้ไปเฝ้ามังตอก
 มังระณเมืองรัตนสิงคหน.

๑ ฝ่ายมังตอกซึ่งอยู่รักษาเมืองทราบอังกิดการไปว่า พระราชบิดา
 ทวงคต พวกรามัญกตบเปนขบถ จึงให้จับมอญฆ่าเสียเปนนหมาก
 พวกมอญหน้กระจัดพิศพรายไปทุกตำบล พอมังระราชอนุชาไปถึงเมือง
 จึงทูลว่ามอญหาได้เปนขบถไม่ บัดนี้เมงตะเมงช่องซึ่งให้เปนกองวัง
 หตั้งหนคตขบถ ยกรับมาชิงเอาเมืองอังวะก่อน เข้าตั้งมั่นแขงเมือง
 อยู่ มังตอกได้ทราบก็ตกพระไทย ด้วยเมงตะเมงช่องคนหนมฝีมือ
 เข้มแขงนัก จะหาผู้ใดไปต่อรบจับเอาตัวนั้นยาก จึงให้ โหรพิจารณา
 หาคนซึ่งจะปราบเมงตะเมงช่องเอาไชยชำนะได้ โหรทูลทำนายว่าอัน
 คนชาติพม่า ซึ่งจะให้ไปรบเมงตะเมงช่องนั้นเห็นไม่ได้ ไชยชำนะเปน
 แท้ ถ้าได้คนชาติรามัญมีรูปร่างวรรณดีฐานดั่งนั้นๆ ไปรบ จึง
 จะมีไชยแก่เมงตะเมงช่อง มังตอกมังระจึงให้เที่ยวหารามัญที่รูปร่าง
 ต้องตามคำโหรทำนาย ได้รามัญคนหนึ่งชื่อหยั่งมิ หตบหน้ไปเร้น
 ซ่อนอยู่ในเรือนพม่าแห่งหนึ่ง รูปร่างคองดกชนเหมือนคำโหรทำนาย
 พวกข้าหลวงพม่าเจรจาเต้าโตมิให้หายกลัวแล้วก็พาตัวมาถวาย มังตอก
 มังระจึงตรัสปตอบโยนเอาใจหยั่งมิว่า เราไม่ฆ่าท่านดอก ท่านอย่า
 กลัวเราเลย จงรับอาสาเราไปรบเมงตะเมงช่องจับเอาตัวให้ได้ หยั่งมิ
 มีความยินดีจึงกราบทูลว่า ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานชีวิต

ข้าพระพุทธเจ้าแล้ว จะขอรับอาสาไปรบจับเอาตัวแมงตะแมงของมา
ถวายให้จงได้ แต่จะขอประคบยาคงกระพันอยู่สักเจ็ดวัน กับ
ขอพระราชทานทหารรามัญที่เข้มแข็งสักสามร้อยคน แล้วจะยกไปตี
เมืองอังวะ แต่มังตอกมังระ ก็โปรดให้ยังมีประคบไฮด์ถ แต่
เกณฑ์ทหารรามัญให้สามร้อยคน แล้วให้เกณฑ์กองทัพตมพม่าพันยก
ไปตีเมืองอังวะก่อน ตั้งค่ายสามค่ายใกล้เมืองทางห้าสิบเส้น.

๑ ฝ่ายแมงตะแมงของ แจ้งว่ากองทัพเมืองรัตนสิงคยมา ก็
ยกพลทหารดีพันออกจากเมือง เข้าตีค่ายทั้งสามค่ายนั้นแตกพ่ายหนีแต่ใน
เพลาเดียว ด้วยยกตั้งเข้าเมือง ฝ่ายกองทัพซึ่งแตกไปนั้นดำทัพมา
ถึงกลางทาง ประชุมพร้อมกันแล้วจึงหยุดตั้งค่ายอยู่สามค่าย แล้ว
บอกหนังสือไปกราบทูลให้ทราบ มังตอกก็เกณฑ์คนเดิมไปอีกสองพัน
บรรจบกับทัพก่อนเป็นห้าพันด้วยกัน ให้ยกไปตีเมืองอังวะอีกเป็นสอง
ครั้ง ก็แตกพ่ายมา แล้วเกณฑ์พลอีกสองพันไปเพิ่มเติมบรรจบเป็น
เจ็ดพันให้ยกไปรบอีก ก็แตกฉานพ่ายมาทั้งสามครั้ง แต่แมงตะแมงของ
ฆ่าพลพม่ารามัญล้มตายเสียเป็นอันมาก.

๑ ขณะนั้นยังมีประคบไฮด์ถพอครบเจ็ดวันก็ดำเรือ จึงจัดแจง
การซึ่งจะยกไป ให้เขายานันได้ในกระบอกบ้างน้ำเต้าบ้าง เมื่อจะ
ออกรบนั้นให้คนกินหนักตั้งหนึ่ง ให้ม้ากินหนักสองตั้ง ให้ช้าง
กินหนักบาทหนึ่ง อยู่คงกระพันชาติ ถูกอาวุธหอกดาบแต่ป็นยิงฟัน
แทงไม่เข้า.

๑ ครั้นได้ศุภฤกษ์ ยังมีก็กราบถวายบังคมดาพาททหารรามัญ
สามร้อย สรรพด้วยสรรพอาวุธยกไป มังระจึงให้เกณฑ์ทัพพม่าพัน

หนึ่ง ช่างยัดบ มาดัดบ พร้อมด้วยเครื่องดรรพยทชยกหนุไปอีก
 ทพหนึ่ง ครนไปถึงเมืองอองวะ หยั่งมัจงให้กองทัพชงยกมาครงก่อน
 แดทพชงตามมานน ตงค้ายอยเบองหลัง แดกองหยิงมนยกเข้าไป
 ่น่า ตงค้ายโกดเมืองทางห้าเด้น ฝ่ายแมงตะแมงชองแจ้งว่ากองทัพ
 ยกมาอีก ก็ชนชางยกพดทหารเปอนันมากออกจากเมือง ชับพดเข้า
 ค้ค้ายหยิงมี ๆ ก็แจกยาให้พดทหารกินทุกคน แดก็ยกออกจากค้าย
 เชาคทัพแมงตะแมงชองกตางแปดง แดค้วหยิงมนถอบดองมอวง
 ออกน้า ได้พนรพดแมงตะแมงชองด้มค้ายกตาดเกิดอนไป แมงตะ
 แมงชองเห็นคังนนี้ ก็ได้ชางเข้าแทงหยิงมี ๆ ก็พนงวงชางนชาด ชาง
 ก็ร้องดัดด้นไป แมงตะแมงชองคตงจากคอบ หยิงมีจะเข้าพน
 แมงตะแมงชอง พดทหารกตุ่มรุมเข้าชวยบ้องกันพานหน้าเข้าเมืองได้
 ทพหยิงมีได้คิตตามไป ไม่ได้ค้วแมงตะแมงชองก็กดับมาค้าย ตังค้
 นนมาแมงตะแมงชองกต้วหยิงมนก็ มิได้ยกออกรบนอกเมืองอีก ให้
 พดทหารชนรชานาที่เชงเทบบ้องกันเมืองเปนด้ามารถ หยิงมีก็ให้พด
 ทหารเข้าค้ค้ายประชิดโกดกำแพงเมือง แดให้ชุดอุโมงค้รุงรากกำแพง
 เข้าไป แดกองทัพพม่าทงนถกถ้วแมงตะแมงชอง ค้ค้ายดอมอย
 แต่ห่าง ๆ ไม่อาจเข้าค้ประชิดโกดเมืองได้ แต่ดอมเมืองอยถึงเจด
 เคือน แดกองหยิงมีชุดอุโมงค้ทงุเข้าไปในเมืองได้ ก็ชนได้ฆ่าพน
 ชาวเมืองด้มค้ายเปอนันมากแล้วเข้าไปไพพระราชวง์ แดแมงตะแมงชอง
 ดูรบเห็นเห็ดอกำดงกทงเมืองเดี่ย พาพดทหารหนีออกจากเมือง หยิงมี
 ยกคิตตามไปทันได้สู้รบกันเปนด้ามารถ แมงตะแมงชองถูกบ้นที่เข้า
 เข้าหักด้มถง หยิงมีจับค้วได้เอาได้ในกรงให้ห้ามมายังค้าย แด

บอกหนังสือไปให้กราบทูลมิ่งดอกมิ่งระ ๆ คือพระไทรย่นัก แต่เกรงฝีมือ
 แมงตะแมงช่องอยู่ จึงสั่งให้ทูลแขนทั้งดองเดี่ยวให้หักแล้วจึงส่งตัวไปถวาย
 แดงกองทัพทั้งนั้นก็นำเอาตัวแมงตะแมงช่องเข้าไปทูลกรง ถึงเมืองรัตน
 ดิงค มิ่งดอกมิ่งระก็ให้เอาตัวแมงตะแมงช่องไปฝากประหารชีวิต
 เดี่ยว แล้วปูนบำเหน็จยังมี ตั้งให้เป็นมิ่งมหานันทมิตรขุนนางผู้ใหญ่
 ฝ่ายข้างทหาร พระราชทานเงินทองแต่เครื่องยศ กับทั้งบ่าวไพร่
 แดงเคหาฐานบ้านเรือน โดยสมควรแก่ความชอบ ครั้นการศึกเสร็จแล้ว
 ในปี่มโรงโทศกนั้น เสนาบดีทั้งปวงก็ประชุมพร้อมกัน อัญเชิญ
 มิ่งดอกราชบุตรผู้ใหญ่ ขึ้นเสวยราชสมบัติณเมืองรัตนดิงค เป็นเจ้า
 แผ่นดินในภูกามประเทศสืบพระวงศ์ต่อไป จึงตั้งมิ่งระราชอนุชาเป็น
 เองยิแมงมหาอุปราช ตั้งมิ่งไปอนุชาที่ส่งผู้ครองเมืองอะเมียง ซึ่ง
 เรียกว่าอะเมียงตะแคงนั้น เป็นอะนาวิงค้อพระราชวงศ์ผู้ใหญ่ แล้ว
 ชูบเลี้ยงขุนนางท้าวหัวทหาร ตั้งในตำแหน่งถานาคักคิดตามมีความชอบ
 มากแต่น้อย.

๑ ครั้นถึงปี่มเส่งศรีศก สโตระมหาตรีโยจนาผู้เป็นอาว เจ้าเมือง
 คองอู ถัดค้อว่าเป็นผู้ใหญ่ มิได้มาอ่อนน้อมยอมเป็นเมืองขึ้น พระเจ้า
 มิ่งดอกกับมิ่งระมหาอุปราช จึงยกทัพหลวงไปตีเมืองคองอู จับได้
 ค้อสโตระมหาตรีโยจนา มิได้ประหารชีวิต ด้วยคิดว่าเป็นอาว
 นำมาเลี้ยงไว้ณเมืองรัตนดิงค ในปี่นั้นให้เสนาบดีหุ้มไปเกลี้ยกล่อมตะ
 บินซึ่งหนีไปนั้น ได้ความมาเลี้ยงไว้.

๑ ฝ่ายข้างกรุงเทพมหานครนั้น ขณะเมื่อทัพพม่าเด็กไปแล้ว มีพระ
 ราชดำริให้ข้าหลวงออกไปค้นค้ายหลวงพม่าตำบลบางกุ่ม ชุก

ได้ขึ้นใหญ่กระสุนตามนิ้วดีดดีดกระบอกลงไว้ณค้ำย ให้ชนเข้ามา
ในพระนคร แต่สมเด็จพระราชาเดโชขึ้นเข้าพระเชษฐาอยู่เนื่อง ๆ
ตำรงค์ให้พระองค์เจ้าแมงเม่าซึ่งทรงผนวชเป็นช้อย่นตามผนวชออก นำมา
ถวายเป็นพระอรรคมเหษีพระเชษฐาธิราช.

๑ อยู่มาวันหนึ่งเพตาทองคืน มีพระราชโองการให้หาพระอนุชา
ธิราชเข้าไปเฝ้าถึงที่ข้างใน ครั้นเดโชเข้าไป ทอดพระเนตรเห็นพระเจ้า
พี่ทอดพระแสงดาบพาดพระเพตาทอง ก็เข้าพระทัยว่าทรงรังเกียจจะ
ทำร้าย มิให้อยู่ในพระราชวัง จึงเสด็จกลับออกมาณที่ข้างหน้า ครั้นถึง
ณเดือนแปดข้างขึ้นจึงเสด็จลงเรือพระที่นั่งออกไปณวัดโพธิ์ทอง คำหยาด
ทรงพระผนวชแล้วเสด็จกลับเข้ามาอยู่ณวัดประดู่ตั้งแต่ก่อน.

๑ ในปีมโรงโทศกนั้น มีพระราชดำรัสตั้งกรมหมื่นพิทักษ์ภูเบศ
ให้เป็นแม่การ รือเครื่องบนพระที่นั่งสุริยามรินทร์ ซึ่งพม่ายังชำระ
นั้นตั้งทำใหม่ แดการปราสาทนั้นสืบเดือนจึงดำเร็จ.

๑ อนึ่งแต่ครั้งเมอมงดองยกมาต่อเมืองหงสาวดีได้นั้น รามัญเมือง
เมาะคมะพาดครอบครวอพยพประมาณพันเศษ หันเข้ามาอยู่ณเมืองทวาย
เมืองทวายบอกเข้ามาแต่ครั้งแผ่นดินสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ทรง
พระกรุณาโปรดให้ข้าหลวงออกไปรับเข้ามาณกรุงเทพมหานคร ครั้น
ถึงเดือนอ้ายในปีมโรงโทศกนั้น พวกรามัญพากันหนีไปทางตระ
วันออก ไปประชุมกันอยู่ณเขานางบวช คิฉบถชนยกเข้าตีเมือง
นครนายก กรมการบอกหนึ่งชื่อเข้ามาสมุหนายกกราบบังคมทูล จึง
ตำรงค์ให้พระยาดีหราชเดโชเป็นแม่ทัพถือพลสองพัน ยกออกไปจับ
มอญชนบดไว้รบกัน ฝ่ายรามัญไม่มีอาวุธ เดโชแต่ไม่สู้แก่ถ้อยต่าง

อาวุธ ได้กว้างเอากองทัพพระยาดีหราชเดโชแตกพ่ายเข้ามา จึง
โปรดให้พระยายมราชเป็นแม่ทัพถือพลสองพัน พระยาเพชรบุรีเป็น
ทัพหน้า ถือพลพันหนึ่งยกออกไปรบรามัญอีก พวกกองทัพศรีรามัญแตก
รามัญพ่ายหนีไปทางเมืองห่อหมกคักคิ พระยายมราชพระยาเพชรบุรีก็เด็ก
ทัพกลับมายังพระนคร.

๑ ตศักราช ๑๑๒๓ ปีมเสงศรัศก ถึงณเดือนแปด ให้นำเหนือหาดก
ตงมาแดงเหมือนหน้าดินแดง อยู่สามวันก็หายเป็นปรกติ.

๑ ครั้นถึงปีมเมยจัตวาศกศักราช ๑๑๒๔ ปี ฝ่ายข้างญกคามประเทศ
พระเจ้ามังดอกลงให้เกณฑ์กองทัพ ให้ตั้งจำแห่งของถือพลห้าพันเป็น
ทัพหน้า ให้มังมหานรทากับอาปะระกามนี้ ถือพลห้าพันเป็นทัพหนุน
ยกไปตีเมืองเชียงใหม่.

๑ ฝ่ายเจ้าเมืองตำพูนไชยกตั้งกองทัพมา จึงพาครอบครัวอพยพ
หนีมาพึ่งพระบรมโพธิ์สมภารณกรุงเทพมหานครศรีอยุธยา ทางด่าน
เมืองพิไชย กรมการเมืองพิไชยออกตงมา สมนุหนายกกราบบังคมทูล
จึงทรงพระกรุณาโปรดให้ข้าหลวงขึ้นไปรับพวกครัวดาวเมืองตำพูนไชย
นั้นตงมายังพระนคร โปรดให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ตำบลบางต่าง.

๑ ฝ่ายพระยาจันทเจ้าเมืองเชียงใหม่ จึงให้มศุภอักษรตงมาขอ
พึ่งพระบรมโพธิ์สมภาร จะขอกองทัพขึ้นไปช่วยป้องกันพม่าข้าศึก
สมุหนายกกราบบังคมทูล จึงทรงพระกรุณาดำรัสสั่งให้เกณฑ์กองทัพ
หัวเมืองฝ่ายเหนือเป็นคนห้าพัน โปรดให้เจ้าพระยาสุรสีห์เจ้าเมือง
พระพิศณุโลกเป็นแม่ทัพ ยกไปถึงตำบลบ้านรแหง ได้ข่าวว่าเมือง

เชียงใหม่เสียแก่พม่าแล้ว ก็บอกตงมาให้กราบบังคมทูลให้ทราบ จึงโปรดให้ส่งมุนายกมัคราชนไปให้หากองทัพกลับ.

๑ ฝ่ายกองทัพพม่ายกมาตีเมืองเชียงใหม่ คงล้อมเมืองอยู่ได้เดือนห้าเดือนจึงเข้าหักเอาเมืองได้ จับได้ตัวพระยาจันทเจ้าเมืองแก้ว มังมหานรธาแม่ทัพ ให้อาปะระกามนีอยู่รักษาเมืองเชียงใหม่กับไพร่พลพอสมควรแล้วก็เลิกทัพกลับไปเมืองรัตนสิงค คุณเอาตัวเจ้าเมืองเชียงใหม่ไปถวายพระเจ้ามังตอกมังระ พระเจ้ามังตอกมังระให้เลี้ยงไว้.

๑ ฝ่ายกำปั่นข้าหลวงนครกรุงเทพมหานครซึ่งออกไปตั้งกาทวี่ป่นนี้ ครั้นถึงก็นำพระสงฆ์แต่เจ้ากรมหมื่นเทพพิพิธขึ้นไปณเมืองสังขัตนคร เข้าเฝ้าพระเจ้าดังกา ๆ ได้ทราบว่าเปนขัตติยวงศ์ในสยามประเทศก็ต้อนรับโปรดเลี้ยงค้อยู่เปนสุข แต่เมื่อพระอุปาทิ พระอริยมุนี พระสงฆ์ออกไปครั้งก่อนนั้น พระเจ้าดังกาให้อยู่ในวัดบุบผาราม ได้บวชกุฎบุตรชาวสิงหพนิกษุถึงเจ็ดร้อยเศษ ตามเนรพนันเศษ พระสงฆ์ซึ่งออกไปครั้งหลังนี้ได้บวชชาวสิงหพนิกษุอีกสามร้อย ตามเนรพนันมาก อยู่ได้ปีเศษพระอริยมุนีซึ่งไปครั้งก่อนกับพระวิสุทธาจารย์ พระวรญาณมุนี ก็ถวายพระพรตาพระเจ้าดังกากลับมากับข้าหลวงแต่พระอุปาทินนมได้มา แต่พระสงฆ์อันดบนั้นอยู่บ้างกลับมาม้าง มาถึงพระนครศรีอยุธยาแต่ในปีมโรงโทศก เข้าถวายพระพรพระเจ้าแผ่นดินด้วยเหตุซึ่งออกไปตั้งพระพุทธรูปสำเนาในตั้งกาทวี่ป่นนี้.

๑ ฝ่ายเจ้ากรมหมื่นเทพพิพิธอยู่ในเกาะดังกา ชุนนางแตราษฎรนิยมยินดีนับถือมาก ด้วยรู้ว่าเป็นพระภาคิกราชพระเจ้ากรุงศรีอยุธยา

ชวนกันเข้าใจว่าทรงพระศรัทธาอุสาห์ออกมาชมพระพุทธ ด่าสนาถึง ดังกา
ทวี่ป ไม่แจ้งว่าต้องบัพพานิยกรรม จึงคิดการเป็นขบถจะจับพระ
เจ้าตั้งกาลอดเดี่ยวจากเสวตธรณคร แต่จะยกกรมหมื่นเทพพิพิธขึ้นครอง
ราชสมบัติในเมืองถึงฉันทนคร มีผู้นำรหัสเหตุนี้ไปกราบทูลพระเจ้า
ดังกา ๆ จึงสั่งให้ข้าหลวงไปจับขุนนางเหล่าร้าย กับทงกรมหมื่น
เทพพิพิธ ๆ รู้พระองค์ก่อนจึงหนีออกจากเกาะดังกา ลงโดยด่าน
ตลับแขกมาขึ้นอาไศรยอยู่เมืองเทศ ขณะนั้นภรรยาออกไปว่ากรุง
เทพมหานครเสียแก่พม่าแล้ว กรมหมื่นเทพพิพิธได้ทราบเหตุ จึงลง
โดยด่านกำปั่นแขกถูกค้าเมืองเทศเข้ามาณเมืองมฤค กรมการบอก
เข้ามา โภษาธิบตีกราบบังคมทูล จึงมีพระราชโองการสั่งให้ มีตรา
คอบออกไปให้รับเข้ามาไว้ณเมืองคณาจารย์ แล้วโปรดให้แต่งข้าหลวง
ออกไปกำกับอยู่ด้วย.

๑ ตุศักราช ๑๑๒๕ ปีมแมเบญจศก ฝ่ายภูกามประเทศพระเจ้า
มังตอกนั้นทิวงคต อยู่ในราชสมบัติได้สามปีเศษ เสด็จมาตั้งประชุม
เชิญมังระมหาอุปราชอนุชาขึ้นเสวยราชสมบัติ เป็นเจ้าแผ่นดินในภูกาม
ประเทศสืบพระวงศ์ต่อไป พระเจ้ามังระจึงสั่งเสนาบดีให้ลงมาคกแต่ง
กรุงรัตนบุรีอังวะ แล้วเสด็จจากเมืองรัตนคตลงมาอยู่ณกรุงอังวะ
ตามโบราณราชกระษัตริย์สืบต่อมา.

๑ ในปี่นั้นตละบั้นเป็นขบถ พระเจ้ามังระให้ประหารชีวิตเสีย
แล้วให้เกณฑ์กองทัพตลกรรจ์สามหมื่น พร้อมด้วยช้างม้าเครื่อง
สรรพศาสตราวุธ ให้อแซห์หุ่่นักเป็นนายกองทัพหน้า ดิงจาไม่เป็น
ยุกรมัตริ แอกกระบัตหุ่่นเป็นเกี้ยกกาย จิกสันไม้เป็นทัพหลัง

พระเจ้าอองวะมั่งระเปน โบชุกแม่ทัพหลวง ยกไปตีเมืองมณบุรีคือเมือง
กระแซฝ่ายทิศตะวันตก ใ้รับกับกระแซประมาณสามสี่เดือน ต้หัว
เมืองรายทางพากันตั้งหน้าจัดข้างตะวันออกได้เป็นหลายเมือง แต่
เมืองหลวงตั้งอยู่ฝั่งปากข้างตะวันตกกั้นยังไม่ได้ พอคิดได้บ่ยัง
จึงให้กวาดครอบครว้อพยพกระแซหัวเมือง ท้งหลายซึ่งคิดินนเปนนมาก
เด็กทัพหลวงกลับมาเมืองอองวะ.

๑ ฝ่ายเมืองทวายคร้งเมื่อพระเจ้ามั่งดองยกทัพมาตีได้แต่ก่อนนั้น ตั้ง
ขุนนางพม่าไว้เป็นเจ้าเมืองกรมการกับทั้งไพร่พลอยู่รักษาเมือง แดขุน
นางทวายคนหนึ่งชื่อหุยตองจา ได้แจ้งข่าวว่าเมืองอองวะผลัดแผ่นดิน
ดินใหม่ ก็ช้ของส่งพวกทวายชาวเมืองเข้าด้วยเปนนมาก ยกเข้า
ปล้นเอาเมืองได้ ได้ฆ่าฟันพม่าเจ้าเมืองกรมการแต่ไพร่พลซึ่งมารักษา
อยู่นั้นตายสิ้น ก็ได้ครองเมืองทวาย จึงตั้งหนังสือบอกแด่ต่าง
คอกไม้ทองเงินเครื่องราชบรรณาการ ให้ขุนนางทวายนำเข้ามาทูล
เกล้า ๆ ถวายณกรุงเทพฯ ๆ ขอขึ้นเป็นข้าขอบขัณฑสีมาตั้งไปเหมือน
อย่างแต่ก่อน.

๑ ตุลาคม ๓๑๒๒ ปีวอกจศก ถึงณเดือนแปด ฟ้าเห็นอุทกากลาง
มาอีก แดงเหมือนหน้าดินแดงจาง อยู่สองวันก็หายเปนปรกติ.

๑ ครั้นถึงณเดือนอ้าย ส้มเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราช
ดำเนินขึ้นไปนมัสการพระฉายณเขาบ่อแก้ว แรมอยู่สองแควแล้วเสด็จ
กลับลงมา ขึ้นไปนมัสการพระพุทธบาท กระทำพุทธสมโภชเวียน
พระเทียนครบเจ็ดวัน แล้วเสด็จกลับยังพระมหานคร จึงดำรัสตั้ง
พระวิสุทธิโยธามาตย์ ให้ฟื้นฟูเชือกน้ำนั้นแต่ทำรอกไว้ให้มาก สำหรับ

เมื่อมีการสงครามมาจะเอาไม่ชนะ ขนคิงชาหยิงบนเชิงเทียน แล้วจะเอาออก
คิดเอาเป็นกระสุนตามนิ้วนิ้วชักขึ้นไปให้สูง แล้วจะดำมชนวนยิงให้
ออกไปได้ไกล อย่าให้ข้าศึกเข้ามาใกล้ได้.

๑ ในปีออกฉกฉนั้น ฝ่ายภูกามประเทศ พระเจ้าอังวะมังระ
ให้เกณฑ์กองทัพพลธรรมาคร่าเครื่องสองหมื่นห้าพัน สรรพด้วยช้างม้า
เครื่องสรรพศาสตราวุธให้พร้อมไว้ คิดจะยกมาตีพระนครศรีอยุธยา
อีก พอมันหนึ่งคือเมืองเมาระตะบอกรู้ไปว่าชาวเมืองทวายคิดขบถ
ฆ่าเจ้าเมืองกรมการแต่ไพร่พลซึ่งตั้งไปรักษาเมืองอยู่นั้นเสียสิ้น พระเจ้า
อังวะจึงให้จัดทัพเป็นสองทัพ ให้มังมหานรธาเป็นโบชุกแม่ทัพใหญ่
เมฆราโบเป็นทัพหน้า คิงจาแมงซ่องเป็นยุกรบตรี เสด็จหัวนเป็น
เกียกกาย ปกกันหัวนเป็นทัพหลัง ถือพลหมื่นห้าพัน ให้ยกมา
ทางใต้ทัพหนึ่งไปตีเมืองทวาย ได้แล้วจึงให้ยกเข้าไปตีกรุงเทพมหานคร
อีกทัพหนึ่งให้เนเมียวมหาเสนาบดีเป็นแม่ทัพ ฌับกุงโบเป็นทัพหน้า
แนกวนจอบเป็นยุกรบตรี เมียนหัวนเป็นเกียกกาย อุดมสังห
จวจัวเจ้าเมืองปรอนเป็นทัพหลัง ถือพลหมื่น ให้ยกมาทาง
เหนือทัพหนึ่ง ให้บรรจบกับมังมหานรธาแม่ทัพใหญ่ ไปตีกรุงเทพ
มหานครทั้งสองทัพ.

๑ ครั้นถึงวันได้ศักราช จึงนายทัพนายกองทั้งสองทัพ ก็ทูตดา
พระเจ้าอังวะแล้ว ยกกองทัพแยกกันมาทั้งสองทาง.

๑ ฝ่ายมังมหานรธาแม่ทัพใหญ่ซึ่งยกมาทางใตนั้น จึงให้เมฆรา
โบ ๑ คิงจาแมงซ่อง ๑ เสด็จหัวน ๑ คุมพลห้าพันยกถ่วงมา
ตีเมืองทวายก่อน แต่ตัวมังมหานรธากับปกกันหัวนซึ่งถือพลหมื่นหนึ่งนั้น

ยกตามมาภายหลัง นายทัพทั้งสามซึ่งเป็กองนำยกเข้าตีเมืองทวาย
แต่หุยกองจาเจ้าเมืองยกพดทหารออกต่อสู้พม่ามิได้ ก็แตกพ่าย
ทั้งเมืองเสีย พม่าตั้งพรรคพวกครอบครัวของตัวหนึ่งตั้งมาเมืองตนา
วศรี กรมการเมืองตนาวศรีจึงบอกขอราชการศึกเข้ามายังกรุงเทพฯ
นครในเดือนหกบ็วออกฉก ว่ากองทัพพม่ายกมาตีเมืองทวายเสียแล้ว
จะยกมาตีเมืองมฤตเมืองตนาวศรี โภษาธิบดีจึงกราบบังคมทูลตาม
หนังสือบอกขอราชการนั้น.

๑ ฝ่ายมังมหานรธาแม่ทัพยกตมมาถึงเมืองทวาย จึงให้กองนำยก
ไปตีเมืองมฤต เมืองตนาวศรีแตกทั้งต้องเมือง หุยกองจาเจ้าเมือง
ทวายหนึ่งตั้งไปทางเมืองกระเข้าเมืองชุมพร ทัพพม่าตามตงไปเผาเมือง
ชุมพรเสีย แล้วยกมาตีเมืองปทิว เมืองกุย เมืองปราณ แยก
ทั้งสามเมืองแล้วกลับไปเมืองทวาย.

๑ ฝ่ายหุยกองจากับกรมหมื่นเทพพิพิธ ก็หนีเข้ามาณเมืองเพชรบุรี
สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวได้ทรงทราบ ว่า เลี้ยหัวเมืองแก่ข้าศึกเป็นหลาย
เมือง จึงโปรดให้ตั้งหุยกองจาไปอยู่ณเมืองชดบุรี ให้ตั้งกรมหมื่น
เทพพิพิธไปอยู่ณเมืองจันทบูร แล้วยกทัพให้เกณฑ์กองทัพสามพัน
โปรดให้พระพิเรนทรเทพเป็นแม่ทัพ ยกออกไปตั้งรับข้าศึกอยู่ณเมือง
กาญจนบุรี.

๑ ครั้นถึงเดือนเจ็ด มังมหานรธาให้กองนำสามนายพดห้าพันยก
กองทัพเข้ามาเมืองกาญจนบุรี เข้าตีทัพพระพิเรนทรเทพแตกพ่ายมา
ทัพพม่ายกตามเข้ามาตั้งค่ายอยู่ตำบลบ้านตูกแก ขณะนั้นเรือตูกค้ำมา
จอดค้ำกันอยู่ที่นั่นเป็นอันมาก พม่าตั้งได้ฆ่าฟันตายในน้ำแถบหนกแด

จับเปนไปได้ก็มาก แล้วพม่ายกไปตั้งค่ายอยู่ณคอกกระออมแดงวัง
หนองขาว ให้ต่อเรือรบเรือไต่อยู่ทนน แล้วจัดทัพให้ยกแยกกัน
ไปตีเมืองราชบุรี เมืองเพชรบุรี มิได้มีผู้ใดต่อรบ ยกครอบครัว
หนีเข้าป่าไปสิ้น พม่าเที่ยวได้คนจับผู้คนครอบครัวได้บ้างแล้ว ยกกลับ
ไปยังค่ายซึ่งตั้งอยู่นั้น แตรกองทัพต่อเรือฟ้างขาวกองทัพทางเหนืออยู่จน
ถึงบิรกาธิบดีศก.

๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว จึงมีพระราชดำรัสตั้งเสนาบดี
ให้จัดแจงเกณฑ์กองทัพหัวเมืองปากใต้ทั้งปวง แต่ให้ทัพยกไปตั้ง
ค่ายรับข้าศึกอยู่ตำบลท่าหารไค้เมืองราชบุรี ให้ทัพเรือไปตั้งอยู่ตำบล
บางกุ้ง แต่ให้เกณฑ์ทัพหัวเมืองฝ่ายเหนือตะวันออกตะวันตกเข้ามา
ช่วยการสงครามป้องกันพระนคร ให้ทัพเมืองพระพิษณุโลกมาตั้งค่าย
อยู่ใกล้วัดภูเขาทอง ให้ทัพเมืองนครราชสีมาตั้งค่ายอยู่ใกล้วัดพระ
เจดีย์แดง แล้วให้พระยารัตนาธิเบศร์คุมกองทัพเมืองนครราชสีมายก
ลงมารักษาเมืองธนบุรี ให้พระยายมราชเกณฑ์กองทัพหัวเมืองอื่น
ยกลงมาตั้งรักษาเมืองนนทบุรี แต่ทัพหัวเมืองนอกกว่านั้นให้เกณฑ์
เข้าบรรจบกับพลชาวพระนคร ขึ้นประจำรักษาน้ำที่เชิงเทินกำแพงเมือง
โดยรอบ ฝรั่งด้วยปืนใหญ่น้อยเครื่องสรรพาวุธพร้อม แล้วให้
กวาดครอบครัวพลชาวเมืองแต่เลี้ยงอาหารเข้าไว้ในพระนคร.

๑ ขณะนั้นเจ้าพระยาพิษณุโลกให้พระยาพิศณุโลกกราบทูลพระกรุณา
ถวายบังคมตากดบชนไปปลดศัพมารดา จะขอพระราชทานให้หลวง
มหาดไทย หลวงโกษา หลวงเทพเสนา อยู่คุมกองทัพณวัด
ภูเขาทองแทนตัว ก็ทรงพระกรุณาโปรดให้กลับไปเมือง.

๑ ฝ่ายเนเมียวมหาเสนาบดีแม่ทัพทางเหนือ ถือบดหมันหนึ่งยกดง
มาทางเมืองเชียงใหม่ จึงให้ขับกองโบ แกวจนจอบโบ เมียนหุ่
ดำนายคุมพดห้าพันเปนกองหน้า ยกดงดงมาก่อนแต่ในเดือนดีบัวอก
นศก คิวเนเมียวแตอคุมตั้งหจจกับพดห้าพันน ค้างฤดูฝนอยู่
ณเมืองเชียงใหม่ แดกกองนำนยกดงมาถึงเมืองกำแพงเพชร ไม่มี
ใครสู้รบกตงค้ายมันอยู่ แต่ให้ถือเรือรบเรือดำเตยงกระเตรียมเดบียง
อาหารอยู่ทนน.

๑ จึงกรมการหัวเมืองฝ่ายเหนือบอกขอราชการคักดงมาอีกฉบับหนึ่ง
ว่าพม่ายกมาทางเหนืออีกทัพหนึ่ง สุ่มหมายกกราบบังคมทูล จึงมี
พระราชโองการตรัสสั่งให้มัตราชนไป ถึง เจ้าพระยาพิศณุโลกให้ยกไปคัก
ทัพพม่าข้าศึก.

๑ ครนถึงเดือนเจ็ดบั้งกาสะบศก จึงแกวจนจอบโบคุมพดพม่าพด
ดาวดองพัน ยกทัพเรือมาตั้งอยู่ณเมืองกำแพงเพชร มาตั้งค่ายอยู่
ณเมืองนครสวรรค์.

๑ ครนถึงเดือนสิบเอ็ด จึงเนเมียวมหาเสนาบดีแม่ทัพ ก็ยกพด
พม่าพดดาวห้าพันเคษจากเมืองเชียงใหม่มาทางด่านเมืองสวรรค์โลก คัก
บ้านใหญ่้อยตามระยะทางมาจนถึงเมืองสุโขไทย เข้าคักเมืองสุโขไทย
แตกแต่วเข้าตั้งทัพอยู่ในเมือง พระยาสุโขไทยแดพระยาสวรรค์โลก
พาครอบครัวพดเมืองหน้เข้าบ้ำ แต่จัดพดทหารยกเข้ามารบตงดอม
เมืองไว้.

๑ ฝ่ายเจ้าพระยาพิศณุโลกก็ยกกองทัพไปช่วยรบพม่าณเมืองสุโขไทย
ด้วย ขณะนั้นเจ้าฟ้าจาดเป็นบุตรพระองค์เจ้าดำ ซึ่งต้องดำเรื่อโทษ

ครั้งเจ้าพ่อไทยเจ้าฟ้าบรมเศวต พระมารดานนเจ้าฟ้าเทพ เป็น
พระราชธิดาสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงแผ่นดินทรงปลา แต่เป็นเจ้าฟ้า
เจ้าฟ้าหม่อมเจ้าฟ้าตั้งวาดซึ่งเป็นโทษครั้งกรมพระราชวังนั้น แต่เจ้าฟ้าจืด
ต้องโทษจำอยู่ในพระราชวัง หลวงโกษาตเมืองพระพิศณุโลกช่วย
คิดอ่านให้หนีออกจากโทษได้ รับไปณค่ายภูเขาทอง แล้วพากัน
หนีไปเมืองกับท่งบัวไพร่ในกองของตัว ครั้นได้ทรงทราบจึงดำรัสให้
ข้าหลวงเป็นหุดายนาย รับไปติดตามจับก็หาทันไม่ หนีไปได้ถึง
เมืองพระพิศณุโลก พอเจ้าพระยาพิศณุโลกไม่อยู่ ยกไปรบพม่า
ณเมืองสุโขทัย เจ้าฟ้าจืดก็เข้าเก็บบริวารทรัพย์สิ่งของทองเงินของ
เจ้าพระยาพิศณุโลกสิ้น แล้วจุดเพลิงเผาบ้านเรือนเสีย กวาดผู้คน
เข้าตั้งรักษาเมืองอยู่.

๑ ขณะนั้นจึงเชิญภรรยาเจ้าพระยาพิศณุโลก หนีลงเรือน้อยกับ
พรรคพวกบัวไพร่ขึ้นไปณเมืองสุโขทัย แจ้งความแก่เจ้าพระยา
พิศณุโลก ๆ ก็โกรธ จึงเด็กทัพลงมาชุมนุมพลอยู่ณที่ตั้งเมืองพิจิตร แล้ว
ยกขึ้นไปตั้งค่ายณท้ายเมืองพระพิศณุโลก ด้รบกับพวกเจ้าฟ้าจืดหุดาย
เพลา เจ้าฟ้าจืดจึงแตกหนีออกจากเมือง ตามไปจับได้ให้จำได้กรง
ตั้งเรือส่งลงมาณกรุง ๆ มาถึงท้ายทุ่งด้ากเหล็ก ผู้คุมรู้ว่าทัพพม่ามา
ตั้งอยู่ณเมืองนครสวรรค์ จึงคุมเจ้ากตบขันไป เจ้าพระยาพิศณุโลก
รู้ก็ให้ลงมาจับเจ้าฟ้าจืดขันไปถ่วงหน้าเตียนเมืองพระพิศณุโลก.

๑ ในขณะนั้นดาวเมืองตำพูนไชยซึ่งโปรดให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ณบางต่าง
กับดาวเก่าอยู่ณบ้านม่วงหวานนั้น พาครอบครัวอพยพหนีไปข้างตะวันตก
ออกทางดิน.

๑ ฝ่ายกองทัพหน้าพม่าข้างทางใต้ ซึ่งตั้งค่ายอยู่ณดอกระออมนั้น ถึงณเดือนสิบปีรกาธิบดีศก เมฆราโบจึงยกทัพเรือพัดพันเศษ ลงมาตั้งค่ายทัพไทยซึ่งตั้งอยู่ตำบลน้ำหรุ่นแตก แล้วยกกลงมาตั้งทัพเรือพวกไทยตำบลบางกุ่มก็แตกฉานพ่ายหนี จึงยกดวงเข้ามาถึงเมืองธนบุรี พระยารัตนาธิเบศร์มิได้สู้รบ หนีกลับขึ้นไปกรุงเทพมหานคร กองทัพเมืองนครราชสีมา ก็เลิกไปทางฟากตะวันออก ยกกลับไปยังเมืองสิ้น พม่าก็ไต่เมืองธนบุรี เข้าตั้งอยู่สามวัน แล้วยกทัพกลับไปณค่ายดอกระออมดังเก่า.

๑ ในขณะนั้นกำนันอังกฤษถูกคำดำหนึ่ง บรรทุกผ้าสุหรีดเข้ามาจำหน่ายณกรุงเทพมหานคร โภษาธิบดีให้ตามถามกำนันว่า ถ้าพม่าจะเข้ามารบเขาเมืองธนบุรีอีก นายกำนันจะอยู่ช่วยรบฤจะไปเสีย นายกำนันว่าจะอยู่ช่วยรบ แต่ขอให้ถ่ายมิดผ้าขนฝากไว้ให้กำนันแบกก่อน ครั้นถ่ายมิดผ้าขนฝากแล้ว ก็ถอยกำนันต้องลงมาทอดอยู่ณปากคลองบางกอกใหญ่.

๑ ครั้นเดือนยี่ เมฆราโบก็ยกทัพเรือเข้ามาเมืองธนบุรีอีก ไม่มีใครอยู่รักษาเมืองแต่สู้รบ พม่าเขาปืนใหญ่ชนตบหม้อมิวไชยรินทร์ ฟากตะวันตก ยิ่งโต้ตอบกับปืนกำนันจนเพตาค่า กำนันจึงถอนสมอลถอยขึ้นไปตามน้ำ ชนไปทอดอยู่เหนือเมืองนนทบุรี แดงกองทัพพระยายมราชซึ่งตั้งอยู่เมืองนนทนนกเด็กหนชนไปเสีย มิได้ตั้งอยู่ต่อรบพม่า พม่าเขาตั้งอยู่ณเมืองธนแล้ว จึงแบ่งทัพชนมาตั้งค่ายณวัดเขมาตระตาดแถวท้องสองฟาก ครั้นเพตาดางคืน นายกำนันจึงขอเรือกราบตรงมาชักตลุมช่วงต้องลงไปไม่ให้มีปากเสียง ครั้นตรง

ค่ายพม่าณวัดเขมา ก็ให้จุดปืนรายแคมพร้อมกันทั้งสองข้าง ยิ่ง
 ค่ายพม่าทั้งสองฟาก พม่าต้องปืนล้มตายบ่อดำบากแตกหนีออก
 หลังค่าย ครั้นเพดาเข้านาชนด์ตบช่วงก็ถอยชนมาหากำปั่นใหญ่ ซึ่ง
 ทอดอยู่เหนือเมืองนนท์.

๑ ฝ่ายทัพพม่าก็ยกเข้าค่ายเมืองนนท์ ครั้นเวดาค่ำให้ชักตบช่วง
 ต้องลงไปอีก จุดปืนรายแคมยิงค่ายเมืองนนท์ พม่าหนีออกไปซุ่ม
 อยู่ข้างหลังค่าย อังกฤษแต่ไทยตั้งด่าปืนขึ้นไปเก็บของในค่าย พม่า
 กัดบกรุกกันเข้ามาข้างหลังค่าย ได้พันแทงไทยแต่อังกฤษแตกหนีออก
 จากค่ายลงด่าปืน แต่คิดค้ะด่าคำอังกฤษได้คนหนึ่งเอาขึ้นเดียบประ
 จานไว้หน้าค่าย นายกำปั่นจึงบอกแก่ด่ามว่า ปืนในกำปั่นกระสุน
 ย่อมกว่าปืนพม่าเดียบเปรียบข้าศึก จะขอปืนใหญ่กระสุนดีบนิ้วดีบกระ
 บอก แล้วจะขอเรือรบพดทหารดีบด่าจะลงไปรบพม่าอีก ด่ามกราบ
 เรี่ยนแก่เจ้าพระยาพระคลัง ๆ กราบบังคมทูล จึงโปรดให้เอาปืนใหญ่
 ดีบกระบอกตบรทุกเรือใหญ่ขึ้นไปกำปั่น แต่เรือดีบด่านี้ยังหาทัน
 จัดแจงให้ไปไม่ ครั้นเพดาบ่ายอังกฤษต้องกำปั่นแต่ตบช่วงลงไป
 จนพ้นเมืองธนบุรีแล้วจึงทอดศมอยู่.

๑ ขณะนั้นไทยในกรุงเทพมหานคร ดอบตงเรือน้อยตงมาเก็บผลไม้
 หมากพุดถุนต์วน อังกฤษจับขึ้นไว้บนกำปั่นมากกว่าร้อยคน แล้ว
 ก็ใช้ใบหน้ไปออกท้องทะเล ครั้นเพดาค่ำไทยหนีชนมาถึงพระนครได้
 ต้องคน จึงรู้เนื้อความว่ากำปั่นอังกฤษมิได้อยู่รบพม่า หนีไปแล้ว
 ไต่แต่เม็ดฝางชนชนไว้ ดีดีบมด.

๑ ฝ่ายเนเมียวมหาเด้นาบตีแม่ทัพทางเหนือ กับอุคตมตังหจจัว
แดงรียงบันญี่บิ่จุนหุ่ญเอ๊กิหุ่ญ ตังรบกับทัพไทยอยู่ณเมืองสุโขไทย
จนถึงเดือนยี่ก่เด็กกองทัพยกลงมาบรรจบกับทัพหน้า ซึ่งตั้งอยู่ณเมือง
กำแพงเพชรพน.

๑ ฝ่ายมังมหานรธาแม่ทัพทางใต้ ก็ยกทัพใหญ่พลหมื่นหนึ่งมาจาก
เมืองทวาย มาบรรจบกับทัพหน้าซึ่งตั้งอยู่คอกระออมแล้วแบ่งทัพให้
ปกันหุ่ญ แยกจ้ออากาศ จิระเรจอโบ้ ติงจาโบ้ บรรจบกับ
เสนัดหุ่ญกงน่า ให้ยกทัพเรือหนุ่ญทัพเมฆราโบ้เข้ามาณเมืองนนทบุรี
แต่ตัวมังมหานรธากับติงจาเมงช้อง จอกกาโบ้ จอกยี่โบ้ งาจุหุ่ญ
จิกแกทวายเป็นทัพยกมาทางเมืองสุพรรณบุรี เข้ามายังพระนคร
ตั้งค่ายใหญ่อยู่ตำบลตึกกุก แดงกองทัพเรือหนุ่ญยกขบวนมาตั้งค่ายใหญ่อยู่
ตำบลบางไทร แดงพม่าตัวนคัมใจหายาบขำมิได้ดอขายแก่บาป ให้
รพตไปเรือเฮาอิฐูโบถวิหาร วัดน้อยใหญ่ทั้งปวง มาก่อกำแพงล้อมเป็นค่าย
ทั้งสองตำบล.

๑ ฝ่ายเนเมียวมหาเด้นาบตี ก็ยกทัพยกทัพเรือจากเมืองกำแพงเพชร
ลงมาบรรจบกับทัพแนวจอนจอบองน่า ซึ่งตั้งค่ายอยู่ณเมืองนคร
สวรรค์ แดงก็ยกตังมายังพระมหานคร เข้ามาตั้งค่ายใหญ่อยู่ตำบล
วัดป่าฝ้ายปากน้ำประดบ.

๑ ฝ่ายพระเจ้าองวะจิงตังเมงกิม้ารญาตังมาครองเมืองทวาย แดง
ให้เกณฑ์กองทัพมารามัญให้ยกหนุ่ญเพิ่มเติมมาอีก แดงสุรินทจ้อช้อง
มณจ้อช้อง มหาจ้อแทง อากาบันญี่ ตีนายถ้อพตพม่าพันเคษ
ยกลงมาพักอยู่ณเมืองเมาะคมะ แดงเดินทัพมาทางเมืองสุโขไทยธานี

ในเดือนยี่สิบเก้าปีระกาธิบดีคก มาตั้งค่ายอยู่นางเมืองวิเศษไชยชาญ แต่
 พระยาแจ้ง คตะเตียง คตะเถ็บ คุมพลรามัญเมืองเมะตะมะ
 ต้องพันเศษ ยกมาทางเมืองกาญจนบุรีมาถึงค่ายคอกกระออม แล้ว
 ยกทัพเรือหนุนเข้ามาตั้งค่ายใหญ่อยู่ณหนองหวดวัดโปรดสัตว์ แต่
 บรรดาประชาชนชาวหัวเมืองปาก^{๘๓} ไตฝ่ายเหนือทั้งปวง ก็เสียแก่พม่า
 ที่ยกครอบครัวหนีเข้ามาไปก็มาก ครั้นเดือนธันวาคมปีระกาธิบดีคก พวก
 ชาวเมืองวิเศษไชยชาญ แดเมืองสังขบุรี เมืองสังขบุรีเข้าเกลี้ย
 กด้อมพม่า พม่าเร่งเอาทรัพย์เงินทองแด่บุตรหญิง^{๘๔} จึงชวนกัน
 ดองพม่าว่าจะให้บุตรหญิงแต่เงินทอง แด่คิดกันจะสู้รบพม่า บอก
 กต่างชักชวนกันทุก ๆ บ้าน แดนายแท่น ๑ นายโช ๑ นายอิน ๑
 นายเมือง ๑ ชาวบ้านตำบลวังทองแขวงเมืองสังขบุรี นายคอกชาวบ้าน
 ตรีบี นายทองแก้วชาวบ้านโพทเต คนเหล่านี้มีสมัครพรรคพวกมาก
 เข้าเกลี้ยกด้อมพม่าซึ่งยกทัพมาทางเมืองอุไทยธานี ครั้นพม่าศึกเดือน
 เร่งรัดจะให้ส่งบุตรหญิง จึงให้นายโชคุมพรรคพวกเข้ามาพม่าตาย
 ๒๐ เศษ แด่พวกนั้นหนีมาหาพระอาจารย์ธรรมโชติวัดเขานางบวช
 มีความรู้วิชาการดี มาอยู่ณวัดโพธิ์เก้าต้นในบ้านระจัน เขาเป็นที่พึ่ง
 แด่พม่าสมัครพรรคพวกครอบครัวทั้งปวงมาอยู่ณบ้านระจัน แด่นายแท่น
 กับผู้มชอเหล่านี้ชักชวนคนชาวบ้านได้ ๕๐๐ เศษ มาตั้งค่ายมั่นอยู่
 ที่บ้านระจันทั้งสองค่าย พระอาจารย์นันทกะตรุดประเจียดแต่มงคด
 แจกให้ แด่พม่าประมาณร้อยเศษตามมาจับพันเรือ มาถึงบ้าน

๘๓ เดิมว่า บั๊กซ์ไค้

๘๔ ,, ตุ๊กต้าว

กระจุกอยู่ณฝั่งแม่น้ำปากข้างโน้น นายแท่นจึงจัดแจงคนให้
 รักษาค่าย แล้วยกพวกต้องร้อยข้ามน้ำไปรบกับพม่า พม่ายิงปืน
 ไล่ต้อนเดียว นายแท่นกับคนต้องร้อยตัวหนีออกรุดวงเข้าพันแทงพวก
 พม่าถึงตลุมบอน ช้ำพม่าตายทั้งร้อยเศษ เหลือแต่ตัวนายสองคน
 ขึ้นมาควมหนีไปได้ จึงไปแจ้งความแก่นายทัพนายกองซึ่งตั้งค่ายอยู่
 ณแขวงเมืองวิเศษไชยชาญ แล้วบอกไปถึงแม่ทัพ แม่ทัพจึงแต่ง
 ให้จ่าจุนหูน คุมพดหาร้อยมาตีค่ายบ้านระจัน นายค่ายบ้านระจัน
 ก็ยกพดทหารออกรบ ตีทัพพม่าแตกพ่ายหนีแต่บ่วยเจ็บล้มตายเป็นอัน
 มาก แม่ทัพจึงให้เรียกจุนหูนคุมพดพม่าเจ็ดร้อยยกไปตีค่ายบ้านระจัน ก็
 แตกพ่ายมาอีกเป็นสองครั้ง จึงให้ตงจาโม้คุมพดเก้าร้อยยกไปตีอีก
 ก็แตกพ่ายมาเป็นสามครั้ง พวกพม่าชยาตฝีมือไทยค่ายบ้านระจันยัง
 หนัก หยุดอยู่อีกสองวันสามวัน แม่ทัพจึงเกณฑ์ให้สุรินทจ้อช่อง
 เป็นนายทัพใหญ่ คุมพดทหารเกณฑ์กันทุกค่ายเป็นคนพันเศษ ม้า
 หกสิบม้า ยกไปตีค่ายบ้านระจันอีกเป็นสี่ครั้ง สุรินทจ้อช่องก็ยก
 พดทหารไปถึงทุ่งบ้านห้วยไผ่ พวกค่ายบ้านระจันจึงจัดกันให้นายแท่น
 เป็นนายทัพ พดต้องร้อย ให้นายทองเหม็นเป็นบักขวา พันเรือง
 เป็นบักซ้าย คุมพดกองตะต้องร้อย ทั้งสามกองเป็นคนหกร้อย
 มีปืนคาบศิลาของชาวบ้านบ้าง ปืนของพม่าซึ่งแตกหนีล้มตาย
 เก็บได้บ้าง ทั้งเก็บกระสุนดินของพม่าซึ่งทิ้งเสียเก็บไว้ได้บ้าง แต่
 ควันยทั้งสามคนนั้นก็นำพดทหารทั้งสามกองยกออกจากค่าย ไปถึง
 คดองสระคือดีต้น จึงตั้งทัพคาน้อยทั้งสามกอง คอยรับทัพพม่า
 ที่ต้นสระคือใหญ่มีบ่อน้ำอยู่กต่างทุ่ง กองทัพพม่ายกมาตั้งอยู่ปากคดอง

๑ ฝ่ายพม่ากลัวฝีมือชาวบ้านระจันยิ่งนัก แต่จัดแจงกระเกณฑ์ทัพ
 ปกษากันอยู่ประมาณสิบเช้าสิบสองวัน แม่ทัพจึงแต่งให้แยก
 อากาเป็นนายทัพ เกณฑ์แบ่งพดทหารไปทุก ๆ ค่ายเป็นคนพิเศษ ด้รวพ
 ด้วยม้าเครื่องด้รวพอาวุธให้ยกไปตีค่ายบ้านระจันอีก ก็แตกพ่ายหนีมา
 เป็นห้าครั้ง แล้วแม่ทัพจึงแต่งให้จิกแกปัดตีเมืองทวายเป็นนายทัพ คุณ
 พดร้อยเศษยกไปตีเป็นหกครั้งก็แตกพ่ายมา จึงแต่งให้อากาเป็นญี่เป็น
 นายทัพคุมพดพิเศษยกไปรบอีกเป็นเจ็ดครั้ง แดอากาเป็นญี่ยกไปตั้ง
 ค่ายอยู่ณตำบลบ้านขุนโดก ฝ่ายทัพไทยข้างบ้านระจันจึงจัดให้ขุนสันฝีมือ
 ยิ่งมั่นมั่นเป็นนายพดทหารเป็น คอยป้องกันทหารม้าพม่า แล้วแต่ง
 ให้นายจันหนวดเขียวเป็นนายทัพใหญ่คุมทหารพิเศษยกออกตีทัพพม่าเข้า
 ต่อมค่ายไว้ ฝ่ายทัพพม่าตั้งค่ายยังไม่ทันแล้ว ทัพไทยวกเข้าโจมตี
 ข้างหลังค่ายยิงแทงฟันพม่าตายแทบถึงพัน แดอากาเป็นญี่นายทัพพม่าก็ตาย
 อยู่ในค่าย ทัพไทยได้ม้าแต่ผ่านุ่งห่มสาครอาวุธต่าง ๆ เป็นอันมาก พม่า
 แดกหนีรอดเหลือมานับน้อยประมาณร้อยเศษ ตั้งแต่นั้นมาพม่ายังกลัว
 ฝีมือไทยค่ายบ้านระจันนัก เกณฑ์กันจะให้ไปรบอีกมิไคร่ได้ หยุด
 นานไปถึงกิ่งเดือน.

๑ ฝ่ายในกรุงเทพมหานครนั้น ขณะเมื่อกองทัพพม่ายกเข้ามาจะ
 ใกล้เคียงกรุงนั้น สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวดำรัสสั่งให้ออกไปนิมนต์พระ
 สังฆราชาคณะซึ่งอยู่วัดนอกเมืองนั้น ให้เข้ามาอยู่ในวัดพระนครทรงสั่ง
 แดสมเด็จพระอนุชาธิราชซึ่งทรงผนวชอยู่ณวัดประดู่ ก็เสด็จเข้ามาอยู่
 ณวัดราชประดิษฐาน ขุนนางแตรราษฎรชวนกันไปทูลเชิญเสด็จให้ตำ
 ผนวชออกช่วยราชการแผ่นดินป้องกันรักษาพระนครเหมือนเมื่อกี้กมึงดอง

ครั้งก่อน ก็หาตามนุษย์ออกไม่ แต่เพดาเด่ดีใจไปทรงรับบิณฑบาต ชาวเมืองชวชนกเขียนหนังสือห่อได้มาครเป็นใจความทูลวิงวอนให้ตามนุษย์แต่ได้ห่อหนังสือในบาตรเป็นอันมากทุก ๆ วัน.

๑ ขณะนั้นในพระนครได้ทราบข่าวว่าชาวบ้านระจันตั้งค่ายค่อรบพม่า พม่ายกทัพไปตีแตกพ่ายมาเป็นหลายครั้ง ชาวบ้านระจันฆ่าพม่าเสียเป็นอันมาก เห็นพม่าย่อท้อถอยกำลังตั้ง ต้มเดือดพระเจ้าแผ่นดินจึงดำรัสให้เสนาบดีเกณฑ์กองทัพจะให้ยกออกไปรบพม่า แล้วโปรดให้ถอดเจ้าหมื่น ๘๕ ศรีธรรมราชออกจากโทษ ให้คงถานาศักดิ์ทำราชการดังเก่า จึงโปรดให้พระยาพระคลังเป็นแม่ทัพ กับทั้งท้าวพระยาข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยเป็นหลายนาย แดทัพหัวเมืองสมทบด้วยก็หลายเมืองเป็นคนหมื่นหนึ่ง ให้ยกออกไปตีค่ายพม่า ซึ่งตั้งอยู่ ณ วัดป่าฝ้ายปากน้ำประสาธน์ แต่ให้ด่านกระซุกแบกไปเป็นอันมาก สำหรับเมื่อจะตั้งรบที่ใดจะเอากระซุกตั้งเรียงให้ชิดกัน แล้วจะขุดมุดดินบรรจุลงในกระซุกเป็นดินนามเพดาะ บึงค้อพดหารกนบ้นช้ำคัก พระยาพระคลังแสนนายทัพนายกองทั้งปวงกราบถวายบังคมลาด้วยยกกองทัพออกจากพระนครวันนั้น ทัพพม่าได้ไปตั้งที่ทุ่งแม่ทัพหยุดแควที่โคกกองทัพหยุดที่นั้น พร้อมพร้อมกันเป็นกองกองวิ่งรอกไป ครั้นไปถึงที่ใกล้ค่ายพม่าก็ตั้งทัพตากันอยู่ แดทหารพม่าขึ้นมาข้ามน้ำไปหาค่ายใหญ่ฟากตะวันตกเป็นหลายมา จึงขับทหารเข้าตีค่าย พม่าในค่ายยังมีใหญ่หนีออกมาต้องพลทัพไทย ต้มตงดีหาคมน กองทัพทงนบถอยมาตั้ง ครั้นเพดาเย็นก็เลิกกลับเข้าพระนคร อยู่ต้องตามวันจึงมีพระราชดำรัสให้ทัพพระยาพระคลังยก

ออกไปตีค่ายปากน้ำประดบอีก ขณะนั้นบรรดาชาวพระนครทงคฤหัสถ์
 แดสมณะไม่เคยเห็นเขารบกัน ชวณกันตามกองทัพออกไปครบพม่าเป็น
 อันมาก แดกองทัพยกออกไปตั้งอยู่ยังไม่ทันเข้าตีค่าย พม่าแต่งกต
 ให้รพตยกหาบคอนออกหัดงค่ายท่าที่จะแตก พวกกองอาสาสามารถ
 ชวณกันวิ่งเข้าไปใกล้ค่ายพม่า แดเนเมียวแม่ทัพขับพตทหารทงคนทงมา
 ออกไล่โอบหัดงกองทัพไทย พุงุ่หอกชัดแดงปืนบหนหัดงม้าคองพตทัพ
 ไทยตายเป็นหลายคน กองทัพไทยมิได้คอรบ พากันแตกพ่ายหนีถอย
 ดงมาณโพธดำมค่นทงดิน แดเจ้าหมื่นศรีธรรมราช เจ้าหมื่นเด่มอใจราช
 ชมาชามนำหน้าพาภคระวันออก แดกองพระยาตากอรบอยู่ ค่อย
 ช้ามมาค่อภายหัดง ทัพพม่าพม่าได้คิตตามพุงุ่หอกชัดคองพตทัพไทยแด
 คนชิ่งตามออกไปคอรบคิ่งนขนาดเจ็บเป็นอันมาก ทิตมตายกักถาด
 เกิดอนไป กองทัพไทยก็พ่ายหนีเข้าพระนคร พวกทัพพม่าก็กดับไปค่าย.

๑ ฝ่ายนายทัพนายกองพม่าทงปวง จึงปฤกษากันจิดหาผู้ชิ่งจะเป็น
 นายทัพ จะให้ยกไปตีเอาค่ายบ้านระจันให้จิ่งได้ ขณะนั้นรามัญคน
 หนึ่งเป็นมอญเก่าอยู่ ในพระนครนี้มาช้านาน ^{๘๖} เข้าเกิดยกถ่อมพม่า
 มีฝีมือรบเข้มแข็ง แม่ทัพพม่าตั้งให้เป็นพระนายกอง จึงเข้ารับอาสา
 จะขอไปตีค่ายบ้านระจันให้แตกจิ่งได้ แม่ทัพจึงเกณฑ์พตพม่ารามัญให้
 ดชงพัน ตั้งให้พระนายกองเป็นนายทัพด้รพด้วยม้าเครื่องด้รพอาวุธ
 ให้ยกไปตีค่ายบ้านระจันอีกเป็นแปดครั้ง แดพระนายกองยกทัพไปตี
 ค่ายบ้านระจันครั้งหนึ่งมิได้คองทงทงทงแปลง ให้คองค่ายรายไปตามทาง
 ดำมค่าย แด้วให้รอกค่ายหัดงถ่อมไปคองข้างน้ำอีก แดคองค่ายไปตาม

๘๖ เดิมว่า อยู่เมืองนี้

ทางที่ตะล่อมค่ายคงนั่งงัดงัดไปเกือบจะใกล้ค่ายบ้านระจัน พวก
 ค่ายบ้านระจันคุมพลทหารยกออกตีค่ายพระนายกองเปนหลายครั้ง
 ไม่แตกฉาน แต่พระนายกองตั้งมั่นรับอยู่แต่ในค่ายมิได้ออกรบนอกค่าย
 พวกบ้านระจันเลยคนล้มตายเปนนันมาก วันหนึ่งนายทองเหม็นกินสุรา
 เมาศกระบือเผือกยกพลเข้าตีค่ายพม่า พระนายกองขับพลรามัญออก
 ต่อบนนอกค่าย นายทองเหม็นขับกระบือได้ถัดเข้าในกลางทัพแต่ผู้
 เดียว ทางพม่ารามัญตายเปนหลายคน พวกพม่าต่อบนด้านทาน
 ต่อมเข้าไว้ได้ เข้ารุมพันทางนายทองเหม็นไม่เข้า นายทองเหม็น
 ต่อบนอยู่คนเดียวจนสิ้นกำลัง พม่าจับตัวได้ก็ทุบตีตายในที่นั้น พวกทัพ
 บ้านระจันเลยนายแต้วก็แตกหนีไปค่าย ทัพพม่าพระนายกองก็ยกคิด
 ตามมาถึงบ้านขุนโดกใกล้ค่ายบ้านระจัน จึงให้เก็บเอาศพพม่าซึ่งตาย
 แต่ทัพก่อน ๆ นั้นเผาเสียสิ้น แต้วก็ตั้งค่ายใหญ่ตั้งที่นรักษามันอยู่
 ทัพบ้านระจันออกตีเปนหลายครั้งไม่แตกก็เลยนำใจที่ถ้อย พระนาย
 กองจึงให้ซุกตุมองคเคิมเข้าไปใกล้ค่ายบ้านระจัน แล้วปลุกหอรบขึ้น
 สูงเอาปืนใหญ่ขึ้นยิงเข้าไปในค่ายต้องไทยตายเปนนันมาก แต่เอา
 ค่ายน้อยบ้านระจันได้ ยิ่งแต่ค่ายใหญ่ แตนายแทนซึ่งถูกปืนพม่าเข้า
 หักแต่ก่อนนั้นบวดยมานาน ก็ถึงแก่กรรมลงในเดือนหกปีจอขลุ่ศก.

๑) ขณะนั้นขุนตันซึ่งมีฝีมือเข้มแข็งถ้อยบ่นอยู่เปนนิจ แตนายจันหนวด
 เขียวยกพลทหารออกรบกับพม่าอีกเปนหลายครั้ง วันหนึ่งพม่ารำโอบ
 หัดเข้าได้ก็ฆ่าขุนตันกับทั้งนายจันหนวดเขียวตายในที่รบทั้งสองนาย ยิ่ง
 แต่พันเรื่องกับนายทองแดงใหญ่อยู่ในค่ายบ้านระจัน เห็นเหตุอย่างนี้จะ
 ต่อบพม่าจึงบอกเข้ามาในเมือง ขอบปืนใหญ่แตกกระสุนดินดำ ไล่หาบตี

จึงปลุกษาดงเห็นพร้อมกันมิได้ให้ ว่าถ้าพม่าตีค่ายบ้านระจันแตกแล้ว ก็จะได้ปืนใหญ่แตกกระสุนดินดำเป็นกำลังเข้ามารบพระนคร เหมือนหนึ่ง ให้กำลังแก่ข้าศึก แต่พระยารัตนาธิเบศร์นั้นหาตงเห็นด้วยไม่ จึงออกไป ณค่ายบ้านระจัน คิดอ่านเรียกรายทองชาวบ้านซึ่งอยู่ในค่าย มาหล่อ ปืนใหญ่ขึ้นได้สองกระบอก ก็ยกพร้อมร่ำวานไปหาบริบูรณ์ไม่ เห็น จะคิดการสงครามไม่สำเร็จก็กลับเข้าพระนคร ฝ่ายชาวบ้านระจันหาที่ พึ่งมิได้ ไม่มีใครช่วยอุดหนุน ก็เสียใจย่อหย่อนอ่อนผู้มีมือตง เห็น จะสู้รบต้านทานพม่าไม่ได้ แต่ตั้งต่อรบพม่ามาแต่เดือนสี่ปลายปีรกา สืบคัก จนถึงเดือนแปดมีใจอัฐศกได้ห้าเดือน เห็นเหตุอากำตั้งที่ จะขับเคี่ยวทำสงครามกับพม่าสืบไปอีก ต่างคนก็พาครอบครัวหนีไป จากค่าย ที่ยังอยู่น้อยๆ ผู้คนก็เบาบางตง.

๑ ครนถึงณวัน ๒๒ ค่ำ ปีมะจอกอัฐศก พม่าก็ยกเข้าตีค่ายใหญ่บ้าน ระจันแตก ชาวคนเดียวนอนมาก ที่จับไปได้นั้นก็มาก บรรดา ครอบครัวชายหญิงเด็กและผู้ใหญ่ซึ่งเหลือตายอยู่นั้น ให้กวาดเอาไปสิ้น แล้วก็เด็กที่พกดับไปยังค่ายพม่า ตั้งแตรรบกันมาห้าเดือนจนเจ็ดค่าย นั้น ไทยตายประมาณพันเศษ พม่าตายประมาณสามพันเศษ แด พระอาจารย์ธรรมโชตินั้น กระทำสายตัญจนมังคตประเจียดกระตรุด ต่าง ๆ แจกให้คนทั้งปวง แต่แรกนั้นมีคุณอยู่คงแคล้วคตาคักุมอันตราย อาวุธได้ชั่งตวงอยู่ ภายหลังผู้คนมาอยู่ในค่ายมากถ้ำด่อน ที่นับถือแท้ บ้าง ไม่แท้บ้าง ก็เสื่อมตระบะเดชะตง ที่อยู่คงบางที่ตองอาวุธบาดเจ็บ ต้มตายบ้าง แดคังพระอาจารย์นั้นทว่าตายอยู่ในค่ายก็มี ที่ว่าหายสูญ ไปก็มี ความหาตงเปนแน่ไม.

๑ ในกรุงเทพมหานครในเดือนแปดนั้น สมเด็จพระสังฆราชวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ^๕ อาพาธตบด้วย ทรงพระกรุณาให้แต่งศพได้พระโกษรู่ไว้ จึงโปรดให้เดือนพระเทพมุนี^๖ ฤๅดาวซึ่งเข้ามาอยู่ณวัดสุวรรณเจดีย์นั้นขึ้นเป็นสมเด็จพระสังฆราช อยู่ได้หกเจ็ดเดือนก็อาพาธตบด้วยตงอีก โปรดให้ใส่พระโกษรู่ไว้เป็นสองพระโกษรู่ ยังมีได้ปดงพระศพทั้งสองศพ ด้วยศึกยังติดพระนครอยู่.

๑ ฝ่ายเจ้ากรมหมื่นเทพพิพิธซึ่งไปอยู่ณเมืองจันทบูรนั้น บรรดาคนชาวหัวเมืองทั้งหลายฝ่ายตะวันออกชวณกันนับถือพากันมาด้วยความรักดีพึ่งพระบารมีอยู่เป็นอันมาก กรมหมื่นเทพพิพิธจึงพาคนทั้งนั้นเข้ามาอยู่ณเมืองปราจีนบุรี แดคนชาวหัวเมืองปราจีน เมืองนครนายก เมืองฉะเชิงเทรา เมืองชลบุรี เมืองบางตมุง เตืองๆกันไปว่าเจ้าจะเสด็จยก^๗ เข้ามารบพม่าช่วยกรุงเทพมหานคร จึงพากันมาเป็นพวกพวกมาเข้าด้วยเป็นหลายพัน ทูลรับอาสาจะรบพม่า กรมหมื่นเทพพิพิธจึงให้ตั้งค่ายอยู่ณเมืองปราจีนบุรี จึงแต่งให้หมื่นแก้วหมื่นศรีนาวาชาวเมืองปราจีนบุรี แดนายทองอยู่น้อยชาวเมืองชลบุรี คนทั้งสามนั้นเป็นนายช่องฝีมือเข้มแข็ง ให้เป็นนายทัพนำคุมพลชาวหัวเมืองต่างๆสองพันเศษ ยกมาตั้งค่ายอยู่ณปากน้ำโยทกา แดคนทั้งหลายต่างๆส่งหนังสือฉบับเข้ามาถึงพรรคพวกญาติ ซึ่งอยู่ในกรุงเทพมหานคร คนในกรุงเทพมหานคร^๘ ก็คิดกันพาครอบครัวหนีออกจากพระนครออกไปเข้าด้วยกรมหมื่นเทพพิพิธเป็นอันมาก บรรดาหม่อมเจ้าชายหญิงซึ่งเป็นพระหน่อในกรมหมื่นเทพพิพิธ กับทั้งหม่อมห้ามแต่ชาวไทยก็หนี

ออกไปหาเจ้า แต่พระยารัตนาธิเบศน์ ก็พาพรรคพวกหนีออกไป
 เข้าด้วย ช่วยกันคิดการซึ่งจะทำสงครามกับพม่า จัดแจงการมิตัน
 พร้อมยังมีได้ยกเข้ามา ฝ่ายกองทัพพม่าได้แจ้งเหตุดังนั้น แม่ทัพจึง
 เกณฑ์ให้เมฆราโบกับแอกวนจอบสองนายคุมพดด้วงพันยกทัพเรือ
 ออกไปตีค่ายไทย ซึ่งตั้งอยู่บนปากน้ำโยทกานั้น ได้รบกันเป็นสามารภ
 พม่าหักเอาค่ายได้แล้วฆ่าหมื่นเก้าหมื่นครั้นราวาคายในทริบ แต่นาย
 ทองอยู่น้อยนั้นหนีรอด ทัพไทยก็แตกฉานพ่ายหนีกระจัดพัดไพรากันไป
 พม่าได้ไชยชนะแล้วก็เลิกทัพกลับเข้ามายังค่ายณกรุงเทพรมหานคร.

๑ ฝ่ายกรมหมื่นเทพพิพิธกับพระยารัตนาธิเบศ์ แจ้งว่าเสียค่ายปาก
 น้ำโยทกาแก่พม่าแล้วก็ตกใจ มิได้คิดอ่านที่จะยกมาสู้รบกับพม่าอีก ก็
 พาสมัครพรรคพวกหนีไปทางช่องเรือแตกขึ้นไปณเมืองนครราชสีมา.

๑ ในขณะนั้นมังมหานรธาแม่ทัพใหญ่ซึ่งอยู่ณค่ายตั้งถูกบ่วงหนักถึงแก่
 กรรม พม่านายทัพนายกองทั้งปวงทุก ๆ ค่ายมาพร้อมทำการ^{๘๘} ปดงศพ
 เสร็จแล้ว ให้ก่อพระเจดีย์บรรจุอัฐิไว้ในค่ายนั้น แล้วจึงประชุมปรึกษา
 กันซึ่งจะตั้งโบชุกแม่ทัพใหญ่ขึ้นแทน จะได้ว่ากต่างบังคับบัญชานายทัพ
 นายกองทั้งปวงสิทธิ์ขาดในการสงครามสืบไป แต่นายทัพนายกองเห็น
 แก่งแย่งกันไปหาตงพร้อมกันไม่ บางพวกก็ว่าจะเอาเนเมียวมหาเด่นาบค
 เปนโบชุกแม่ทัพใหญ่ บางพวกก็ว่าจะเอาคิงจาแมงช่องปดด้วงค่ายตั้งถูก
 บางพวกก็ว่าจะเอาปกันหุ่นนายค่ายบางไทร หากต้องกันไม่ ภายหลัง
 จึงปรึกษาพร้อมกัน ว่าเนเมียวมหาเด่นาบคนี้มีสติปัญญาแต่ฝีมือ
 เข้มแข็งก็จริง แต่ทว่ามีใจเชื่อชาติพม่าชาติวี ฝ่ายบิดาเปนพม่า

๘๘ เดิมว่า กระทำฌาปนกิจปดงศพ

มารดาเป็นดาว ซึ่งจะเป็นใหญ่กว่าเราทั้งหลายอันเป็นดวงดมมานั้นไม่ควร
แต่ตั้งจาเมงช่องปลัดค้ายตั้งกุนนั้นเดาก็มิใช่ชาติพม่าแท้ ฝ่ายบิดาเป็นพม่า
มารดาเป็นรามัญ ไม่ควรจะเป็นใหญ่กว่าเราอันเป็นชาติตั้งกุดพม่าทั้งปวง
เห็นแต่ปากันหุ่่นนายค้ายบางไทรนั้น เป็นเชื้อชาติพม่าแท้ทั้งฝ่ายบิดาแต่
มารดา ส้มควรที่จะเป็นใหญ่บังคับบัญชาเราทั้งปวงได้ จึงพร้อมกัน
ตั้งปากันหุ่่นเป็นโบชุกแม่ทัพใหญ่ บังคับสิทธิขาดในการสงครามทั้งสี่

๑ ฝ่ายเนเมี้ยวมหาเด้นาบดี จึงว่าแก่นายทัพนายกองทั้งปวงว่า
ส้มเด็จพระเจ้ากรุงรัตนบุรีองวะ โปรดให้เราเป็นแม่ทัพยกมาทางเหนือ
ให้ตั้งเอาพระนครศรีอยุธยาให้ตั้งได้ ถึงว่ามังมหานรธาโบชุกแม่ทัพ
ใหญ่หาชีวิตไม่แตงก็ดี ตัวเรายังมีชีวิตอยู่ คงจะทำสงครามเอา
แผ่นดินเมืองไทยถวายพระเจ้าองวะให้สำเร็จพระราชประสงค์จึงได้ ท่าน
ทั้งหลายผู้โดยข้อต่ออาการสงครามไม่เป็นใจในราชการศึกด้วยเรา เรา
ก็จะประหารชีวิตผู้หนึ่งเดียว นายทัพนายกองทั้งปวงแต่ปากันหุ่่นซึ่งตั้ง
เป็นโบชุกชนใหม่ นั้น ก็เกรงกลัวอำนาจเนเมี้ยวทั้งสี่ด้วยกัน แต่
เนเมี้ยวจะกะเกณฑ์เอาทัพเท่าใดก็ค้องให้ ไปทุกทัพทุกค่าย แต่จะ
เกณฑ์ให้นายทัพนายกองผู้ใดยกไปทำการศึกที่ใด ก็ค้องไปทำตาม
บังคับบัญชา ไม่มีใครอาจขัดขวาง เนเมี้ยวจึงยกพลทหารเข้ามาตั้งค่าย
ใหญ่ตำบลโพธิ์สามต้น ให้เรือเอาอิฐโบลพิหารวัดมาก่อกำแพงล้อม
เป็นค่าย แล้วเกณฑ์ให้นายทัพทั้งปวงยกเข้ามาตั้งค่ายอยู่ณวัดกุเซาของ
แต่บ้านบ่อมวัดการ้อง ให้ปลูกหอรบแต่ก่อนบ่อมขึ้นให้สูง เขาเป็น
ใหญ่น้อยซนยงเข้ามาในพระนคร.

๑ ฝ่ายข้างในกรุงนั้น สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวดำรัสให้เสนาบดี
จัดแจงแต่งกองทัพเรือ โปรดให้ท้าวพระยาอาสาหกลเกล้าแตกกองทหารทั้ง
ปวงยกทัพเรือข้ามไปค่ายพม่าณวัดการ้อง พม่ายังมีนายเวกคน
หนึ่งซึ่งยืนร่าคาบต้องมืออยู่นำเรือคกหน้าลง ทหารเรือทั้งนั้นยกถอยกลับ
เข้ากรุงสิ้น.

๑ อยู่มาวันหนึ่ง จึงพระศรีสุริยพาห ซึ่งเปนเจ้านาทรักษาบ้อม
ท้ายกบ ให้ประจักษ์พระมหากาตมฤคยราชสองนัคสองดงยิงค่ายพม่า
วัดภูเขาทอง แดยิงออกไปได้นัดหนึ่งบันกร้าวราน ครั้นเพลาค่ำไทย
หนีเข้ามาในกรุงได้คนหนึ่ง ให้การว่าปืนใหญ่ซึ่งยิงออกไปนั้นต้องเรือรบ
พม่าต้องดำคนตายเปนหลายคน ครั้นรุ่งขึ้นเนเมียวแม่ทัพเกณฑ์ให้
นายทัพนายกองทั้งปวงยกเข้ามาตั้งค่ายณวัดกระชาย วัดปลับพตาไชย
วัดเต่า วัดสุเรนทร์ วัดแดง ให้ปลุกหอรบชนทุก ๆ ค่าย เอาปืน
ใหญ่น้อยชนิดมยิงเข้ามาในกรุง ครั้นถึงณเดือนสิบสองพฤษภาคม
ทรงพระกรุณาโปรดให้พระยาตากเดื่อนที่เปนพระยากำแพงเพชร แล้ว
ตั้งให้เป็นนายกองทัพเรือ ให้พระยาเพชรบุรีเปนกองนำ ให้หัตถ
ศรเด็นเปนกองหนุน ยกทัพเรือออกจากพระนคร ให้ไปพร้อมทัพ
กันอยู่ณวัดป่าแก้ว คอยตีเรือทัพพม่าซึ่งจะชนลงไปมาหากัน ขณะ
นั้นเรือรบกองทัพพม่ารามัญ ยกชนมาแต่ค่ายบางไทรแต่ค่ายขนอน
หัตถวงวัดโปรดสัตว์ มาถึงกลางทุ่งตรงวัดสังควาด พระยาเพชร
บุรีกองนำจึงให้แจวเรือรบในกองของตัวห้าห้าเข้าตีเรือรบพม่า แต่เรือ
พม่าทัพพม่ารามัญนั้นมาก ก็เข้าล้อมเรือกองพระยาเพชรบุรีเข้าไว้ได้
รบกันเปนสามารก แดพดทัพไทยกับพดพม่ารามัญฆ่าฟันกันตายลงทั้ง

ต้องฝ้าย กองพระยากำแพงเพชร หลวงศรีเด่น จอครอกุเตี้ย หาเข้า
ช่วยอุดหนุนกันไม่ พม่าเอาหม้อดินดำคิดเพลิงทิ้งลงในเรือพระยาเพชรบุรี
ดินตกรอกเอาไฟรพดบ้วยโศดตงน้ำ พม่าได้ทั้งที่ฆ่าพันทางไทยในเรือในน้ำ
ตายเป็นอันมาก จับตัวพระยาเพชรบุรีเรือได้ยู่คงพันทางไม่เข้า จึง
เอาไม้ให้ดาวเดี่ยบทางทวารหนักถึงแก่ความตาย แดชณะรบกันวันนั้นข้าง
พม่าตายสี่สิบเอ็ดคน ข้างไทยตาย ๗๐ เศษ แดกองพระยากำแพง
เพชรกับหลวงศรีเด่นก็ยกขึ้นไปตั้งอยู่ณวัดกรวย วัดพิไชย หากดับ
เข้ากรุงไม่ เคยตั้งค่ายอยู่ที่นั้น ส้มเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว จึงดำรัส
ให้ท้าวพระยาอาสาหักเหต่า ยกทัพพลสองพันเศษออกไปตั้งค่ายอยู่
ณวัดพิไชยวัฒนารามตำบลหนึ่ง ให้หัตถวงอโภยพิพัฒน์จันนายกายคุมพล
ทหารจันสองพัน ยกออกไปตั้งค่ายอยู่ณคดองสวนพุดตำบลหนึ่ง.

๑ ขณะนั้นพระยาแพรวช่อมังไชยมาในกองทัพเนเมียวมหาเสนาบดี ตั้ง
ค่ายอยู่ตำบลบ้านโพธิ์งาม เกิดยกล้อมไทยในแขวงเมืองสิงคบุรีแต่ได้
มารบค่ายบ้านระจันด้วย แด้วยกมาตั้งค่ายอยู่ณโพธิ์สามต้นฟากกระ
วันออก ครั้นถึงณเดือนอ้ายปีจออิฐุศก จึงยกพลเมืองแพรวคนสาม
ร้อยเศษหนีพม่ากลับไปโดยทางพระพุทบาท พวกพม่ายกติดตามไป
ทันได้รับกั๊กตางทาง ฆ่าพันกันตายทั้งสองฝ่าย พม่าตายตงมาก
ก็เลิกกั๊กมา พระยาแพรวจึงให้เขียนหนังสือปักไว้ในป่าแขวงพระพุท
บาท เป็นใจความว่าส้มเด็จพระเจ้าทรงธรรมมีพระคุณแก่ข้าพระพุทธ
เจ้ามาก ข้าพระพุทธเจ้าไม่อยู่รบกรุงเทพมหานครด้วยพม่าแล้ว จะกลับไป
ไปเมืองของคน แดพวกขุนโฮตนาข้าพระพุทธบาทเก็บได้หนังสือนั้น
จึงบอกส่งตงมายังพระมหานครได้ทราบเหตุดังนี้.

๑ ครั้นถึงวัน ๗ ๕๒ ค่ำปัจจุสมุจจก ศักราช ๑๑๒๘ ปี เพटाดีก
 เที่ยงคืนเกิดเพลิงขึ้นในพระนครใหม่ตั้งแต่ทำทรายคิดตามมาถึงสะพานข้าง
 คดองเขาเปิดอก แล้วข้ามมาติดป่ามะพร้าวแต่ป่าไทรป่าถ่านป่าทอง
 ป่ายา วัดราชบูรณ วัดพระศรีมหาธาตุ เพลิงไปหยุดอยู่เพียงวัดฉันทน์
 คัดกุฎวิหาร แต่บ้านเรือนที่เพลิงไหม้ครั้งนั้นมากกว่าหมื่นหลัง ในเมื่อ
 เพลากกลางวัน ๆ นั้น ฝ่ายพระยากำแพงเพชรซึ่งตั้งค่ายอยู่ณวัดพิไชย
 จึงชุมนุมพรรคพวกพลทหารไทยจีนประมาณพันหนึ่ง ด้รวพด้วยเครื่อง
 ด้รวพอาวุธ กับทั้งนายทหารผู้ใหญ่ คือพระเชียงเงินหนึ่ง หดวงพรหม
 เสดนาหนึ่ง หดวงพิไชยอาสาหนึ่ง หดวงราชเสน่หาหนึ่ง ชุนอโภยภักดี
 หนึ่ง เป็นหัวหน้า กับชุมนุมผู้น้อยอีกหลายคน จัดแจงกันคิดจะยกทัพ
 หนึ่งไปทางตะวันออก แต่หดวงศรีเสน่หานั้นหาไปด้วยไม่ พาพรรคพวก
 หนึ่งไปอื่น พอฝนฟ้าใหญ่ตกเป็นไซมมกตฤกษ์ พระยากำแพงเพชร
 ก็ยกกองทัพออกจากค่ายวัดพิไชย เดินทัพไปทางบ้านหารตราพอเพดา
 พดบคำ ฝ่ายกองทัพพม่าก็ยกคิดตามมาทันได้ล้อมกันเป็นสามารภ
 ทัพพม่าค้ำทานมิได้ถอยกลับไ้ จึงเดินทัพไปทางบ้านเขาเม่าถึงบ้าน
 สัมบันทิต เพดาเที่ยงคืนวันนั้นประมาณสองยามเศษ จึงแตมา
 เห็นแสงเพลิงไหม้ในกรุงก็ให้หยุดทัพอยู่ที่นั่น รุ่งขึ้นวัน ๑๕ ๕๒ ค่ำ จึง
 เดินทัพไปถึงบ้านโพสังหาร ฝ่ายพม่ายกกองทัพติดตามไปอีก จึง
 ให้หยุดทัพเตรียมจะคอยรับกองทัพพม่า พม่ายกไปทันได้ล้อมกัน
 เป็นสามารภ ทัพพม่าแตกพ่ายไป เก็บได้เครื่องศาสตราวุธเป็นอันมาก
 จึงเดินทัพไปหยุดแรมอยู่ณบ้านพรานนก พอเพดาเย็นพวกทแถ้วทหาร
 ออกไปเที่ยวลาดหาอาหาร พบกองทัพพม่ากดับยกคิดตามมาอีก

พตประมาณสองพัน จึงกลับมาแจ้งแก่พระยากำแพงเพชร พระยา
 กำแพงเพชรก็ชวนมากับมาทหารดีม้าออกรบทัพพม่าก่อน จัดพดทหาร
 ทั้งปวงยกแซงเป้นีกกาออกทั้งสองข้าง เข้าตีกระหนาบทัพพม่า แต่
 ทัพพม่าตามตีบมาซึ่งมานั้นแตกย่นถอยหตั้งลงไปหาทัพใหญ่ก็พากัน
 แยกพ่ายไป พวกทแถ้วทหารทั้งปวงเห็นอานุภาพพระยากำแพงเพชรเป็น
 มหึศจรรยา ชวนกันสรรเสริญว่านายเรามันบุญมาก เห็นจะได้เป็น
 พระเจ้าแผ่นดิน ^{๘๘} จะก่อกู้แผ่นดินคืนชนได้เป็นแท้ ก็ยำเกรงอำนาจยิ่ง
 ชนกว่าแต่ก่อน.

๑ ครนรุ่งชนวัน ๒๓๒ ค่ำ จึงชวนำนาญไพร่สนทนต์นายกอง
 ข้างเมืองนครนายก มีจิตระดำมิกติ นำเอาช่างพดายห้าช่างพังข้าง
 หนึ่งมาให้พระยากำแพงเพชรขอเป็นข้า แล้วนำทัพเดินพดไปถึงบ้านกง
 หยุตประทบริวณอยู่ทนน แล้วตั้งให้หาขุนหมื่นพันทนายบ้านออกมา
 ให้ โอวาทสั่งสอนโดยส่มควร แดขุนหมื่นพันทนายบ้านมิได้เชื่อถอบบุญ
 บารมีพระยากำแพงเพชร กลับคิดขัดขวางจะประทุษร้าย ช้องสุม
 พรรคพวกผู้คนไว้เป็นอันมาก แล้วตั้งค่ายจะสู้รบ ครั้นได้ทราบเหตุ
 จึงให้ทหารไปเจรจาเต้าโตมเกลี้ยกด้อม โดยยุติธรรมถึงสามครั้ง ก็มี
 ใ้อ่อนน้อมยอมเข้าด้วย แล้วเจรจางองอาจทำทายเป็นข้อหยาบข้า

ครนรุ่งชนวัน ๓๓๒ ค่ำ พระยากำแพงเพชรจึงชวนำนำทหาร
 ประมาณ ๒๐ คน แล้วให้ รพดทั้งปวงยกตามเข้าไปยังค่าย ฝ่าย
 ขุนหมื่นพันทนายบ้าน ๆ กง ก็พาพรรคพวกมากกว่าพันออกจากค่าย
 มาต่อรบ ยิงปืนดักนำหลัง ด้วยเดชบารมีเป็นมหึศจรรยา ปืน

๘๘ เดิมว่า กระษัตรี

ซึ่งทำให้ข้าพเจ้าคิดตามมาอีก เพดาเห็นได้ ยินดียิ่งซึ่งกตองก๊กก้อง
 มา พระยากำแพงเพชรจึงให้นายบุญมีขึ้นมาใช้สวนทางลงไปดื่บประ
 มาณต์องร้อยต้น เห็นธงเที่ยวทั้งได้ ยินดียิ่งพม่าพูดจากนอออกมา
 จึงกลับเข้ามาแจ้งความแก่พระยากำแพงเพชร พระยากำแพงเพชรจึง
 สั่งให้พดทหารตั้งตักันเป็นน้ำกระดาน บรรจุน้ำหนักแต่มีหนักดื่บตั้ง
 คับไว้ แล้วให้ขุดนามเพดาบั้งตัวต่างค่าย แต่ให้กองดำเลี้ยง
 หาบคอนตวงนำไปก่อน ตัวพระยากำแพงเพชรกับพระเชียงเงิน ขุน
 ขำนาญไพโรธนต์ นายบุญมี นายทองดี นายแดง นำนำพด
 ทหารร้อยหนึ่งออกไปคอยรับทัพพม่า ครั้นทัพพม่ามาใกล้ประมาณ
 หกเจ็ดต้นเดินเรียบเรียงกันมาในพงแขม จึงให้ยิงปืนใหญ่ร้อยระดม
 พร้อมกันต้องพดพม่าล้มตายเปอนันมาก พม่าหุนเนื่องกันเข้ามาอีก
 จึงวางปืนค้ำบสองด้าม พม่าก็แตกหนีกระจัดพดต์พรายพ่ายไป
 ไม่เปนหมวดเปนกอง จึงขับพดทหารให้ร้องตีฆ้องดื่บได้คิดตามฆ่า
 พม่าเสียเปอนันมาก แล้วก็เดินทัพมาทางบ้านหัวทองหาดางส์พานทอง
 ตวงแดนเมืองชดบุรีไปฝ่ายข้างตะวันออก ฝ่ายกองทัพพม่าจะคุมกัน
 เข้ามาได้ ก็มีได้ยกคิดตามไปอีก ต่าง ๆ กลับมายังค่ายซึ่งตั้งต่อม
 กรุงเทพมหานคร.

๑ ฝ่ายกองทัพจีนซึ่งตั้งค่ายรบพม่าอยู่ณคตองดวณพดุนั้น พวกจีนคบ
 คิดกันประมาณดื่บร้อยเศษชวนกันขึ้นไปทำตายมรฎูปพระพุทธรบาท เด็ก
 เขาแผ่นเงินที่คาษพนตตของค่าซึ่งแม่หุ้มพระมรฎูปอยู่นมาตั้งแล้ว เขา
 เพดิงเผาพระมรฎูปใหญ่เสีย พวกกรมการเข้าพระบอกตงมาณกรุง
 ครั้นพระเจ้าแผ่นดินได้ทรงทราบ จึงให้หัดวงอโภยพิพัฒน์นายค่าย

พิจารณาชำระสืบสาวได้เนื่องเงินหนักยสืบวงศ์เศษ ได้เนื้อของหนัก
สืบตามคำตั้งตั้งเข้ามาถวาย.

๑ ฝ่ายเนเมียวแม่ทัพค่ายโพธิ์สามต้น จึงให้พัฒน์เข้ามาจุดเพลิง
เผาปราสาททัพเนยคนนเดีย แล้วให้ตั้งค่ายลงทัพเนยต แต่วัดพระ
เจดีย์แดง วัดสามพิหาร วัดมรรฐป วัดกระโจอม วัดนางชี วัดนางปลัดม
วัดศรีโพธิ์ ให้ปลุกหอรบเอาปืนใหญ่ขึ้นยิงเข้ามาในกรุงทุก ๆ ค่าย.

๑ ฝ่ายข้างในกรุง ๆ ก็เกิดโจรผู้ร้ายปล้นกันเนื่อง ๆ มิได้ขาด แดคน
ที่อดอาหารชบผอมป่วยไข้ตมตายหนักมาก ที่หนีออกไปหาพม่าน
ก็เนื่อง ๆ.

๑ ฝ่ายข้าราชการเจ้านาททั้งปวง จึงให้ชักเอาปืนใหญ่ขึ้นตั้งบนเชิง
เทิน ยิงค่ายพม่าวัดการ้องวัดนางปลัดม แต่ให้ตักเอาปืนปราบหงษา
ออกไปตั้งที่ท่าทราย ยิงค่ายวัดศรีโพธิ์ ยิงกระสุนแรกประจุน้อย
คำไป ไปถูกคตัง ครนประจุนมากจนกระสุนออกสูงข้ามเกินวัดศรีโพธิ์
ไป แต่พม่าก่อบ้อมสูงชันที่ค่ายวัดนางปลัดม เอาปืนใหญ่ขึ้นตั้งยิง
เข้ามาในกรุงถูกผู้คนเปนอันมาก.

๑ ขณะนั้นเสนาบดีปลุกษากันกราบทูลพระกรุณาว่า จะขอให้ออก
ไปเจรจาดความเมืองกับพม่า ก็โปรดให้กระทำตามคำปลุกษา จึงแต่งให้
พระยากระตาโหม กับพวกตูกขุนออกไปเจรจาดความเมืองกับเนเมียวมหา
เสนาบดีแม่ทัพณค่ายพเนียด ว่ากรุงเทพมหานครศรีอยุธยา กับ
กรุงรัตนบุรีองวะ ก็ร่วมสโมธร์สามัคคีร์คเป็นพระราชสัมพันธ์มิตร
ไมตรีสุวรรณบัถพ็ทองแผ่นเดียวกันมาแต่ก่อน มิได้เคยเป็นปัจจันิกแก่
กัน บัดนี้มีเหตุแห่งเภทนาธิกรณเกิดร้ายวราวนเปนประการใด พระ

เจ้าอังวะผู้เป็นนิกักราชปไตยในภูกามประเทศทิศอัมฤงค์ จึ่งส่งพยุห
 โยธาทัพมากระทำวิหิงษาการแก่พระนครศรีอยุธยา ฝ่ายปราจินทิศ
 ประเทศเขตรดยาม ให้ได้ความร่อนอกสมณพราหมณาประชาราษฎร
 ทงปวงคังนี้ ให้ตามแจ้งความแก่เนเมียวมหาเด่นาบดี ๆ จึ่งตอบความ
 ตามโงหารพาดอาสัจจธรรมกต่างว่า แต่ก่อนพระนครศรีอยุธยาเคย
 ถวายส่งวรรณหิรัญบุบผาบรรณาการแก่กรุงหงษาวดี มาตราบเท่าถึงกรุง
 อังวะได้เป็นใหญ่ บัดนี้กรุงไทยตั้งแขวงเมืองมิได้ ไปอ่อนน้อมยอมออก
 แก่กรุงอังวะ ดะชนบธรรมเนียมบุรพประเพณีเดี่ย พระเจ้ากรุงอังวะ
 ให้ยกกองทัพมาตีเอาเป็นเมืองออกเหมือนอย่างแต่ก่อน ตามบอกความ
 ตามถ้อยคำพม่าแก่เด่นาบดีไทย ๆ ก็จดหมายเอาคำพม่ากดับเข้า มากราบ
 ทูลพระกรุณาให้ทราบ พระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว
 จึ่งดำรัสว่าอ้ายพม่าเจรจา โทหกเอาเปล่า ๆ ความหาจริงไม่.

๑ ฝ่ายเนเมียวแม่ทัพจึ่งให้ฉับกุงโปกุมพตห้าวร้อย ยกมาตีค่ายทัพ
 ไทยซึ่งตั้งอยู่ณวัดไชยวัฒนาราม รบกันอยู่ถึงแปดวันเก้าวันก็หักเอา
 ค่ายได้ ทัพไทยแตกพ่ายหนีกลับเข้ากรุงฯ แล้วให้อุคตมสังหจจิว
 เจ้าเมืองปรอนคมพตห้าวร้อย ยกมาตีค่ายทัพจันซึ่งตั้งอยู่ณคดของสวน
 พต รบกันอยู่ได้ กงเดือนก็หักเอาค่ายได้ แด่ค่ายไทยซึ่งออกมาตั้ง
 รบอยู่นอกพระนครหนักเดี่ยแก่พม่าในเดือนสามมีจ้อฮูศกนหนงตั้งน แม่
 ทัพจึ่งให้นายทัพนายกองค่ายวัดด้ามพิหาร วัดพระเจดีย์แดง วัด
 มรฎูป เกณฑ์พตทหารยกเข้ามาทำดพานเรือกข้ามแม่น้ำทหวัรอริม
 บ้อมมหาไชย เขากระดานไม้คาดตั้งเป็นค่ายวิหัตนบงัดพานทงสองข้าง
 กันป็นชาวพระนคร แด่พมกพตข้ามดพานเรือกมาฟากข้างกำแพงเมืองให้

ตั้งค่ายริมศาลาดินนอกกำแพง แล้วให้ชุดอุโมงค์วิ่งไปตามยาวไต่ราก
กำแพง ให้ชนเขาพื้นมาได้ไต่รากแล้วให้เกณฑ์พดทหารดีดองๆ ตะห้ำ
ร้อย ให้ทำบันไดปูนอันมากสำหรับจะพาดกำแพงขึ้นปล้นเขาเมืองทั้ง
สี่ทิศ ตระเตรียมการทั้งปวงไว้ให้สรรพ กำหนดวันจะเข้าปล้นเขาเมือง
วันใด จะให้สัญญาอาณัติด้วยเสียงปืนใหญ่เป็นสำคัญ แล้วให้เขา
บันไดพาดกำแพงขึ้นปล้นเขาเมืองให้พร้อมกันทุกด้านทุกกอง.

๑ ตุลาคม ๑๑๒๕ ปีกฤษณพงศ์ ถึงณวัน ๓ ๕ คำวันเนาวันสงกรานต์
วันกตาง พม่าจุดเพลิงเผาพื้นเชื้อไต่รากกำแพงตรงหัวรอมบ้อมมหา
ไชย แดพม่าค่ายวัดการ้องวัดนางปลัดมแต่ค่ายอื่น ๆ ทุกค่าย จุดปืน
ใหญ่ขึ้นบ้อมแห่หอรบยิงรตมเข้ามาในกรุงพร้อมกัน ตั้งแต่เพลาบ่าย
สามโมงเศษจนพลบค่ำ พอกำแพงที่จุดเชื้อพื้นเผาธากรันทรุดลงหน่อย
หนึ่ง ถึงเพลาสองทุ่มจึงให้จุดปืนสัญญาชน พดพม่าทุกด้านทุกกอง
ซึ่งเตรียมไว้ ก็เข้าบันไดพาดกำแพงทรุด แดท่อน ๆ รอบพระนคร
พร้อมกัน ก็ขึ้นเข้ากรุงได้ในเพลานั้น แดจุดเพลิงขึ้นทุกตำบลเผา
เข้าเรือนอาวาส แดพระราชวังทั้งปราสาทราชมนเฑียร แดเพลิง
สว่างดังกตางวัน แดวเทียวได้จับผู้คนขึ้นรับเอาทรัพย์เงินทองสิ่งของ
ทั้งปวงต่างๆ แดพระเจ้าแผ่นดินหนีออกจากเมืองลงเรือน้อยไปกับ
มหาดเล็กสองคน ไปเร้นซ่อนอยู่ในสุ่มทุมไม้ ใกล้บ้านจิกข้างวัด
ดังกวาด มหาดเล็กหนักทั้งสี่หนีไปอื่น อดอาหารอยู่แต่พระองค์
เดียว พม่าหาจับได้ไม่ จับได้แต่พระราชวงษานุวงษ์ทั้งปวงไปได้
ทุก ๆ ค่าย.

๑ ฝ่ายเนเมียวแม่ทัพใหญ่จึงใช้ทหารไปประกาศแก่นายทัพทั้งปวงว่าตัวเรากระทำการศึกกรุงศรีอยุธยาได้สำเร็จเพราะบุญญาแต่ฝีมือของเรา ซึ่งนายทัพทั้งหลายจะมากอยชும்มือเอาส่วน กวาดเอาพระราชวงษานุวงศ์ กระษัตรีไทยไปไว้ทุกค่ายทุกทัพเป็นบำเหน็จมือของตนนั้นไม่ชอบ ให้เร่งส่งมาให้เราทั้งสิ้น ถ้ามีส่งมาเราจะยกไปตีเอาชัยราชวงษทั้งปวงมาให้จึงได้ นายทัพทั้งปวงก็กลัวอำนาจเนเมียวทั้งสิ้นด้วยกัน ต่าง ๆ ก็ตั้งพระราชวงษานุวงศ์ซึ่งจับมาได้คนค่ายนั้น ให้ไปแก่เนเมียวแม่ทัพ ณค่ายโพธิ์สามต้นทั้งสิ้น มิได้มีผู้ใดขัดขวางเอาไว้ แต่เนเมียวกับนายทัพนายกองทั้งปวง ก็ให้ชนเขาเป็นใหญ่อยู่ในพระนครได้เป็นใหญ่อยู่พันสองร้อยเศษ ป็นก่ดัดเป็นหลายหมื่น เอาดงบรรทุกเรือ กับทั้งขุนนางแลครอบครัวราษฎรชายหญิงประมาณตามหมื่นเศษ ที่หนีไปซ่อนซ่อนอยู่ในป่าดงแต่ไปณหัวเมืองต่าง ๆ ก็เป็นอันมาก แต่ได้พระราชทรัพย์ในท้องพระคลัง แด่สิ่งของทองเงินต่าง ๆ ก็มาก ที่ยกย้ายทรัพย์ตั้งดินดงเรือนซ่อนฝังไว้ พม่าก็เขินค้แต่อย่างเร่งเอาทรัพย์ให้นำชุดเอาสิ่งของทองเงินได้บ้างไม่ได้บ้าง แต่ฆ่าฟันตายเสียก็มากกว่ามาก แลพม่าเขาเพลิงด้อมหุดอมเอาทองคำซึ่งแม่ทัพองค์พระพุทธรูปยื่นใหญ่ในพระวิหารหลวงวัดพระศรีรัตนศาสดารามนั้น ชนเขาเนื้อทองคำไปทั้งสิ้น แต่จัดแจงเก็บรวบรวมเอาทรัพย์มาไว้ทุกทัพทุกค่าย ซ้ำอยู่ถึงเก้าวันสิบวัน เนเมียวจึงตั้งพระนายกองภาษาพม่าเรียกว่าสุกัณห์ให้เป็นผู้รักษากรุงเทพ ให้รวบรวมผู้คนซึ่งตกค้างอยู่บ้างนั้น ตั้งอยู่ณค่ายโพธิ์สามต้น ให้มีองญาพม่าคนหนึ่งอยู่เป็นปลัดเมือง แลมอบเรือบรรทุกปืนใหญ่อยู่ทั้งปวงให้แก่กันห้วน

แม่ทัพทางใต้ ให้ยกทัพบกทัพเรือกลับไปทางเมืองกาญจนบุรี โดยทางมา
แล้ว เหนียวให้ กองทัพทางเหนือ ทิ้ง ปวงคุมเอาดมเด็จพระอนุชาธิราช ซึ่ง
ทรงผนวช กับพระราชวงษานุวงศ์ทั้งนั้นไปทางเหนือ ยังเหลือ
อยู่บ้างแต่ที่ประจวบจึงมอบไว้แก่พระนายกอง ที่เด็ดขาดหนีไปได้
หนักมบาง ซึ่งครอบครัวขุนนางแคว้นราชวงศ์ปวงนั้นก็แบ่งปันกัน
กวาดเอาไปทิ้งสองทัพทางเหนือทางใต้ แด้วเหนียวหนักยกทัพบก
ทัพเรือกลับไปทางเมืองอุไทยธานีพร้อมกัน หนีบกด้วยกลับไปยังเมือง
เมะคะมะ.

๑ ฝ่ายปล้นหัวนแม่ทัพทางใต้ก็ยกทัพบกทัพเรือ กับทั้งเรือบรรทุก
ปืนแคว้นครอบครัวไทยแบ่งไปทางบกทางเรือบ้าง แด้วปล้นหัวนนั้นไป
ทางเรือ ครั้นลงมาถึงตลาดแก้ว เห็นว่าปืนพระพิเรนทร์ใหญ่หนัก
เหลือกำลังที่จะเอาไปเมืองอังวะ จึงให้เชนชกชนจากเรือเอาชนทวด
เขมา ให้เอาดินดำประจุเค็มกระบอกจุดเพลิงระเบิดเสีย แด้วจึงตั้ง
นายทองอินคนหนึ่งเป็นไทยเข้าเกลี้ยกล่อม ให้เรียกว่าเจ้าทองอินเป็น
เจ้าเมืองธนบุรี ให้รวบรวมราษฎรซึ่งเหลือตกค้างค้างอยู่นั้น อยู่
รักษาเมืองธนตำบลบางกอก แด้วก็ยกทัพเรือออกไปทางเมืองกาญจน
บุรี บรรจบกับกองทัพบกซึ่งยกไปทางเมืองสุพรรณบุรีนั้น แด้ว
ก็ชนบกเกณฑ์พัศทหารให้ลากปืนใหญ่ชนจากเรือที่ท่าดินแดง แด้วลาก
เข็นไปทางบก.

๑ หนึ่งปล้นหัวนเอาเรือพระที่นั่งกิ่งไปดำหนึ่ง เอาชนตะเข้ชักลาก
ไปกับทั้งปืนใหญ่ด้วยกัน จนตกลงดำน้ำเมืองส้มเอบนั้นลงบรรทุกเรือ
ใหญ่ออกปากน้ำเมืองเมะคะมะ ไปเข้าปากน้ำเมืองเสียง ตั้งขึ้น

ไปเมืองอังวะถวาย กับทั้งเรือกิ่งแตรครอบครวไทยซึ่งกวาดค้อนไปนั้น
พระเจ้าอังวะจึงปูนบำเหน็จตั้งให้ปักกันห่ออยู่ครองเมืองเมาระตมะ.

๑ ฝ่ายเนเมียวมหาเด่นาบดัยกกองทัพแตรครอบครวไทย กับทั้งพระ
ราชวงษานวงษกระษัตริย์เมืองไทยซึ่งกวาดค้อนไปนั้น ครั้นถึงเมือง
อังวะก็เข้าเฝ้าพระเจ้ามังระ กราบทูลถวายผู้คนชาวกรุงศรีอยุธยา
แด่พระราชวงษานวงษ กับทรัพย์สินของทองเงินเป็นอันมาก พระ
เจ้ามังระจึงปูนบำเหน็จตั้งเนเมียวเป็นโยทธยาห่อ ให้ควบคุมพวกไทย
ทั้งต้น แลขุนทดวงวัดประตั้นพระเจ้าอังวะให้ตั้งออกเป็นคฤหัสถ์
แต่บรรดาเชื้อพระวงศ์กระษัตริย์เมืองไทยนั้น ให้ไปตั้งบ้านเรือนอยู่
ณเมืองจักไกฝ่ายปากแม่น้ำข้างโน้น ตรงเมืองอังวะข้าม แลตั้ง
แต่งขุนนางพม่าลงมาอยู่รักษาเมืองมฤค รวบรวมชาวเมืองทั้งปวงให้
อยู่ตามภูมิตำแหน่งเหมือนแต่ก่อน แต่เมืองคณาจารย์นั้นร้างอยู่พม่าหามา
ตั้งไม่ ตั้งไว้แต่ชาวด่านอยู่รักษา แลเมืองทวายเมืองมฤคก็ไป
ชนแก่เมืองอังวะ เป็นเขตแดนข้างพม่าตั้งแต่นั้นมา แลพม่ายกมา
ตีกรุงในสองปีนั้น พม่าได้รพตประมาณสามพันสี่พันทั้งป่วยไข้ตาย
ชาวเมืองไทยได้คนประมาณสองแสนเศษ ทั้งตายด้วยอาวุธแต่ป่วยไข้
อดไข้ตาย.